J. FREDER
CARTHEUSE

TOM. II

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Theodorus Baron
Regiæ Scientiarum
Academiæ socius et Doctor
Medicus Parisiensis.

JO. FREDERICI

CARTHEUSER

MEDICINÆ DOCTORIS

Ejuſdemque in Regiâ Academ. Viadrinâ

Prof. Publ. Ordinarii.

FUNDAMENTA MATERIÆ MEDICÆ

TAM GENERALIS QUAM SPECIALIS,

In uſum Academicum conſcripta.

TOMUS SECUNDUS

PARISIIS,

Apud GUILLELMUM CAVELIER Patrem

viâ Jacobæâ, ſub ſigno Lilii aurei.

M. DCC. LII.

Cum Approb. & Privilegio Regis.

SERIES SECTIONUM
& Capitum Partis Secundæ.

ã ij

SECTIO

SECTIO XII.

De Balſamicis & Aromaticis.

CAPUT PRIMUM.

De differentiâ atque naturâ Aromaticorum & Balſamicorum.

§. I.

SAPOREM *aromaticum* & *balſamicum* diſcriminis quicquam intercedere, Phyſici ac Chemici dudùm annotarunt. Balſamicus nempe purus eſt, ſimplex, remiſſior, & quodammodò nauſeoſus; aromaticus autem ex acri iterùm & balſamico compoſitus, adeòque longè fortior atque urens deprehenditur: Poſterior præthereà rariùs, quam prior, perfectè purus ac ſolitarius, ſed *ſubdulci*, vel *auſteriuſculo*, *amaricante*, quin *intensè amaro*, mixtus obſervatur. Purè aromaticus v. g.

in cubebis, pipere, caryophyllis &c. obvius eſt; ſubdulcem ſimul admixtum deprehendimus in radice angelicæ, ſemine aniſi, fœniculi &c., auſteriuſculum in cinnamomo, ligno ſaſſafras &c., amaricantem in cort. citri, aurantiorum, macere &c., & intenſè amarum in calamo aromatico, myrrhâ & ſimilibus.

§. II.

Aromatica & balſamica odore plus minusve fragrante pollent, & ambientem ideo aerem tenerrimis effluviis odoriferis replent: Cum aucto tamen, vel imminuto aeris circumfuſi calore laudata exhalatio, à perenni motu inteſtino derivanda, creſcit atque decreſcit, immò, temporis ſucceſſu, non ſine notabili virtutis medicæ decremento, penè inſenſibilis evadit; unde protinùs conſtat, activitatem in aromaticis & balſamicis recentibus ſemper majorem eſſe, in vetuſtis aut fortiùs exſiccatis minorem, tandemque, odoratis nempè particulis diuturnâ exhalatione prorſùm ablatis, ferè nullam: Patet quoque, decocta eorum, in vaſis apertis parata, ob aliquam, immò interdùm ſatis magnam, potioris ſubſtantiæ exhalabilis jacturam, infuſis longè debiliora eſſe.

§. III.

Regnum animale ac minerale pauca tantùm simplicia balsamica, vegetabile autem, præter multa balsamica, numerosissima pariter aromatica largitur. Principia, quibus hæc posteriora, ex vegetabili nimirùm regno desumta, de quibus, ceu potioribus, primùm agere consultum duco, instructa sunt, partim volatilem, partim fixam naturam obtinent. In singulis enim 1) *tenerrimum, mobilissimum, fragrantissimum, principium spirituosum salino-oleoso-plogistæ indolis*, 2) *oleum essentiale æthereum*, & 3) *substantia quædam fixa vel resinosa*, vel *gummosa*, vel *gummeo-resinosa* aut *resinoso-gummea*, saporis in aliis *subdulcis*, in aliis *purè aromatici* aut *balsamici*, & in aliis denique *austeriusculi, amaricantis, amari* &c. demonstrari potest. Pleraque nempè, immò, si sufficiens quantitas recepta fuerit, cuncta hujus censûs subjecta, sub destillatione humidâ, primò *aquam* reddunt, *particulis subtilissimis; mobilissimis, spirituosis, fragrantissimis, cum phlegmate magis minùsve miscibilibus*, largissimè refertam, eamque vel limpidam prorsùs, vel etiàm, si præter spiritum copiosiorem, parùm quoque olei tenerrimi intraverit, albicantem, quasi lacteam, quæ naribus odorem, linguæ verò sapo-

rem ſimplicis ſpecificum balſamicum & aromaticum vividè imprimit. Mobili atque ſpirituoſo huic principio, ſufficienti ſcilicet, quod dictum, ſimplicis quantitate receptâ, ſuccedit, immò illud ipſum perſæpè comitatur *oleum eſſentiale ac ſubſtantiale æthereum, ſimplicis odorem, ſaporem aromaticum aut balſamicum, & præcipuam indolem eminenter & exactè referens.* Deinde, niſi ex omnibus, tamen pleriſque, aqua acidula, refrigerans, nauſeoſa ſequitur, & in ipſâ veſicâ aut cucurbitâ vitreâ, præter caput mortuum, virtute penitùs ſpoliatum, *decoctum fuſcum*, vel *ex fuſco-flaveſcens, virideſcens, aut nigricans* &c. *ſaporis, pro ſubjecti diverſitate, ſubdulcis, auſteri, amaricantis, amari, aromatici, balſamici*, remanet, quod blandâ évaporatione in ſimilis naturæ, ſaporis, odoris, atque virtutis extractum reſinoſo-gummeum, aut gummeo-reſinoſum inſpiſſari poteſt.

§. IV.

Portio ſpirituoſa mobiliſſima, quæ ſpontaneâ ac paulatinâ exhalatione e plantis aromaticis & balſamicis prodit, & deſtillationis quoque initio ſeorsìm cum aquâ rranſmittitur, partìm e *tenerrimis ſubſtantiæ gummeo-reſinoſo-oleoſæ*, in quibuſdam ſimul *camphoratæ, ramentis, phlogiſtæ*

purioris, aut *salino-inflammabilis naturæ*, partìm ex *integris*, iisque tamen *valdè subtilibus moleculis oleosis* constat; hinc solâ etiam subtilitate ac mobilitate, neutiquam verò odore, sapore atque virtute ab oleo æthereo substantiali differt. Insignis cœteroquin teneritudo ejus atque mobilitas causa est, ut per se, vel præsente substantiæ crassioris ac viscosioris penuriâ, in conspicuas guttulas oleosas coire nesciat, sed saltèm aquæ poris invisibiliter immergatur.

§. V.

Oleum essentiale æthereum, seu alterum, idque præcipuum, plantarum hujus classis principium activum, primò quidèm succis circulantibus tenerrimè mixtum est, inde nihilominùs sensim in certas *vesiculas membranaceas* secedit, ibidemque successivè in minorem majoremve molem colligitur. Vesiculæ memoratæ in cortice cinnamomi recenti, baccis junipe-ri, nuce moschatâ, radice helenii, mei, angelicæ, Zedoariæ, imperatoriæ, fœniculi, ireos Florentinæ, aliisque, in lamellas dissectis, & microscopio deinde subjectis, satis conspicuæ sunt: Numerosissimæ imprimis in cortice arborum pini & abietis occurrunt, eædemque adeò plerumque oleo replentur, ut persæpè

rupturam patiantur, & liquorem oleoſo-balſamicum, in reſinam posteà aeris calidi ope indureſcentem, copioſè effundant. Comparari hæ cellulæ poterunt cum cellulis, in adipoſo animantium panniculo obviis, & oleoſa quoquè ſubſtantiâ, in iis collecta, eundem, quem pinguedo animalis, uſum obtinere, & hyeme imprimis tubulos ligni, ſucco aquoſiori repletos, contrà frigoris ſævitiem, & inde naſcens coagulum, defendere videtur.

§. VI.

In plantis vetuſtioribus & exſiccatis oleum laudatum, cellulis membranaceis incluſum, ſensìm exeunte ſpiritu ſubtili æthereo, ſeu materiali fluiditatis cauſâ præcipuâ, primò in balſamum ſpiſſiuſculum, tandèmque in corpus ſiccum, durum, reſinoſum, aut reſinoſo-gummeum coagulatur. Baccæ juniperi v. g. ſucco dulci, acri, aromatico, & nonnihil quoque, ſi dentibus perfectè comminuantur, amaricante, repletæ ſunt. Sapor dulcis in parte pulpæ gummoſâ reſidet, aromaticus autèm & amaricans oleo eſſentiali, veſiculis, per baccam pulpoſam diſperſis, incluſo, maximè adſcribendus venit. Hoc, ſi baccæ ſiccantur, in reſinam abit, & paſſim proinde in diſſectis

parvæ *Sandarachæ* massulæ reperiuntur.

§. VII.

Egregiam hoc loco harmoniam inter opera naturæ & artis observamus. Istud enìm principium, quod ex plantis balsamicis & aromaticis, tùm vivis adhuc, ac lætè virentibus, tùm mortuis pridèm & exsiccatis, nec minùs ex ipsis succis earum balsamicis, perenni exhalatione prodit, & odorem fragrantem spargit, comparandum est cum portione spirituosâ, destillationis initio cum phlegmate in receptaculum transeunte. Succedens oleum substantiale ab oleo, prædictis vesiculis inhærente, aut parciùs cum balsamis liquidis mixto, non diversum est, & resinosa denique, gummosa, gummeo-resinosa, aut resinoso-gummea substantia, cum massulis, quæ ex oleo, in vesiculis indurato, vel ex ipso etiàm succo, ruptis aut incisis tubulis promanante, ac sensim coagulato, nascuntur, quoad naturam & proprietates convenit, præterquàm, quòd resinæ naturales plus olei & acidi coagulantis in mixtione foveant, quam extracta memorata; quippe quæ sub destillatione, præsertìm igne fortiori adhibito, majorem utriusque principii portionem amittunt.

§. VIII.

Sed redire juvat ad uberiorem olei substantialis ætherei contemplationem: Hoc in genere e duabus constare deprehenditur partibus essentialibus, e prædictâ nimirùm *parte mobili, spirituosâ, activâ*, quam *animam oleorum*, aut cum BOERHAAVIO *spiritum rectorem* vocare licebit, & deinde ex *parte viscosâ, tenaci, fixiori, resinosâ, aut gummeo-resinosâ*, quæ priori quasi corpus, excipiens, matricem, domicilium, præbet, ac, motum ejusdem nonnihil coercendo, discessum præmaturum, & momentaneam fermè dissipationem lentore suo, atque majori cohæsione impedit. Facilè memoratæ partes essentiales per experimenta & observationes redduntur manifestæ: Destillata v. g. olea ætherea, in vitris, obiter saltèm operculo papyraceo munitis, & in loco calido collocatis, diutiùs paulo asservata, sensim sensimque spirituosam portionem, & cum eâ fluiditatem, odoris fragrantiam &c., amittunt, adeò, ut fluida non amplius olea, sed massæ densæ, coagulatæ, resinosæ, existant. Citiùs principii utriusque separatio accidit, quandò oleum quodam, v. g. oleum caryophyllorum aromaticorum, orbi vitreo infunditur, & aeri libero ac paullulùm calido

exponitur. (*a*) Brevi enim elapso tempore, partem spirituosam, mediante forti atque constanti exhalatione fragrante, in auras dimittit, & residuum successivè corpus tenax, resinosum, parùm amplius activum, condensatur. Quandò cum rectificatissimo quoque vini spiritu, præmissâ digestione ac solutione, vel etiam citrà eandem, igne leniori, e vesicâ, aut cucurbitâ destillantur, mobile principium cum spiritu vini transmittunt in receptaculum, & in fundo cucurbitæ aut vesicæ corpus crassum atque viscosum relinquitur, quod, interatâ spiritûs vini recentis affusione & abstractione, tandèm odore, sapore, atque viribus specificis prorsùm spoliatur; Immò, eadem olea, si cum simplici saltèm aquâ aliquotiès destillantur, aut agitatione vasculi cum illâ ruditer miscentur, aquam specifico odore, atque sapore, & specificâ pariter virtute imbuunt; ipsa verò valdè inertia redduntur: Hinc semper quoque fragrantiora olea *impetrantur*, quandò plantæ destillandæ aquâ spirituosâ, a præcedente ejusdem subjecti destillatione residuâ, & mobili principio jam satis imprægnatâ, superfunditur.

§. IX.

Laudatum principium spirituosum in

(*a*) Conf. Bœrhaave in Chym. T. II. Proc. 27.

plantis, earundemque oleis essentialibus *quantitate* magnoperè differt, & in aliis largissimum est, in aliis parciùs reperitur. Hinc ab odoris quoque fortitudine, & fragrantiæ gradu ad olei substantialis, in vesiculis latitantis, quantitatem, conclusio simplicitèr formari nequit. Multæ enim plantarum, quæ odorem balsamicum & aromaticum fortissimum spirant, parùm duntaxat olei sub humidâ destillatione reddunt, dùm aliæ interim, quæ odore longè debiliori pollent, sat copiosum oleum largiuntur. Exempla nobis præbeant *Salvia*, *Ruta*, *radix Calami aromatici*, & *folia Sabinæ*. Tria priora subjecta, adhuc recentia, fortem quidèm odorem emittunt, parùm nihilominùs olei suppeditant. Nam ex calami aromatici libris XXV. saltèm una olei uncia elicitur: Rutæ libræ undecim vix unciam dimidiam, & æqualis salviæ quantitas circitèr drachmas quinque cum semisse reddunt; sabina ex adverso, licet debili saltèm odore polleat, multùm olei suppeditat. Inde igitur satis patet, quod ex majori, vel minori fragrantiæ gradu principii quidèm spirituosi, neutiquàm vero olei substantialis quantitas certò cognosci queat. Non innascitur quoque oleum promiscuè singulis plantarum partibus, sed apud alias præcipuè floribus, apud alias

præcipuè foliis, aut cortici, ligno, seminibus, fructibus, ingenitum hæret.

§. X.

Olea æthe[r]era ex *tenerrimis particulis inflammabilibus*, *salino-acidulis*, *aqueis*, & *terreis*, interveniente specificâ & intimâ miscelâ, arctissimâque cohæsione, in plantis demùm generantur. Elementa hæc, quorum præsentiam, & necessarium concursum uberrimè pridèm in *Pharmacologiâ* (*a*) demonstravi, partìm cum succo nutritio, plantas e tellure per radices intrante, afferuntur, partìm per patula corticis atque foliorum vascula inhalantia ex aere ambiente sese insinuant, & caloris posteà atque perennis circuli ope tamdiù attenuantur, donec ad subeundam laudatam unionem specificam apta evadant. Vero tamen simillimum est, oleum non adeò diu in succo circulante hospitari, sed sensim sensimque post genesin suam in vesiculas antea descriptas secedere.

§. XI.

Quanquàm olea æthèrea in genere ex iisdem elementis componuntur, mirificè nihilominùs, ob ingentem compositionis varietatem, diversissima mque ingre-

(*a*) pag. 146. & 196. sequ.

dientium proportionem, quoad *odorem*, *ſaporem*, *colorem*, *fluiditatem*, *volatilitatem*, *gravitatem ſpecificam*, *acrimoniam*, *indolem calidam*, & *vires ſpecificas* ad invicem diſtincta inveniuntur. Numeroſiſſimis hæc ipſa exemplis probare protinùs & illuſtrare vellem, niſi multa pridèm hujus commatis in vix allegatâ *Pharmacologia* (a) dicta fuiſſent, & ſpecialior prætereà ſimplicium ſelectiorum deſcriptio generali huic aromatico-balſamicorum conſiderationi ſuccederet: Quare hoc loco ſolam duntaxat HOFFMANNI tabulam, quæ relativam oleorum quorundam gravitatem concernit, ſubjungere placet. Eſt autem ſequens:

Vitrum, cujus tara, ſeu pondus proprium ℨij & grana 42. æquabat, in lance exactiſſimâ poſteà pendebat, penitus repletum - - - -

oleo ligni ſaffras - -	ℨvj	gr.	53.
- - caryophyllorum - - - -			52.
- - cinnamomi vero - - - -			51.
- - cinnamomi adulterato - -			48.
- - carvi - - - - -			51.
- - aniſi - - - - -			50.
- - fœniculi - - - - -			50.
- - menthæ - - - - -			40.
- - olivarum - - - - -			40.
- - ſpicæ - - - - -			37.

(a) L. c. p. 196. ſeq.

- - terebinthinæ igne ſicco deſtill. - - - - 37.
- - philoſophorum - - - - 37.
- - ſchœnanthi - - - - - 33.
- - terebinthinæ cum aquâ deſtill. - - - - - - 32.
- - majoranæ - - - - - - 30.
- - lavendulæ - - - - - - 30.
- - de citro Ital. - - - - - 20.

ſpiritu vini rectificatiſſ. - - - - 32.

§. XII.

Binis aromaticorum & balſamicorum principiis volatilibus, hactenùs conſideratis, in plantis quibuſdam, earundemque partibus tertium adhuc, in aliis nempe *tenerrimum camphoratum*, in aliis *ſiccum ſaliniforme*, jungendum venit. Priùs, quod in capite ſpeciali de *Camphorâ* uberiùs demonſtrabo, ſiccum tantummodò, atque volatile concretum terreo-inflammabile eſt; poſterius autem verum ſal volatile eſſentiale, ſubſtantiale, oleo æthereo modicè imprægnatum (*a*) exhibet. Utrumque ex ſubjectis pleriſque, quæ illo inſtructa ſunt, deſtillationis aut ſublimationis ope, nunc faciliùs, nunc difficilùs ſeparari poteſt, immò camphoratum in certis plantarum quarundam veſiculis, formâ ſalis foliati, concretum

(*a*) Vid. Cap. de Gummi benzoino.

cernitur. Vero præterea simillimum est, camphoratam ejusmodi substantiam, quamquam tenerrimam, ac valdè dispersam, in multis adhuc, e quibus hactenùs nondum sub desideratâ consistentiâ educi potuit, latitare, quoniam fortem camphoræ odorem spirant. Notatu quoque dignum est, principium hoc subinde ipsis oleis æthereis copiosè immersum esse, & ità temporis progressu in iis concrescere, ut totum, vel quoad maximam tamen partem in conspectum veniat; uti plura de singulis hisce, in futurâ tractatione specialissimâ passim videnda sunt. (a)

§. XIII.

Principia fixa resinosa ac *gummosa*, quæ generaliùs quoque consideranda restant, rarò, vel numquàm, perfectè pura ac solitaria in plantis balsamicis & aromaticis occurrunt, sed ordinariò mixta, h. e., *gummeo-resinosa*, aut *resinoso-gummea* reperiuntur, ita tamen ut in aliis substantia resinosa, in aliis gummosa, aut crassior mucilaginea prædominium obtineat. Magnoperè præthereà, æquè ac volatilia oleoso-spirituosa, respectu saporis ac vi-

(a) Conferri etiam hoc loco possunt, quæ in *Pharmacologia p. 199. sequ.* de eadem materia dicta fuerunt.

rium, differunt, etiamsi eadem elementa in naturali suâ mixtione recondita gerant, & memoratæ igitur discrepantiæ ratio unicè in differenti elementorum proportione & compositionis seu mixtionis modo lateat. Nam quævis resinosa, destillationi siccæ in retortâ vitreâ aut terreâ subjectâ, *phlegma copiosum*, *liquorem acidum* aut tamen *accidulum*, & *oleum empyreumaticum* largiuntur, *multùmque terræ* in retortæ fundo relinquunt. Gummosa & mucilaginea, si valdè pinguia sunt, eadem reddunt; sin verò tenuiora & magis aquosa, loco olei completi, tenerrimam duntaxat substantiam phlogistam, phlegmati immersam, suppeditant. Probat quoque resinosi principii elementa ipsa syncrisis artificialis: Ex oleo enim vitrioli, aut alio acido minerali concentrato, & oleo quodam æthereo, v. g. terebinthinæ, anisi, caryophyllorum &c., corpus resinosum nascitur, quandò decenti quantitate relativâ miscentur, &, incalescetiâ atque coagulatione peractâ, blandè exsiccantur.

§. XIV.

Inter olea ætherea & resinas ac gummiresinas *Balsami liquidi naturales*, qui sponte ex incisis, vel fortuitò ruptis arborum quarundam, aliarumque plantarum tu-

bulis profluunt, medium quasi locum, respectu consistentiæ, indolis atque virium, obtinent. Quandò mobili enim parte oleoso-spirituosâ successivè in vasis apertis, vel corticis etiàm superficie maximam partem privantur, in massas densas, tenaces, durinsculas, resinosas aut resinoso-gummeas degenerant: Quibus, addito quodam liquido spirituoso, major tamèn, immò fermè pristina fluiditas reddi potest; quemadmodùm ea ex sequenti HOFFMANNI experimento patent: » Sumitur, *scribit* (*a*), masticheς » electæ albissimæ libra dimidia; pulve» risata cum æquali pondere salis, exactè » miscetur in mortario, posteà spiritus » vini rectificatissimus in cucurbitâ affun» ditur, ad eminentiam quatuor digito» rum; leniori submisso calore solvitur » resina in spiritu, & obtinetur essentia » valdè resinosa, quæ loco vernicis usur» pari potest; calore aucto, destillat in » receptaculum spiritus, oleo subtili bal» samico hujus resinæ imbutus, & sapo» rem & odorem mastiches exactè refe» rens. - - - In destillatione hujus spiri» tûs, illud notabile occurrit, quòd re» siduum hujus solutionis ab abstracto » spiritu perfectum balsamum liquidum, » instar terebinthinæ, vel balsami de Co-

(*a*) In Obs. physico-chym. select. p. 68, 69.

„ paivâ, quoad consistentiam, repræsen-
„ tet, & rectissimè etiam balsamum ma-
„ stichinum vocari mereatur, &c. Idem quoque cum gummi elemi, anime, benzoe, sandarachâ, & similibus concretis succedit.

§. XV.

Cum substantiis resinosis vegetabilibus *Bitumina balsamica mineralia* valdè quoad elementa conveniunt, præterquàm, quòd loco olei ætherei, singulare oleum minerale, vulgò *petroleum* & *naphta* dictum, mixtionem ingrediatur. Quandò lithantraces enim ex retortâ terreâ loricatâ, sicco ac forti igne, destillantur, *phlegma*, *liquor flavescens spirituosus*, *odoris empyreumatici*, *saporis oleoso-aciduli*, tandemque *oleum empyreumaticum*, primo *subtilius*, deinde *valdè crassum*, *piceum*, ac *nigrum* prodeunt, & collo retortæ, ut & receptaculi lateribus *sol volatile*, *siccum*, *albicans*, *acidulum*, adhæret nihilque ampliùs, nisi *caput mortuum terreum*, *nigrum*, *iners*, in retortæ fundo relinquitur. Eadem pariter, quanquàm subtiliora paululùm ac longè gratiora, succinum, ambra (*a*), & concreta similia post violentam destructionem largiuntur.

(*a*) Vid. Cap. de Succino & Ambra.

§. XVI.

Longiùs multò, quàm bituminosa mineralia, a gummi-resinis vegetabilis prosapiæ, respectu naturæ, elementorum ac generationis, *Balsamica illa concreta* recedunt, quæ regnum animale offert. Occurrunt nempè, post secretionem e sanguine, vel sub *pinguedinis*, nunc liquidioris, nunc spissioris oleoso-unguinosæ butyraceæ, vel *corporis grumosi durioris* formâ, & in certis quoque animantium folliculis, & celluloso-glandulosis receptaculis colliguntur. Constant ex *substantiâ crassiori unguinosâ*, aut *unguinoso-terreâ*, quæ matricem quasi ac receptaculum constituit, & *tenerrimo quodam*, adeòque *exhalabili*, ac *fragrantissimo principio oleoso-inflammabili.* Valdè cæteroquin probabile est, principium salinum, quod ad olei formationem concurrit, non acidæ, ut in oleis plantarum ac mineralium, sed magìs *urinosæ* indolis esse, quoniam Zibethum &c.; diutiùs in vasculo argenteo asservatum, colorem illi cœruleum passìm inducit. Sine dubio istud in animantium corpore ex sale cruoris ammoniacali resuscitatur, vel, caloris & perennis circuli beneficio, ex terrâ teneriori. acido succi nutritii, nondùm subacto, & paucissimâ substantiâ oleoso-inflammabili sen-

sìm prognatum, reliquis principiis conſtitutivis ità ſub actu ſecretionis jungitur, ut memoratæ maſſæ pingues, unguinoſo-balſamicæ, æquè, ac bilis, interveniente ſingulari atque ſpecificâ compoſitione, naſci queant.

CAPUT II.

De modo operandi atque virtutibus Balſamicorum & Aromaticorum.

§. I.

Activitas medica ſimplicium balſamicorum & aromaticorum partìm volatili oleoſo-ſpirituoſo, partìm fixo gummeo-reſinoſo aut reſinoſo-gummeo principio adſcribenda venit. Illud, poſt aſſumptionem, blando ventriculi calore facilè expellitur, & in tenerrima ac mobiliſſima effluvia mutatur; hoc autèm a liquore gaſtrico, calore non minùs, quam motu ventriculi periſtaltico adjuvante, ſolvitur, extrahitur, & a portione terreâ recrementitiâ ſeparatur.

§. II.

Reſoluta pars oleoſo-ſpirituoſa notabilem quidèm effectum, tùm reſolvendo atque diſcutiendo contenta, tùm ardendo quaſi ac vellicando ipſas tunicas, in

ventriculo edit, non adeò longas tamèn moras in hujus & inteſtinorum cavo trahit, ſed, brevi elapſo tempore, ob eminentem, quâ pollet, ſubtilitatem ac mobilitatem, per vaſa lactea & reliqua inhalantia & abſorbentia lymphaticovenoſa, ad humores circulantes progreditur, ibidemque, calore ac motu inteſtino attritorio magis magiſque attenuatum, & in minutiſſimas moleculas diviſum, per machinæ univerſæ receſſus diſſeminatur, validèque ſub tranſitu ſuo per vaſa, canalium quorumvis parietes nervoſo-membranaceos & muſculoſos, mediante ſingulari quodam ardore, irritat, globulos ſanguinis, cæterorumque humorum particulas ſecum in motum velociorem rapit, principia cruoris ſalino-oleoſi-inflammabilia expandit, influxum liquidorum moventium in fibras ſolidorum motrices vegetiorem reddit, ſubſtantiali materiæ igneſcentis miſcelâ, materiam calorificam auget, adeòque vario modo vim contractilem, & actualem totius generis nervoſo-muſculoſo-membranacei contractionem, cum inde pendente velociori humorum circuitu, & majori fluiditate (a) atque calore, egregiè ſuſcitat, &

(a) Virtus reſolvens partìm ab auctâ ſolidorum vi contractili, & velociori ac validiori contractione actuali, partìm ab introitu, & immediatâ

intendit: Hinc aliter fieri nequit, quin expresso statìm pede aliqua solidorum exsiccatio, & largior partium exhalabilium, mobiliumque per cutis foraminula discussio, adeòque diaphoresis, & in aliis pariter organis copiosior se-& excretio superveniant.

§. III.

Ex indicatis effectibus generalibus, principio oleoso-spirituoso, nisi unicè, maximè tamen tribuendis, facili posteà negotio virtutes specialiores atque specificæ, quas dudùm multiplex comprocibavit experientia, *nervina* nempè, *cephalica*, *cardiaca*, *pectoralis*, *carminativa*, *stomachalis*, *anthelmintica*, *uterina*, *aphrodisiaca* &c., deduci possunt, ac solidè explicari. Monendum tamèn, virtutem roborantem non solo fortiori ac velociori humorum in fibras motrices influxu niti, sed simul quoque ab exsiccatione, eidemque succedente majori solidorum

partis spirituosæ mobilissimæ miscelâ dependet. Quemadmodùm enim subtile hoc principium crassas atque tenaces substantias resinosas & gummeo-resinosas, seu oleorum matrices, durante unione, in decenti fluiditate conservare, immò eandem restituere valet; sic nulla planè ratione dubitandum est, quin similes vires in justò crassiores animantium humores exserere queat.

densitate & compactiori texturâ derivandam esse. Quò densiora enim motûs organa sunt, eò quoque robustiora existunt, eòque validiorem actionem in fluida, & hæc vice versâ in solida exercent, itâ, ut motuum augmenta, & vigor actionum in solidis ac fluidis corporis partibus mutuò sequantur.

§. IV.

Quamvis virtutes allegatæ communes existant, & singulis simplicibus aromaticis & balsamicis in genere competant, aliæ nihilominùs in hisce, aliæ in illis eminentiores ac magis propriæ reperiuntur; cujus differentiæ ratio partìm in specifico principii volatilis oleoso-spirituosi genio, partìm in distinctâ sociatæ substantiæ fixæ gummeo-resinosæ, aût resinoso-gummeæ indolè latet. Nam substantiæ dulces simul demulcent & abstergunt, & subjecta igitur, quæ ejusmodi principio fixo instructa sunt, majores vires pectorales exserunt; substantiæ fixæ amaræ magìs roborant, valid ùsque urinam pellunt, & subjecta hujus commatis aliis, respectu virtutis stomachalis, anthelminticæ, antifebrilis, &c. præferenda sunt, & fixæ denique substantiæ austeriusculæ modicè adstringunt, & roborantem proinde, stomachalem, aliasque virtutes

augent. Singularem quoque annotationem *ſiccum* atque *volatile principium camphoratum* meretur, quod multis plantis aromaticis & balſamicis ineſſe, ſuprà demonſtratum fuit. Hoc quippè, purum tamen & a reliquis principiis perfectè ſeparatum, ſingulari planè modo, quem alibi fuſiùs explicabo (*a*), notabile refrigerium corpori affert; ſub nativâ autem mixtione cum cæteris reſolvendi ac diſcutiendi vires mirificè intendit.

§. V.

Solida modi operandi, viriumque generalium cognitio, uſum ſpecialiſſimum facilè manifeſtum reddit, & inde protinùs perſpicere licebit, quod aromatica & balſamica in omnibus profutura ſint morbis, quorum cauſæ potiores ad imbecilitatem, flacciditatem, nimiamque humiditatem partium ſolidarum, vel etiàm ad liquidi nervei penuriam, depreſſionem caloris naturalis, abundantiam partis ſeroſo-lymphaticæ, & ſanguinis, cæterorumque humorum craſſitiem, viſcoſitatem, inertiam ac variam impuritatem, adeòque in genere ad torpidam ſolidorum contractionem, languidumque humorum circuitum, & imminutas aut planè ſuppreſſas ſe- & excre-

(*a*) Cap. de Camphora.

tiones redeunt. Quarè ſpecialiùs quoque huc referri merentur debilitas memoriæ, vertigo idiopathica, apoplexia pituitoſa, affectus ſoporoſi, coryza, cephalalgia rheumatico-catarrhalis, hemicrania, paralyſis membrorum, lipothymia, & ſyncope, otalgia, odontalgia feroſo-pituitoſa, tinnitus (*a*), & adhuc magis ſuſurrus aurium, obauditio, ſurditas, imbecilitas viſûs, incipiens gutta ſerena, & cataracta, ophtalmia ſeroſa, melancholia, epilepſia præſertìm idiopathica, nec minus raucedo, tuſſis, dyſponea, aſthma pituitoſum & cachecticum, catarrhus ſuffocativus, colica & cardialgia verè flatulenta, vitia digeſtionis & appetitûs, obſtructio hepatis, lienis ac menſenterii chronica, hydrops aſcites, paſſio hypochondriaca & hyſterica, defectus & ſuppreſſio fluxûs menſtrui, lochialis, & hæ-

(*a*) Non promiſcuè aromatica & balſamica calidiora in aurium tinnitu locum inveniunt. Nam, quotiès hic affectus forti ſanguinis, a partibus inferioribus ad partes ſuperiores congeſtioni originem debet, impetuoſum affluxum magis augent, quàm minuunt, adeòque magis nocent, quàm proſunt: Sin verò a copioſo impuritatum mucidarum decubitu, indeque naſcente multorum cerebri vaſculorum obſtructione dependet, validè diſcutiunt, reſolvunt, aperiunt, roborant ac multùm itaque ad tinnitûs curationem conferunt.

morrhoidalis, fluor albus, sterilitas, partus difficilis, retentio placentæ uterinæ, prolapsus uteri & intestini recti, impotentia virilis, vomitus, diarrhoea, lienteria, coeliaca, cachexia simplex & ictteritia, affectus scabiosi, venerei, scorbutici, rheumatici & frigidi arthritici, vermes, febres intermittentes, & continuæ catarrhales atque malignæ, immò, varia venena animalis ac vegetabilis prosapiæ, & morbi complures alii, quos rationalis pathologiæ gnari facilè determinare poterunt.

§. VI.

Præter indicatum multiplicem & egregium usum internum, pleraque amplissimum quoque externum obtinent, & opem omninò eximiam discutiendo ac roborando ferunt, quandò in debilitate capitis & memoriæ, coryzâ & gravedine rebelli, hemicraniâ, cophosi, imbecillitate visûs, nec non in paralysi membrorum, doloribus arthriticis & rheumaticis, affectibus oedematosis, tumoribus glandularum, odontalgiâ, colicâ, anasarcâ, tympanitide, inflammationibus erysipelaceis, aliisque, debilitate ligamentorum, &c. sub formâ epithematum siccorum, sacculorum, cucupharum, vel in vulnerum quoque atque ulcerum in-

flammationibus, contusionibus, & puncturis nervorum cum vino calido applicantur. Creberrimè quoque pulveres dentifricios, & cyprios, nec minùs cataplasmata, decocta travmatica, unguenta, linimenta, emplastra, suffumigia, gargarismata, in laxitate uvulæ, anginâ spuriâ, stomacace &c. maximè proficua, itemque balnea, pediluvia, & insessus uterinos, in sterilitate, fluore albo, suppressione mensium &c. nonnumquàm utilissimos, ingrediuntur.

§. VII.

Cognitis præcipuis ægritudinum speciebus, quibus pharmaca hujus classis plerumque egregiè medentur, facilè pariter subjecta, quibus nocent, nec minùs morbi, in quibus nullum locum inveniunt, cognosci poterunt: Non conducunt nempè, præsertìm calidiora, hominibus biliosis, cholericis atque plethoricis, nec tutò quoque exhibentur in morbis, qui ex nimiâ fibrarumsiccitate atque stricturâ, contractione solidorum justò celeriori, ac fortiori, defectu seri, & partium biliosarum, aliarumque salino-oleoso-inflammabilium abundantiâ, nec minùs congestione, ebullitione atque orgasmo cruoris, & inde necessariò promanante motuum augmento proficiscun

tur. Secundùm summum tamen rigorem memorata nequaquàm intelligenda sunt. Varii enìm dantur morbi, qui proximè quidem & immediatè ex motibus solidorum exorbitantibus nascuntur, & fortiora nihilominus commoventia non solùm ferunt, sed etiàm ad sui curationem postulant, quoniam virulenta scilicet, corrupta, ac simul valdè tenax materia quædam, vel fluidis mixta, vel tubulis minoribus hinc inde pertinacissimè inhærens, præternaturali motuum augmento occasionem præbet, & solida sensibilia atque elastica continuis stimulis ad violentiorem contractionem tamdiù impellit, donec penitùs per apta organa excludatur; quemadmodum hæc febrium quarundam, venenorum animalium ac vegetabilium, dysenteriæ, colicæ, cardialgiæ, immò epilepsiæ & morborum similium curatio abundè probat. Sub cujuscunque enìm morbi curatione verâ medicus rationalis non tantùm de mitigando motu præternaturali, & profligandâ causâ formali, sed simul quoque de corrigendâ causâ materiali sollicitus esse debet, quoniàm hæc illam ordinario producit, & hac igitur præsente ac perdurante, illa cessare nequit.

CAPUT III.

De radicibus Zedoariæ, Zingiberis, atque curcumæ.

§. I.

ZEDOARIA, Zedoaire *gittiver*, *gittiver-burhel*, quæ etiam *Zaduaria*, *Zadura*, *Zadera*, *Zerumbeth* SERAPIONIS &c. vocatur, in *rotundam* ac *longam* diſtinguitur. Hæc virtute illam nonnihil ſuperat, & unicè proinde in Officinis noſtris venalis proſtat. Radix eſt brevis, compreſſa, quodam modo tuberoſa paucis ſolummodò fibris intertexta, craſſitie digiti minoris, colore foris albido, ad luteum, aut fuſcum, aut gryſeum vergente, intùs ſubfuſco aut cinereo-ſubluteo, odore fragrante, camphorato, ſapore aromatico & amaricante. Rotunda plerumque colorem griſeum obtinet, quoad reliquas verò proprietates cum longâ convenit, præterquàm, quòd debilior ſit, & minorem ſubſtantiæ camphoratæ quantitatem in mixtione foveat. Nonnulli utramque uniûs ejuſdemque plantæ radicem eſſe, & rotundam caput quaſi ſeu partem radicis ſuperiorem, longam verò truncum ſeu partem inferiorem conſtitue-

re, perhibent; alii ex adverso, quorum relationi major in hoc passu fides habenda st, distinctarum prorsùs plantarum radices judicant, & plantam, quæ ex longâ progerminat, ac folia, iridis aut cannacori junioris foliis haud dissimilia, habet, *Zingiber latifolium sylvestre*, alteram vero, rotundæ nimirùm radicis progeniem, *Colchicum Zeylanicum* vocant. Crescunt in *Chinâ*, *Bengalâ*, *Malabariâ*, *Ceyloniâ*, aliisque Indiæ orientalis locis, optima tamen Zedoariæ longæ species ex insulâ Ceylaniâ affertur.

§. II.

Radix Zedoariæ longa bonæ notæ, h. e. integra, recens, carie nondùm correpta, ponderosa, compacta, parùm fibrosa, & intùs saturato colore fusco-cinereo donata, *copiosis* ac *valdè activis* gaudet *principiis*, tàm *volatilibus oleoso-spirituoso-camphoratis*, quàm *fixis resinoso-gummeis*. Oleum æthereum, cujus unica circiter drachma ex integrâ Zedoariæ librâ obtinetur (*a*), crassiusculùm est ac ponderosum, & quoad maximam ideò partem in aquâ descendit. Portio, quæ primùm expellitur, limpida & comparativè levior existit, deinde autèm viridescens

(*a*) Vid. Teumanni Prælect. chemico-pharmacet. p. 1212.

tandemque nigricans sequitur. Principium spirituoso-camphoratum non tantùm ex ipsius radicis & aquæ destillatæ odore fragrantissimo camphorato cognoscitur, sed ità quoque humidâ destillatione ac sublimatione, præsertìm ex radicibus recentibus (*a*), separari potest, ut in conspectum veniat, & vera camphora substantialis, quanquàm tenerrima, sub squamularum tenuissimarum, albicantium ac splendentium formâ, aquæ superficiei passìm innatet. Substantia fixa gummosa resinosam sapore & odore camphorato, adeoque etiam activitate medicâ superat, & majori prætereà quantitate inhæret. In unâ enìm radicis unciâ binæ circitèr drachmæ, totidemque scrupuli substantiæ gummosæ, & vix scrupulus unus aut drachma dimidia substantiæ puræ resinosæ latent. Infusum aquosum colore fusco, sapore subacri, amaro & camphorato gaudet, eundemque, quem ipsa radix contusa, odorem naribus imprimit. Extractum, inde paratum, longè debilius est, & odore fermè caret; manifesto documento, partes præcipuas, volatiles nempè oleoso-camphoratas, sub evaporatione abiisse in auras. Infusum spirituosum colorem flavo-rubicundum ob-

(*a*) Conf. Miscell. A. N. C. G. Ann. IX. & X. Obs. 196. no. 14.

tinet, & sapore amaro atque acri aquosum superat, odore autèm & sapore camphorato multo inferius reperitur. Eadem pariter de extracto inspissato dicenda sunt, præterquàm, quòd hoc longè majori amaritiæ & acrimoniâ præditum inveniatur, & eminentem igitur fervoris sensum aliquandiù in linguâ ac faucibus relinquat.

§. III.

Vires medicæ hujus radicis maximè quidem volatili principio oleoso-camphorato adscribendæ sunt, valdè nihilminùs activitatem ejus fixa quoque principia resinoso-gummea augent. Militat inter efficacissima, tametsi paulò calidiora, medicamenta *discutientia*, *sudorifera*, *alexipharmaca*, *pectoralia*, *cardiaca*, *stomachalia*, *carminativa*, *anthelmintica* & *uterina*, ac, ritè usurpata, eximium subinde auxilium in morbis exanthematicis, febribus malignis & catarrhalibus, affectibus frigidis rheumaticis cachecticis & oedematosis, tussi & asthmate pituitoso anxietatibus præcordialibus, dyspepsiâ, dysorexiâ, vomitu, diarrhoeâ muscosâ, cardialgiâ & colicâ verè statulentâ, fluore albo, suppressione mensium chronicâ, partu difficili, & placentæ uterinæ retentione præstat. Incolæ Ceyloniæ tanti eam

æstimant, ut omnibus fermè medicamentis aliis præferendam ducant. Addunt proinde singulis præparatis suis, & multi recentem, ad corrigendam ventriculi imbecillitatem, cùm oryzâ comedunt: Alii farinam ejus cum jusculo bibunt, alii illam manducant, & halitu, quem ore emittunt, culices, aliquaque insecta alata, in regionibus orientalibus noctu valdè molesta, abigunt, imò nonnulli, saltèm manu tenent, aut, amuleti instar, collo suspendunt, & hac quoque ratione corpus suum contrà morbos varios, maximè autèm putridos contagiosos, optimè sese tueri credunt (*a*). Exhibetur in essentiâ & infuso vinoso, & creberrimè paritèr pulveres, electuaria, pilulas, atque potiunculas ingreditur. In substantiâ datur à paucis granis ad scrupulum semissem, in infuso vinoso autèm à drachmâ dimidiâ ad integram. In officinis quoque radix condita prostat, quæ remissior est, & majori proinde quantitate assumi potest. Externè inter cataplasmata, vulneribus, venenato cruore aut putrido ichore turgidis, imponenda, nec minùs inter decocta anthelmintica recipitur.

(*a*) Conf. Miscellan. A. N. C. G. Dec. II. Ann. 3. Obs. 208.

§. IV.

Cum Zedoariâ quoad multa ZINGIBER ſivè ZINGIBER *Gingembre* convenit: Radicem enìm ſiſtit brevem, tuberoſam, nodoſam, ramoſam, paululùm compreſſam, ac multis fibris donatam, coloris intus albicantis aut flavofuſci, foris albidi, ſublutei, aut fuſco-rubeſcentis, ſaporis valdè acris aromatici, odoris fragrantis quidèm, aſt debilioris, ac minùs camphorati, quam Zedoaria. Planta, *Zingiber anguſtifolium*, *Zingiber fœmina*, itemque, ob foliorum ſimilitudinem, *Iris latifolia tuberoſa flore albo* dicitur, & in multis indiæ orientalis inſulis ac regionibus non tantùm ſponte creſcit, ſed hic paritèr, & in Americâ in locis calidis ac ſimul humidis ſtudioſè colitur. Zingiber ſylveſtre, abſque culturâ in tractibus paluſtribus adoleſcens, ſativo ignobilius exiſtit, & huic igitur, intuitu uſûs medici, poſtponendum eſt.

§. V.

PAULUS HERMANNUS (a), aliique Zimgiberi naturam alcalinam tribuunt; aſt citrà ullum fundamentum ſolidum. In naturali enim mixtione ejus, præter inertes partes terreas, nil, niſi *te-*

(a) Vid. Cynoſ. Mat. Med. p. 10.

nerrimum principium spirituoso-camphoratum, oleum æthereum, & *fixa substantia resinoso-gummea*, demonstrari potest, immò, sub destillatione siccâ, & nativæ mixtionis destructione, non merum sal alcalicum novè genitum, sed simul quoque multùm acidi prodit. Siccum principium camphoratum ex radicibus vetustioribus & diutissimè exsiccatis conspicuâ mole vix quidèm, aut ne vix, separari potest, in Indiâ tamen cum recenti Zingibere sylvestri optimè id succedere IO. OTTO HELLBIGIUS testatur (*a*) Oleum substantiale æthereum, cujus unica circiter drachma ex integrâ Zingiberis librâ, humidâ destillatione elicitur, valdè temperatum est, ac multum in hoc passu à longè calidiori Zedoariæ oleo differt. Substantia fixa resinosa ac gummea arctè invicem mixta est, & difficilimè igitur prior extractionis ope à posteriori separatur: Infusum aquosum primum colore flavescente, sapore acri, urente, & ipsius Zingiberis odore gaudet. Inspissatum extractum odore fermè destituitur, saporem tamen valdè acrem ac fervidum obtinet. Pendet, si una radicis uncia recepta fuit, circiter drachmas duas. Infusum spirituosum primum, cum æquali Zingiberis

(*a*) In Misc. A. N. C. G. Ann. IX. & X. Obs. 196.

quantitate, blandæ digestionis beneficio paratum, colorem saturatè aureum, odorem debilem, qui magis spiritum vini, quam radicem prodit, & saporem vehementissimè urentem, atque pungentem possidet. Extractum, quòd plerumque drachmam semissem, vel scrupulos duos pondere æquat, coloris flavo-subfusci est, & naribus debilem odorem, linguæ autèm saporem fervidum atque acerrimum imprimit.

§. VI.

Zingiber, & si saporis acredine valdè præpolleat, ob blandam nihilominùs olei essentialis, seu principii activi potioris, indolem, Zedoariâ longè temperatius deprehenditur, & operationem suam magis irritando & incidendo, quàm commovendo, in corpore exercet. Jure igitur inter medicamenta *stimulantia, attenuantia, stomachalia, carminativa* & *aphrodisiaca* referendum est, quæ totiès imprimis utilissima reperiuntur, quotiès motus ventriculi peristalticus, aliarumque partium contractiones languent, & ob pravam ideò esculentorum digestionem larga impuritatum viscidarum ac flatuum generatio accidit. Plerumque, condimenti loco, jusculis, aliisque ciborum generibus additur, & subinde etiam pulve-

res, electuaria, infusa vinosa, &c. ingreditur. In substantiâ non facilè ultra scrupulum dimidium, præsertìm apud subjecta sicca, macilenta, cholerica, exhibendum est. conditum verò, quod pariter in Officinis prostat, majori dosi assumere licet.

§. VII.

Zingiberi atque Zedoariæ, ob formæ atque naturæ, immò ipsius plantæ, similitudinem, CURCUMÆ RADICEM *Vilbivurhel*, *Curcumen*, quam nonnulli etiam *Zingiber flavum*, *Crocum Indicum*, *Crocum terrestrem*, itèmque *Terram meritam* &c. vocant, eodem capite jungere, nullus debito. Dividitur in *longam* & *rotundam*. Longa, quæ in officinis nostris præcipuè venditur, & rotunda, intuitu usûs medici, longè præstantior judicatur, oblonga, nonnihil tuberosa, nodosa, ac ponderosa est, colore foris subluteo, intùs croceo, in vetustiori tamen valdè ad puniceum vergente, odore aromatico, naribus quorundam paululùm ingrato, sapore pingui, subacri & subamaricante. Rotunda atque perfectè tuberosa, respectu coloris, odoris & saporis, longæ valdè quidèm analoga existit, minùs tamèn aromatica, & ignobilioris, uti dictum, indolis deprehenditur, adeò

que rarissimè in usum medicum trahitur.

§. VIII.

Passìm in *Indiâ orientali*, maximè in *Malabariâ*, *Cananor*, *Calecut*, &c. crescit, indeque ingens ejus quantitas ad Europæas non minùs, quàm Asiaticas & Africanas gentes evehitur. Planta, cujus folia Cannæ Indicæ junioris folia ratione formæ æmulantur, inter Zingiberis species numeratur, & ideò etiàm *Zingiber flavum* dicitur. Radix longa, quæ sola officinalis est, ex *partibus terreis*, *resinosis*, *gummosis*, *oleosis*, & *spirituoso-camphoratis* componitur, Camphora substantialis in radice sicciori difficiliùs demonstratur, ex recenti verò, præsertìm copiâ majori experimento adhibitâ, interdum conspicuâ, tametsi valdè exiguâ, mole educi potest. (*a*) Oleum æthereum, quod aureo colore & satis forti sapore & odore pollet, parcissimè quoque inhæret, & integra radicis libra vix scrupulum unum vel drachmam semissem largitur. Infusum aquosum primum coloris flavo-spadicei est, linguæ saporem amaricantem ac nauseosum balsamicum, naribusque ipsius radicis odorem imprimit. Extractum, indè post inspissasionem resultans, odore curcumæ, colore fusco, ad nigredinem ver-

(*a*) Conf. Misc. N. C, G. I. c.

gente, & ſapore blandè aromatico, amaricante, & ſalſo, qui poſtremus fortiſſimus eſt, donatum reperitur. Ex unciâ unâ paratum, binas fermè drachmas pondere æquat. Infuſum ſpirituoſum primum ſeſe elegantiſſimâ rubedine commendat, digitos tamèn, latera vitri, vaſa argentea &c. croceâ flavidine tingit, odore magis ſpiritum vini, quam curcumam, prodit, & guſtu exploratum ſatis acre, aromaticum ac ſimul nauſeoſum deprehenditur. Docent hæc examina, principium gummoſum ac reſinoſum quantitate fermè æquali, & adeò quoque mixtum inhærere, ut alterum ab alteriûs conſortio extractione perfectè liberari nequeat: Immò, ex ſpeciali eductorum contemplatione patet, activitatem hujus radicis non ſoli principio volatili oleoſo-ſpirituoſo, ſed ſimul quoque fixo gummeo-reſinoſo adſcribendam eſſe.

§. IX.

Blandè reſolvendo, abſtergendo, commovendo ac diſcutiendo in corpore agit, & in ictero proinde, præſertìm cachectico, inertiâ bilis, affectibus flatulentis, febribus intermittentibus, hydrope aſcite, nephritide pituitoſo-ſabuloſâ, fluore albo, obſtructione menſium, partu difficili &c. efficaciſſima ac plane ſpeci-

fica deprehenditur. In Indiâ orientali ab incolis plerisque inter præcipua esculentorum condimenta refertur, & cibis fermè omnibus, croci aut Zingiberis loco, additur. Apud nos pulveres, infusa vinosa, & electuaria, immò emplastra & unguenta roborantia ac discutientia &c. ingreditur. Dosis in pulvere à granis aliquot ad scrupulum unum, in infuso autem à scrupulo semisse ad drachmam integram ascendere potest.

CAPUT IV.

De radicibus Cyperi & Galangæ.

§. I.

Duplex Cyperi radix in Officinis prostat, *longa* nimirum & *rotunda*. *Souchet long*, *Souchet rond*. Hæc olivæ magnitudine est, scabra, multis fibris tenuibus, passìm, pilorum quasi instar, ex capite prodeuntibus, instructa, colore forìs ferrugineo aut rufo, intùs albo vel ex albido nonnihil flavescente aut rubescente, vel subfusco, sapore subacri, amaricante, ac blandè aromatico, odore grato, & in recentiori satis fragrante: Illa autem oblonga reperitur, tenuis, nodosa, geniculata, contorta, fractu diffi-

cilis, coloris in externâ superficie fusco-nigricantis, intùs albidi, odoris grati, & saporis, æquè ac præcedens, subacris, amaricantis & aromatici. Cyperus rotundus in *Ægypto*, *Syria* &c. spontè circà flumina crescit; longus verò *Indiam orientalem* præcipuè agnoscit patriam, licet ignobilior quoque species in *Siciliâ*, *Italiâ* & *Galliâ* hinc indè obvia sit. Uterque cæteroquìn ad plantas graminifolias ac junciformes pertinet.

§. II.

Alii cyperum longum, alii rotundum præstantiorem judicant, ast differentiam respectu virtutum non adeò magnam esse, examina chimica quodammodò ostendunt. Utraque enim radix, pratèr *odoratum principium oleoso-spirituosum*, ejusdem fermè indolis *substantiam fixam resinoso-gummeam* possidet, & *terreis* imprimis *partibus* scatet. Oleum substantiale, ob exiguam, quâ inhæret, quantitatem, separari nequit, nisi magna radicis quantitas unâ vice humidæ destillationi subjiciatur; quarè præsentiam ejus ex fragrante aquæ abstractæ odore suspicari magis, quam demonstrare licet. Infusum rotundæ aquosum colore aureo, odore satis fragrante, sapore modicè amaricante & aromatico gaudet, & post inspissatio-

nem extractum relinquit coloris sordidè ferruginei, odoris debilis fragrantis, saporis amari & aromatici, quod, ex integrâ unciâ separatum, circiter drachmas duas, totidemque scrupulos pendet. Infusum spirituosum primum colore aurantio est, odore magis, spiritum vini, quam radicem, prodit, & sapore satis acri, atque amaricante pollet. Extractum colore fusco-rubente, odore debili aromatico, sapore subacri & amaro donatum est, ac linguæ sub degustatione pertinaciter adhæret. Ex unciâ radicis unâ circiter drachmas duas, totidemque scrupulos obtinui.

§. III.

Infusa & extracta, ex radice cyperi longâ leni digestione & evaporatione parata, à prioribus parùm distincta reperiuntur: Nam infusum aquosum primum, licet colore obscurè rubro, ad nigrum vergente, tinctum sit, eundem odorem & saporem, quem præcedens aquosum, obtinet, præterquàm, quòd amarities paulò major deprehendatur. Extractum inspissatum magis differre videtur: Colore enim fusco-nigricante, & sapore subacri, amaro, & subadstringente pollet, odore autem penitùs fermè destituitur. Minori prætereà quantitate gummosam

hanc ſubſtantiam in radice cyperi longâ adeſſe, manifeſtum eſt, quoniàm extractum, etiamſi eadem radicis portio extractioni adhibeatur, nondùm quinque ſcrupulorum pondus perfectè explet. Infuſum ſpirituoſum primum colore flavo-rubeſcente ſeſe commendat, &, prætèr debilem odorem balſamicum, ſaporem amaricantem & aromaticum poſſidet. Parùm itaque vel nihil ab infuſo ſpirituoſo radicis cyperi rotundæ differt. Maſſa inſpiſſata coloris flavo-ac rubro-fuſci eſt, & odoris, fermè inſtar rob ſambuci, debilis balſamici, ſaporis amari & aromatici. Ex unciâ radicis unâ ſeparatum, drachmas duas & aliquot grana pendet.

§. IV.

GALANGA MAJOR & MINOR *groſſer uno fleiner valgan*, cyperi radicibus valdè analoga deprehenditur. Minor, quæ præſtantior eſt, radicem ſiſtit tuberoſam, nodoſam, craſſitie digiti minoris, colore foris ſpadiceo, ſive ex fuſco rubeſcente, pallidioribus geniculis circularibus hinc inde diſtincto, intùs rufo, aut ex rufo-albicante, odore fragrante, & ſapore acri, aromatico, ac paululùm ſubadſtringente præditam. Planta in *China*, & aliis quibuſdam *Indiæ orientalis* tractibus creſcit, ibidemque, teſte HERMANNO

(*a*), *Lagondi* dicitur. Nonnulli minorem hanc galangam etiàm *Galangam Chinensem*, itemque *Cyperum Babilonicum* vocant.

§. V.

Galanga major cum minore maximam partem convenit, præterquàm, quod pollice ut plurimùm crassior sit, & ingratiori odore ac sapore, adeoque ignobiliori etiàm indole medicâ gaudeat. Rariùs igitur, ob rationem indicatam, in usum medicum trahitur, & in paucissimis saltèm officinis hodie venalis prostat. Planta *Banchabe* nuncupatur, ac sponte in *Malabariâ, insulâ Javâ, Sundâ* &c. provenit.

§. VI.

Mixtionem naturalem galangæ minoris, quam solam ulteriari contemplationi submittam, *principium spirituoso-camphoratum, parùm olei essentialis ætherei, copiosa substantia gummea, resinosa* parciùs mixta, & *multæ partes terreæ inertes* ingrediuntur. Partes spirituoso-oleosæ non tantùm ex odore fragrante patent, sed humidâ etiàm destillatione demonstrari possunt, etiamsi integra radicis libra vix drachmam unam olei substantialis red-

(*a*) Lib. cit. p. 8.

dat. Sicca ſubſtantia camphorata rariſſimè in conſpectum venit, niſi major radicis recentis (*a*) quantitas deſtillationi ſubjiciatur. Infuſum aquoſum primum odore fragrante, ſapore ſubacri ac paulùm aromatico, & colore fuſco-rubente gaudet. Inſpiſſatum, receptâ radicis unciâ unâ, circitèr drachmas duas, totidemque ſcrupulos pendet, & ſatis acrem atque urentem ſaporem poſſidet. Infuſum ſpirituoſum primum, ex æquali radicis quantitate paratum, debiliori quidèm odore, quàm aquoſum, pollet, ſaporem tamen acri ac fervido longè iſtud ſuperat, & rubro præthereà colore ſeſe commendat. Poſt blandam evaporationem binos plerumque ſcrupulos maſſæ rubro-fuſcæ relinquit, quæ primò ſubadſtringentem & aromaticum, deinde, piperis acerrimi inſtar, tàm mordacem atque urentem ſaporem linguæ imprimit, ut duo grana, aliquamdiù in ore detenta, apud ſubjecta ſicciora ac ſenſibiliora faucium atque palati inflammationem excitare poſſe, credam. Notatu quoque dignum eſt, extracti utriuſque ſuperficiem ſubindè ſplendentibus ac valdè acribus miculis ſalinis paſsìm conſperſam cerni; unde ingentis acredinis ratio quodammodò innoteſcit.

(*a*) Conf. Miſcell. A. N. C. G. Ann. IX. & X. Obſ. 196.

§. VII.

Militat hæc radix, quæ in ſubſtantiâ ſeu pulvere, à granis aliquot ad ſcrupulum unum, in infuſo vinoſo autèm à ſcrupulo uno ad drachmam integram exhiberi poteſt, inter activa medicamenta *nervina cephalica, ſtomachalia, carminativa, antifebrilia* atque *uterina*, & eminentem igitur virtutem in vitiis digeſtionis & appetitûs, diarrhæâ, vomitu, lienteriâ, cœliacâ, affectibus frigidis flatulentis, debilitate capitis ac viſûs, vertigine, paralyſi, epilepſiâ cacochymicâ, ſuppreſſione menſium, fluore albo, doloribus poſt partum, cachexiâ, febribus intermittentibus quotidianis & quartanis &c. exſerit. Externè cucuphas, & ſacculos roborantes ingreditur.

CAPUT V.

De Radice Iridis Florentinæ.

§. I.

RADIX IRIDIS ſive IREOS FLORENTINÆ, Iris de Florence. *Florentiniſche Violen-Burhel*, oblonga eſt, nodoſa, tuberoſa, pollicem craſſa, paululùm compreſſa, foris candida, fuſcis ta-

men punctulis passim ornata, intùs verò vel perfectè albicans, vel, præsertim quoad partem medullarem, ex albido-flavescens. Odorem, repurgata scilicet & exsiccata, spargit subtilem, gratum, balsamicum, odori florum violæ Martiæ simillimum, & manducata saporem, ex amaricante, subacri, & nonnihil pingui mixtum, linguæ imprimit. E terrâ vix extracta, cortice tegitur rubente, multis fibris, seu radiculis circumquaque instructo, quo detracto, radix aliquantulùm siccatur, ut à citiori carie atque corruptione immunis evadat. Post exsiccationem facilè triturâ in pulverem redigitur, farinæ ex albo flavescenti haud dissimilem, qui, naribus attractus, mucum potenter incidit, & sternutationem provocat.

§. II.

Planta, quæ *Iris Florentina flore albo*, itèmque *Iris Illyrica* dicitur, in variis *Italiæ* provinciis, & campestribus imprimìs atque montanis *Hetruriæ* tractibus, spontè ac sine culturâ crescit, nec raro pariter in multis Germinæ, aliarumque Europæ regionum hortis sativa ac culta visitur: Testibus quoque plerisque rei medicæ scriptoribus, in insulis *Rhodo* & *Cypro*, nec minùs in *Lybiâ*, *Macedoniâ*, *Dal-*

matiâ (a) &c. provenit. Olìm, intuitu nempè usûs medici, radicem Iridis Illyricæ & Macedonicæ præstantissimam judicabant, nostrâ verò ætate Florentinæ radix, quæ ab Illyricâ parùm vel nihil differt, & vulgari nostrate solummodo candidior, compactior, atque odoratior existit (*b*), reliquis omnibus præfertur.

§. III.

Circà principia constitutiva, præsertìm activa, hujus radicis apud pletosque materiæ medicæ scriptores altum observatur

(*a*) Vid. Valentini Hist. simpl. reform. Lib. II. Sect. 2. Cap. 20.

(*b*) » De Iride Florentinâ, HEUCHERUS » *scribit*, & Illyricâ benè observes velim, quod » vix differant, nisi floris odore, qui in Florentinâ fragrantior, & colore, qui in eadem candidissimus! in Illyricâ pallidè coeruleus - - - » Iris quoque alba Florentina à vulgari flore albo » specie diversa non est, differentia sola est in » radicibus, quæ in Florentinâ majores, crassiores, solidiores, candidiores, odoratiores; ut » adeo rectè Joh. Bauhinus diversitatem regioni » calidiori adscribat. Sic fœniculum dulce in nostras regiones translatum paulatìm in vulgare » degenerasse ipsi observavimus. Fortè etiàm Florentina dicta sationi primam suam originem » debuit; nam ab eodem semine proveniunt irides flore odorato, & inodoro. Vid. Ejusd. » Novos Proventus Horti med. Acad. Viteberg. p. 11.

silentium. LEMERY quidèm, pro more suo, de *copioso oleo* & *sale essentiali* loquitur, & alii *pinguedinis*, *terræ levis*, *farinaceæ*, *porosæ*, *absorbentis*, nec non *salis acris* mentionem faciunt: Attamen nullus indè perspicuus & sufficiens conceptus nascitur, & instituta exanima chemica potiùs docent, radicem hanc ex *subtili terrâ farinaceâ*, *paucâ substantiâ resinosâ*, ac *paulò lurgiori gummosa* sive *salino-mucilagineâ*, quibus omnibus *tenerrimæ*, *odoriferæ*, *particulæ oleoso-spirituosæ exhalabiles* mixtæ reperiuntur, compositam esse. Terra insipida, farinacea, maximam ponderis partem constituit, & ordinariò in unciâ radicis unâ quinque drachmas superat. Oleum essentiale æthereum minimâ quantitate inhæret, nec quicquàm, nisi magna radicis quantitas recipiatur, sub destillatione humidâ prodit. Quum octo enìm radicis, anteà probè maceratæ, uncias in arenæ balneo ex cucurbitâ destillarem, nil, nisi aquam, odore violaceo ac debili sapore balsamico imbutam, cui frustula discerptæ cuticulæ pinguis, & paucissimæ miculæ oleosæ innatabant, in receptaculum translatum fuisse, deprehendi.

§. IV.

Substantia fixa gummosa, cujus quinque

que circiter scrupuli radicis unciæ innati reperiuntur, substantia oleoso-resinosa, quæ minori quantitate adest, & binos scrupulos plerumque pondere æquat, adeò remixta est, ut notabilis ejus portio sub primâ digestione cum spiritu vini simul extrahatur. Infusum aquosum pallidè flavescens est, saporis amaricantis, moderatè acris, ac paululùm nauseosi, odoris violacei; Extractum verò colorem sordidè fuscum, saporem amaricantem, lenissimâ saltèm acredine mixtum, & gratum odorem obtinet. Sub evaporatione odor violaceus nares constanter replet: manifesto documento, odoriferum principium evaporabile copiosè in fixâ hac substantiâ delitescere. Tinctura spirituosa prima colore flavescente, odore violaceo, & sapore amaricante, acri, ac temperatè balsamico pollet. Acredo, brevi interjecto tempore, sese eminentiùs manifestat, tantaque deprehenditur, ut, piperis instar, fortem in faucibus ardoris sensum excitet. Quandò tinctura hæc spiritûs abstractione aliquâ in cucurbitâ concentratior redditur, moleculæ quædam spissiusculæ resinoso-oleosæ, superficiei innatantes, in conspectum veniunt, quæ, cochleari ablatæ, in loco frigidiusculo paululùm coagulantur, & teneriorem ac liquidiorem

massam resinosam referunt, accedente verò calore leniori ad pristinam fluiditatem redeunt, & degustatæ aromaticum, pinguem, ac valdè acrem saporem linguæ imprimunt. Extractum, ex integrâ residuæ tincturæ mole paratum, coloris fusco-flavescentis est, & quoad saporem & eminentem acredinem cum descriptâ massâ resinoso-oleosâ innatante convenit. Unde constat, radicis activitatem parti oleoso-resinosæ præcipuè adscribendam esse.

§. V.

Sub destillatione siccâ, adeòque violentâ nativæ mixtionis destructione, ex radice hac primò *aqua limpida*, deinde *liquor flavescens*, tandemque *liquor bruneo-rubens* & *saturatè spadiceus*, cum notabili portione *olei nigri empyreumatici*, prodeunt; in retortâ autèm caput mortuum nigrum, iners, terrestre, quod, receptis quinque radicis unciis, binas fermè uncias pendet, relinquitur. Liquor flavescens debili saltèm sapore acidulo gaudet, in succedente verò liquore fusco-rubente aciditas tanta reperitur, ut acetum vini, nisi acore, certè tamèn acrimoniâ, superet. Postremum quoque hoc liquidum cum alcalicis vividè effervescit, & cutem, si guttula instilletur, colore flavo, aliquam-

diù pertinacitèr inhærente, tingit. Oleum empyreumaticum, ſimul ex prædictâ radicis quantitate prolectum, ac poſteà à liquore, cui innatat, ſeparatum, ad drachmæ pondus & ultrà plerumque aſcendit.

§. VI.

In genere huic radici vires leniter *commoventes*, *diſcutientes*, *reſolventes*, *abſtergentes*, *aperitivæ*, *diureticæ*, *antacidæ* atque *anodynæ* competunt. Mediante enìm principio, ſubtili, exhalabili, balſamico, blandè diſcutit, ac lenem virtutem anodynam exſerit: Mediante autem ſubſtantia fixiori reſinoſo-gummea, & oleoſâ ſpiſſiuſculâ acriori, humores commovet, mucoſitates validè attenuat, & abſtergit, parteſque ſolidas, præſertìm nervoſo-membranaceas, adeò vellicat, ut fortiori ac vegetiori niſu in humores agant, & hac ratione circuitum non minùs, quam fluiditatem eorum augeant. Et terra denique farinaceâ, quæ, extractâ portione ſolubili, relinquitur, acidum, primæ culinæ inimicum, nonnihil deſtruit. Ob varias igitur vires haſce generales ad profligandos multos morbos valet, ac valdè inprimis in debilitate capitis, atque ventriculi, fœtore oris, tuſſi, aſthmate pituitoſo, affectibus flatulentis, torminibus ventris, præſertìm apud infantes

(*a*) obstructione atque tumore hepatis, lienis, glandularum meseraicarum, suppresione fluxûs menstrui, calculo & epilepsiâ infantili sese commendat, immò, contrà gravedinem, coryzam, hemicraniam rebellem, cachexiam icteritiam, hydropem, febres intermittentes, & continuas catarrhales atque malignas, venena animalia, diarrhœas, & plures ægritudinum species alias, quæ per blanda diapnoica, abstergentia, ac diuretica maximè curanda sunt, & copioso inprimis muco, in ventriculo, intestinis, aliisque cavitatibus hospitanti, aut firmiùs etiam canalibus impacto, natales debent, multùm ægris auxilii ferre deprehenditur. Optimè datur in pulvere, apud adultos à scrupulo dimidio ad integrum, apud infantes à granis aliquot ad scrupulum semissem; commodè tamèn etiàm inter infusa vinosa, à drachma dimidia ad integram & ultra, recipitur.

(*a*) » Usus ejus, BERNH. VALENTINI » *in Hist. simpl. reform. p.* 117. *scrib.* præcipuè in » omnibus pectoris affectibus, a tenaci pituitâ » oriundis, valde est decantatus, quippè quam » resolvit, & ad faciliorem ejectionem idoneam » præstat. Id quod in tenellorum infantum tussi, » torminibus, aliisque affectibus cum emolu» mento fit eo majori, quoniam pulvis, ad ali» quot grana datus, interdum etiàm lenissimum » vomitum excitat, &c.

§. VII.

Externè, ſub formâ pulveris groſſioris aut ſubtilioris adhibita, exſiccando, validè incidendo, abſtergendo, diſcutiendo, ac ſtimulando agit, & frequentiſſimè proinde inter pulveres errhinos, ptarmicos, dentifricios, cyprios, eryſipelaceos, ſacculos, nervinos, & ſpecies pro cucuphis recipitur. Subindè etiàm à chirurgis felici effectu oſſibus carioſis, & ulceribus fiſtuloſis, laxis, ichoroſis &c. inſpergitur, ut carnem luxuriantem abſumat, & abſorbendo humidum acre corrigat, adeòque conſolidationem adjuvet.

CAPUT VI.

De Calamo Aromatico & radice helenii.

§. I.

CALAMUS AROMATICUS ſive ACORUS VERUS OFFICINARUM, *Calmus*, *vetervurhel*, radicem ſiſtit oblongam, in ſuperficie nonnihil geniculatam, fungoſam, colore foris ex albido aut ſubflavo rubeſcente, intùs albicante, ſapore acri, aromatico, amaro, & odore admodùm fragrante præditam. Planta loca humida, paluſtria, amat,

ac passìm copiosè crescit. Acorus *Indicus* seu *Asiaticus* sese ab *Europæo* solâ radice distinguit, quæ, teste HERMANNO (*a*), tenuior est, compactior, in superficie crebriùs geniculata, & saporis quoque, atque odoris gratioris.

§. II.

Copioso quidèm *principio spirituoso*, & *copiosa* paritèr *substantiâ fixâ resinoso-gummeâ*, ast *pauco* saltèm *oleo substantiali æthereo* radix calami nostratis instructa est, quarè eminens odoris fragrantia magìs mobilissimis partibus spirituosis, quàm oleo æthereo, cujus unica circiter drachma, vel interdùm bini duntaxat scrupuli integræ radicis libræ inhærent, in acceptis ferenda erit. Infusum aquosum primum, colore aureo tinctum, fragratem odorem spirat, & balsamico ac valdè amaro sapore gaudet. Inspissatum massam ex flavofuscam relinquit; quæ pristinum quidèm saporem balsamicum & amarum retinet, odore autem penitùs fermè spoliata reperitur Tinctura spirituosa prima coloris spadicei est, odore magìs spiritum vini, quàm calamum aromaticum, prodit, & saporem valdè acrem, pungentem, amaro modicè saltèm mixtum, possidet. Extractum inspissatum parùm vel

(*a*) Lib. cit. p. 5.

nihil a tincturâ differt, præterquàm, quòd mordacitas saporis in illo paulò remissior sit, idemque meliùs, quam tinctura, ipsum calamum sapore referat. Ex unciâ radicis unâ fermè drachmas tres extracti primi aquosi, adeoque maximam partem gummosi, & binas circitèr drachmas extracti primi spirituosi obtinui: Undè apparet, substantiam fixam gummosam longè majori, quàm resinosam, quantitate mixtionem ingredi, & amaritiem radicis præcipuè à parte gummosâ, aromaticam verò acredinem maximè a parte oleoso-resinosâ derivandam esse.

§. III.

Operationem suam in corpore humano validè commovendo, discutiendo, irritando, ac roborando calamus absolvit, quarè cautè etiàm apud subjecta, sicca, biliosa, cholerica, & plethorica in usum vocandus est. Conducit magìs subjectis humidis, frigidis atque pituitosis, adeòque in iis quoque morbis, qui ex mucidâ lymphæ dyscraliâ, lentore humorum & partium solidarum laxitate, oriuntur, multùm auxilii spondet. Pertinent huc varia appetitûs atque digestionis vitia, ex ventriculi flacciditate, & muci accumulatione persæpè nascentia, nec minùs inertiâ bilis, vermes intesti-

nales, affectus flatulenti, febres intermittentes quartanæ, cachexia, oedema membrorum, leucophlegmatia, asthma pituitosum simplex & cachecticum, nephreticis pituitosa, scabies humida, fluor albus, sterilitas, torpor venereus, tumores glandularum, coryza diuturna &c. Nonnulli eum specificè quoque contrà scorbutum, hydropem ascitem, febres malignas, pestilentiales, & benignas catarrhales, immò, contrà paralysin, atque tremorem membrorum, præsertìm apud aurifabros, aliosque, qui halitus mercuriales, seu rectiùs, mercurium vivum, igne in halitus resolutum, sæpiusculè intrà corpus recipere coguntur, commendant.

§. IV.

Plerumque in infuso vinoso, à drachmâ dimidiâ ad integram, rarius in aquoso, exhibetur. In Officinis quoque radix condîta prostat, quæ cruda longè remissior est, & majori ideò quantitate assumi potest. Externè decocta vulneraria & anthelmintica nec minùs sacculos & epithemata sicca, membris paralyticis, arthriticis &c. applicanda, ingreditur, & interdùm quoque, amuleti instar, contrà aerem corruptum, effluvia contagiosa, & insecta, de collo suspenditur. Ulti-

mum hunc usum non reprobo quidèm, credo tamèn, radicem, hanc per intervalla manducatam, grassantibus morbis malignis, corpus à contagio certiùs, quam sub amuleti formâ, immune præstituram esse.

§. V.

RADIX HELENII, sive ENULÆ, Enula campana, *Aulnée Ulam-Burbel*, quam calamo aromatico hoc capite jungam, crassa est, oblonga, foris subfusca, intùs pallida, contactu pinguis, saporis amari & subacris, odoris fragrantis, paululùm ingrati. Planta, vulgò *Enula campana*, itèmque *Helenium* &c. nuncupata, in hortis colitur, & passìm quoque in locis sylvestribus provenit.

§. VI.

Quanquàm dissecta enulæ radix valdè pinguis deprehendatur, parùm tamèn, vel nihil, olei substantialis ætherei in mixtione fovet: Nam integra libra sub destillatione humidâ ne guttulam olei reddit, sed aquam transeuntem mobili duntaxat principio spirituoso imprægnat. Notatu quoque dignum est, nonnunquàm, adhibitâ nimirùm majori radicis quantitate, in alembico, quin ipsâ aquâ, *materiæ cujusdam camphoratæ* moleculas in-

conſpectum venire, quæ formâ externâ floſculos nivales æmulantur, & partìm aquæ innatant, partìm alembici ac roſtri lateribus adhærent. B. NEUMANNUS ex radicis libris duabus drachmam unam & ſcrupulum dimidium obtinuit, eamque ſpiritu vini quidèm, neutiquàm verò aquâ, ſolvi teſtatur (*a*).

§. VII.

Penuriam olei *copioſa principia fixa reſinoſo-gummea* compenſánt, & præcipuam radici activitatem largiuntur. Subſtantia gummoſa reſinoſam quantitate ſuperat, & in unâ radicis unciâ fermè ad unciam dimidiam aſcendit, reſinoſa ex adverſo circitèr drachmam dimidiam aut duos ſcrupulos pondere æquat. Infuſum aquoſum primum nonnihil turbidum eſt, colorem tamèn flaveſcentem poſſidet, & odore ac ſapore ipſam radicem refert. Poſt evaporationem maſſam, odoris debilis, ſaporis moderatè balſamici & amari, coloris alibì albicantis, alibì ex albido flaveſcentis, alibi ex flavo-fuſci, relinquit. Infuſum ſpirituoſum primùm dilutè aureo colore gaudet, odore partìm radicem, partìm vini ſpiritum prodit, & ſatis acrem atque amarum ſaporem linguæ imprimit. In extracto inſpiſſato co-

(*a*) In Prælect. chemicis p. 880.

lor aureus adhuc saturatior & amarities fortior existit, acredo autèm nonnihil imminuta deprehenditur. E quibus colligere licet, activitatem hujus radicis magìs resinosæ, quàm gummosæ substantiæ adscribendam, & acredinem quoque à principio volatili, quod sub evaporatione maximam partem in auras dispergitur, simul derivandam esse.

§. VIII.

Inter activa medicamenta *discutientia, diaphoretica, sanguinem purificantia, alexipharmaca, stomachalia, carminativa, pectoralia, antiscorbutica, vulneraria* &c. locum sibi vindicat, & frequentissimè proindè, nec sine insigni plerumquè emolumento, in infuso vinoso aut aquoso, vel subindè etiàm in decocto, à drachmâ dimidiâ ad dracmas duas, contrà affectus flatulentos, cachecticos, catarrhales, frigidos rheumaticos, scorbuticos, & scabiosos, tàm benignos, quàm malignos, nec minùs contrà tussim & asthma pituitosum, hydropem ascitem, chlorosin, fluorem album, profluvia alvina, febres intermittentes & continuas malignas, præsertìm exanthematicas, paralysin, imbecillitatem ventriculi, visûs ac cerebri, melancholiam &c. præscribitur, immò multùm quoque ad expellenda venena animalia,

& ſananda ulcera ac vulnera valet. Externè inter unguenta, atque decocta traumatica & anthelmintica recipitur.

CAPUT VII.

De radice Serpentariæ Virginianæ & Valerianæ.

§. I.

RADIX SERPENTARIÆ ſeu VIPERINÆ, VIRGINIANÆ, Serpentaire de Virginie ou Viperine virginiene, *Virginianiſche nater-oder Cchlangen-Burbel*, tenuis eſt, fibroſa, foris gryſeo-aut luteo-fuſca, intùs albicans, ſaporis acris, amaricantis & camphorati, odoris aromatici, ac pariter camphorati. Affertur ex *Americâ*, præſertim *Virginiâ*, & Ariſtolochiæ ſive Piſtolochiæ ſpecies eſt; hinc planta etiàm a Botanicis non tantùm *Serpentaria* ac *Viperina*, ſed etiàm *Ariſtolochia* & *Piſtolochia Virginiana* vocatur.

§. II.

Prætèr egregium *principium volatile ſpirituoſo-camphoratum*, quod ex odore ſatis cognoſcitur, multas quoquè *partes reſinoſo-gummeas* continet: *olei ſubſtantialis* verò nihil indè deſtillando elicitur, niſi magna

quantitas unâ vice dictæ operationi subjiciatur. Infusum aquosum saturatè fuscum est, odorem spirat balsamicum camphoratum, & sapore amaro, leniter balsamico & camphorato gaudet. Extractum, indè blandâ evaporatione partum, nigricans est, odore rob sambuci æmulatur, & amarum, subacrem, balsamicum atque camphoratum saporem obtinet. Uncia radicis una binas circitèr drachmas suppeditat. Tinctura spirituosa prima aurantii coloris est, saporis acris, amaricantis, camphorati, odoris nonnihil saltêm balsamici. Massa inspissata, quæ sub evaporatione fortem odorem balsamico-camphoratum spirat, colorem flavo-fuscum, odorem aromaticum, & saporem amarum, subacrem, & nonnihil camphoratum obtinet. Superat activitate extractum aquosum, & ex unciâ unâ circitèr drachmam unam pendet.

§. III.

Ab incolis Virginiæ magni hæc radix æstimatur, quoniàm sese simplici hoc remedio contra virulèntissimos anguium quorundam morsus egregiè tueri possunt. Apud nos inter *diaphoretica*, *diuretica*, *roborantia*, *carminativa*, *anthelmintica*, & præstantissima *alèxipharmaca* atque *purificantia* numeratur, & specificè inprimis

in peste, aliisque febribus malignis, scorbuto, anginâ spuriâ, affectibus soporosis & apoplecticis seroso-pituitosis, refractariâ febre quartanâ & quotidianâ &c. magnoperè prodesse, ac multùm quoque ad destruenda venena animalia, & variolas, aliaque exanthemata expellenda valere deprehenditur: A largo tamen atquè frequenti ejusdem usu in morbis paulò calidioribus abstinere decet, ne justò fortiùs commovendo & irritando noceat. Plerumquè in infuso vinoso, à scrupulo uno ad drachmam integram, præscribitur, & subindè quoquè pulveres & electuaria ingreditur. Tinctura, cum spiritu vini parata, calidioris indolis est, & saltèm à guttis 10. ad 20. 30. 40. propinatur. Externè, grossiusculè contusa, speciebus pro sacculis discutientibus & nervinis miscetur, nec raò quoque decoctis vulnerariis additur.

§. IV.

Radix Velerianæ, *Vadrian-Burhel*, Racine de Valeriane, divitur in *Hortensem*, *Sylvestrem majorem*, & *Sylvestrem minorem*. *Hortensis* crassa est, rugosa, in superficie geniculata, foris gryseo-fusca, intùs pallida, saporis subacris & aromatici, odoris fragrantis ingrati. Planta in hortis colitur, & *Phu magnum*,

Valeriana Pontica, *Phu Ponticum*, *Valeriana hortensis* &c. dicitur. *Sylvestris major* tenuis, atque fibriosa est, & foris colore fusco, intùs cinereo aut subflavo-albicante, odore aromatico atque simili etiàm sapore donata reperitur. Fibræ seu radiculæ minores ex capitulo crassiori prodeunt. Planta, quam *Valerianam sylvestrem majorem*, *Phu Germanicum*, *Phu majus vulgare* &c. vocant, in locis humidis sylvestribus crescit. *Sylvestris minor* sive *palustris* cum sylvestri majori maximam partem convenit, præterquàm, quod radiculæ adhuc tenuiores sint, & saporem magis amaricantem, quam aromaticum, obtineant.

§. V.

Respectu virtutis *radix Valerianæ sylvestris majoris* reliquis speciebus præferenda est, & frequentiùs proinde in usum trahitur. Continet *activa principia spirituosa* & *fixa resinoso-gummea*, oleum substantiale autèm in eâ vix, aut ne vix, demonstrari poterit. Infusum aquosum primum coloris fusco-nigricantis est, fortem atque specificum radicis odorem eructat, & saporem amaricantem ac valdè nauseosum possidet. Massa inspissata coloris nigricantis est, odorem sat fortem ac valdè nauseosum spirat, & saporem dulcama-

rum, seu potiùs amaricantem, aliquâ in principio dulcedine mixtum, linguæ imprimit. Tinctura spirituosa prima, colore obscurè aureo, odore ingrato, & sapore acri atque balsamico gaudet. Inspissata extractum coloris ex fusco-nigricantis, odoris debilis balsamici, & saporis subacris, aromatici, atque amari, relinquit. Major activitas, quod sapor testatur, in extracto spirituoso, magìs resinoso, quàm in extracto aquoso, magìs vel unicè gummoso, latet. Ex unciâ radicis unâ drachmas duas & grana 35. extracti primi aquosi, & drachmam unam cum semisse extracti primi spirituosi obtinui.

§. VI.

Viribus medicis radici Serpentariæ valdè analoga est, in operando tamèn longè remissior deprehenditur, & eximiam imprimis ac planè specificam activitatem in imbecillitate visûs, incipiente cataractâ, & epilepsiâ monstrat. Antepilepticam virtutem dudùm FABIUS COLUMNA (*a*) laudavit, eamque posteà, prætèr complures alios *Dominus* MARCHANTIUS (*b*) ulteriùs confirmavit, & novis exemplis planè evictam dedit. Multis enim ho-

(*a*) In Hist. plant. cap. de Phu Diosc.

(*b*) Vid. Memoir. de l'Acad. Royale des Sciences ann. 1706.

minibus, ætatis diversæ, qui truculento huic morbo ab infantiâ, vel per longum tamèn tempus obnoxii fuerant, radicem pulverisatam, præmissis laxantibus, semel, vel iteratâ etiàm vice, ad drachmam unam, tàm felici exhibuit successu, ut plerique perfectam sanitatem, alii notabilem ad minimùm symptomatum mitigationem inde reportaverint. Apud infantes & delicatiores pulveris dosin minuere, & eo sæpiùs eundem propinare præstat; nec opus quoque est, ut in quovis morbo, cui opitulari solet, in pulvere exhibeatur, sed subinde vino quoquè infundi, immò inter decocta recipi potest: Cetto tamen certius est, radicem pulverisatam in affectibus epilepticis efficacissimè operari. Externè travmaticis accensetur, & humidis epithematibus vinosis, quæ, præsente visûs debilitate, atque glaucommate, & imminente cataractâ ac guttâ serenâ &c., oculis imponuntur, persæpè additur. Nonnulli antimagicam quoque atque magneticam illi virtutem tribuunt, &, amuleti instar de collo suspensam, febres intermittentes imprimìs profligare credunt: Verum enim verò, putatitias hasce vires superstitionis sobolem esse, medicos rationales facillimè cogituros spero.

CAPUT VIII.

De radicibus Imperatoriæ, Angelicæ, levistici, atque mei.

§. I.

IMPERATORIÆ RADIX, *Meister-Burhel*, *racine d'Imperatoire*, crassa est, oblonga, & geniculata, foris fusca, intùs alba: aut ex albido-flavescens, odoris admodùm fragrantis aromatici, saporis acris & amari. Dissecta hinc inde numerosas vesiculas, materiâ oleoso-resinoso-gummeâ repletas, ostendit. Planta *Imperatoria*, *Astrantia*, *Ostrutium*, *Magistrantia*, *Smyrnium hortense*, *Laserpitium Germanicum* &c. appellatur, & in *Austriâ*, *Styriâ*, *Helvetia*, *Commitatu Tyrolensi*, & *montibus Tridentinis* spontè crescit, apud nos autèm plerumque in hortis colitur.

§. II.

Radix recens, & carie, cui valdè obnoxia est, nondùm corrupta, *copiosis partibus resinoso-gummeis* & *paucis* quoque *oleosis æthereis* instructa est. Nam libra radicis una circiter drachmam semissem olei, octo propemodùm uncias substantiæ gummosæ, & binas, immò tres uncias sub-

stantiæ resinosæ reddit. Infusum aquosum primum nonnihil turbidum est, coloris fusci, odoris, instar ipsius radicis, fragrantis, saporis satis amari, & quodammodò nauseosi cui post aliquam moram lenis acredinis sensus jungitur. Inspissatum suppeditat massam ex fusco-nigricantem, saporis amari, odoris debilis, &, instar rob sambuci, nonnihil balsamici. Præter amaritiem, tandèm aliqua etiàm acredo percipitur. Tinctura spirituosa prima colore dilutè aureo, odore valdè fragrante, & sapore amaricante ac longè acriori, quàm infusum aquosum, pollet. Extractum, post evaporationem relictum, colorem saturatè aureum, odorem ipsiûs radicis, & saporem amarum ac valdè acrem obtinet: Undè manifestum evadit, virtutes hujus radicis primariò principiis spirituoso-oleoso-resinosis adscribendas esse, etiamsi multò minori quantitate, quam substantia gummosa, inhæreant. Quicquid enìm circà copiam deficit, abundè indole calidiori, & eminenti acredine compensatur.

§. III.

Efficacissimum, & subindè planè egregium medicamentum *carminativum*, *stomachale*, *pectorale*, *diureticum*, *uterinum* &

alexipharmacum est; cautè nihilominùs; modicè, & apud humida saltem, frigida, & torpidioris naturæ subjecta, præsente causâ materiali magis frigidâ, quàm calidâ, in usum vocanda est. Conducit maximè in debilitate ventriculi, pituitosis cruditatibus onusti, cardialgiâ ac colicâ verè flatulentâ, diarrhoeâ mucidâ, febre intermittente quotidianâ & quartanâ, suppressione urinæ, calculo, nephritide pituitosâ, hydrope, fluore albo, suppressione mensium chronicâ, asthmate, cachexiâ, peste, ac pluribus morbis, quorum curationi paulò calidiora aromatica, balsamica & amara tutò impendi possunt. Locum etiàm inter anthelmintica, & travmatica obtinet, nec parùm subindè in refractariâ viscerum obstructione, & morbis catarrhalibus prodest. Internè plerumque in infuso vinoso, aut aquoso à drachmâ dimidiâ ad drachmas duas, præscribitur, & crebrò pariter inter electuaria recipitur. Externè multùm valet ad scorbotum oris, intumescentiam glandularum salivalium, & ulcera ac vulnera impura curanda, si pulveribus, gargarismatibus, decoctis &c. addatur.

§. IV.

Imperatoriæ radice temperatior, adeoque etiam præstantior est Radix Ange-

LICÆ SATIVÆ ODORATÆ MAJORIS, *Unge-Dicten-Heilige-Geist-Brust-Burbel. Racine Angelique.* Multas hæc ipsa fibras seu radices minores è capite crassiori emittit, quæ, æquè ac ipse truncus seu caput, colore foris subluteo-ferrugineo, intùs albicante, punctis hinc indè ex fusco-flavescentibus distincto, odore fragrante aromatico, sapore acri & amaricamte, gratâ quadam dulcedine mixto, pollent. Prætèr angelicam sativam hortensem majorem, in officinis etiàm RADIX ANGELICÆ MINORIS SYLVESTRIS prostat, quæ præcedente sativâ, respectu virium, nisi superior, certè tamèn non inferior est, & spontè in *Helvetiæ*, *Bohemiæ*, *Norvvegiæ*, *Lapponiæ*, *Islandiæ* &c. montibus ac rupibus progerminat. Septentrionalis montana censetur optima: Huic Bohemica & Helvetica, & hisce denique vulgaris sativa succedit. Longè faciliùs adhuc, quàm Imperatoriæ radix, ob junctam dulcedinem, cariosa redditur; hinc sempèr integram, recentem, ac probè resinosam ad usum seligere præstat.

§. V.

Activis principiis *oleoso-spirituosis*, *resinosis* ac *gummeis* instructa est. Olei essentialis ætherei quantitas in integrâ librâ, rarò ad drachmam unam ascendit, fixa

autèm principia eo majori copiá mixtionem ingrediuntur, & uncia radicis una plerumque drachmas tres extracti aquosi, & drachmas duas extracti spirituosi primi largitur. Infusum aquosum, quod luteo colore est, balsamico-subdulcem saporem possidet, & odore suo radicem quodammodò æmulatur, etiamsi tàm debilis sit, ut simplex paulò difficilius inde cognoscatur. Massa inspissata, cujus color saturatè fuscus est, odore adhuc debiliori gaudet, & aromaticæ duntaxat dulcedinis sensum in linguâ excitat. Tinctura spirituosa, dilutè aurea, radicem ipsam valdè redolet, & acri, balsamico & amaricante sapore, qui longè majoris, quam in priori, activitatis index est, donata reperitur. Massa inspissata ab infuso vix distincta videtur, præterquàm, quòd color flavus ad fuscum vergat, & aromatica acredo longè adhuc potentior sit adeoque morsicatione suâ linguam ac fauces fortiùs afficiat.

§. VI.

Medicaminum præstantissimorum auget numerum, & *bezoardicâ* inprimìs, *antiscorbuticâ*, *carminativâ*, *pectorali*, & *uterinâ* virtute sese commendat. Operationem suam partìm irritando & discutiendo, partìm abstergendo ac demulcendo

absolvit. Virtus demulcens subdulci principio gummoso, vires reliquæ partibus resinoso-oleoso-spirituosis primariò adscribendæ sunt. Imperatoriæ radici ubivis substitui potest, immò eidem, ob indolem longè temperatiorem, in casibus plerisque, maximè autèm in scorbuto, affectibus flatulentis, & pectoris pituitosis, passione hystericâ, & febribus malignis præferri meretur. Datur in infuso vinoso & aquoso, à drachmâ dimidiâ ad drachmas duas, & subindè etiàm in decocta & infusa theiformia recipitur. Externè inter masticatoria antiputredinosa, antiscorbutica, anticatarrhalia & prophylactica, locum habet, & frequentissimè etiàm gargarismata, contrà odontalgiam, & tumores glandularum salivalium præscribenda, nec minùs decocta, unguenta, epithemata & cataplasmata, discutientia, roborantia, carminativa, traumatica, atque alexipharmaca, ulceribus scorbuticis, ac venenatis vulneribus, punctu-râ aut morsu inflictis, applicanda, ingreditur.

§. VII.

Radix Levistici, sive Ligustici vulgaris, *Livesche ou ache de Montagne*, *Liebstœckel-Burhel*, crassa est, oblonga, in multas fibras rectas ac satìs quoquè crassas

divisa, coloris extrinsecùs subfusci, intùs albicantis aut pallidè flavescentis, odoris fragrantissimi, saporis subdulcis, subacris & blandè aromatic'. Facilè, & intrà modicum tempus, æquè, ac radices præcedentes, pulverulenta atque cariosa evadit. Planta ordinariò in hortis seritur, & apud Botanicos etiàm *Angelica major*, *Laserpitium Germanicum* &c. audit.

§. VIII.

Præter *copiosum principium spirituosum*, quod sese maximâ odoris fragrantiâ mamifestat, *parùm* quoque *olei*, ac *multùm substantiæ fixæ resinoso-gummeæ* in mixtione fovet. Oleum essentiale æthereum in integrâ radicis librâ drachmæ pondus rarissimè excedit, substantia fixa autèm, præsertìm gummosa, quantitate longe majori inhæret. Infusum aquosum primum; saturatè aureum, odorem spirat debilem, & balsamino suldulcem saporem obtinet. Massa inspissata, quæ ex unciâ radicis circitèr drachmas tres pendet, vix distincta est, & majori solummodò dulcedine balsamicâ, & colore obscuriori, nimirùm subfusco, seu flavo-fusco pollet. Tinctura spirituosa, cujus color aureus est, odore radicem æmulatur, & acris atque balsamici saporis sensum in linguâ excitat. Extractum inspissatum, quod, integra

tegrâ pariter radicis unciâ receptâ, drachmas duas & ſcrupulum dimidium pondere æquat, quoad odorem cum infuſo convenit, reſpectu ſaporis & coloris autèm aliquantulùm differt, dum ſubfuſco-flavum eſt, ſaporem ſubdulcem & aromaticum poſſidet. Notatu quoque dignum eſt, extracto huic, cum evaporando jam ad conſiſtentiam mellis redactum eſſet, materiam paulò liquidiorem, pinguem, reſinoſo-oleoſam, valdè aromaticam, innataſſe, quæ maſſæ reliquæ activitatem præcipuè largiri videbatur: nec prorſùs ſilentio prætermittendum eſt, dulcedinem in extracto aquoſo radicis leviſtici majorem, acredinem contrà aromaticam extracti ſpirituoſi multò minorem fuiſſe, quam apud ſimilia extracta radicis angelicæ.

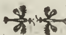
§. IX.

Virtute *carminativâ*, *pectorali*, *diureticâ* & *uterinâ* multa ſimplicia hujus commatis ſuperat, & ſpecificè imprimìs in affectibus colicis & cardialgicis, aliiſque flatulentis, cachexiâ icteritiâ, tuſſi, aſthmate, calculo, ardore & ſuppreſſione urinæ, malo hyſterico, obſtructione menſium & lochiorum, cæteriſque morbis, in quibus radix angelicæ prodeſt, convenit. Datur in infuſo vinoſo, rariùs in de-

cocto aut infuſo theiformi aquoſo, à drachmâ unâ ad duas, immò unciam dimidiam. De uſu externo eadem prorſùs, quæ de radice angelicæ dicta fuerunt, memorare licet.

§. X.

Cum Leviſtici radice, quoad formam externam, odorem & ſaporem, adeòque etiam quoad principia activa ac vires, Radix mei ſive meu, Meum *Bærvurhel*, perfectè convenit, præterquàm, quòd minori dulcedine, majori ex adverſo acredine donata ſit. Planta, quæ etiàm *Anethum ſylveſtre*, *Anethum tortuoſum*, *Fœniculum urſinum* &c. dicitur, ſpontè in montibus & pratis ſiccioribus creſcit. Iiſdem morbis, quibus leviſtici radix, medetur, in operando tamen potentior exiſtit, & paulò minori proinde doſipræſcribitur, præſertìm apud illa ſubjecta, quæ vertigini obnoxia ſunt, & fragrantiora medicamina perferre nequeunt. Externè, groſſiuſculè contuſa, & cum vino cocta, mammis, ad tumores duros diſcutiendos, imponitur.

CAPUT IX.

De Radice Carlinae.

§. I.

RADIX CARLINAE ſive CARDUI ANGELICI FLORE SESSILI, *Carline Chamæleon*, *Ebervurhel*, radix oblonga eſt, digiti ut plurimùm craſſitie, colore foris pallidè ferrugineo, intùs ex flavo aut fuſco albicante, odore fragrante ingrato, ſapore ſubacri ac debili balſamico. Spontè in tractibus *Helvetiæ*, *Bohemiæ*, *Moraviæ*, *Thuringiæ* & *Hercyniæ* montanis atque apricis creſcit, indèque in Officinas noſtras ſat magnâ copiâ tranſmittitur. Facilè in ſuperficie ſitum contrahit, poſteaque carie corrumpitur, niſi effoſſa probè ſiccetur, & ſicco pariter loco aſſervetur.

§. II.

Copioſas partes reſinoſas ac *gummeas*, *paucas* verò *ſpirituoſo-oleoſas* poſſidet. Portio eſſentialis oleoſa portioni reſinoſæ tàm altè immerſa eſt, ut altera ab alterâ primæ deſtillationis & extractionis ope perfectè ſeparari nequeat. Ex librâ radicis unâ circitèr ſcrupuli duo, rariſſimè drach-

ma integra eliciuntur. Hoc oleum, quod paulò fortiorem ignem ad sui separationem postulat, ob partium quarundam renosarum miscelam, in aquâ fundum petit, & spissioris consistentiæ est, adeòque temporis successu fluiditatem suam penitùs amittit, & in balsamum crassiusculum condensatur, nisi maturè novâ destillatione humidâ à mixtis particulis resinosis, quæ, substrato igne moderato, in vesicâ remanent, separetur. Rectificatione laudatâ perfectè fluidum redditur, & aquæ posteà innatat, multùmque virtutis obtinet, immò reliquis principiis intimâ unione suâ præcipuam activitatem conciliat (*a*).

§. III.

Infusum aquosum primum ipsam radicem nonnihil redolet, & valdè debili ac parùm grato sapore balsamico pollet. Color ex flavo-et rubente subfuscus est. Extractum flavo-brunnum vix præstantius existit, licet uncia radicis una dimidiam fermè unciam, vel ad minimùm drachmas tres largiatur. Major virtus in parte resinosâ latet. Nam infusum spirituosum primum, quod aureo colore gaudet, subacrem, &, ipsius radicis instar, ingratè balsamicum saporem linguæ impri-

(*a*) Conf. Neumann. Lib. cit. p. 671. seq.

mit. Ejusdem fermè conditionis extractum inspissatum deprehenditur; quippè quod colore saturate aureo, ad rufum nonnihil vergente, odore debili balsamico, & sapore subacri & amaricante præditum est. Uncia radicis unâ duas circiter drachmas mihi reddidit.

§. IV.

Inter medicamenta *sudorifera*, *alexipharmaca* & *anthysterica* non infimum locum occupat, & in peste imprimìs, febtibus malignis exanthematicis, affectibus scabiosis, passione hystericâ, & sopore præternaturali effectus planè singulares edere traditur. Nonnulli etiàm specificè illam contrà tremorem membrorum, à mercurialibus ortum, commendant; quæ virtus, si eventus exspectationi respondet, unicè in diaphoresi, quam præstat, rationem suam habere videtur. In decocto & infuso aquoso aut vinoso datur à drachmâ unâ ad drachmas duas & ultrà. Externè decocta travmatica, contrà scabiem inprimìs adhibenda, ingreditur.

CAPUT X.

De Melissa & Basilico.

§. I.

MELISSA CITRARIA, seu MELISSA HORTENSIS ODORE CITRI, *Mélisse citronelle*, *Melisse*, *Citronen-Melisse*, *Herbraut* ubique in hortis colitur, & à Botanicis persæpè etiàm *Melissophyllum*, *Meliphyllon*, *Cetrago*, *Citronella*, *Cedronella*, *Apiastrum* &c. nuncupatur. Folia, quæ præcipuum in medicinâ usum invenerunt, oblonga sunt, acuta, in margine paululùm incisa, nonnihil aspera, atque obscurè viridi & splendente colore tincta, sapore subacri ac blandè balsamico, odore citrino gratissimo.

§. II.

Principiis planè eximiis, *temperatis* nempè, & nihilominùs *efficacissimis*, *partibus volatilibus oleoso-spirituosis*, & *fixis resinoso-gummeis* natura hanc plantam, præsertìm folia donavit. Oleum substantiale æthereum non adeò magnâ quidèm quantitate ingenitum reperitur, penuria tamen indole nobilissimâ abundè compensatur, & HERMANNUS (*a*) ideò, aliique vo-

(*a*) L. c. p. 207.

latilia melissæ principia tanti æstimarunt, ut spiritibus corporis humani analoga judicaverint. Volatilibus principiis, intuitu virtutis, pars fixa resinosa, tandèmque gummosa succedit. Nam tinctura spirituosa prima, saturatè viridis, vel etiam ex viridi nigricans, ipsius melissæ odorem spirat, & acrem atque balsamicum saporem possidet. Extractum inspissatum nigricans est, odore balsamico quidèm, non adeò tamèn grato, sapore subacri, amaricante, ac paululùm adstringente. Ex unciâ foliorum integrâ drachmam unam cum semisse obtinui. Infusum aquosum coloris quidèm ex rubro ac fusco-nigricantis est, & herbam, undè paratum fuit, odore satis prodit, nullo singulari tamen sapore donatum, sed nauseosum ac valdè iners deprehenditur. Alitèr comparatum est cum inspissatâ massâ nigricante; quippe quæ austeriusculum & amaricantem saporem linguæ imprimit, & activitate igitur non prorsùs destituta videtur. Ex æquali foliorum quantitate drachmas duas, totidemque scrupulos impetravi.

§. III.

Operationem suam blandâ commotione, discussione, ac moderatissimâ irritatione & subadstrictione absolvit, nec

parùm fortaſſis, uti medicorum aliquī cum vix allegato HERMANNO firmitèr credunt, ad partes ſpirituoſas in ſanguine & nervis ſubſtantialiter augendas confert. Jure igitur inter medicamenta *nervina*, *cephalica*, *cardiaca*, *pectoralia*, *ſtomachalia*, *carminativa*, & *uterina*, niſi primùm, certè tamèn valdè eminentem, locum ſibi vindicat, & magnum imprimis atque egregium auxilium in debilitate memoriæ, vertigine idiopathicâ, melancholiâ, epilepſiâ, apoplexiâ pituitoſâ, ſyncope, imbecillitate viſûs, flacciditate ventriculi & inteſtinorum, cardialgiâ, colicâ, paſſione hypochondriacâ & hyſtericâ, ſuppreſſione menſium, fluore albo, ſterilitate muliebri, gomorrhoeâ ſimplici, tremore & palpitatione cordis, tuſſi, aſthmate, & ſingulis morbis reliquis, ex debilitatione generis nervoſi, & partium ſpirituoſarum penuriâ, atque depreſſione maximè oriundis, ferre conſuevit. Optimè propinatur in infuſo vinoſo, & aquoſo theiformi, à pugillo uno ad duos, tres, quatuor. Externè inter inſeſſus uterinos, in paſſione hyſtericâ, fluore albo. ſterilitate, & menſium defectu valdè proficuos, nec minùs inter balnea nervina, & ſacculos roborantes ac diſcutientes recipitur Recens contuſa ſubindè etiàm vulneribus venenatis, morſu aut

puncturâ ab animalibus rabidis, serpentibus, viperis, scorpionibus, apibus &c. inflictis, imponitur, ac multùm paritèr ad resolvendos tumores scrophulosos, & purificanda ac sananda vulnera vulgaria, valet.

§. IV.

Hactenùs descriptâ melissâ citrariâ, ob principia paulo rudiora ac calidiora, MELISSA ROMANA, TURCICA, & species reliquæ ignobiliores sunt: Hinc eidem quoque in nonnullis saltèm casibus, in quibus potentiore tutò admittuntur, substitui possunt; præstantior tamèn melissa Romana, quàm Turcica, quoniam purioribus, ac gratioribus partibus activis volatilibus oleoso-spirituosis, & fixis resinoso-gummeis, adeòque meliori etiàm virtute *nervinâ*, *cardiacâ*, *stomachali*, *carminativâ*, & *uterinâ* instructa reperitur. Raro infusa theiformia ingrediuntur, sed ordinario in infuso vinoso, à drachmâ dimidiâ ad integram, exhibentur. Melissa Turcica, quod addendum duco, sub destillatione humidâ plus olei ætherei reddit, quam species reliquæ, & indè etiàm calidior ejus indoles præcipuè derivanda est.

§. V.

Melissæ BASILICUM seu OCIMUM. Ci-

IRATUM MINIMUM ac MEDIUM VULGATIUS, *Basilic*, *Klein-und mittel-Citronen-Basielien-Kraut* jungi meretur, quoniàm melissæ Romanæ & Turcicæ indole ac viribus valdè analogum est. Utrumque, minimum nempè ac medium vulgatius, apud nos unicè in hortis colitur. Folia, de quibus hoc loco præcipuè sermo est, odorem spirant fragrantissimum, & subacrem atque balsamicum saporem linguæ imprimunt; feminibus tamen, quæ paritèr in medicinâ usum invenerunt, ac multis adduntur compositionibus, naturæ bonitate inferiora sunt. Quondàm Physicorum ac Medicorum quamplurimi crediderunt, ocymum citratum, sæpiùs interne exhibitum, aut creberrimè saltem odoris causâ naribus admotum, in corpore humano, præsertùm cerebro, scorpiones generare, & multi eâpropter herbam hanc in usum trahere vix ausi sunt: Verum enim verò, traditionem memoratam prorsùs fabulosam esse, certior neotericorum experientia, ratione suffulta, docet. Scio quidèm, scorpiones amare basilicum, & in calidioribus regionibus, v. g. in Italia, &c. sæpissimè inter folia degere, ibidèmque ovula sua deponere; ast indè nondùm sequitur, basilicum scorpionibus in corpore aut extrà illud generandis aptum esse. Ego ad minimum testari possum,

me herbam hanc frequentissimè adhibuisse, & nunquàm noxios, sed semper salutares, ab usu ejus observasse effectus. Quarè aliis quoque eam commendare, & vires ejus *nervinas, cardiacas, carminativas, pectorales* & *uterinas* deprædicare nullus dubito. Plerùmque in infuso vinoso, ad unum alterumve pugillum, præscribitur, & subindè etiam, tametsi, ob nimiam fragrantiam, paulò rarius, speciebus pro infuso theiformi additur. Externè inter balnea nervina, insessus uterinos, & sacculos discutientes ac roborantes, æque ac melissæ species, recipitur.

CAPUT XI.

De herba ac floribus Rorismarini & salviæ.

§. I.

ROSMARINUS, LIBANOTIS CORONARIA, ANTHOS &c. *Romarin, Rohmarin*, est planta fruticosa, quæ apud nos in hortis colitur, in regionibus calidioribus autèm, v. g. *Hungariâ, Italiâ, Hispaniâ, Galliâ Narbonensi* &c., passìm in locis sylvestribus provenit. Folia fragrante ac grato odore aromatico, nonnihil camphorato, pollent, & acrem atque amaricantem saporem linguæ imprimunt.

Flores paulò temperatioris indolis sunt, ratione odoris nihilominùs atque saporis cum foliis conveniunt.

§. II.

Principia activa, tàm fixa, quàm volatilia, in foliis & floribus unius quidem ejusdemque naturæ deprehenduntur, majori tamèn copiâ foliis, quàm floribus inhærent. Volatilia partìm *spirituoso-camphorata* partìm *oleosa* sunt, fixa autèm indolem *resinoso-gummeam* obtinent. Tenerrimæ substantiæ camphoratæ præsentia ex aquæ destillatæ, præsertìm vetustioris, odore abundè innotescit, & substantiale oleum æthereum, cujus una circiter, vel una interdùm & dimidia drachma ex integrâ foliorum librâ elicitur, aquæ innatat, paululùmque post separationem viridescit. Flores longè adhuc minorem olei quantitatem reddunt, quæ penuria princeps sine dubio activitatis remissioris causa existit: Paucum prætereà hoc oleum magìs in calyce eorum, quàm petalis, residet. Folia, primùm cum spiritu vini digesta, infusum largiuntur, ex flavo viride, grato atque specifico rorismarini odore imbutum, & sapore balsamico, amaricante, ac satis acri præditum, quod inpissatum massam relinquit coloris ferrugineo-viridantis, saporis,

inſtar ipſius roriſmarini, ſubacris, amaricantis ac camphorati, & balſamici quoquè, debilioris tamèn, nec tàm grati ampliùs, quàm anteà, odoris. Uncia foliorum dimidia drachmam ſemiſſem mihi reddidit. Infuſum aquoſum primum longè ignobilioris, quàm tinctura ſpirituoſa, indolis eſt, & debilem duntaxat atque inertem ſaporem amaricantem poſſidet, etiamſi ſaturato colore fuſco, ad nigrum & viridem nonnihil inclinante, tinctum ſit, & ipſius herbæ odorem eructet. Parùm differt extractum, prætérquàm, quòd color nigricans ſit, & debili amaritiei aliqua acredo admixta ſentiatur. Ex æquali foliorum quantitate dracmam unam & grana 24. impetravi. Inſtituta hæc examina docent, vires roriſmarini præcipuas principio volatili oleoſo-ſpirituoſo-camphorato, & fixo reſinoſo adſcribendas eſſe, in gummoſo autèm parùm vel nihil virtutis latitare.

§. III.

Vires generales, quibus folia & flores roriſmarini pollent, *roborantes, nervinæ, cephalicæ, cardiacæ, pectorales, ſtomachales & uterinæ* ſunt; hinc validè etiàm ægris, epilepſiâ, vertigine, melancholiâ, debilitate memoriæ, ſopore præternaturali, cephalalgiâ chronicâ, apoplexiâ pituitoſâ, ſynco-

pe, paralyſi, imbecillitate viſûs, tremore & palpitatione cordis, affectibus pectoris mucoſis, flacciditate ventriculi, obſtructione menſium, fluore albo, & ſterilitate muliebri, cachexiâ &c. laborantibus, opitulantur. Plerumque in infuſo vinoſo, à pugillo uno ad duos, tres, præſcribuntur, & interdùm pariter ſpeciebus pro infuſo aquoſo theiformi, immò decocto, miſcentur. Externè in hemicraniâ refrectariâ, aliiſque capitis affectibus, e meningum atque nervorum debilitate præcipuè reſultantibus, nec minùs in paralyſi membrorum, doloribus frigidis rheumaticis, & arthriticis, aphoniâ, raucedine, laxitate uvulae, anginâ ſpuriâ, tumore glandularum ſalivalium, ulceribus impuris cancroſis & fiſtuloſis, ſuppreſſione fluxûs meſtrui, fluore albo, ſterilitate &c. auxilium planè eximium præſtant, quandò, pro morbi & partis affectæ diverſitate, modò inter cucuphas & ſacculos, modò inter pulveres cephalicos aut errhinos, modò inter gargariſmata, decocta, epithemata, balnea, inſeſſus uterinos, & ſuffimigia recipiuntur.

§. IV.

Rorimarino Folia & flores salviæ, tam Majoris latifoliæ, quam minoris angustifoliæ, virium præſtantia

perfectè æqui paranda forent, nisi nimia eorum fragrantia multis subjectis aliquam crearet molestiam: Flores tamèn, sive sint albi, sive pallidè coerulei, ob majorem principiorum teneritudinem, foliis paulò remissiores ac temperatiores repe- riuntur, & sæpiùs proinde, quàm folia, apud subjecta sensibiliora in usum vocantur.

§. V.

Principiis spirituoso-camphoratis salvia magìs, quam rosmarinus, abundat, *olei ætherei* autèm longè minorem quantitatem continet, & integra foliorum libra vix drachmam dimidiam, aut scrupulos duos reddit. Oleum hoc aquæ innatât, & ordinariò post destillationem amœnissimo tinctum cernitur colore viridi, qui, modico tamen tempore elapso, in subfuscum mutatur: Memini quoque, me aliquotiès, præsertìm ex foliis adultioribus, appropinquante autumno decerptis, oleum subflavum accepisse. Infusum aquosum, cujus color fuscus est, odore herbam prodit, & moderato sapore amaricante atque simul camphorato pollet. Extractum inspissatum, quod ex unciâ unâ circiter dracmas duas ac totidem fermè scupulos pondere æquat, coloris saturate fusci est, ad nigrum nonnihil in-

clinantis, odoris debilis, ferè instar prunorum coctorum, saporis subamaricantis, subsalsi & paululùm in recessu adstringentis. Parùm in hoc ipso virtutis latet. Tinctura spirituosa prima colorem ex viridi nigricantem, odorem solius vini spiritûs, & saporem acrem obtinet, ac longè majori, quam infusum aquosum, activitate instructa deprehenditur. Hoc postremum etiàm de nigricante massâ inspissatâ, cujus pondus, receptâ æquali foliorum quantitate, nondùm ad quatuor scrupulos ascendit, dicendum erit: Odorem enim balsamicum, non ampliùs tamen salviæ specificum, sed mellis potiùs ac ceræ odorem æmulantem, spirat, & acris, amaricantis atque camphorati saporis sensum in linguâ excitat. Quæ singula satis docent, virtutem medicam præcipuè parti spirituoso-oleoso-resinosæ ingenitum esse, substantiam gummeam verò, per se consideratam, nullum singularem edere posse effectum.

§. VI.

Folia & flores commovendo, discutiendo, attenuando, ac roborando agunt, & jure maximo inter præstantiora *nervina*, *alexipharmaca*, *antiputredinosa s purificantia*, *anticatarrhalia*, *pectoralia*, *uterina* & *traumatica* referenda sunt. Conveniunt:

igitur in singulis fermè morbis, quibus curandis rosmarinus inservit, multùmque imprimis contrà catharros, & ictus morsusque virulentos valent, etiamsì araneæ, bufones, immò serpentes plantam hanc valdè ament, & folia noxio humore sæpissimè conspurcare dicantur. Internè sub formâ infusi vinosi, à pugillo uno ad plures, exhibentur, & flores subinde etiàm infusa theiformia ingrediuntur; ante infusionem tamèn tàm folia, quàm flores, ob rationem anteâ allegatam, aquâ abluere decet. Usus externus latiùs propemodùm patet: Miscentur enìm speciebus pro sacculis, gargarismatibus, decoctis, & balneis, quorum medicaminum alia in doloribus arthriticis & rheumaticis, tumoribus oedematosis, &c., alia in laxitate uvulæ, raucedine, anginâ spuriâ, intumescentiis glandularum salivalium, aphtis benignis & malignis, aphoniâ, scorbuto oris, odontalgiâ, ulceribus impuris, vulneribus venenatis &c., & alia denique in sterilitate muliebri, fluore albo, aliisque uteri affectibus pituitosis ac frigidis cum fructu in usum vocantur. Quandò aceto infunduntur virtus antiputredinosa & alexipharmaca, præsertìm sub usu interno, valdè intenditur; hinc pestis quoque tempore acetum ejusmodi inter optima prophylacti-

ca militat, immò, ſub ipſâ morbi invaſione plus, quam multæ tincturæ, aliaque pharmaca concentrata, præſtat.

§. VII.

Salviæ hortenſi SALVIA SYLVESTRIS, quæ etiam *Sclarea Sclarée, orvale* itèmque *Horminum* dicitur, nonnihil quidèm analoga eſt, longè rudioribus tamèn principiis inſtructa reperitur, ac tutò igitur, ob ingentem fragrantiam, & impetuoſam prorsùs operationem, internè adhiberi nequit, nullumque ampliùs locum inter medicamenta tueri poſſet, niſi, ſpeciebus pro balneis & inſeſſibus uterinis addita, in ſterilitate, fluore albo, aliiſque morbis muliebribus validas & ſat eximias vires monſtraret. Folia principio pingui camphorato valdè turgida ſunt: Sicco enìm ac calido æſtatis tempore hinc inde in ſuperficie tenerrima, ſicca, albida, ſplendentia, corpuſcula, quæ foliola, vel potiùs tenues moleculas camphoratas referunt, perſæpè concreſcunt, & camphorata quoque hæc ſubſtantia deſtillationis humidæ beneficio interdùm ita ſeparare poteſt, ut ſub camphoræ veræ, quamquàm tenerrimæ, formâ, ac conſiſtentiâ quodammodò in conſpectum veniat. (*a*)

(*a*) Conf. Neumann. Lect. de camphora.

CAPUT XII.

De Foliis ac floribus Majoranæ thymi, serpilli, atque origani.

§. I.

MAJORANA VULGARIS sive ANNUA LATIFOLIA, *Marjolaine*, planta notissima est, & in hortis plerisque seritur. Folia, quæ medicis usibus præcipuè destinata sunt, sapore acri, amaricante, aromatico, odore fragrante gratissimo pollent, & egregiis omninò *principiis volatilibus oleoso-spirituoso-camphoratis*, *fixisque resinoso-gummeis* donata inveniuntur. Oleum æthereum, destillatione humidâ separabile, in unâ foliorum librâ circitèr drachmas duas pondere æquat, & plerumque subflavi coloris est. Quandò in vitro probè obturato diù asservatur, flores albicantes in eo nascuntur, immò color & consistentia ità quandoque mutantur, ut in corpus salinum concretum videatur; quemadmodùm hoc posterius DANIEL CRUGERUS aliquando observavit: Reperiit videlicet in pharmacopolio quodam vitrum, angustissimi orificii, cerâ atque vesicâ probè munitum, & sex unciis olei majoranæ stillatitii repletum, quod per annos viginti septem in cellâ,

reconditum fuerat, ac totum fermè in salem albicantem transmutatum apparebat. Misit illud Norinbergam, ut SCHROECKIUS, paritèr magma hoc intueretur, & naturam ejus ulterius exploraret. Concretum hoc, utì examina monstrabant, eodem, quo oleum majoranæ recens, odore & sapore pollebat. Cum ferro calefacto pauxillùm imponeretur, ad pristinam olei fluiditatem ac formam redibat, ab igne autèm denuò remotum ac refrigeratum, formæ ac consistentiæ salinæ iterùm compos fiebat; rursùs tamen, igne in ferro memorato admotum, diffluebat, tandemquè penitùs, relictâ saltèm exiguâ olei crassioris, vel potiùs massæ resinosæ portiunculâ, evolabat in auras, & sub discessu suo conclave olei majoranæ vetustioris ac rancidi odore replebat. Portio alia, rectificato vini spiritui injecta, promptè solvebatur, & solutio, aquâ frigidâ admixtâ, nonnihil statìm lactescebat. Cum spiritus in arenæ balneo abstraheretur, remanentia clara reddebatur, &, ulteriori evaporatione partibus aqueis liberata, in massam albicantem, floresque, argenteo quasi nitore splendidos, & sapore nonnihil nauseoso præditos, concrescebat. Flores hi, iterùm iterùmque aquâ soluti, neque infuso oleo tartari p. d., neque instillato olei vitrioli,

quicquam ad fundum dejiciebant, ferro calefacto autèm impoſiti, rurſùs oleoſam fluiditatem recuperabant, ac, debilem majoranæ odorem ſpirantes, paulatìm in aerem, exiguâ ſaltem pulviſculi albicantis parte relictâ, migrabant (*a*).

§. II.

Principia fixa, quæ æquè, ac in plantis hujus cenſûs reliquis, ad gummea, ut dictum, & reſinoſa redeunt, ſat magnâ pariter copiâ adſunt. Gummea enim ſubſtantia, quæ parùm tamèn activa, in unciâ foliorum unâ circitèr drachmas duas & ſemiſſem, ſubſtantia reſinoſa autem, cujus activitas longè major eſt, circiter drachmam unam & ſcrupulum dimidium pondere explet. Infuſum aquoſum primum colore fuſco eſt, &, prætèr debilem ac parùm gratum ſaporem amaricantem, ſpecificum herbæ odorem poſſidet. Inſpiſſata maſſa fuſco-nigricans nullum ampliùs odorem ſingularem diffundit, & amaricante atque ſubadſtringente ſapore gaudet. Tinctura ſpirituoſa prima coloris ex viridi nigricantis eſt, odore magìs ſpiritum vini, quàm herbam prodit, & acri aromatico ſapore prædita reperitur. Poſt evaporationem extractum relinquit

(*a*) Vid. Miſcell. A. N. C. G. Dec. 2. ann. 5. Obſ. 38.

nigricans, ſapore amaro, ſubacri & ſubadſtringente donatum.

§. III.

Nervos hæc folia, membranas, ceteraſque partes ſolidas roborant, calorem ſanguinis augent, humores viſcidos blandè commovendo attenuant, putredinem avertunt, flatus diſcutiunt, & excellentiſſimâ proindè virtute *cephalicâ*, *pectorali*, *cardiaca*, *ſtomachali*, *carminativa*, & *uterinâ* pollent. Specificè landantur in debilitate memoriæ, vertigine idiopathicâ, affectibus ſoporoſis, epilepticis, melancholicis, apoplexiâ pituitoſâ, amauroſi, incipiente cataractâ, ſuſurru aurium, lipothymiâ, palpitatione cordis, pravâ digeſtione, cardialgiâ, & colicâ flatulentâ, tympanitide, aſthmate ſeroſo-mucido & cachectico, nephritide ſabuloſo-pituitoſâ, & pleri que affectibus uteri frigidis. Præſcribuntur in infuſo vinoſo, rariùs aquoſo, ad pugillos aliquot, & frequentiſſimè etiàm eſculentis, condimenti loco, adduntur. Externè cucuphas, pulveres cephalicos, errhinos, ptarmicos, ſacculos nervinos, clyſteres carminativos & anthyſtericos, balnea antiparalytica & uterina, decocta vulneraria, gargariſmata, immò unguenta, emplaſtra &c. ingrediuntur.

§. IV.

THYMUS VULGARIS TENUIORE FOLIO, aliàs etiàm *Serpillum hortense*, *Serpillum Italicum* &c. *petit Serpolet*, *ou Pillolet* nuncupatus, in locis quibusdam *Galliæ* & *Italiæ* spontè crescit, apud nos autem solummodò in hortis colitur, & unicuique ob frequentem usum domesticum notissimus est. Folia & flores satìs gratum odorem aromaticum spirant, & acri atque amaricante sapore gaudent. Folia floribus potentiora ac præstantiora censentur, & frequentiùs eapropter in usum medicum trahuntur.

§. V.

Quoad principia activa, tàm fixa, quàm volatilia, cum majoranâ convenit, *largius* tamen *principium camphoratum*, & *oleum æthereum longè acrius* continet. Hoc aureo colore gaudet, si igne blando elicitur; sin violentior verò ignis gradus adhibitus fuerit, saturatâ rubedine tinctum cernitur. Acrimonia ejus tanta est, ut, parti cutis teneriori illitum, fortem ardoris & rosionis sensum excitet, &, recens naribus admotum, halitu suo vividam in iis titillationem, cui persæpè sternutatio supervenit, efficiat. Pondus ejus in unâ herbæ librâ circitèr ad drach-

mam unam & femiſſem aſcendit. Subſtantia tenerrima camphorata ſub deſtillatione humidâ cum aquâ & oleo eſſentiali expellitur, & itâ nonnunquam in illis concreſcit, ut quodammodo ſub formâ ac conſiſtentiâ camphoræ vulgaris manifeſta evadat; uti hoc ex ſubjunctâ NEUMANNI obſervatione, quam *Miſcellaneis Societatis Regiæ Berolinenſis* inſeruit, uberiùs patet (*a*). Tinctura ſpirituoſa prima, ex

(*a*) » Deſtillaveram, *ſcribit. Cont. II. pag. 72.*, » anno 1719. ex dictâ herbâ olei copiam benè » multam. inſtitutâque hujus ab aquâ ſeparatio» ne cum goſſypio, cernebam, tàm ad orificium » vitri, quàm in goſſypio oleo imbuto, parvos » figuratos cryſtallulos hærentes, qui ipſam deſ» tillationem, alias ſatis celerem, magìs magìs» que remorabantur, adeò, ut neceſſarium eſſet, » goſſypium contrà morem aliquotiès renovare. » Mirabar, quid rei novæ & extraordinariæ con» tigerit, variaſque cogitationes agitabam, pa» rum tamen vel nihil certi eâ de re, unde ve» nerit, & quid eſſet, poteram colligere, lage» nam igitur oleo plenam benè munitam repo» nebam. Interim ſemel excitatæ & conceptæ de » rei novitate cogitationes inquietum me tene» bant, quarè ſciendi cupiditate ductus, poſt » paucos dies reſumo lagenam olei, viſurus, an » denuò Chryſtallulorum quid ad orificium vitri » hæreat, & quantulumcunque demùm id fuerit, » per experimenta tamèn parvula probaturus, » cujus indolis illud ſit, ſed circà orificium ni» hil ejuſmodi repeiiebam, circà fundum vitrî » verò, quod me tantò magis attentum, ne diſſolis

solis foliis siccatis parata, colorem ex viridi nigricantem, odorem debilem balsamicum, & saporem acrem atque sub-

» cam attonitum, habuit, consedisse vidi Chry-
» stallos in sic satis magnâ quantitate diversæ
» magnitudinis, partìm avellanas exæquantes,
» plerasque cubiformes sacharo cando similes.
» nondùm suspicabar Camphoram, sed potiùs
» sal volatile, quod præ copiâ herbæ successivè
» simùl transcenderit, & in parte aquo â solu-
» tum, postquàm hæc fundum petiisset, purum-
» que oleum supernataret, tandèm ità coaluerit.
» Effundo igitur oleum, ut sal, quod esse puta-
» bam, impetrarem, & judicii mei certior fie-
» rem. Sed denuò in admirationem rapiebar,
» quod ne guttulam quidem aquæ in fundo in-
» venirem, ubi consultius nihil erat, quàm
» magna salinum, à fundo liberare, & ab oleo
» separatum servare. Quo me igitur ex dubio ex-
» tricarem, vel potiùs, ut de sale, quod judi-
» cando præsumseram, certior essem, tentabam
» experimentum, quo cuncta salia cujuscunque
» indolis & nominis fuerint, probantur; ma-
» gnam scilicet quantitatem aquæ destillatæ in-
» fundebam super materiam crystallinam, sat
» diu simul agitabam, huic per aliquot horas
» quieti dabam, solutionem Crystalli per om-
» nes horæ quadrantes cupidè, sed frustra, ex-
» pectans; neque enìm solutionem, neque ullam
» mutationem ejus animadvertebam, præter
» quod minimæ particulæ in superficiem eleva-
» rentur, majores verò, quantumvìs bene inte-
» ragitatæ, fundum semper repeterent, & aqua
» particulis oleosis crystallinæ materiæ adhæren-
» tibus, sed agitatione liberatis, imprægnata

amaricantem obtinet. Evaporata massam, alibí flavam, alibì ex viridi nigricantem, suppeditat, quæ thymum paululùm adhuc redolet, & sapore valdè acri, pungente ac simul camphorato pollet. Huic itaque

» esset. Transfundo aquam, & novâ affusâ, de-
» nuò tentabam Crystallorum pro indole salium
» solutionem, postquam hi ab adhærente oleo,
» quod forsan solutionem ejus in aquâ impediret,
» liberati essent, sed pertinacitèr solutioni reni-
» tebantur, quam neque adhucdùm, sæpiùs licet
» tentatam, admiserunt. De hinc præoccupatio-
» tione de salino concremento planè abjectâ,
« conjecturare cepi, quod planè quid aliud, sci-
» licet mixtum oleosum, vel quasì resinosum vo-
» latile ex oleo condensatum esse debeat: hoc
» mecum perpendens sub examen revoco varia
» alias existentia mihique nota subjecta, si quod
» eorum cum novo hoc comparari queat, & mox
» ob similitudinem cogitabam Camphoram; sine
» morâ igitur nova quædam, per quæ me magis
» certum de re fore sperabam, adornavi, & ecce
» rei certus eram, siquidèm omnia, quæ modo
» feci, experimenta non alia, quam quæ com-
» munis camphora suppeditat, phœnomena ex-
» hibuerunt, undè tandèm, utpote, veritatis
» convictum, nullo planè dubio relicto, con-
» cludere me oportuit, corpus hoc crystallifor-
» me aliud nihil, quàm veram esse Campho-
» ram, quæ ab orientali non nisi in eo differat,
» quod hæc Thymum, illa vero aliud vegeta-
» bile redoleat, quòd, quia camphoram copio-
» sam suppeditat, huc usque nullo alio, quam
» Arboris Camphoriferæ nomine indigitatum
» fuit, &c.

principio post spirituoso-oleosum, quod potentissimum est, primus, intuitu virium, locus assignandus erit. Infusum aquosum, cujus color flavo-subfuscus est, ipsûs herbæ gratum atque specificum odorem eructat quidèm, debili nihilominùs sapore amaricante præditum, ac satìs ideò iners deprehenditur. Extractum rubro & flavo-fuscum pristino odore maximam partem spoliatum occurrit, fortiori tamèn, quàm infusum, sapore amaricante, subsalso, & austeriusculo gaudet. Uncia herbæ una mihi drachmas duas & grana sedecim extracti aquosi primi, & drachmam unam & scrupulos duos extracti spirituosi primi reddidit.

§. VI.

Ob virium analogiam majoranæ commodè, tam internè, quàm externè, substitui potest, potentiori tamèn virtute *stimulante*, *attenuante*, & *abstergente* pollet, & plus ideò ad sanguinem congrumatum & coagulatum dissolvendum, lotiumque retentum ac calculum, nec minùs sanguinem menstruum, secundinas & fœtum mortuum pellenda & expellenda valet. Eminentiorem quoque effectum in morbis seroso-pituitosis catarrhalibus capitis, partiumque reliquarum edit. Datur in infuso vinoso ad pugillos aliquot

& ſubindè paritèr ſpeciebus pro decocto, & infuſo theiformi miſcetur. Externè eadem quoque præſtat, quæ majorana, & frequentiùs, quam illa inter ſacculos, balnea, & inſeſſus uterinos recipitur.

§. VII.

Serpillum, Serpyllum, Thymus Sylvestris, *Serpolet, ou Thym ſauvage, Quendel, vilder Polen, vilder Ehymian*, nec minùs Origanum ſive Majorana Sylvestris *Bohlgemuth, braune Doſten, Origan* ſpontè in locis ſylveſtribus creſcunt, & adeò cum thymo hortenſi, quoad naturam, principia, ac vires, conveniunt, ut eidem, præſertìm ſerpillum, internè ſubſtitui queant: Raro nihilominùs internè præſcribuntur, ſed unicè propemodum ſpeciebus pro ſacculis diſcutientibus atque nervinis, nec minùs inſeſſibus uterinis & balneis miſcentur.

CAPUT XIII.

Hiſſopo, Mentha, Matricaria & Tanaceto.

§. I.

Hyssopus vulgaris angustifolius, spicatus, flore coeruleo, *Hyſſope, Yſop*, ubique in hortis ſeritur, &

planta proinde notissima est. Folia, quæ floribus præstantiora censentur, odorem balsamico-camphoratum spirant, & acri atque amaricante sapore donata inveniuntur. Cum hac specie, intuitu naturæ ac virium, etiàm species reliquæ, nimirùm HYSSOPUS FLORE ALBO, & PURPUREO conveniunt, & altera igitur in alteriûs locum commodè surrogari potest.

§. II.

Activitatem huic plantæ partìm *volatila principia oleoso-spirituoso-camphorata*, partìm *fixa gummeo-resinoso* fœnerantur. Oleum essentiale, quod principiorum reliquorum præcipuum est, mediocri quantitate inhæret, &, humidâ destillatione ex integrâ foliorum librâ separatum, plerumque drachmam unam & semissem, vel drachmas duas pendet. Non adeò magnâ quoque copiâ principium resinosum mixtionem ingreditur, & uncia foliorum una nondùm integram drachmam extracti spirituosi primi mihi suppeditavit. Substantia gummosa, cujus vires tamèn valdè debiles sunt, post recrementa inertia maximam ponderis partem constituit, & ultrà drachmas tres ascendit. Infusum aquosum primum flavo-subfuscum est, debilemque herbæ odorem, & ingratum saporem camphorato-amari-

cantem possidet. Evaporatione in extractum mutatur, coloris flavo-fusci, saporis subamaricantis, subsalsi & austeriusculi, odoris debilis, instar prunorum coctorum. Tinctura spirituosa prima, ex viridi nigricans, sapore acri aromatico gaudet, & odore suo partìm spiritum vini, partìm ipsam herbam prodit. Massa, inde inspissando producta, alibì flavum, alibì viridi-nigricantem colorem obtinet, & odore debili balsamico, sapore amaro, subacri, & camphorato prædita est. Patet uberiùs ex recensitis examinibus, virtutem hyssopi partìm oleo æthereo, partìm substantiæ resinosæ adscribendam esse, portionem gummeam verò, licet maximâ quantitate adsit, parùm ad virium augmentum conferre posse.

§. III.

Vires *attenuantes*, *pectorales*, *diureticæ* & *uterinæ* in hyssopo maximè à medicis prædicantur, frequentissimumque usum in affectibus pectoris pituitosis, tussi videlicet, asthmate, raucedine &c., nec minùs in nephritide sabulosa pituitosâ, calculo, suppressione mensium, partu difficili & secundinis retentis, immò in obstructione hepatis & lienis, cachexiâ icteritiâ &c. invenit. Datur plerumque in infuso vinoso, rariùs decocto, à pugillo

uno ad duos, tres, quatuor. Externè cum aquâ aut vino coquitur, & partibus, poſt plagam &c. ſanguine ſuffuſis, cum fructu imponitur, nec rarò quoque ingredientia gargariſmatum auget, quæ contrà tumorem glandularum ſalivalium, laxitatem uvulæ, anginam ſpuriam, odontalgiam, ſcorbutum oris, & linguæ paralyſin adhibentur.

§. IV.

Mentha hortensis crispa off. ſive Rotundifolia altera flore spicato lob. *Menthe crepue*, *Frauſe Munhe*, fortem odorem balſamicum emittit, & acri atque amaricante ſapore pollet. Seritur in hortis, & probè à Mentha aquatica, Mentha cattaria, menthastro ac reliquis ſpeciebus ignobilioribus diſtinguenda erit. *Copioſa* & valdè *activa principia oleoſo-ſpirituoſa*, & *reſinoſo-gummea* in naturali ſuâ mixtione fovet. Oleum eſſentiale, quod primaria activitatis cauſa exiſtit, poſt deſtillationem colore flaveſcente, qui intrà breve tamen tempus in rubicundum, tandemque obſcurè rubrum mutatur, tinctum cernitur, & valdè calidâ indole, ſummâque fragrantiâ pollet. Ex librâ unâ foliorum ſiccatorum, juſto tamen tempore collectorum, tres circiter drachmæ eliciuntur. Portioni ſpi-

rituosæ, quæ sese maximè in aquâ destillatâ manifestat, & oleo quoquè æthereo extractum resinosum, intuitu nempè virtutis, succedit; in gummosâ verò substantiâ, essentiali oleo prorsùs spoliatâ, parùm activitatis delitescit. Nam infusum aquosum primum, licet quidèm colore flavo-subfusco gaudeat, & sat fortem herbæ odorem specificum adhuc eructet, nullo tamen singulari sapore pollet, sed valdè iners reperitur, & massam fusco-nigricantem post evaporationem relinquit, quæ debili duntaxat atque nonnihil ingrato odore melleo, & debili paritèr sapore subacri, cui lenissimè amaricans & subadstringens mixtus sentitur, donata est. Ex unciâ foliorum unâ fermè drachmas tres obtinui. Tinctura spirituosa prima, cujus color ex viridi nigricans est, odor debilis balsamicus, sapor aromaticus, peractâ inspissatione, extractum nigricans, priori longè præstantius, largitur. Memtham enìm odore adhuc prodit, & satis fortem saporem acrem, amaricante & subastringente mixtum, possidet. Uncia foliorum una mihi saltèm grana quinquaginta reddidit.

§. V.

Vires hujus herbæ *stomachales*, *carminativæ*, & *uterinæ* præstantissimæ sunt, ità,

ut non facilè medicamentum simplex inveniatur, huic in affectibus frigidis flatulentis & hystericis, chlorosi, fluore albo, suppressione fluxûs mestrui &c. intuitu activitatis præferendum. Multùm etiàm valet ad ventriculum roborandum, profluvia alvina cohibenda, & vermes expellendos, immò, in variis capitis ac pectoris morbis, ex uteri aut primæ culinæ viscio nascentibus, utilitate non destituitur. Præscribitur internè in decocto & infuso, præsertìm vinoso, ad pugillum unum alterumve. Externè sub formâ sacculi abdomini, præsente ventriculi imbecillitate, vomitu, colicâ, cardialgiâ, diarrhœâ, itemque mammis mulierum, ad tumores duros discutiendos & ipsum lac minuendum ac dissolvendum, imponitur. Frequentissimè prætereà sacculos discutientes ac roborantes, in paralysi, œdemate membrorum &c. proficuos, nec minùs balnea uterina ingreditur.

§. VI.

HERBA & FLORES MATRICARIÆ, *Matricaire*, ejusdem indolis atque virtutis sunt, & plerumque conjunctìm adhibentur. Odore admodùm fragrante, eoque balsamico ingrato, gaudent, & acriusculum atque amarum saporem linguæ im-

primunt. Seritur hæc planta in hortis, & ſpontè paritèr in locis campeſtribus creſcit. Præter principium oleoſo-ſpirituoſum, copioſa principia fixa reſinoſo-gummea in foliis non minùs, quàm floribus adſunt. Unica enìm uncia florum, quibus aliqua tamèn foliorum portio mixta erat, mihi drachmas tres & ſcrupulum unum extracti primi aquoſi, maximam partem gummoſi, & ſcrupulos quatuor extracti ſpirituoſi primi reddidit. Infuſum aquoſum ipſam plantam redolet, & ſatis amaro ſapore, atque ſubfuſco colore eſt. Inſpiſſatum maſſam ſiſtit, ſalſo quidèm ac ſatis amaro ſapore, aſt debili ſaltèm odore, qui plantam non adeò ampliùs prodit, donatam. Tinctura ſpirituoſa colore flavo-ſubviridi, odore debili balſamico, ſapore acri, aromatico atque amaricante pollet, & evaporata extractum relinquit, quod colore ex flavo fuſco, ad nigrum nonnihil vergente, odore balſamico ſpecifico, ac ſatis grato, ſapore ſubacri, aromatico & valdè amaro præditum eſt. Longè hoc poſterius activitate ſuperat extractum aquoſum, & indè igitur colligere licet, virtutes hujus plantæ magìs à partibus oleoſo-ſpirituoſis, & fixis reſinoſis, quàm gummeis dependere. Oleum æthereum ſubſtantiale non adeò copioſe quidèm innatum reperitur,

ejuſdem tamèn penuriam relativam ſpirituoſa portio inſigni copiâ ſuâ, quam odor fragrantiſſimus demonſtrat, abundè compenſat.

§. VII.

Operationem ſuam hæc planta partìm diſcutiendo & abſtergendo, partìm roborando abſolvit, & indè quoquè notiſſimæ ac ſatis eximiæ virtutes *uterinæ*, *diureticæ*, & *carminativæ*, quibus inſtructa deprehenditur, derivandæ erunt. Sterilitati nempè, ſuppreſſioni fluxûs menſtrui & lochialis, paſſioni hyſtericæ, fluori albo, cæteriſque uteri morbis, quotiès ſcilicet ex atoniâ partium ſolidarum, & humorum craſſitie atque muciditate naſcuntur, ſpecificè ac validè medetur, & multùm quoque ad vermes necandos, materiam ſabuloſam & urinam pellendam, flatus diſcutiendos, fœtum mortuum excludendum, & ſanguinem congrumatum reſolvendum valet. Internè in decocto & infuſo, tàm aquoſo, quàm vinoſo, ad unum alterumve pugillum, præſcribitur; externè autèm inter inſeſſus, & balnea uterina, nec minùs inter epithemata humida & ſicca, contrà inflammationes partium, tumorem atque duritiem mammarum, dolores colicos &c. applicanda, frequentiſſimè recipitur.

Exyſi-

§. VIII.

Matricariæ TANACETUM VULGARE LUTEUM, *Tanaisie, gemeine gelbe Rheinfarn*, ratione naturæ ac virium valdè analogum est. Usum invenerunt folia & flores, posteriores tamèn palmam prioribus præripiunt, adeòque paulò frequentiùs adhibentur. Odor eorum plerisque hominibus displicet, & ingens fragrantia apud multa, præsertìm plethorica & cholerica subjecta, capitis dolorem excitat. Sapor subacris, amarus & aromaticus est. Pafsìm hæc planta in locis incultis crescit, & solum imprimis siccum atque arenosum amat.

§. IX.

Abundat *principiis resinoso-gummeis*, & *spirituoso-camphoratis*, immò, modicam *olei ætherei substantialis* portionem naturalem mixtionem ingredi, destillatio humida monstrat. Infusum aquosum colore flavo-rubente tinctum cernitur, ipsos flores valdè redolet, & sapore balsamico atque eminenti amaro pollet. Massa inspissata flavo-& rubro-subfusca saporem subacrem, amarum, salso nonnihil remixtum, & debilem odorem balsamicum, non ampliùs tamèn adeò, ac prius in infusò, specificum, obtinet. Unde

cognoscere licet, quòd fragrantiæ ratio unicè ab oleo æthereo, quod sub evaporatione sensim in auras avolat, petenda sit. Tinctura spirituosa prima infuso aquoso longè præstantior est, &, præter colorem dilutè aureum, & moderatum odorem balsamicum, satis fortem saporem aromaticum atque amarum possidet, eodemque flores perfectè prodit. Iisdem proprietatibus etiàm extractum inspissatum gaudet, immò, intuitu saporis, adhuc potentius est. Ex unâ florum unciâ drachmas duas & aliquot grana extracti aquosi primi, & drachmam unam, & grana sedecim extracti spirituosi primi impetravit.

X.

Potiores hujus plantæ virtutes ad *carminativas*, *anthelminticas* & *uterinas* referendæ sunt; hinc in singulis quoque morbis, in quibus matticaria commendata fuit, maximè autèm in affectibus flatulentis & verminosis, egregiam utilitatem præstat. Datur optimè in infuso vinoso, ad unum alterumve pugillum, & e floribus efficacissimam paritèr tincturam parare licet. Externè balnea uterina & antiparalytica, nec non decocta trauvmatica & anthelmintica ingreditur.

CAPUT XIV.

De satureja & maro Vero.

§. I.

SATUREIA SATIVA HORTENSIS, *Catu-rey*, *Ysersserfraut*, *Sarriete*, propter multiplicem atque frequentem usum œconomicum in hortis plerisque seritur, adeòque planta notissima est. Folia, quæ cæteris partibus præstantiora sunt, odore gaudent aromatico, & leviter saltèm manducata valdè acrem, pungentem, &, piperis fermè instar, urentem saporem gustûs organo imprimunt, immò, si adhuc recentia paululùm teruntur, naribusque admoventur, vividam in iis titillationem ac sternutationem halitu suo excitant.

§. II.

Efficacissimis *principiis oleoso-resinoso-gummeis* instructa sunt. Oleum substantiale æthereum, humidâ destillatione separatum, magnâ acredine pollet, & spirituosis particulis adeò refertum est, ut recens vulgaria vitri obturamenta penetret, & in naribus pruritum producat. Substantia gummea satis largâ quantitate

adest, activitate nihilominùs parciori principio oleoso-resinoso longè cedit. Nam rubro-fuscum infusum aquosum, licet odorem balsamicum emittat, admodùm iners, & acredine prorsùs destitutum sentitur. Inspissata massa nigricans non multò præstantior est, & debili duntaxat odore balsamico, eoque nonnihil ingrato, debilique sapore amaricante, subacri, ac paululùm adstringente prædita reperitur. Uncia una mihi drachmas duas cum semisse suppeditavit. Tinctura spirituosa prima colore saturatè viridi, ad nigricantem paulisper vergente, gaudet, odorem herbæ specificum, ac longè gratiorem, quàm infusum aquosum, diffundit, & saporem acrem, modicè urentem, ac pungentem possidet. Similes proprietates in extracto inspissato inveniuntur, præterquàm, quòd odor, qui volatilibus particulis spirituoso-oleosis unicè in acceptis ferendus est, paulò debilior, sapor ex adverso acrior & magis aromaticus existat.

§. III.

Partibus solidis vividos hæc planta stimulos imprimit, & humores viscidos quoque, incidendo ac commovendo, resolvit, attenuat, & abstergit, adeòque modo utroque motus in toto corpore in-

tendit, & se- & excretiones quascunque egregiè auget ac promovet. Non infimum igitur locum inter *antiscorbutica*, *diuretica*, *lithontriptica*, *carminativa*, *stomachalia*, *pectoralia*, *uterina* & *aphrodisiaca* occupat, magnoperè in variis morbis chronicis, à motuum languore, & humorum spissitudine atque lentore oriundis, maximè autèm in sopore præternaturali, refractariis febribus quartanis, scorbuto, cachexiâ, ædemate membrorum, tympanitide, astmate pituitoso, calculo, suppressione mensium &c. sese commendat, si internè, sub formâ infusi vinosi, à pugillo uno ad duos, exhibetur. Subinde etiàm, præsertim in affectibus scorbuticis, sero lactis infunditur, immò frequentissimè cibis flatulentis condimenti loco additur. Externè, cum vino priùs cocta, partibus sugillatis, nec minùs oculis contrà incipientem cataractam, auribusque contrà susurrum, & cophosin imponitur. Non contemnendam quoque utilitatem in aphoniâ, intumescentiâ glandularum salivalium, & uvulæ laxitate spondet, quandò gargarismatibus modicâ quantitate additur.

§. IV.

Saturejæ, ob aliquam principiorum similudinem, MARUM VERUM jungi-

meretur. Planta hæc apud nos solummodò in hortis colitur, & tàm singularis naturæ est, ut non solùm inter *aromatica*, sed inter *acria* pariter, *Sect. VIII.* pridèm descripta, collocari possit. Nam folia, parva, oblonga, acuta, pallidè viridia, recentia, paululùm contrita, halitum, nares fortiter ferientem, exspirant, & fortem quoque acredinis sensum in ore excitant, ità tamèn, ut odori non minùs quam sapori balsamici & aromatici quidquam admixtum sit.

§. V.

Principia, quibus odor, sapor, & vires rectè adscribuntur, æquè, ac in reliquis hujus commatis plantis, in genere ad *oleum æthereum*, & *fixam substantiam resinoso-gummeam* redeunt. Oleum, destillando prolectum, valdè spirituosum atque acre est, & oleo cochleariæ, testante B. HOFFMANNO *(a)*, neque odoris & saporis penetrantiâ, neque pretio multùm cedit. Post oleum essentiale substantia resinosa præcipuam considerationem meretur, & infimo demùm loco pars gummea collocanda est. Infusum spirituosum, viridi-flavescente colore tinctum, magnarum virium est, & vividum saporem acrem & aromaticum linguæ

(a) In Obs. Physico-chym. select. p. 17.

imprimit. Massa flavo-& subviridi-nigricans, post evaporationem relicta, adhuc potentior est, fortemque aromaticæ atque pungentis acredinis sensum in faucibus ac toto gustûs organo excitat. Infusum aquosum ipsam quidèm plantam magìs, quàm tinctura spirituosa, redolet, acri tamèn & aromatico sapore longè inferius deprehenditur. Et hoc posterius etiàm de ipso extracto dicendum est; quippe quod acredine caret, & amaricantem solummodò saporem possidet.

§. VI.

Ad medicamenta eximia, ac valdè activa hæc planta pertinet, quoniàm multa laia, analogâ indole, similibusque principiis donata, virtute *stimulante, attenuante, diureticâ*, & *antiscorbuticâ* superat. Hactenùs quidèm usus ejus in nostris regionibus, ob parciorem sine dubio proventum, non adeò frequens fuit, certo nihilominùs certius est, folia, vino infusa, vel etiàm in essentiam cum spiritu vini redacta, in quibusvis morbis, à solidorum flacciditate, & crassâ ac copiosâ pituitâ oriundis, asthmate v. g., sopore præternaturali, hemicraniâ, rebelli viscerum obstructione, fluore albo, nephritide pituitoso-sabulosâ, scorbuto, cachexiâ, œdemate, & sic porrò, semper egregiè profutura esse.

CAPUT XV.

De Sabina & abrotano.

§. I.

FOlia *fruticis* & *arboris*, SABINÆ, *Cabe-baum-Blæter*, *Sabine* ſatis fortem, præſertìm contrita, odorem balſamicum ſpirant, & amari, acris, atque aromatici ſaporis ſenſum in linguâ excitant. Folia fruticis, ſeu *Sabinæ vulgatioris folio tamariſci.*, propter ſaporem acriorem, potentiora, quàm folia arboris ſeu *Sabinæ majoris folio cupreſſi* cenſentur, & frequentiùs proinde in uſum medicum trahuntur. In noſtris regionibus binæ hæ Sabinæ ſpecies unicè in hortis coluntur, in calidioribus autèm paſsìm quoque in locis montanis & ſylveſtribus ſpontè creſcunt.

§. II.

Oleo eſſentiali aromatico abundant, idemque in librâ civili ultrà uncias duas & ſemiſſem pondere aſcendit. Non deficiunt quoque *principia fixa reſinoſa* & *gummea*: Una enim foliorum uncia mihi drachmas duas & grana aliquot extracti aquoſi primi, & drachmam unam cum ſemiſſe ex-

tracti spirituosi primi reddidit. Virtus primaria in oleo & substantiâ resinosâ latet, pars gummea verò non adeò activa reperitur. Infusum aquosum primum colore subfusco, ad flavum inclinante, odore foliorum specifico, & sapore amaricante gaudet. Inspissatum satìs tenax atque mucosum fœneratur extractum, debilis quidem odoris balsamici, non ampliùs tamèn specifici, saporis subacris, subadstringentis ac paululùm aromatici. Tinctura spirituosa prima colorem obscurè viridem, odorem plantæ specificum, & saporem subacrem, aromaticum atque amaricantem possidet. Massa inspissata planè singularis est, & ex duplici materiâ, alterâ nimirùm flavâ, alterâ nigricante, constat: Portio flava, quæ oleosa & nonnihil fluida apparebat, sapore acri, amaricante, atque aromatico prædita erat, & specificum plantæ odorem sensibiliùs diffundebat, nigricans verò siccior atque tenacior reperiebatur, &, prætèr acrem & amaricantem saporem, simul quoque debilem adstringentem obtinebat. Probabile itaque est, aliquam crassioris olei essentialis partem remanere, & cum tenerioribus moleculis resinosis mixtum, laudatam massam spissiusculam formare.

§. III.

Vires hujus plantæ *anthelmintica*, *emmenagoga*, & *diuretica* hominibus plerisque notissimæ sunt, adeòque contrà sterilitatem, & fluorem album, nec minùs ad calculum, urinam, fluxum menstruum, & fœtum mortuum pellendum, vermesque necandos creberrimè adhibetur. Non promiscuè tamen, sed valdè circumspectè in memoratis & similibus morbis in usum vocanda est, ne nimiâ activitate corpori noxam inferat. Præscribitur in infuso & decocto aquoso ac vinoso ad unum alterumve pugillum. Externè suffimigiis, decoctis, clysteribus, & balneis, discutientis, anthelminticæ, traumaticæ uterinæ virtutis, additur, immò pulvis purificandis ac consolidandis ulceribus malignis inspergitur, &, cum melle priùs ad emplastri aut cataplasmatis formam redactus, sic dictum vermem umbilicalem, si aliquamdiù umbilico imponitur, necat.

§. IV.

Abrotanum mas vulgare, *Aurone mâle*, *Stabvurh*, *Ebreib*, in hortis colitur, & sapore amore, gratoque odore citrino gaudet. Vires medicæ, posteà recensendæ, magìs in *principio resinoso-*

oleoso, quàm *gummoso* latent, licet oleum essentiale æthereum, & substantia fixa resinosa longè minori quantitate, quam fixa pars gummea, mixtionem naturalem ingrediantur. Ex unciâ enim foliorum unâ drachmas duas ac totidèm fermè scrupulos extracti aquosi primi, & drachmam duntaxat unam cum semisse extracti spirituosi primi obtinui. Infusum aquosum, flavo-rubente colore tinctum, plantam odore satis prodit, inertem nihilominùs saporem amarum possidet, & post evaporationem massam obscurè fuscam, grato ac quasi melleo odore, atque subacri, nonnihil salso, & amaro sapore donatam, relinquit. Tinctura spirituosa viridi-nigricans non adeò singularem quidèm odorem emitit, vivido nihilominùs sapore aromatico atque amaricante pollet, & evaporata extractum valdè activum, acre, amarum & aromaticum, alibi aurei, alibi nigricantis coloris, suppeditat.

§. V.

Abstergendo, discutiendo ac roborando in corpore operatur, & egregiè imprimis virtute *carminativâ*, *anthelminticâ*, *uterinâ*, immò, *cardiacâ*, *pectorali*, *diureticâ* & *alexipharmacâ* sese commendat. Meliùs in decocto & infuso vinoso, quàm

aquoſo, ad unum alterumve, pugillum, præſcribitur, præſertìm ſi in refractariis morbis pituitoſis, v. g. aſthmate, fluore albo, paſſione hyſtericâ, ſuppreſſione menſium, obſtructione hepatis, lienis &c. uſus ejuſdem neceſſarius eſt. Externè ſpeciebus pro balneis uterinis, & decoctis anthelminticis ac vulnerariis ſæpiſſimè miſcetur, immò ſacculis ſiccis diſcutientibus atque nervinis, nec minùs clyſteribus carminativis & anthyſtericis haud raròpadditur.

CAPUT XVI.

De Chamomilla & Millefolio.

§. I.

DUplex in Officinis CHAMOMILLA proſtat, altera nimirùm VULGARIS, *Camomille* altera ROMANA. *Camomille Romaine*. Illa, quæ etiàm *Chamæmelium*, ſive *Leucanthemum vulgare* dicitur, paſsìm in arvis, vineis, aliiſque locis campeſtribus iiſque cultis, creſcit; hæc autem, *Chamomilla* nempè *nobilis*, ſive *Romana*, apud nos in ortis ſeritur, & in calidioribus ſolummodò regionibus ſpontè, & abſque ullâ culturâ progerminat. Flores apud ſpeciem utramque pal-

mam foliis præripiunt, adeoque longè frequentiùs, quàm illa, usibus medicis impenduntur. Odor eorum balsamicus est, paulò debilior tamen & quodam modo nauseosus (a) apud flores chamomillæ simplicis, fragrantior verò atque gratissimus apud chamæmelum Romanum. Similem differentiam circà saporem deprehendimus; quippe qui in floribus chamomillæ Romanæ magìs amarus ac simul aromaticus est, in vulgaris autem chamæmeli floribus remissior, & simul mucilagineus.

§. II.

Principiis activis, tam *fixis salso-resinoso-gummeis*, quam *volatilibus spirituosis* scatent, *substantialie* autèm *olei ætherei* non

(a) Odor pro soli natalis diversitate admodùm variat, & nunc gratior, nunc ingratior existit. Idem B. SCHULZIUS in *Diss. de Chamæmelo* testatur: » Notabile; videtur, *pag.* 18. » *scribit*, quod chamæmelum vix umquàm alibì » reperiatur, quàm in agris cultis: atque hos » inter non tantoperè amet solum nigrum, & » naturâ pingue, quàm aliquantò macrum & » arenosum; inque tali, si probè stercoratum » fuerit, non solùm copiosissimè proveniat, ve- » rùm etiàm odore malo cydonio proximè acce- » dens. Ubi verò in agris nigriori solo præditis » & compactiore, nuper etiam stercoratis, cres- » cit, non periudè jucundum odorem spargit, & » cotulæ fœtidæ nomen meretur, &c.

adeo

adeò multum sub destillatione humidâ largiuntur, idemque raro ex librâ integrâ florum chamomillæ simplicis ad scrupulum unum, & ex æquali florum chamomillæ Romanæ quantitate ad drachmam semissem pondere suo ascendit. Oleum chamæmeli vulgaris post destillationem amœnissimo colore cœruleo tinctum conspicitur, ast ille non constantèr remanet, sed, elapsis aliquot septimanis aut mensibus, in fuscum mutatur, præsertìm si aeri crebrior in vitrum accessus pateat.
» Præterea, B. FRID. HOFFMANNUS scri-
» bit (*a*), mentio etiàm est facienda oleo-
» rum florum chamomillæ vulgaris, &
» summitatum millefolii, quæ olea si pu-
» ra, & quamdiù recentia sunt, eleganti
» cœruleo oculis blandiuntur colore, qui
» verò posteà perit, inque brunum muta-
» tur. Enimverò, si diutiùs & ultrà an-
» num hic color olei florum chamomil-
» læ pulchrè cœruleus persistit, certi man-
» gonii sistit indicium: nam oleum tere-
» binthinæ, quod à cupro saturatè cœru-
» leum fit, immiscere illos oleis solent.
&c. Oleum chamæmeli Romani saphirino hoc colore destituitur, & saltèm flavescens prodit, viribus nihilominùs præcedenti analogum est, immò paulò adhuc calidius atque potentius deprehenditur,

(*a*) In Obs. physico-chym. p. 11.

præſertìm ſi planta in Italiâ, aliiſque regionibus calidis adoleverit.

§. III.

Fixa principia reſinoſa & gummea in utrâque chamæmeli ſpecie copioſiùs adſunt, & vires medicas, oleo memorato præcipuè adſcribendas, miſcelâ ſuâ nonnihil augent, immò, vulgaris chamomillæ floribus emolliendi virtutem conciliant. Uncia florum chamæmeli Romani dimidiam fermè unciam extracti aquoſi primi, & drachmas duas, totidèmque ſcrupulos extracti reſinoſi primi ſuppeditat. Infuſum aquoſum, cujus color ſaturatè aureus eſt, ſpecificum ſimplicis odorem eructat, & debilem balſamicum, ac modicè amarum ſaporem obtinet. In extracto inſpiſſato odor flavus in ſubfuſcum mutatur, odor valdè imminuitur, amarities verò increſcit, & ſapore auſteriuſculo paululùm remixta videtur. Tinctura ſpirituoſa aurei coloris eſt, odore magìs ſpiritum vini, quàm flores prodit, & ſatis forti ſapore amaro atque balſamico pollet. Maſſa inſpiſſata quoad ſaporem cum tincturâ convenit, odore autèm decoctum prunorum æmulatur.

§. IV.

A principiis chamomillæ Romanæ prin-

cipia fixa florum chamomillæ vulgaris indole, ac prodere parùm differunt: Nam uncia una florum memoratorum dimidiam unciam extracti aquoſi primi, & drachmas duas ac grana quinquaginta extracti ſpirituoſi primi mihi reddidit. Tinctura ſpirituoſa colore obſcurè viridi eſt, odore debili balſamico, ſapore acri, blandè balſamico & amaricante. Poſt evaporationem maſſa relinquitur, coloris viridi-nigricantis, odoris balſamici, & ſaporis amaricantis atque aromatici. Infuſum aquoſum deterioris conditionis eſt, &, licet quidèm flores adhuc ſatìs redoleat, ingratum ſolummodò & inertem ſaporem amaricantem poſſidet. In extracto fuſco-nigricante ſapor, mucilagineus nempè, ſubacris, ſalſus & amaricans fortior, odor ſpecificus verò longè debilior deprehenditur.

§. V.

Fixis hiſce principiis, præſertim gummoſo ſive mucilagineo, *ſal ſalſum*, culinari analogum, immerſum eſt. Cognoſcimus illud ex ſapore vix deſcripti extracti aquoſi, immò ipſiùs infuſi vinoſi: Hoc poſterius enìm, ſi vinum al quotiès floribus recentibus ſuperfunditur, & blandè cum iiſdem coquitur, vel ſaltèm digeritur, teſtante Simone Pauli,

(*a*) tam falfum redditur, ac fi aliquot falis culinaris pugilli injecti fuiffent. Non hæret cæteroquìn in intimâ mixtione, multò minùs in ipfâ plantâ generatur, fed ex fimo, quo agri fertiles redduntur, fensìm extrahitur, fensìmque cum fucco nutriente in plantæ tubulos tranfit, & reliquis principiis obiter mifcetur.

§. VI.

Ufus medicus florum chamomillæ utriufque, tàm internus, quàm externus, latiffimè patet, quoniàm eximiis planè viribus *carminativis*, *uterinis*, *difcutientibus*, *anodynis* & *antifpafmodicis*, quibus in calidiori chamæmelo Romano *nervinæ*, & in temperatiori vulgari *abftergentes* & *emollientes* accedunt, inftructi funt. Jure igitur multis aliis medicamentis in affectibus flatulentis & fpafmodico-dolorificis, colicâ v. g., cardialgiâ, paffione hypochondriacâ & hyftericâ, dolore nephritico &c. præferri merentur. Singulare prætereà & fpecificum omninò remedium à veterum non minùs, quàm neotericorum nonnullis, in febribus intermittentibus, præfertìm tertianis, prædicantur; quam virtutem tamen magis floribus chamæmeli Romani, quàm vulgaris, adfcribendam effe arbitror, quum priores

(*a*) Vid. Ejufd. Quadripart. Botant p. 282.

in morbis, ubi validiori resolutione & discussione opus est, plus, quàm posteriores, qui magis emolliendo ac relaxando operantur, præstare consueverint. De virtute anthelmintica, quam aliqui simplici huic pariter tribuunt, nihil addam, quoniàm nondum satis comprobata est, vel nullo tamen singulari fundamento nititur. Internè hi flores in decocto & infuso aquoso aut vinoso ad aliquot pugillos præscribuntur, & ex chamomillæ Romanæ floribus efficacissima quoque essentia paratur, quæ inter remedia carminativa & anthysterica eminentem locum occupat.

§. VII.

Externè usum adhuc frequentiorem inveniunt, multisque affectibus, qui emollientia, paregorica, & blanda discutientia ad sui curationem postulant, egregiè medentur, quandò pro ægritudinis & partis affectæ diversitate, modò inter clysteres, modò inter sacculos & epithemata sicca, modò inter cataplasmata, emplastra, fomenta, insessus, balnea vaporis &c. recipiuntur. Numerus morborum, quibus, extrinsecùs sub hâc vel illâ formâ adhibiti, opitulantur, valdè magnus est, iisdemque, observato tamen justo applicationis modo ac tempore, cardial-

gia, colica, tormina ventris, passio iliaca, hypochondriaca & hysterica, suppressio & defectus mensium atque lochiorum, dolor nephriticus, obstructio urinæ, sive à calculo sive spasmo orta, hernia incarcerata, dolores rheumatici, & arthritici, tumores, inflammatorii non minùs, quàm frigidi lymphatici, dolor, durities & intumescentia mammarum, œdemata membrorum, obstructio alvi, hæmorrhoides cœcæ & dolentes, rigiditas articulationum, siccitas ligamentorum, & strictura membranarum præ reliquis annumerari merentur. Iterùm nihilominùs iterùmque monendum duco, flores chamomillæ simplicis operationem suam præcipuam emolliendo, flores chamæmeli Romani autèm discutiendo absolvere, & priores proinde sæpiùs clysteres, cataplasmata, fomenta, & balnea, posteriores autèm sacculos & epithemata sicca ingredi.

§. VIII.

MILLEFOLIUM, *Millefeuille*, *Schaaf-Varbe*, *Varbenfraut*, cujus folia & flores, ob insignem activitatem suam, usibus medicis creberrimè destinantur, triplicis generis est, nimirùm *vulgare flore albicante*, vel *ex albo purpurascente*, (*a*) *nobile flore*

(*a*) » Natura interdùm ludit, B. FRID-

purpureo, & *luteum* Vulgare in pratis & pleriſque locis campeſtribus, maximè autèm juxtà vias & in paſcuis, ubi animalia ſtercora ſua projiciunt, creſcit, nobile autèm flore pupureo plerumque in hortis ſeritur, & luteum denique, quod rariſſimi tamèn proventûs eſt, in campis

» HOFFMANNUS *in Diſſ. de Millefol. p* 11. » *ſcribit*, & fl res monſtrat purpureos vel ex al- » bo purpurſacentes, utì idem in aliis quoque » obſe vatur plantis, & cumprimìs in cœ uleo » illo agrorum decore cyano, quem non ſemel » flore lbo vel purpureo, aut aliis coloribus or- » natum reperire contigit. &c. Nonnulli agricolarum quod pariter hoc loco addere placet, opinantur, ſensìm millefolium degenerare in chamæmelum, cujus opinionis, quam tamen falſam judico, B. SCHULZIUS in anteà allegatâ *Diſſertatione de Chamæmelo* uberiorem mentionem fecit: » Etiàm illud, *p.* 18. *ſcribit*, » habeo à viro, qui ſæpius obſervavit, quod iis » locis, quæ nuper pra a fu runt, & in culta arva » mutata ſunt, primo anno millefo ium inter ſe- » getes crebrum ſit, chamæmelum raró conpi- » ciatur: ſequentibus autèm millefolium rarius, » chamæmelum longè frequentius conſpiciatur: » prorſùs ut agricolis quibuſdam perſuaſum ſit, » millefolium, quod prata magis amat, cum tem- » pore, & culturâ accedente, in chamæmelum » mutari: atque viciſsìm chamæmelum, ſi ager » ipſo luxurians in pratum convertatur, ad mil- » lefolii naturam migrare. Hanc ego quidem ob- » ſervationem ſuis a ctoribas relinquo, & illis, » quibus occaſio obſervandi favet, commen- » do. &c.

& hortis reperitur. Vulgare usûs frequentioris est, & sapore acri amaricante, odore forti balsamico, nonnihil quasì camphorato, gaudet. Flores foliis paulò præstantiores judicantur, quoniàm sapor eorum magis aromaticus existit. A millefolio vulgari reliquæ species, præsertìm nobile flore purpureo, parùm vel nihil in hoc passu differunt, & altera igitur alterius locum tempore usus occupare potest.

§. IX.

Respectu principiorum millefolium cum chamomillâ multa communia habet: Æquè nempè, ac illa, sub destillatione humidâ *parùm olei cœrulei* sive *sapphirini* reddit, si in pingui nempè ac stercorato solo natum fuerit; contrarium namque accidit, & oleum, subflavo colore tinctum, elicitur, quandò in macriori & arenoso solo adolevit. *Copiosa* præterea *principia fixa resinoso-gummea* possidet, quæ unà cum substantiâ spirituoso-oleosâ, cui primus intuitu activitatis concedendus erit locus, vires medicas ipsi fœnerantur; præstantior tamèn portio resinosa, quàm gummosa, deprehenditur. Infusum aquosum primum, ex solis floribus paratum, rubro-& flavo-subfusci coloris est, odoris nauseosi, saporis moderatè amaricantis.

Inspissatum massam offert obscurè fuscam, vel potiùs nigricantem, odore ingratè balsamico, sapore subacri ac paululùm salso atque austeriusculo donatam. Ex unciâ unâ drachmas duas & grana viginti quatuor impetravi. Tinctura spirituosa prima flavo-viridi obscuriori colore gaudet, & linguæ acrem, amaricantem atque aromaticum saporem imprimit. Massa inspissata, saturatè flava, gratum spirat odorem balsamicum, & amaricantem, aromaticum atque nonnihil camphoratum saporem obtinet. Uncia una circiter drachmam unam cum semisse mihi suppeditavit. Extracta & infusa ejusdem fermè conditionis, largiori tamen quantitate, ipsa herba largitur. NEUMANNUS enìm ex unciâ unâ drachmas tres & scrupulum unum extracti aquosi primi, & drachmas duas cum semisse extracti spirituosi primi sese impetrasse testatur. *(a)*.

§. X.

Simplici huic à medicis quamplurimis singulares vires *antispasmodicæ*, *sedativæ*, *tonicæ*, *antepilepticæ*, *anthystericæ*, *traumaticæ*, & *anthelminticæ* adscribuntur, & multi igitur folia non minùs, quàm flores, in cardialgiâ, colicâ, malo nephritico, passione hypochondriacâ & hystericâ, tormen-

(*a*) L. 6. Cap. 943.

tis hæmorrhoidalibus, doloribus post partum, à lochiorum suppressione oriundis, epilepsiâ idiopathica, & consensuali uterinâ, hæmorrhoidali ac verminosâ, nec minus in asthmate; febribus intermittentibus, gonorrhœâ benignâ, fluore albo, exulceratione renum, cæterorumque viscerum (*a*), excedentibus hæmorrhagiis,

(*a*) » Denique, HOFFMANNUS in vix al-
» legata *Dissertatione p.* 23. *scribit*, millefoliata
» mirificâ pollent virtute in læsionibus, corru
» ptionibus & exulcerationibus internarum par-
» tium consolidandis, adeòque in pulmonum,
» renumque exulceratione eorum usus circonspe-
» ctus non planè est contemnendus. *Rodericus à*
» *Fonseca Tom. II. Consf. Med.* & *Johannes Pra-*
» *votius in Medicinâ pauperum* valdè extollunt
» pulverem mellefolii in phthisi & ulceribus pul-
» monum, quotidiè ejus drachma una in jusculo
» calido sumatur. Neque dubium est, quin dictis
» in morbis maximam interdum præstet utilita-
» tem, præsertìm si ægrotantis ætas non sit pro-
» vectior, si succos adhuc in venis alat benignos,
» nec marcor, languor, & summus virium lap-
» sus in corpore sentiatur, sique insimul accu-
» ratior victûs ratio observetur, & medicatio
» hæc per dimidium annum & ultrà sollicitâ curâ
» continuetur. Eundem verò & illustriorem adhuc
» effectum in phthisi expectare possumus ab usu
» continuatos decocti millefolii cum conservâ ro-
» sarum rubrarum præparati & bene clarificati.
» In læsionibus & exulcerationibus intestinorum
» post dysenteriam gravem flores millefolii &
» chamomillæ in clystere applicati, vel intùs

immò contrà peftem & abortum imminentem magnoperè commendant. Internè decocta & infufa eorum, cum aquâ, vino, aut fero lactis paranda, nec minùs tinctura fpirituofa adhibentur; externè autèm, pro morborum, & partium affectarum difcrepantiâ, modò inter epithemata ficca, modò inter cataplafmata, decocta, clyfteres, gargarifmata &c. recipiuntur, iifdemque creberrimè flores chamomillæ, ob naturæ ac virium analogiam aliquam, junguntur. Ufus externus non minorem, quàm internus, ambitum habet: Aliæ enìm ex recenfitis præparationibus in eryfipelate, & tumoribus inflammatoriis mammarum, aliæ in tumoribus œdematofis, odontalgicis, aliæ in vulneribus & ulceribus, aliæ in doloribus hæmorrhoidalibus, colicis, cardialgicis, hyftericis & hypochondriacis, & aliæ denique in odontalgiâ &c. egregiè profunt.

» quoquè in formâ decocti affumpti ad confolidationem, egregiam exerunt efficaciam. In cafu ab alto ad fanguinem congrumatum refolvendum aqua millefolii deftillata, vel ejus decoctum, pulvis quoque cum aceto itidem præftantiffimæ funt virtutis. &c.

CAPUT XVII.

De floribus Lavendulæ & Calendulæ

§. I.

Binæ LAVENDULÆ, ſive LAVANDULÆ ſpecies in Officinis noſtris locum intèr præſtantiora medicamenta adeptæ ſunt, *Lavendula* nempè *latifolia, major, vulgaris, flore cœruleo*, ſive *Spica Nardi, Spict, Spicanard*, & *Lavendula minor, anguſtifolia, flore cœruleo, Lavendel. Lavende, Spic, Aſpic, Nard*, Prior etiam *Pſeudonardus mas*, *poſterior Pſeudonardus fœmina* nuncupatur. Apud nos hæ plantæ ſolummodò in hortis coluntur, in *Hiſpaniâ* autem, *Italiâ, Galliâ Narbonenſi* &c. in locis campeſtribus & montanis ſpontè creſcunt. Valdè quoad formam, proprietates externas, & naturam conveniunt, prætèrquàm, quòd lavendula anguſtifolia gratiori odore balſamico ſeſe commendet, & ideò naturæ magis amica videatur. Non tota planta, ſed ſolummodò flores in uſum medicum trahuntur, quoniàm activis principiis longè largiùs, quàm folia, inſtructi ſunt, &, prætèr odorem fragantiorem, ſaporem quoque fortiorem, eumque ſubacrem & amaricantem, poſſident.

§. II.

Oleum essentiale æthereum floribus hisce præcipuas vires medicas conciliat, &, licet *fixa* quoque *substantia gummeo-resinosa* virtute non penitùs destituta sit, oleo tamèn in hoc passu longè cedit. Largior olei copia in floribus spicæ vulgaris seu lavendulæ majoris latifoliæ, quàm minoris angustifoliæ, hospitatur, idemque utplurimum in horum librâ civili ad drachmas duas, in æquali autèm illorum quantitate ad drachmas quinque vel sex pondere ascendit. Superat prætereà oleum lavendulæ vulgaris oleum lavendulæ angustifoliæ gravitate specificâ (*a*), & paulò calidioris proindè naturæ existit. Ex memoratâ discrepante olei essentialis quantitate ratio patet, cur flores lavendulæ gratiorem, quàm spicæ flores, odorem spirent, remissioremque in corpore operationem exerceant. Infusum aquosum florum spicæ vulgaris colore flavofusco est, odorem gratum balsamicum eructat, & saporem amaricantem possidet. In massâ inspissatâ, quæ ex unciâ florum unâ circitèr drachmam unam ac totidem fermè scrupulos pendet, proprietates hæ externæ nonnihil mutatæ reperiuntur: Color fuscus nempè ad nigre-

(*a*) Vid. Cap. I. p. 12.

dinem vergit, odor debilior & ingratior est, ac, prætèr, amaricantem saporem, etiàm subsalsus sese manifestat. Tinctura spirituosa prima subviridi colore pollet, naribusque odorem simplicis specificum, linguæ autèm acrem, amaricantem atque balsamicum saporem imprimit; Ejusdem quoquè conditionis extractum est, præterquàm, quòd odor debilior existat. Ex unciâ florum unâ binas fermè drachmas, adeoquè majorem, quàm extracti aquosi quantitatem obtinui. Infusa & extracta lavendulæ minoris seu angustifoliæ parùm vel nihil à descriptis differunt, & levissimæ igitur discrepantiæ ratio, unicè fermè, quod antea pridèm monui, in oleo æthereo delitescere videtur.

§. III.

Inter activa pharmaca *nervina* & *cephalica* utriusque lavendulæ flores locum tuentur, multùmque memoriæ debilitate, vertigine, hemicraniâ, corizâ diuturnâ aut gravedine, epilepsiâ, melancholiâ, appoplexiâ pituitosâ, hebetudine sensuum externorum, paralysi membrorum &c. laborantibus prodesse solent. Internè plerumque sub formâ infusi vinosi exhibentur, ac multa variaque præparata & composita pharmaceutica ingrediuntur. Externè, discutiendi ac robo-

randi fine, sæpissimè speciebus pro cucuphis, sacculis, pulveribus cephalicis, immò balneis, & suffimigiis miscentur, viresque eximias variâ hac applicatione in multis capitis morbis, œdemate aut paralysi membrorum, doloribus rheumaticis & arthriticis, suppressione mensium, sterilitate, fluore albo &c. exerunt.

§. IV.

FLORES CALENDULÆ VULGARIS seu SATIVÆ HORTENSIS, *Soucy*, *Hingen-oder Cold-Blumen*, in hortis plerisque uberrimè crescunt. Sapore debili herbaceo gaudent, & fortem, si adhuc recentes sunt, odorem balsamicum, nonnihil tamèn nauseosum, emittunt, qui maximam partem in exsiccatis perit; manifesto documento, *copiosum* quidèm atque *tenerrimum principium spirituosum*, *parùm* vero *olei substantialis ætherei* in naturali mixtione latitare. *Principia fixa resinoso-gummea* majori quantitate adsunt, eminentiori nihilominùs activitate carent. Nam flavescens infusum aquosum primum, licet nauseosum odorem balsamicum diffundat, saporem solummodò inertem subamaricantem & mucilagineum obtinet. Extractum indè paratum valdè tenax est, & odore panem mellitum, sapore rob sambuci quodammodò æmulatur. Tinctura spirituosa

prima paulò potentior existit, quoniàm, prætèr colorem aurantium & debilem odorem nauseosum, saporem subacrem ac blandè balsamicum possidet, &, evaporatione paractâ, massam relinquit rubro-subfuscam, sapore amaricante ac paululùm adstringente præditam. Uncia florum una mihi fermè drachmas tres exᴗcti aquosi primi, & drachmam unam ac grana quinquaginta extracti spirituosi primi reddidit.

§. V.

Vulgò hi flores, præsertìm recentiores, fugacissimo principio spirituoso adhuc prægnantes, ad medicamenta *alexipharmaca*, *expellentia*, *cardiaca* & *uterina* referuntur, & specificè inprimìs in febribus malignis, variolis, morbillis, aliisque morbis exanthematicis, nec minùs in ictero, palpitatione cordis, suppressione mensium, partu difficili, retentione placentæ uterinæ, & fluore albo prodesse dicuntur, quoniàm discutiendo ac leniter abstergendo agunt, & blandæ igitur humorum resolutioni, mobiliumque impuritatum exclusioni per poros cutaneos inserviunt. Internè optimè operantur, quandò ad aliquot pugillos vino, aceto, aut aquâ fervida infunduntur. Infusum aquosum in febribus, vinosum autèm in

morbis frigidioribus magis locum habet, acetum denique in peste, cæterisque febribus putridis malignis maximè proficuum reperitur. Externè decoctum eorum inter vulneraria militat, & cataplasma quoque, coctione cum vino paratum, multum ad maturandos bubones pestilentiales valere creditur.

CAPUT III.

De Ligno Sassafras & Guajaco.

§. I.

LIGNUM SASSAFRAS, alias etiam *Lignum Pavanum, fœniculatum, anticatarrhale* &c., germ. *Indianisches Fenchel- oder Sassafrab-Holh, Bois de Sassafras.* Dictum, colore rufescente, vel ex albido aut flavo gryseo, odore grato fragrante, sapore debili aromatico gaudet. Cortice cingitur, coloris intus ferrugineo-subrufi, foris cinerei, odoris, si raditur, fragrantissimi, saporis subacris, subastringentis & aromatici, qui subjacentem substantiam lignosam medicâ virtute longe superat, eidemque proinde in casu quocunque præferri meretur. Arbor, quæ hoc lignum largitur, & *Pavame* dicitur, alta est, ac tantâ copiâ & ubertate in va-

riis *Americæ* tractibus, maximè autem in *Brasilia*, *Floridâ* atque *Virginia*, adolescit ut paſsim integræ ſylvæ reperiantur. Folia habet ficulnea, floreſque fert roſaceos, quibus baccæ nigricantes, lauri baccas formâ & magnitudine æmulantes, ſuccedunt. Radix lignoſa, & rami minores trunci ligno præſtantiores ſunt, adeòque ad pharmacopolia noſtra præcipuè transferuntur.

§. II.

Principio mobili ſpirituoſo hoc lignum, præſertìm cortice ſuo adhuc tectum, valdè turget, & ſat notabilem quoquè *olei ſubſtantialis ætherei*, & *fixæ ſubſtantiæ reſinoſo-gummeæ* quantitatem in mixtionem fovet. Oleum, cujus drachmæ duæ, ac totidèm fermè ſcrupuli in librâ unâ adſunt, in aquâ fundum petit, & pleraque olea ætherea reliqua gravitate ſpecificâ ſuperat. Poſt deſtillationem limpidum eſt, deindè autèm nonnihil rubeſcit. Tinctura ſpirituoſa prima colorem obtinet obſcurè rubrum, ad nigrum pauliſper inclinantem, odorem ligni ſpecificum ſpirat, & balſamicum atque ſubacrem ſaporem linguæ imprimit. Inſpiſſata extractum largitur coloris fuſco-nigricantis, ſaporis ſubacris, balſamici ac paululùm adſtringentis, odoris debilis fœniculati.

Ex unciâ ligni unâ drachmam unam & grana quinquaginta obtinui. Infusum aquosum primum rubicundi coloris est, & licet fortem ligni odorem eructet, valdè debili tamèn sapore balsamico pollet. Extractum inde resultans rubro-ac fusco-nigricans odore maximam partem reperitur orbatum, sat austerum tamen & amaricantem saporem possidet: Undè cognoscere licet, quòd sapor aromaticus præcipuè à partibus spirituoso-oleosis, & fixis resinosis, virtus subadstringens autèm magìs à substantiâ gummosâ dependeat. Uncia ligni una binas drachmas & grana aliquot hujus extracti dedit. Quandò coctione fortiori atque protractâ partes fixæ gummosæ ac resinosæ simul separantur, extractum inde parari potest, viribus cortici Peruviano æquiparandum. (*a*)

§. III.

Cortex respectu naturæ ab ipso ligno minimè differt, præterquàm, quòd memoratis principiis activis largiùs instructus sit, & eminentiores proindè vires in corpore exerat. Validè discutiendo humores commovent, ac lenissimè adstringendo & irritando partium solidarum contractiones augent, adeoque sudorem

(*a*) Conf. Hoffmann. in Obs. physico-chym. select. p. 14.

atque urinam pellunt, impuritates mucidas attenuant, & ſanguinem ac lympham egregiè purificant. Uſûs eorum ſpecialis notiſſimus ac planè eximius eſt in frigidis affectibus catarrhalibus, lue venereâ, ejuſdemque prodromis & ſymptomatibus, nec minùs in ſcabie benignâ, & malignâ, ulceribus impuris, ſcorbuto, cachexiâ, fluore albo, cæteriſque morbis, qui ex ſpiſſitudine, mucidate, & impuritate variâ humorum præcipuè naſcuntur. Datur internè infuſum vinoſum, & aquoſum, nec minus decoctum & eſſentia. In infuſo plerumque à drachmâ unâ ad duas præſcribuntur. Externè nonnunquam gargariſmata, in tumoribus glandularum ſalivalium, dolore dentium, raucedine, ſtomacace &c. proficua, ingrediuntur.

§. IV.

Lignum Guaiacum ſive Guaivacan *Franhoſen-Holh*, *Vocten-Holh*, *Bois de Gayac ou* Gayac, cujus ſpecies quædam albicans Lignum Sanctum dicitur, valdè denſum, ſolidum, reſinoſum, ac ponderoſum eſt, coloris gryſeo-fuſci, vel fuſconigricantis, & ſubindè quoque nonnihil virideſcentis, ſaporis ſubacris ac reſinoſi, odoris, ſi raditur, debilis balſamici. Cortex, quo cingitur, craſſus eſt, gryſeum-

que colorem, cinereo-ferrugineum, interdùm maculis obscurè viridibus hinc inde distinctum, & eundem, quem lignum, saporem & odorem obtinet. Arbores in variis locis *Indiæ occidentalis*, maximè autèm in *Mexico*, & *Insulis Hispaniolâ*, *Jamaicâ*, *S. Dominici* &c., juglandium magnitudine crescunt, & fructus duros cordiformes, castaneis non dissimiles, binas tamen nuces includentes, ferunt. Quandò truncus & rami majores spontaneas fissuras agunt, vel inciduntur, succus acris resinosus effluit, qui sensìm in corpus friabile, acre, fusco-rubicundum aut viridescens, gummeo-resinosum, sive sic dictum *Gummi Guajacum*, condensatur.

§. V.

Principiis volatilibus parùm in hoc ligno tribuendum est, quoniàm portio spirituosa parcâ admodùm quantitate inhæret, & oleum substantiale æthereum planè deficit: Quòd *fixam* verò *substantiam gummosam* ac *resinosam* attinet, illa sat notabili copiâ adest, ità tamen, ut posterior pondere priori antecellat. Infusum aquosum primum, cujus color flavo-fuscus, odor debilis & nonnihil aromaticus, sapor resinosus & subacris est, post blandam evaporationem extractum largitur,

coloris fuſci, ad nigredinem aliquantulùm vergentis, odoris debilis, ſaporis in principio ſubadſtringentis, ac paululùm reſinoſi, poſteà autèm adeò acris atque urentis, ut piperis inſtar, quamquàm remiſſiùs, fauces pungat, atque adurat. Quandò perfectè ſiccatur, facilè in pulverem tenerrimum teritur, cujus moleculæ, ſub triturâ aſcendentes, pruritum in naribus (*ein Krubben*), imò ſternutationem producunt. Ex unciâ unâ ligni raſpati & ſatìs compacti drachmam unam, & ſcrupulos duos obtinui. Tinctura ſpirituoſa prima colore ex rubro ac fuſco nigricante, odore reſinoſo ac debili balſamico, & ſapore ſubacri atque balſamico pollet. Extractum inſpiſſatum, quod fuſco-nigricantis coloris ac valdè tenax eſt, odore vulgare rob ſambuci æmulatur, & linguæ ſaporem merè propemodùm reſinoſum, nullâ notabili ampliùs acredine mixtum, imprimit. Pendet circiter, una nimirùm ligni uncia experimento adhibita, drachmas duas, totidèmque ſcrupulos.

§. VI.

Vires medicæ præſertìm *ſtimulantes*, *attenuantes*, *abſtergentes* ac *diureticæ*, quod liquidò ex inſtitutis examinibus patet, magìs quidem gummoſo, quàm reſinoſo

principio adscribendæ sunt; certo nihilominùs certius est, substantiam gummeam, particulis resinosis tenerioribus remixtam, operari efficacissimè; quam sententiam dudum quoque B. FRID. HOFFMANNUS amplexus est: » Præ-
» ter resinam hanc, *in Observationibus*
» *physico-chymicis select. Lib. I. pag. 66.*
» *scribit*, quæ beneficio spiritûs vini eli-
» citur, adhuc alia resiniformis substan-
» tia, non parùm ratione saporis & vir-
» tutis à priori diffidens, ex hoc ligno
» poterit obtineri, idque non per mace-
» rationem cum menstruis spiritnosis,
» sed per simplicem & paulò longiorem
» coctionem cum aquâ communi; quan-
» dò nempè ligni guajaci decoctum leni
» inspissatur igne, tunc in fundo vasis re-
» siduum manet spissamentum quoddam
» résiniforme, quod balsamici & grati
» odoris est, saporis acriusculi, quod in
» pulverem tenuem redactum & naribus
» admissum, stimulando glandulosas il-
» las, quæ narium ossa investiunt, tuni-
» cas, pituitam ibì hærentem potenter
» colliquat atque educit, adeò, ut om-
» nibus à multo jam tempore notis, &
» expertis errhinis, propter eximiam,
» quam exserit efficaciam, mihi resina
» hæc præferenda videatur. Nam prætèr
» vin errhinam & stimulantem simul

» quandam possidet facultatem roborantem, nervosis capitis partibus amicissimam. - - - - Hoc experimentum nobis perspicuè aperit modum, quo ligni guajaci decoctum ex aquâ operationem suam in lue Gallicâ sanandâ exserit. Quilibet enìm facilè hìc perspicit, in decoctum non nisi hanc resinam acrem, errhinâ facultate donatam, transire, relictâ in ligno copiosiori & magìs oleosâ illâ, resiniformi substantia. Quemadmodùm itaque resina hæc spiculis & stimulis suis salino-acribus vellicando glandulosas narium tunicas, fundit & liquat tenacem pituitam; ità nullum dubium est, quin ligni guajaci decoctum, spiculis istis salino-resinosis roboratum, dùm accedit ad partium solidarum glandulosos tubulos, eos eâdem ratione vellicando & ad validiorem constrictionis motum invitando, corruptos & tenaces, qui ibi hærent, humores colliquet, eosque e latibulis suis excussos, ad expulsione e corpore idoneos reddat, quæ primaria in hoc morbo sanando medentis debet esse intentio. &c.

§. VII.

Corticis principia separabilia, naturâ ac viribus, cum principiis ipsius ligni perfectè

perfectè conveniunt, minori tamen quantitate reperiuntur ingenita, hinc cortex etiàm dosi largiori, quàm lignum, præscribi potest. Non differt quoque nativum GUMMI GUAIACUM, dùm paritèr ex *partibus resinosis*, *gummeis*, & *terreis inertibus* conflatum deprehenditur, ità tamen, ut portio resinosa gummeam quantitate longè superet, & maximam totius ponderis partem constituat. Quandò gummeo-resinosum hoc concretum, nec minùs cortex & lignum ex retortâ igne sicco destillantur, multum olei empyreumatici & sat notabilem quoque spiritûs aciduli quantitatem reddunt, quæ producta tamen, cum natales suos solummodò violentæ substantiæ gummeo-resinosæ destructioni debeant, nullam, intuitu principiorum naturalium, considerationem merentur.

§. VIII.

Lignum Guajacum frequentissimè, cortex verò atque nativa gummi-resina, licet summa, quod dictum fuit virium analogia adsit, paulò rariùs apud nos in usum medicum vocantur. Locum inter præstantissima *attenuantia*, *abstergentia* & *purificantia* inveniunt, ac sese mirificè inprimìs in morbis venereis, affectibus scabiosis, scorbuticis, atque cachecticis, ul-

ceribus impuris & rafractariis, catarrhis capitis, faucium, pectoris &c., rebellibus rheumatiſmis, fluore albo, & ſingulis morbis reliquis commendant, quorum cauſæ primariæ ad ſpiſſitudinem & ſalino-mucidam humorum impuritatem redeunt. Lignum & cortex ordinariò in decocto, rariùs in infuſo vinoſo, à drachmâ unâ ad unciam dimidiam, præſcribuntur, gummi-reſina autèm pilulas, bolos, & electuaria ingreditur, vel, in ſpiritu vini, aut liquore terræ foliatæ tartari vinoſo ſoluta, ſub tincturæ formâ, à guttis viginti, ad triginta, quadraginta, propinatur. Externè lignum & cortex decoctis vulnerariis, & gargariſmatibus, contrà anginam ſpuriam, laxitatem uvulæ, tumores glandularum ſalivalium, odontalgiam & ſcorbutum oris adhibendis, adduntur, & ſiccum ac pulverulentum extractum aquoſum, cujus uberior mentio §o. 60. facta fuit, commodè inter pulveres errhinos & ptarmicos, itemque abſtergentes ac ſtimulantes, paralyſi linguæ proficuos, recipitur.

CAPUT XIX.

De Ligno Aloes, rhodio & Santalo flavo.

§. I.

LIGNUM ALOES OFFICINARUM, XILO-ALOES, AGALLOCHUM, LIGNUM CALAMBAC, *Uloes-oder Paradies-Holh*, densum est, ponderosum coloris fusci, aut ferruginei, nigricanti, passìm distincti, odoris grati balsamici, saporis subacris, amaricantis, & aromatici. Subinde etiàm Agallochum occurrit coloris purpurei, venulis cinereis distincti, itemque perfectè nigricans, ligno ebeno non adeò dissimile. Optimum censetur compactum, probè resinosum, in igne ceræ instar liquescens, & fragrantem gratissimumque odorem emittens. Scriptores quamplurimi Agallochum sive Lignum Calambac in *verum* & *spurium* distinguunt, & hòc duntaxat ordinarium lignum *Arboris Chinensis* atque *Tartariæ Calambac*, illud autèm interiorem ejus medullam lignoso-resinosam esse perhibent: Verùm, pro meo judicio, distinctio hæc parùm apta est, & alterum potiùs *lignum aloes ignobilius*, alterum *nobilius* atque *præstantibus* nuncupandum esset. Nonnulli

verum lignum aloes solummodò ex *China* & *Tartariâ orientali*, vulgare ac spurium autèm ex variis quoque *Indiæ* regionibus & insulis afferri, (*a*) & prius colore fusco-purpureo, ac totum fermè resinosum esse, posterius verò magìs tex-

(*a*) Lignum Agallochum verum, uti GEORG. EBERHARDUS RUMPHIUS in *Miscell. A. N. C. G. D. II. ann.* 3. *Obs.* 22. refert, in regno Coinam nascitur, & raro ad Europeos defertur, quoniàm in Indiâ majoris est pretii, quàm in Europâ, ibidemque duplo & triplo argenti pondere redimitur: Spurium verò ab arbore excæcante, quæ circa Amboinam in insulis passim obvia est, desumitur, & ad suffiendum adhibetur. Prunis enìm inspersum, primò benzionum olet, deindè mox in nidorosum odorem desinit. Arbor excæcans nihil habet commune cum agallochi veri arbore, sed arbor deformis est, non nisi in littoribus solitariè crescens, & male audiens apud nautas & incolas, quia lacteo quodam liquore turget, qui, casu oculis immissus, magnos cruciatus excitat, inflammat, & nisi citissimè succurratur, excæcat. Videtur Lathyrus quædam arborescens esse, ubique fructus fert triquetros, Lathyridis baccis valdè similes, quæ vulgò Cataputia audit. Folia cum pyri foliis conveniunt, quæ in margine tamèn obscurè dentata sunt. Frustulum corticis, aut quinque lactis guttulæ validam provocant purgationem, sed in gutture urunt. In caudicis, radicumque terræ exstantium cavernis hæc arbor dictum lignum odoratum habet, quod gignitur ex pinguioribus ejus partibus, solis fervore, & crebrâ aspersione aquæ marinæ probè excoctis. &c.

turâ suâ ad lignum ordinarium accedere, & colore fusco-aut flavo-nigricante præditum esse, defendere sustinent. Addunt quoque, veram arborem Calambac, licet ad quercûs magnitudinem excrescere consueverit, vix dimidiam ligni præstantioris libram reddere, & inde igitur insignem ejus caritatem non minus, quam raritatem derivandam esse.

§. II.

Vulgare lignum aloes, in officinis nostris venale, sat *copiosam* quidèm *substantiam fixam gummeo-resinosam, non adeò multùm* verò *spiritûs* & *olei essentialis ætherei* possidet. Nam B. Frid. Hoffmannus ex decem ligni raspati ac macerati libris vix unciam dimidiam liquidi cujusdam resinoso-oleosi spissiusculi humidæ destillationis beneficio elicere potuit. Mixtum hoc resinoso-oleosum instar camphoræ albicans erat, & in spiritu vini rectificatissimo promptè solvebatur, eumque eximiis viribus nervinis imprægnabat (*a*). Tinctura spirituosa prima, colore fusco-nigricante prædita, saporem possidet subacrem, lenissimè amaricante atque balsamico remixtum, debilemque duntaxat odorem balsamicum spirat. Massa inspis-

(*a*) Vid. Ejus. Obs. physico chym. select. p 16.

ſata nigricans eſt, ac valdè debili ſapore & odore balſamico donata reperitur. Infuſum aquoſum primum turbidum eſt, ac ſordidè fuſcum, fortiori tamen odore balſamico, & eminentiori amaritie atque aromaticâ acredine, quàm tinctura ſpirituoſa, pollet. Extractum, peractâ evaporatione relictum, odore fermè deſtituitur, &, præter colorem obſcurè fuſcum, ſaporem amaricantem ac paululùm in receſſu adſtringentem obtinet. Ex unciâ unâ ligni raſpati drachmas tres extracti ſpirituoſi, & drachmas duas extracti aquoſi primi impetravi; undè clarè conſtat, quòd pars reſinoſa majori quidem copiâ, quàm gummoſa, inhæreat, quodque poſterior nihilominùs, teſtante inprimis ſapore infuſi & extracti, activitate nonnihil præpolleat.

§. III.

Vires medicæ, quibus hoc lignum, præſertìm nobilius, inſtructum reperitur, ad *roborantes*, *nervinas*, *cephalicas* & *cardiacas* maxime redeunt, ac multùm proinde auxilii ab uſu ejus exſpectandum erit in morbis ſingulis, in quibus ſolida nervoſo-membranacea atoniâ, & humores inertiâ quadam, partiumque ſpirituoſarum penuriâ laborant: Cujus cenſûs ſunt vertigo, debilitas memoriæ, apoplexia,

affectus soporosi, epilepsia, melancholia, lipothymia, palpitatio cordis, gutta serena, imbecillitas pulmonum & ventriculi, passio hypochondriaca, singultus, vomitus, incontinentia urinæ, abortus imminens, cachexia, fluor albus, gonorrhoea benigna & complures alii. Ingreditur pulveres, decocta, & infusa vinosa, à scrupulo uno ad drachmam integram. Externè rasura ejus speciebus pro cucuphis, & sacculis roborantibus nec minùs, ob gratam fragrantiam, suffumigiis additur. Chinenses, referente HERMANNO (*a*), odoratu ejus maximè delectantur, & quo gratior amicus, eò meliorem portionem illi offerunt, immò, mulieres Benjanorum in India, quandò sese cum defuncto marito comburere volunt, lignis pro construendo ferali rogo illud ipsum miscent, & odorem ejus diis suis gratum esse, credunt.

§. IV.

LIGNUM RHODIUM, ROSACEUM, CYPREUM, RHODIXILLUM, *Rosen-Rhodiser-Holh*, solidum est, compactum, colore subfusco-flavo vel aurantio, sapore oleoso, amaricante, balsamico, odore fragrante, rosaceo, gratissimo præditum. Planta, cujus radix, truncus & rami craf-

(*a*) In Cynos. Mat. med. p. 107.

ſiores hoc lignum fœnerantur, ad frutices arboreſcentes pertinet, & ab HERMANNO *Cytiſus incanus ſiliquis falcatis*, ab aliis *Oleaſter Rhodius* vocatur. In Syria & inſulis *Rhodo* atque *Cypro* præcipuè creſcit, & truncus nonnunquàm brachii virilis craſſitiem conſequitur. Eligendum eſt lignum rectum, ponderoſum, denſum, pingue, ac probè reſinoſum, quod colore ſaturatè flavo, ad rufum aut ſubfuſcum nonnihil vergente, donatum eſt, cultroque leviter raſum, fortem protinùs ac gratum odorem roſaceum diffundit.

§. V.

Principiis gaudet *oleoſo-ſpirituoſis, gummoſis* ac *reſinoſis*: Pondus olei ſubſtantialis ætherei exactè determinari nequit, quoniam quantitas, humidæ deſtillationis beneficio prolecta, pro valdè diſcrepante ligni bonitate mirificè variat. Nunc enim libra una unciam dimidiam, nunc drachmas duas vel tres, nunc ſaltèm aliquot ſcrupulos reddit. Oleum recens colorem aureum obtinet, temporis verò ſucceſſu rubeſcere incipit. Principium fixum reſinoſum quantitate gummoſum ſuperat, & ex unciâ unâ ligni optimi circiter drachmæ tres extracti primi ſpirituoſi, & drachmæ duæ extracti primi aquoſi ſeparari poſſunt. Tinctura ſpiri-

tuosa prima colore gaudet aurantio, ad rubrum vergente, vel potiùs flavo-rubicundo, & naribus gratum odorem rosaceum, linguæ autèm subacrem, balsamicum, & austeriusculo-amaricantem saporem imprimit. Inspissatum extractum flavo-rubicundo-fuscum cum infuso quoad odorem atque saporem convenit, & adeò tenax est, ut degustatum, terebinthinæ instar, palato, linguæ, ac dentibus pertinacissimè adhæreat. Infusum aquosum primum colore aureo sese commendat, ipsiûs ligni odorem spirat, & sapore amaricante atque balsamico gaudet. Cum hoc infuso ipsum extractum inspissatum convenit, præterquàm, quòd colorem fluvo-fuscum obtineat, & debiliorem quoque odorem balsamicum emittat.

§. VI.

Activitas medica ad oleum essentiale æthereum maximè quidèm redundat, symbolum tamen suum fixa pariter principia, præsertìm resinosum, conferunt. Illud enìm præcipuè commovendo ac discutiendo, hæc autèm magìs roborando & subastringendo operantur. Valet igitur usus ejus in morbis plerisque, in quibus lignum aloes prodesse dictum fuit, & internè quoque eodem modo, frequentiùs tamen in infuso vinoso, quàm

aquoſo, exhibetur. Doſis cæteroquìn paulò moderatior eſſe debet, quoniàm multi ægrotantes, præſertìm fœminæ hyſtericæ, fragrantem ejus odorem roſaceum perferre nequeunt. Externè ſuffigiorum, ſacculorum roborantium, cucupharum, pulverum odoratorum &c. ingredientia auget.

§. VII.

SANTALUM, SANDALUM CITRINUM, LIGNPM SANTALINUM FLAVUM, *gelber vohlriechender Sandel*, referente HERMANNO (*a*), *arboris Timorenſis baccifera*, *Sercanda* dictæ, ſolida, denſa, ac flava medulla eſt. Odorem balſamicum gratiſſimum ſpirat, ſi cultro paululùm raditur, & amaricantem atque aromaticum ſaporem, prævià tamen protractiori manducatione, linguæ imprimit. Il *inſulâ Timor*, *regione Tanaſſarin*; aliiſque *Indiæ orientalis* tractibus uberrimus harum arborum proventus eſt, adeòque, ut hirc inde integræ earum ſylvæ conſpiciantur.

§. VIII.

Oleum eſſentiale æthereum, cujus binæ circiter drachmæ ex librâ unâ eliciuntur, quodque ambram & moſchum redolet, præcipuum principium activum conſti-

(*a*) L. c. p. 109.

tuit: Huic *substantia fixa resinosa*, tandemque *gummosa* intuitu activitatis succedit. Color infusi aquosi primi flavescens est, odor balsamicus quidèm, non adeò tamèn gratus, & sapor debilis balsamicus nonnihil nauseosus. Massa inspissata ejusdem fermè coloris reperitur, & sapore amaricante ac debili aromatico pollet. Ex unciâ ligni unâ scrupulos duos impetravi. Tinctura spirituosa prima colore aurantio seu flavo rubicundo, odore leniter balsamico, & debili sapore aromatico gaudet. Extractum, indè evaporando paratum, quoad odorem & saporem cum tincturâ convenit, obscuriorem tamèn, fuscum nempè, colorem obtinet. Quantitate præcedens gummosum superat, &, ex unciâ unâ ligni bonæ notæ seperatum, scrupulos quatuor pendet.

§. IX.

Viribus medicis ligno aloes nisi præferri, certè tamèn æquiparari meretur, & mirandum omninò, quòd usus ejus hactenùs paulo ratior fuerit. Militat inter optima nervina, cephalica & cardiaca, adeòque in morbis singulis, quibus balsamica hujus commatis opitulantur, non sine emolumento insigni in infuso aquoso & vinoso, à scrupulo uno ad unam alteramve drachmam, propinari proterit.

Nonnulli eidem adſtringentem quoque, ac fortem virtutem diureticam adſcribunt, & ſpecialiùs proinde in ſudoribus colliquativis, & hydrope commendant: Verum enim verò, laudatam virtutem adſtrictoriam neque in ligno integro, neque productis deprehendere potui, & in hoc igitur paſſu calculum meum adjicere nequeo. Externè in caſu quocunque illud ligno Rhodio & Aloes ſubſtituere licet. Proſtat etiam LIGNUM SANTALUM ALBUM, ſed hoc ipſum viribus medicis deſtituitur, nec ullâ proinde deſcriptione dignum exiſtit.

CAPUT XX.

De Ligno Juniperi & Lentiſci.

§. I.

LIGNUM JUNIPERI, *Bois de Genevrier.* Partìm albicans, partìm flaveſcens eſt, ac debili duntaxat odore & ſapore balſamico pollet. *Principio oleoſo-ſpirituoſo* parciſſimè inſtructum reperitur, nec ullum proinde oleum ſubſtantiale reddit, niſi magna ejus quantitas deſtillationi humidæ unâ vice impendatur, ità ut præſentiam olei eſſentialis magìs ſuſpicari, quam demonſtrare liceat. Quod *fixa*

verò *principia resinoso-gummea* attinet, illa majori copiâ inhærent, & uncia ligni una plerumque scrupulos duos extracti primi aquosi, & drachmam integram extracti primi spirituosi largitur. Infusi aquosi color rubicundus est, sapor ingratè balsamicus, &, ipsiûs Sandarachæ instar, resinosus, odor nauseosus oleosus. Massa inspissata colorem rubro-fuscum obscuriorem, odorem debilem balsamicum, & saporem amaricantem, subadstringente & balsamico mixtum, possidet. Tinctura spirituosa prima colore saturatè aurantio, odore & sapore resinoso-balsamico, instar mastichis, gaudet, &, peractâ blandâ evaporatione, extractum flavo-fuscum relinquit, resinoso pariter atque balsamico odore & sapore, cui lenissima saltèm acredo admixta deprehenditur, præditum. Præcedens cæteroquin extractum aquosum, majori, quàm vix descriptum resinosum, activitate pollet.

§. II.

Multi lignum juniperinum ligno sassafras viribus analogum esse, & alterum alteri commodè eapropter substitui posse credunt: Verùm, pro meâ sententiâ, prius ob olei ætherei defectum, aut magnam tamèn penuriam, posteriori longè debilius atque temperatius est. Virtutes

ejus, à fixis duntaxat principiis resinoso-gummeis derivandæ, *blandè roborantes*, *subadstringentes*, *nervinæ*, *diureticæ*, adeoque etiam paululùm *purificantes* censendæ erunt. Convenit igitur in lue vereneâ, affectibus scabiosis, scorbuticis, catarrhalibus, rheumaticis & arthriticis, cachexiâ, hydrope, suppressione urinæ, calculo, fluore albo, & morbis quibusvis reliquis, quorum origo partium solidarum atoniæ, & spissitudini atque impuritati humorum præcipuè adscribenda venit. Exhibetur ordinariò in decocto aquoso, & infuso vinoso, à drachmâ unâ ad unciam semissem. Externè istud nonnulli decoctis traumaticis addunt.

§. III.

Lignum Lentisci, *Bois de Lentisque*, *Mastar-Holh*, quod multa cum ligno juniperino communia habet, intùs flavo-& fubfusco-pallidum est, foris autèm cortice ferruginei coloris cingitur. Odor & sapor ejus valdè debilis balsamicus est, posterior tamèn subadstringente nonnihil mixtus deprehenditur. Cortex paulò potentior existit, & adstrictoriâ inprimìs virtute lignum superat. Crescunt lentisci in *Syriâ*, *Hispaniâ*, *Lusitaniâ*, *Italiâ*, *Galliâ*, maxime autem in *Chio*, *Cypro*, *Candiâ*, aliisque *insulis maris Ægei*,

indeque non lignum duntaxat, sed exsudans quoque concretum gummeo-resinosum, *Mastiche* dictum, cujus uberior in sequentibus mentio fiet, ad nos defertur.

§. IV.

Volatilia principia oleoso-spirituosa vix considerationem in hoc ligno merentur, & medicæ igitur vires unicè propemodum *fixæ substantiæ gummeo-resinosæ* adscribendæ sunt. Portio magìs gummosa, in aquâ solubilis, portione magìs resinosâ respectu quantitatis superior est, & in unciâ unâ ad integram fermè drachmam ascendit; cum posterior ex adverso saltèm grana viginti quatuor vel drachmam semissem pondere æquet. Tinctura spirituosa prima aurei coloris est, saporis nonnihil balsamici & subacris, odoris nulliûs singularis. Massa inspissata colorem flavo-fuscum, odorem debilem balsamicum, similemque saporem, subadstringente & subsalso mixtum, possidet. Infusum aquosum primum eleganti colore rubicundo, ad fuscum paululùm inclinante, tinctum conspicitur, gratum odorem balsamicum, instar gummi animeæ aut sandarachæ, spirat, debilemque duntaxat saporem balsamico-resinosum possidet. Extractum, inde post evaporationem relictum, nigricans est odoris

grati, ſaporis balſamici, ſubacris & ſub-adſtringentis.

§. V.

Blandè diſcutiendo, ſubadſtringendo, & roborando operationem ſuam in corpore exercet, ac jure meritoque inter moderatæ activitatis *nervina* & *abſtrictoria* collocandum eſt. Specificè ſeſe in diabete, gonorrhoeâ benignâ, imbecillitate ventriculi, aliorumque viſcerum, nec minùs in vomitu, calculo, arthritide, aſthmate pituitoſo & cachectico, vertigine, affectibus œdematoſis, melancholiâ, apoplexiâ, epilepſiâ &c. commendat, quandò in infuſo aquoſo, vinoſo, aut decocto, ad unam alteramve drachmam, præſcribitur. Externè decoctis traumaticis, & gargariſmatibus, in odontalgiâ inprimìs, laxitate uvulæ, tumoribus glandularum ſalivalium, cruentatione gingivæ ſcorbuticâ, raucedine refractariâ &c. adhibendis, additur.

CAPUT X.

De Ligno nephretico & Colubrino.

§. I.

LIGNUM NEPHRITICUM, *Urieb-Holh*, in fruſtis majoribus conſideratum, ex duplici ſubſtantiâ conſtare deprehenditur: Altera videlicet, eaque exterior, colore pallidè flaveſcente, altera verò, interior nempè ac medullaris, ſubfuſco, nunc ad obſcurè rubellum, nunc ad nigricantem aut gryſeum nonnihil vergente, pollet. Odor ſubſtantiæ utriuſque, ſi cultro raditur, debilis balſamicus eſt, ſapor autèm amaricans, ſubacris, & paululùm aromaticus. Quandò aquâ ſimplici frigidâ infunditur, colorem ipſi cœruleſcentem, in ſuperficie maximè conſpicuum, conciliat; hinc à nonnullis quoque, tametſi ſatìs incongrue, *Lignum Santalum cœruleum* vocatur. Multi laudato experimento, ad lignum genuinum à *ſpurio Braſilienſi* diſcernendum, utuntur: Aſt monendum duco, colorem memoratum, licèt lignum genuinum ſit, ac ſatis diù in aquâ relictum, interdùm adeò debilem eſſe, pallidumque, ut vix, aut ne vix, niſi radii ſolares vitrum quodammodò colluſtrent, conſpici queat.

§. II.

Arbores, quæ lignum nephreticum verum largiuntur, in *Novâ Hispaniâ* maximè autem in *Regno Mexicano*, pyri vel pruni magnitudine, crescunt, & à Botanicis plerisque inter *Cytisi* species numerantur. Folia, alatìm disposita, ciceris aut rutæ foliis haud dissimilia dicuntur, & flavi flores papilionacei tandèm, utì PAULUS HERMANNUS refert (*a*), in siliquas retiformes, semina includentes, mutantur. Ab incolis Cytisus hic Americanus *Calti*, itèmque *Coarthi* appellatur.

§. III.

Largiori *substantiâ resinosâ*, quàm *gummeâ*, lignum nephriticum instructum est, *olei ætherei essentialis* autèm vel nihil prorsùs, vel valdè parùm continet (*b*). Virtus medica utrique quidèm principio fi-

(*a*) In Cynos. Mat. Med. p. 112.

(*b*) Circa principia constitutiva, præsertìm activa apud scriptores quamplurimos altum silentium est, vel falsa omninò, ac parùm demonstrata adducuntur. LEMERY v. g. multùm *olei*, multùmque *salis essentialis* huic ligno tribuit, & vix allegatus HERMANUNS de *blando sale alcalico* loquitur. Sed ubinam memorata hæreant, nondumhactenùs detegere potui. HERMANNUS suam quidèm sententiam cœruleo infusi aquosi tenuioris, colore, quem acida extin-

xo, magis tamèn gummoso, quàm resinoso, tribuenda, est. Infusum aquosum primum, corticis castanearum instar, colore obscurè fusco, sapore amaro, ac paululùm aromatico, & odore denique, mixti piperis & croci odorem quodammodò æmulante, gaudet. Extractum, quod post blandam evaporationem relinquitur, & ex unâ ligni unciâ duos circiter scrupulos pendet, brunnei paritèr coloris est, ad nigrum paulisper vergentis, odoris nonnihil balsamici, & saporis amari atque subadstringentis. Tinctura spiri-

gunt, alcalia reducunt, corroborare annisus est; at parùm vel nihil argumentum istud hoc loco probare, arbitror. Acida enìm & alcalia colores corporum, sive sal acidum, sive alcalicum, sive neutrum in mixtione suâ gerant reconditum, facilimè mutant, & facilè paritèr alcalia colores ab acidis destructos, reducunt, & vice versâ; adeòque solida, me sentiente, conclusio ad hujus vel illius salis inhæsionem inde formari nequit. Allegatum HERMANNI argumentum ejusdem penè valoris esse videtur, ac si dicerem: Salia acida sanguinem & lac animantium coagulant alcalia fixa autèm utrique fluiditatem reddunt. ergo in lactis & sanguinis mixtione naturali sal alcali fixum delitescit. Non dico cæteroquìn, acidorum & alcalium miscelam principiis detegendis ineptam esse, sed hoc loco duntaxat nego, experimentum laudatum, ob sinistram applicationem, ad confirmandam HERMANNI hypothesin quicquam conferre.

tuosa prima colore rubro-nigricante tincta cernitur, odorem, instar radicis levistici, balsamicum quidèm, ast longè debiliorem, ac paupulùm insuper nauseosum, spirat, & amaricantem, subacrem, ac blandè balsamicum saporem obtinet. Extractum, inde paratum, nigro colore est, & debilissimum duntaxat odorem balsamicum naribus, debilemque saporem amarum, balsamico & subadstringente mixtum, linguæ imprimit. Valdè præterea, picis propemodùm aut ceræ flavæ instar, tenax est, & ex unciâ ligni integrâ ad unam circiter atque dimidiam drachmam pondere ascendit. Residuum siccatum, secundâ vice cum aquâ simplici digestum, tincturam quidèm fusco-flavescentem suppeditat, insipidam tamèn, inodoram, & nulliûs ampliùs virtutis. Ejusdem quoque conditionis massa inspissata est, licet drachmam adhuc dimidiam gravitate suâ superet.

§. IV.

Ob principia amara, subacria & austerinscula, lignum hoc, partìm abstergendo ad lenitèr irritando, partìm subadstringendo, in corpore operatur, & *aperitivis* ideò, *laxantibus*, *diureticis strictè itâ dictis* (*a*), & *specificis lithontripticis* (*b*) omninò

(a) Medicamenta, quæ liberiorem, largiorem-

accenſeri meretur. Virtus ſtimulans & blanda cathartica magìs in parte reſinoſâ, ſubadſtringens autem & diuretica magis in parte gummoſâ latet: Ita tamen bina hæc principia invicèm mixta reperiuntur, ut alterum vix prorsùs ab altero ſeparari, & perfectè purum haberi poſſit.

que lotii ſe-& excretionem procurant, rectè in dieuretica *propriè talia*, & *impropriè talia* dividuntur. Hæc enim ſolummodo ſe-& excretionis obſtaculi tollunt, ut *emollientia*, *demulcentia* &c., vel ſeri ſecernendi copiam ſubſtantialiter augent, ut *diluentia*; illa autem, ſtrictè nimirum ac propriè ita nuncupata, leniter irritando & ſubadſtringendo fibras ac tubulos renum atque viſicæ, ſe-& excretionem ſimpliciter accelerant ac promovent. Et inde igitur ratio, cur lignum nephriticum diureticis propriè ita dictis adnumeraverim, manifeſta eſt.

(*b*) Lithontriptica *verè talia*, h. e., virtute, calculum jam concretum, ac plus minuſve induratum, denuò diſſolvendi, inſtructa, exiſtere, parùm probabile videtur: Sed, pro meo judicio, illa duntaxat medicamina ſub lithontripticorum nomine intelligenda erunt, quæ calculi concretionem impediunt,& materiam pituitoſo-ſabuloſam, grandioribus calculis prima ſtamina fœneratnem, reſolvunt, diluunt, abſtergunt & expellunt. Non deeſſe quidèm ſcriptores ſcio, vim quandam lithontripticam, propriè ita dictam; in medicamentis nonnullis ſeriò defendentes, verùm, cum ſolidis argumentis deſtituti, ad ſolam plerumque experientiam, quæ tamen in hoc paſſu fallaciſſima eſt, provocare ſoleant, nunquàm ad ſententiæ mutationem me deducent.

§. V.

Ex indicato operandi modo viribusque generalibus variæ iterùm virtutes speciales, quas ipsa experientia dudùm comprobavit, fluunt, & commodè hoc medicamentum simplex, nec sine fructu insigni, contrà hydropem ascitem, suppressionem urinæ, nephritidem pituitoso-sabulosam, & calculum adhiberi, immò usus ejus internus ad reserandas quoque aliorum viscerum obstructiones, scorbutum curandum, & vermes intestinorum expellendos extendi potest. Vulgò in infuso aquoso aut vinoso præscribitur, prius tamen solummodò urinam pellit, posterius verò, teneriori substantiâ resinosâ simul imprægnatum, prætèr diuresin, blandam pariter catharsin excitat. Dosis pro subjectorum ac scopi diversitate quidèm variat, ordinariò tamen apud adultos à drachmâ unâ ad unciam semissem ascendit.

§. VI.

LIGNUM COLUBRINUM, *Schangen-Holh*, affertur ex *Indià orientali*, arboresque, quarum nunc crassa radix lignosa, nunc ipsiûs trunci lignum est, in *Malabariâ*, *Insulis Timor*, *Ceylon* &c. inprimìs crescunt, &, teste HERMANNO,

nuces vomicas majores ferunt. Detracto cortice ferrugineo, solidum ac ponderosum hoc lignum subflavo colore, albidis hinc indè striis distincto, donatum reperitur, & licet quidèm, in integro frusto naribus admotum, nullo singulari odore polleat, debilem tamèn balsamicum, si raditur, emittit, & valdè amarum præterea saporem (*a*) post aliquam manducationem linguæ imprimit.

§. VII.

Rasura hujus ligni, blandæ digestioni cum aquâ simplici aliquandiù subjecta, infusum largitur, colore saturatè aureo tinctum, quod gratum odorem balsamicum, odori ligni Rhodii analogum, & valdè amarum ac simul blandè balsamicum saporem possidet. Extractum, post decentem evaporationem relictum, colore subfusco, debili odore balsamico, amarissimoque sapore gaudet, &, integra nempè ligni uncia experimento adhibita, quatuor circiter scrupulos pendet. Quandò æqualis rasuræ recentis portio primùm cum spiritu vini rectificatissimo infunditur, post temporariam digestio-

(*a*) Propter eminentem amaritiem, debilemque ex adverso odorem & saporem balsamicum lignum hoc commode pariter ad AMARA, quæ SECT. IX. descripta sunt, referri potest.

nem tinctura nafcitur, coloris aurei, odoris nulliùs fingularis, faporis valdè amari atque fubacris. Extractum infpiffatum binas fermè drachmas pondere æquat, & colorem fordidè fufcum, odorem balfamicum, & valdè amarum faporem obtinet. Si caput mortuum, poft primam hanc extractionem fuperftes, denuò cum aquâ digeritur, menftruum notabili adhuc amaritie, aureoque colore imbuit, &, evaporatione fufceptâ, drachmam integram extracti amari & fubacris relinquit.

§. VIII.

Præter *tenerrimum principium halituofum balfamicum*, & *fixam fubftantiam gummeo-refinofam*, nullum prorsùs, vel faltèm pauciffimum, *oleum effentiale æthereum* adeffe videtur, æquè, ac in ligno præcedente, quoniàm fub deftillatione humidâ ex duabus ligni rafpati ac macerati unciis ne guttula quoque olei prodiit, fed mera faltèm aqua, debili odore balfamico imbuta, in receptaculo collecta fuit. Vero cæteroquin fimillimum eft, in ligno recenti principium halituofum non tantùm lagiori hofpitari copiâ, fed etiàm valdè acre exiftere. Nam anno primo, uti fcriptores plerique teftantur, venenatam quafi indolem obtinet, & facilè, ob

acredinem

acredinem eminentem, vomitum, tormina ventris, convulsiones, maniam, aliaque prava pathemata excitat, ita, ut multi etiàm lignum hoc, ob memoratam operationem nocivam, è medicaminum censu prorsùs ejiciendum esse, existiment.

§. IX.

Quod me attinet, usum hujus ligni, vetustioris tamen, ac satis exsiccati, planè damnare nequeo, si providè ac dosi minori, drachmam dimidiam non facilè superante, vel per se, vel additis appropriatis, in infuso aquoso, aut vinoso, quod perinde est, exhibeatur; justò largiorem verò atque frequentiorem ejus adhibitionem omninò reprobandam duco, quoniàm, experientiâ teste, lignum quoque vetustum, diutiùs usurpatum, tremorem membrorum, atque stuporem, immò amentiam, produxit. Virtutes medicæ, quæ in fixo principio præcipuè latent, ad actionem *roborantem*, *stimulantem*, *abstergentem*, *diureticam*, *diaphoreticam*, *anthelminticam*, *antifebrilem*, *laxantem*, quin *leniorem emeticam*, redeunt, & indè etiàm specificæ ejus vires, quas in refractariis febribus intermittentibus, præsertìm quartanis, copiosâ vermium intestinalium progenie, cachexiâ vulgari

& icteritiâ, atque hydrope humido incipiente exerere dicitur, facilè cognosci & explicari possunt. Nonnulli singularem quoque virtutem *bezoardicam* huic ligno tribuunt, & in indiâ contrà virulentos inprimìs serpentum seu colubrorum morsus, unde etiàm nomen accepisse videtur, validum incolis remedium fœnerari, immò, solo odore suo, qui, uti supra dictum, in ligno recentiori longè fortior, serpentes fugare, referunt. Prius facilè concedere possum, an posterius autèm ità se reverà habeat, experientiâ destitutus, confirmare nequeo.

CAPUT XXII.

De corticibus Citri & Aurantiorum.

§. I.

Balsamico-amaricantes & fragrantissimi Cortices mali Citrei unicuique notissimi sunt, & flava eorum pars exterior, cui odor, sapor, ac reliquæ dotes excellentes unicè inhærent, adeò essentiali oleo æthereo turgida est, ut humidâ non minus destillatione, quàm expressione & scarificatione (quæ postrema separandi methodus in *Italiâ*, *Lusitaniâ*, & *Hispaniâ* usitatissima est) sat copiosè

elici queat. Oleum, expressionis & scarificationis ope separatum, flavescens est, vel instar aquæ limpidum, ac levitate suâ, fluiditate, & temperatâ atque gratissimâ indole sese magnopere commendat; destillatum verò, ob aliquam partium spirituosarum jacturam, & levissimam quandam metamorphosin, quam sub violentiori ignis actione pati cogitur, paulò crassius, acrius, atque calidius existit, & minori prætereà quantitate prodit.

§. II.

Primario, ac prorsùs eximio huic *principio spirituoso-oleoso*, exilissimis cellulis sive vesiculis incluso, *particulæ quædam gummosæ* ac *resinosæ*, quæ corticis virtutem augent, sociatæ inveniuntur. Uncia enìm una, ab interiori albicante, fungosâ, & inerti substantiâ, quantùm fieri potest, repurgata, circiter drachmas duas & semissem extracti primi aquosi, & drachmas duas extracti primi spirituosi, sive magis resinosi largitur. Infusum aquosum post filtrationem colore saturatè & elegantissimè aureo gaudet, odore ipsum corticem æmulatur, & saporem balsamicum & amaricantem obtinet. Extractum fusco-rubicundum est, odore tamen orbatum reperitur, & balsamicum dunta-

xat & amaricantem saporem, cui in principio dulcedinis quidquàm admixtum videtur, linguæ imprimit. Tinctura spirituosa prima coloris dilutè aurei est, specificum corticis odorem emittit, & balsamicum, subacrem, atque amaricantem saporem obtinet. Tincturæ huic ipsum extractum haud dissimile deprehenditur, præterquàm, quòd color flavus saturatior, & amarities paulò fortior sit. Docent recensita examina, in fixis quoque principiis, aliquam, uti antea dictum, virtutem, majorem tamen in resinoso, quàm gummeo, delitescere.

§. III.

Principia activa, prædictis naturâ & proprietatibus valdè analoga, in suaveolente pariter AURANTIORUM CORTICE reperiuntur, quantitate tamèn inæquali. Essentiale videlicet oleum æthereum longè parciùs adest, fixa contrà substantia resinoso-gummea copiosiùs in mixtione latet, & uncia una portionis flavæ circitèr drachmas tres & scrupulum unum extracti aquosi primi, & octo fermè scrupulos extracti spirituosi primi reddit. Infusum & extractum aquosum cum infuso & extracto corticum citri, quoad odorem, colorem & saporem, conveniunt, ac paulò majori saltèm amaritie à præce-

dentibus diſtincta ſunt. Tinctura ſpirituoſa prima colore ſaturatè aureo ſeſe commendat, atque odore ſpecifico balſamico, & acri, amaricante ac pariter balſamico ſapore ſimplex ſatis prodit. In extracto flavo-ruberrte odor imminutus, amarities verò aucta ſentiuntur. Præcipua igitur virium ratio ad eſſentiale quidèm oleum æthereum redundat, in fixis nihilominùs principiis non contemnenda pariter virtus latet, præſertìm, ſi reſinoſum, quod præſtantius exiſtit, intimè adhuc cum gummeo mixtum eſt.

§. IV.

Cortex citri, ob majorem olei copiam, in operando potentior deprehenditur, quàm cortex aurantiorum, reſpectu modi agendi autèm, ac virium, tàm generalium, quàm ſpecialium, tantam ſimilitudinem adeſſe obſervamus, ut alterum alteri ubivis ſubſtituere liceat. Virtus utriûſque egregia omninò ac varia eſt, præcipuè nihilominùs vires *nervinæ*, *analepticæ*, *cardiacæ*, *ſtomachales*, *carminativæ* & *uterinæ* prædicantur, & jure quidèm maximo: Vix enìm medicamentum ſimplex novi, corticibus hiſce intuitu virium memoratarum præferendum. Latiſſimè igitur uſus eorum patet, & in vertigine inprimis, melancholiâ, lipothymiâ, pal-

pitatione cordis, tussi, asthmate, colicâ, cardialgiâ, torminibus ventris, passione hypochondriacâ, malo hysterico, & doloribus post partum multùm valet. Quandò cortex recens frusto sacchari Canariensis sensìm abraditur, inde sic dicta *essentia corticum citri & aurantiorum sicca*, seu elæosaccharum gratissimum magnæ virtutis resultat. Frequentissimè cæteroquin decocta, & infusa vinosa atque aquosa theiformia ingrediuntur.

§. V.

Descriptis corticibus citri & aurantiorum CORTICES POMORUM SINENSIUM & LIMONIORUM itidèm jungi possunt, virtute tamèn, præsertim posteriores, qui debili duntaxat odore & sapore, oleoque essentiali paucissimo gaudent, inferiores existunt, ac paulò rariùs proinde in usum vocantur. A fraudulentis, corticibus citri & aurantiorum persæpè miscentur.

CAPUT XXIII.

De Cortice Cascarillæ & Thymiamatis.

§. I.

CASCARILLA, à quibusdam, quanquàm minùs rectè, etiàm *Chaccarilla*, *Chaquarilla*, *Schacharilla*, *China chi-*

na spuria &c. appellata (*a*), corticem quendam denotat plus minùsve convolutum, compactum, foris cinereo-albicantis, intùs subfusco-ferruginei coloris,

(*a*) » Originem vox hæc (Cascarilla nempe), » *Clariss. Dn. Doct. & Prof.* PHILIP. ADOLPH. » BOHMERUS *in Diss. de Cortice Cascarillæ Cap.* » I. §. 2. *scribit*, debet Hispanorum *Cascara*, » quæ *corticem* denotat, in vernaculâ dicimus » *eine Rinde oder Schaale*, Hinc *cascara di huovo*, » ovi testa, *Cascara de maranja*, cortex aurantiorum, vocantur; ut taceam varias denominationes, v. g. *Cascara de limon*, *Cascara de* » *granada*, *Cascara del arbore* &c. Itali dicunt » *Corteccia*, ceu patet ex GIOVANNI TORRIANO » lexico, ubi v. *cascara* seu *Corteccia* ait, the utmost Barck or Rindof. à Tree. h. e. *die Schaale* » *oder Rinde eines Baumes*. Corticula verò Hispanicè significat *cascarillam*, adeoque est diminutivum vocis *cascaræ*. Inde corticem Peruvianum *cascarilla de la Oja*, *Fieber-Rinde* vocari, nonnulli scriptores referunt; tanquàm signum, denominationem Hispanos Peruviano » cortici κατ' ἐξοχὴν trib isse. Itaque tam latè » patet Hispanis sign ficatus hujus vocis, ut non » in genere solùm pro corticibus intelligatur, » verùm etiàm ad speciem quandam corticum » referatur. Quomodò verò ab hac genericâ denominatione cortex noster *cascarilla* propriè » dictus fuerit, aliam non invenio rationem, » quam quòd botanices ignari illam ad speciem » nullam referre sciverint, vel quòd, ut verisimile mihi videtur, propter tenuiorem corticularum texturam aliter denominare, ipsis » non displicuerit, quam *cascarillam*. &c.

odoris balsamici, saporis amari & aromatici. Ab arbusculâ detrahitur, quæ *Ricinoides elæagni folii* dicitur, & plerumque decem pedum altitudinem, atque uniûs circiter pedis crassitiem consequitur. Folia protrudit oblonga, acuminata, angusta, pallidè viridia, flosculosque fert exiguos, hexapetalos, albicantes, flavis apicibus donatos, quibus baccæ ex albo viridescentes, in tres loculos, semina nigra includentes, distinctæ, & pisum magnitudine æquantes, succedunt. Copiosè hæ arbusculæ in plerisque *Bahamæ* insulis crescunt, & passim quoque in *regno Peruviano*, *Nova Hispania*, aliisque *Americæ* tractibus adolescere dicuntur.

§. II.

Principiis volatilibus oleoso-spirituosis, & *fixis resinoso-gummeis valdè activis* gaudet. Oleum essentiale æthereum, cujus unica circiter drachma ex integrâ corticis librâ elicitur, subviride, mobilissimum, spiritu valdè turgidum, adeòque fragrantissimum est, & fixæ substantiæ resinoso-gummeæ inhæsione suâ præcipuam activitatem fœneratur. Infusum aquosum primum flavo-rubicundi coloris est, odoris balsamici, saporis amari ac paululùm quoque balsamici. Sub evaporatione fra-

grantiam suam, abeuntibus particulis oleoso-spirituosis unicè adscribendam, amittit, & massam saturatè fuscam relinquit, debili duntaxat sapore amaricante, & vix sensibili ampliùs odore præditam. Ex unciâ unâ circiter drachmas duas, totidemque scrupulos obtinui. Infusum spirituosum primum, colore saturatè aureo tinctum, corticem odore prodit, & subacrem & amaricantem saporem possidet. Extractum flavo-fuscum, quod peractâ evaporatione relinquitur, valdè tenax est, odoris balsamici, nulliûs verò ampliùs saporis; unde manifestum redditur, parùm virtutis principiis fixis, per se consideratis, ingenitum esse, ac totam igitur, vel tamèn præcipuam, virium rationem, quod anteà pridèm monui, in volatili portione oleoso-spirituosâ latitare. Ex unciâ corticis unâ drachmas duas & scrupulum unum impetravi.

§. III.

Nostro ævo cortex hic, ob egregias vires *roborantes*, *discutientes*, *diaphoreticas*, & *sedativas*, frequentissimi usûs est, & cum insigni inprimis fructu in febribus exanthematicis, catarrhalibus, intermittentibus, inflammatoriis, affectibus spasmodicis, convulsivis, scabiosis, scorbuticis, cachecticis, frigidis rheumaticis,

H v

atque arthriticis, nec minùs in diarrhoeis, dysenteriâ, cœliacâ, lienteriâ, vomitu pituitoso, imbecillitate ventriculi, morbis pectoris salso-mucidis, suppressione mensium diuturnâ, & fluore albo, vel in pulvere à granis aliquot ad scrupulum dimidium, vel etiàm sub formâ infusi vinosi, à scrupulo uno ad duos, exhibetur. Pertinet præthereà ad suffimigia, & sæpiusculè, præsertìm in Angliâ, rasura ejus herbæ Nicotianæ, grati odoris causâ, miscetur.

§. IV.

CORTEX THYMIAMATIS, olim *Thus judæorum* dictus, nusquàm in Officinis nostris sub formâ cannularum occurrit, sed ex meris frustulis, minoribus, quibus aridæ foliorum partes mixtæ deprehenduntur, constat, ita, ut, judicante B. HOFFMANNO (a), relictum quoddam magna compressorum foliorum & corticum ex arbore esse videatur. Frustula hæc colorem subfusco-cinereum, & saporem subacrem, amaricantem, in recessu nonnihil adstringentem, possident, gratumque odorem balsamicum spirant. Nomen suum à vocabulo θυμίαμα accepit, quod apud Græcos in genere *Suffitum* sive *Suffimentum* denotat. Affertur ex *Siriâ*, *Ci-*

(a) In Obs. physico-chym. p. 65.

liciâ, *Pamphiliâ* &c., ac nihil sanè aliud esse videtur, quàm cortex resinosus arboris Styracis, quæ Storacem liquidam reddit; cui sententiæ etiam vix laudatus HOFFMANNUS adstipulatur: » Nostrâ » quidèm sententiâ, loco cit. scribit, videtur esse cortex arboris, ex quâ liquidâ storax exprimitur, & arbor est minoris Ciliciæ, cui etiàm sententiæ favet Serapion, qui pro cortice styracis » arboris eum habet, expressæ & excoctæ liquidæ styraci superstite, præsertìm cum ejus odor cum odore styracis » liquidæ quàm maximè conveniat. &c.

§. V.

Substantiam fixam gummeo-resinosam, partibus *oleoso-spirituosis* fragrantissimis satìs prægnantem, continet; major tamèn virtus in parte resinosâ, quàm gummosâ latet. Filtratum infusum aquosum primum coloris aurantii est, & saporem atque odorem ingratè balsamicum possidet. Extractum, inde paratum, colore rubrofusco, ad nigrum nonnihil vergente, odore ipsiûs corticis balsamico, & sapore austeriusculo adstringente, levi amaritie, blandâque acredine aromaticâ remixto, donatum reperitur, ac, integra corticis uncia extractioni adhibita, drachmam unam & grana duodecim pendet.

Tinctura spirituosa prima, annotante HOFFMANNO (a) instar essentiæ balsami Peruviani valdè nigra est, &, aquæ communi infusa, protinùs lactescit. Spiritus abstractus odoris fragrantissimi est, eumque ita diffundit, ut à drachmâ unâ aliquot mensuræ aquæ odorem fragrantem mutuentur. Relinquitur resina satis copiosa, ità ut ex librâ corticis unâ unciæ duæ ad minimùm resinæ haberi possint. Hæc resina, utì porro refert, identidèm suavem & fragrantem odorem emittit, & commodissimè extracto storacis, gummi benzoino & balsamo Peruviano, ad efformandam massam odoratam, calidæ fornaci illinendam, admisceri potest.

§. VI.

Usus internus paulò rarior est, etiamsi virtute *nervinâ*, *sedativâ*, & *anodynâ* polleat, nec contemnendum itaque auxilium in sedandis doloribus, & compescendâ tussi convulsivâ præstet, si nimirùm sub tincturæ aut infusi vinosi formâ exhibetur. Externè frequentiùs in usum trahitur, & egregium prorsùs suffimentum, in œdemate partium, doloribus frigidis rheumaticis, coryzâ rebelli, &c. constituit.

(a) L. c.

CAPUT XXIV.

De Cinnamomo.

§. I.

CINNAMOMUM, *Gimt-Rinde*, *Canelle*, aliàs quoque *Cassia cinnamomea*, *Cassia Ceylanica*, *Canella Ceylanica*, *Canella Officinarum*, nec minùs *Cinamomum*, quasi Chinæ amomum, dictum, corticem sistit tenuem, in cannulas convolutum, colore fusco-rubente, odore balsamico gratissimo, & sapore acri aromatico, subdulci tamèn & austeriusculo nonnihil remixto, præditum.

§. II.

Arbor, cujus truncum hic cortex ambit, à plerisque Botanicis, ob foliorum similitudinem, inter *Lauri* species refertur, & proinde etiàm ab HERMANNO *Laurus Ceylanica baccis calyculatis*, à LINNÆO *Laurus foliis oblongo-ovatis*, *trinerveis*, *nitidis*, *planis* (a) & à quibusdam aliis simpliciter *Laurus Canellifera Ceylanica* appellatur. Excrescit plerumque ad oleæ aut pruni altitudinem, & radicem habet, substantiâ oleoso-camphoratâ, ex

(a) V. Hort. Cliff. p. 154.

forti odore ſatis cognoſcendâ, & deſtillationis quoque ac ſublimationis ope ſeparandâ, valdè prægnantem. Lignum non planè inodorum eſt, uti nónnulli tradunt, ſed roſaceum odorem ſpirat. Folia, lauri foliis, quod dictum, formâ haud diſſimilia, amœniſſimo, dum primùm erumpunt, colore purpureo, qui poſteà in viridem mutatur, tincta cernuntur, & contrita caryophylla aromatica aut juniperum olent, flores autèm albi, monopetali, infundibuliformes, qui menſe Januario prodeunt, odore prorsùs deſtituti dicuntur. Hiſce tandèm fructus ſuccedunt, qui formâ & magnitudine glandes quercinas, vel olivas quodammodò referunt. In principio colore gaudent viridi, poſteà rubeſcentem tandemque nigrum ſplendentem induunt, odore caryophylla aromatica imitantur, & oleo quodam ſpiſſiori, quod, poſt coctionem in aquâ, expreſſum, naturâ ad oleum nucis myriſticæ, albedine & conſiſtentiâ ad ſevum animale accedit, largiùs imprægnati ſunt.

§. III.

Truncus & rami cortice duplici, vel, ſecundùm alios, triplici cinguntur, quarum exterior gryſea, inodora, inſipida, & planè inutilis eſt, binæ interiores au-

tèm, firmissimè cohærentes, cinnamomum constituunt. Latet tamen oleum suaveolens unicè in tenui cortice seu pelliculâ intimâ membranaceâ, quæ ex multis vesiculis, oleo repletis, constat. Altera enìm, cui etiam adhuc recenti laudata pellicula tèm arctè adhæret, ut vix discerni, multò minùs sine vesicularum dilaceratione & olei effluxu separari queat, oleo aromatico penitùs destituitur, ac solo propemodùm principio terreo-gummoso styptico pollet.

§. IV.

Descriptæ arbores canelliferæ in orientalis Indiæ *insulâ Ceylon*, quam veteres vocabant *Taprobanam*, unicè, & quidèm in parte ejus meridionali & occidentali, inter flumina *Chilauvv* & *Walauvve*, tanto numero crescunt, ut vastæ earum sylvæ reperiantur. Numerantur etiàm à quibusdam rerum orientalium scriptoribus, (*a*) prætèr descriptam, adhuc octo aliæ arboris canelliferæ species, quæ corticem tamen ignobiliorem, majori plerumque stypticitate, aut sapore camphorato, alioque peregrino donatum, largiuntur, ac veræ igitur cinnamomi arbori neutiquam, intuitu bonitatis corticis, æquiparandæ

(a) *Scalmons Beschreibung der Elephanten und gimmet-insul Ceylon* p. 42.

ſunt. Fieri cæteroquin creberrimè ſolet; ut ignobiliores hæ ſpecies, quæ hinc inde in aliis pariter Indiæ orientalis regionibus creſcunt, nec ſoli inſulæ Ceylon, ut prior, propriæ inveniuntur, cinnamomo genuino, quod incolæ *Raſſa Coronde* vocant, à fraudulentis admiſceantur.

§. V.

Certam hæ arbores ætatem poſtulant, priuſquàm cortex ad juſtam maturitatem perveniat. Quæ in vallibus enìm, ubi terra ſicca, arenoſa, atque tenerior reperitur, progerminant, poſt annum quintum adoleſcunt, reliquæ autem, in ſolo humido & limoſo creſcentes, ad ſeptem vel octo annorum ætatem pervenire debent, antequàm cortex maturus detrahi poſſit. Diutiùs præterea corticis bonitas in aliis, ad decimum quintum ſcilicet vel ſextum ætatis annum, perdurat, in aliis, deterius ſolum natale nactis, citiùs perit. Certis quippe annis præterlapſis, trunci evadunt craſſiores, & cortex, amiſsâ dulcedine, atque aromatici ſaporis ſuavitate, camphoratam adquirit indolem, tantamque craſſitiem, ut in cannulas, radiis ſolaribus expoſitus, amplius ſeſe convolvere renuat.

§. VI.

Post corticis detractionem, quæ ordinariò à certis hominibus, mercede conductis, mense Maio, suscipitur, arbores denudatæ quidèm emoriuntur; ast, cum ex radice, priùs trunco cæsìm ablato, paulò post multi surculi progerminent, qui, exactis quinque vel sex annis, arborum magnitudinem cum desideratâ corticis maturitate denuò consequuntur, & citò prætereà novæ arbusculæ ex fructibus suprà descriptis, tùm sponte decidentibus, tùm hinc inde etiàm à certis columbis, quæ illis vescuntur, eosdemque ad pullos alendos in nidos suos transferunt, inter volandum fortuitò sparsis, nascantur, nulla earum penuria unquàm metuenda erit.

§. VII.

Detractus cortex cinnamomeus, ac debitè ab inutili cineritio exteriori separatus, radiis solaribus exponitur, ut, paululùm exsiccatus, in fistulas contorqueatur, & oleum æthereum quoque, tenerrimæ membranæ interioris, medianæ firmissimè adhærentis, vesiculis inclusum, ruptis iisdem, in totum penetret corticem, eumque grato pariter sapore & odore aromatico imbuat. Hic enim, uti su-

prà pridèm dictum fuit, ſolo pollet ſapore ſtyptico, & aromaticâ ſuavitate ante olei laudati tranſitum ac diſtributionem penitùs deſtitutus obſervatur. Ratio inde patet, cur cannulæ tenuiores fiſtulis, ex craſſiori cortice convolutis, ſemper præſtantiores exiſtant. Hæ nempe, ſub eodem pondere conſideratæ, plus ſubſtantiæ inertis ac ſtypticæ, quàm priores, & longè minorem ex adverſo olei aromatici quantitatem poſſident, adeòque, cum virtus aromatica unicè ab oleo laudato derivanda ſit, nemini mirum videri poterit, quòd ea in corticibus craſſioribus multò debilior ſit, quàm in tenuioribus.

§. VIII.

Triplici principio activo, *ſpirituoſo-oleoſo* nimirùm, *reſinpſo*, & *terreo-gummoſo*, caſſia cinnamomea inſtructa eſt. Quandò una enim ejuſdem libra civilis groſſiuſculè contunditur, &, præmiſsâ decenti maceratione in aquâ ſalsâ, humidæ deſtillationi in cucurbitâ humiliori, aut veſicâ cupreâ ſubjicitur, igne ſubſtrato, & per gradus aucto, aqua fragrantiſſima, coloris lactei, parte oleoſo-ſpirituoſâ largiſſimè refertâ, & grato cinnamomi ſapore aromatico prædita, tranſtillat, ipſumque oleum ſubſtantiale, aureo colore,

gratissimoque odore aromatico donatum, secum in recipiens ducit. Oleum hoc, ceu liquidum aquâ specificè gravius, fundum petit, &, biduo vel triduo elapso, demùm separatum, drachmam circiter unam, scrupulos duos, & aliquot grana, vel etiàm, si cinnamomum optimæ notæ fuerit, drachmas duas pendet.

§. IX.

Fixa principia extractionis beneficio manifesta redduntur. Quandò una enìm cinnamomi pulverisati uncia cum sufficienti aquæ simplicis quantitæ blandæ digestioni submittitur, infusum suppeditat, coloris fusco-rubescentis, saporis subdulcis, aromatico & subadstringente nonnihil remixti, odoris specifici cinnamomei. Sub evaporatione gratum cinnamomi odorem diffundit, & copiosam in principio materiam, spumidam, pinguem, coloris pallidè rubescentis, quæ olei ætherei particulis, calore expulsis, & terrâ teneriori remixtis, sine dubio natales debet, ad superficiem extrudit. Extractum, ad perfectam penè siccitatem redactum, unam circiter drachmam, pondere æquat, & colorem subfuscum, debilemque saporem adstringentem possidet. Tinctura spirituosa prima fusco nigricans est, & saporem aromaticum, dul-

ci tamèn & ſubadſtringente mixtum, nec non ſpecificum cinnamomi odorem obtinet. Inſpiſſata maſſam largitur fuſco-nigricantem, ſapore adſtringente, & grato ſimul ſubdulci & aromatico præditam. Uncia una cinnamomi mihi drachmam unam & ſemiſſem reddidit. Clarè ex deſcriptis examinibus conſtat, virtutem cinnamomi adſtrictoriam præcipuè in parte gummoſâ, aromaticam verò in ſubſtantiâ reſinoſâ, & oleo æthereo quærendam eſſe, & tincturam proindè atque infuſum vinoſum infuſo aquoſo longè præſtantiora exiſtere.

§. X.

Cinnamomum, in pulvere exhibitum, ob ſtypticam inprimìs terreo-gummoſi principii indolem, fibras partium ſolidarum ſatis validè ad-& conſtringit, propter reſinoſo-oleoſam verò ſubſtantiam ſolida nervoſo-membranacea, interveniente vivido quodam ardore, ad vegetiores contractiones irritat, & ſanguinem prætereà ac fluida reliqua commovet, impuritates tenaces, viſcidas, pituitoſas, attenuat, calorem intendit, fluidi nervei influxum auget, & vario hoc modo non tantùm ſolida roborat, ſed humorum etiam circuitum vegetiorem reddit. Ex vario hoc operandi modo quævis

virtutes generales, cinnamomo vulgò adcriptæ, nimirùm *stomachalis*, *nervina*, *cephalica*, *uterina*, atque *cardiaca*, & ex hisce iterùm speciales derivandæ sunt. Opem nempe egregiam ferre consuevit in variis appetitûs atque digestionis vitiis, v. g. in anorexiâ, dysorexiâ, apepsiâ, dyspepsiâ, immò ipsâ picâ & malaciâ, si illa scilicet accumulatis cruditatibus frigidis pituitosis, quarum resolutionem adjuvat, nec minùs tunicarum flacciditati & atoniæ, indeque pendenti languido motui peristaltico, quem denuò, flacciditatem corrigendo, fortiorem reddit, originem suam debent. Ex eodem fermè fundamento in variis fluxionibus serosis & seroso-sanguineis præternaturalibus, vomitu nimirùm, diarrhoeâ vulgari, lienteriâ, cœliacâ, dysenteriâ, diabete, fluore albo &c. sese commendat, præsertìm, si ante exhibitionem ejus impuritates eliminandæ per congrua remedia resolutæ & eductæ fuerint, aut fluores hi solam laxitatem & atoniam fibrarum causam agnoscant.

§. XI.

Notatu pariter dignum est, corticem hunc, qui fluxiones serosas, & sanguineoserosas, & præternaturales sistit, sanguineas naturales & nonnaturales v. g.

fluxum menſtruum, lochialem &c., itemque fœtûs atque placentæ uterinæ excluſionem egregiè promovere, & quidèm eò certiùs ac citiùs, ſi eidem alia ſpecifica, ut ſuccinum, crocus, borax Veneta, ſalia mediæ naturæ &c. jungantur. Dum fibras enim leniter conſtringit, & ſanguinis ac fluidi nervei in fibras muſculorum motrices influxum auget, contractiones, ad prædicta expellenda neceſſarias, auctiores quoque reddit.

§. XII.

Latiùs, quàm virtus ſtomachalis & uterina, vires nervinæ atque cephalicæ ſeſe extendunt. Creberrimè videlicet hic cortex proficuus fuit repertus in melancholiâ idiopathicâ, epilepſiâ cacochymicâ, coryzâ juſto diuturniori, vertigine, imbecilitate memoriæ, apoplexiâ, affectibus ſoporoſis, paralyſi, hebetudine & plenariâ abolitione ſenſuum externorum, itemque, ob generalem virtutem roborantem, in cachexiâ, tumoribus partium œdematoſis, intumeſcentiis glandularum frigidis, febre intermittente quotidianâ & quartanâ, appetitu venereo nimis torpido, & ſingulis affectibus reliquis, qui ex nimiâ partium ſolidarum laxitate, humiditate, atoniâ, & humorum viſcoſitate, languidoque circulo, vel liquidi

etiam nervosi penuria nascuntur.

§. XIII.

Hactenus dicta primario de cinnamomo, in pulvere, & infuso aquoso aut vinoso ægris exhibito, intelligenda erunt: Circa olei enim, essentiæ, ac spiritûs, inde cum alcohole per abstractionem parati, virtutes differentia quædam occurrit. Nam oleum æthereum, distillatione separatum, medicamentum summè activum est, forti virtute commovente, calefaciente, discutiente, exsiccante atque nervinâ, nullâ verò adstringente, præditum: Spiritus abstractitius subtiliorem duntaxat olei portionem continet, & ideò oleo longè temperatior est, & essentia denique, si rectificatissimo vini spiritu extrahitur, oleum solummodò & resinam solvit, stypticam verò substantiam intactam relinquit, vel exiguam saltem substantiæ, terreo-gummosæ portionem, quam phlegma, menstruo spirituoso adhuc inhærens, solvit, in poros suos recipit; hinc nulla singulari etiam virtute adstrictoria pollet, & viribus saltem commoventibus, discutientibus, calefacientibus, & roborantibus instructa est. Cinnamomum, quod addendum erit, in pulvere à granis aliquot ad scrupulum semissem, in infuso aquo & vinoso autem

à granis paucis ad ſcrupulum integrum, immò drachmam dimidiam præſcribitur.

CAPUT XXV.

De Caſſia Lignea.

§. I.

Cassia lignea, *Mitter-Gimmt*, ſive *Canella Mallabarica*, *Xylocaſſia* &c., æquè, ac cinnamomum, in fiſtulas ſive cannulas convoluta eſt, majori tamen, quàm illud, rubedine tincta, craſſior, &, ratione ſaporis, odoris atque virtutis, longè ignobilior deprehenditur. Odorem videlicet debiliorem ſpirat, &, loco ſaporis acris, gratiſſimâ dulcedine remixti, debilem duntaxat ſaporem aromaticum, lentore quodam terreſtri deturpatum, guſtûs organo ſub manducatione imprimit: Aliquamdiù prætereà manducata non lignum, ut caſſia cinnamomea, ſed glutinoſam ſolummodò materiam, quæ paulatìm in ſalivâ diffluit, in ore relinquit.

§. II.

Nonnulli eam arboris cinnamomeæ corticem exteriorem credunt, alii ex adverſo, qui ſententiam, experientiâ magis

gis fundatam, cui proinde subscribo lubentiùs, tuentur, *arboris canelliferæ Malabaricæ*, *Javanensis*, aliarumque regionum orientalium, à Ceylanicâ tùm totiûs, tùm partium formâ parùm vel nihil distinctæ, corticem esse, adeòque telluris duntaxat, & climatis discrepantiam differentis bonitatis causam existere, arbitrantur. Facilè cæteroquin largior, speciem utramque discriminis quidquam intercedere posse, etiamsi illud tam exiguum sit, ut ex arborum formâ externâ vix, aut ne vix, dignosci queat. Ad confessionem hanc memet arbores cogunt, quæ in ipsâ insulâ Ceylon inter veras & nobiliores arbores canelliferas sparsim crescunt, & collectoribus nihilominùs cassiam saltem ligneam, neutiquàm vero cinnamomeam, largiuntur. Hisce accedit, quòd, prætèr binas recensitas, plures adhuc arboris canelliferæ species, corticem, quoad odorem, saporem, & virtutem plus minùsve distinctum, fœnerantes, in eâdem Insulâ reperiantur.

§. III.

Præter inutiles *partes terreas*, & *copiosas*, easque *valdè crassas mucilagineas*, *resinosas* quoque & *paucissimas spirituoso-oleosas* in mixtione suâ continet. Olei ætherei penuria tanta est, ut libra integra,

quòd ipſe expertus ſum, ſub deſtillatione humidâ ne guttulam in ſubſtantiâ largiatur, ſed aquam ſolummodò lacteſcentem, grato ſapore dulci & aromatico imbutam, reddat. Deſtillatio præствereà admodùm tædioſa eſt, ac lentè procedit: Admoto quippe igne mitiori, protinùs ceſſat, ſubſtrato autèm paulò fortiori, maſſa terreo-mucilaginea, licet dimidiâ ſaltem veſicæ pars aquâ & cortice diffracto repleta ſit, adeò expanditur, ut integra corticis fruſtula, unà cum expanſâ mucagine, tranſcendere minitentur, & liquor hinc inde per alembici commiſſuras penetret.

§. IV.

Simillimæ difficultates ſub extractione & ſeparatione partis mucilagineæ occurrunt. Unica enim caſſiæ pulveriſatæ uncia largam aquæ molem tam copioſâ, craſsâ, atque tenaci mucilagine imprægnat, ut poſt digeſtionem in gelatinam, denſam, fuſco-rubicundam, mutata videatur. Mucilago hæc, licet aquæ recentis affuſione dilutior reddatur, filtra chartacea, ob inſignem craſſitiem & tenacitatem, tranſire recuſat, &, ſi, adhibitâ vi majori, per pannum lineum exprimitur, terra tenerior, quæ altiùs ipſi immerſa eſt, atque involuta, ſimul pene-

trat, ut verum ideò ſubſtantiæ mucilagineæ pondus determinari nequeat, præſertìm, cum notabilis inſuper portio, linteo ac digitis ſub percolatione ac forti expreſſione tenaciùs adhæreſcens, à malè trajectâ detrahenda ſit. Fœlicius paulò opus ſuccedit, quandò caſſia lignea, in majora duntaxat fruſta diſſecta, extractioni ac leniori coctioni in ollâ ſubjicitur. Nam fruſtula faciliùs à mucilagine extractâ cribri ope ſeparari, & illa exſiccari, hæc inſpiſſari, & ſic pondera lance examinari poſſunt. Adhibitâ ultimâ hac methodo, ex unciâ caſſiæ unâ extracti mucilaginei, juſtæ conſiſtentiæ, drachmam unam & ſcrupulos duos impetravi. Mucilago nondùm inſpiſſata, quòd addendum duco, per ſe conſiderata, ac penitùs à reliquis principiis ſeparata, uti hoc, ſub expreſſione infuſi per linteum, ex puriori hinc inde tranſeunte portione cognoſcere licet, albicans quidèm, inodora, ac planè inſipida eſt, verùm, cum ſub extractione & percolatione præcaveri nequeat, quominùs portio aliqua terræ tenerioris fuſco-rubicundæ, mucilagini altiùs immerſæ, immò ipſiûs ſubſtantiæ reſinoſæ pauxillùm colatorii poros ſimul penetret, non mirandum eſt, quòd maſſa inſpiſſata, præter colorem fuſcum, debilem quoque ſaporem aromatico-ſali-

num acquirat, & ipsam cassiam aliquantulùm adhuc redoleat.

§. V.

Partis resinosæ separatio minùs facessere solet negotii, & post blandam cum spiritu vini digestionem tinctura indè resultat, coloris è rubro nigricantis, odoris aromatici, saporis acris, aromatici & subadstringentis, quæ, evaporando ad justam spissitudinem redacta, massam relinquit, rubro-nigricante paritèr colore tinctam, & sapore adstringente, cui subdulcis tamen ac debilis aromaticus mixtus deprehenditur, præditam. Uncia cassiæ una mihi drachmam unam & semissem hujus extracti reddidit. Residuum, cum aquâ coctum, itidèm in crassam atque tenacem massam mucilagineam resolvitur, & anteà memoratæ difficultates circà mucilaginis à terrâ separationem iterùm obviæ sunt.

§. VI.

Vires *calefacientes*, *commoventes*, *discutientes*, *roborantes* atque *nervinæ* in cassiâ ligneâ longè remissiores sunt, quàm in cinnamomo, *incrassantes* verò ac *demulcentes*, quibus cinnamomum penitùs fermè destituitur, ob mucilaginis copiam & crassitiem, notabiles inveniuntur, & inde

etiàm ratio præcipuè petenda videtur, cur cassia lignea in morbis, ex nimiâ humorum tenuitate & acrimoniâ, partiumque solidarum erosione deducendis, v. g. in asperitate faucium, tussi, ardore ventriculi, cholerâ, dysenteriâ, ſtranguriâ &c. specificam virtutem exerat. Tota quidèm mucilaginis in ventriculo extractæ moles, ob insignem glutinositatem, per vasa bibula & lactea ad sanguinem penetrare nequit, sed maxima ejus pars in primis viis remanet, aſt subtilior tamèn portio, confluentibus tepidis liquoribus aquosis dilutior reddita, ad humorum circulantium massam transfertur, & hinc inde demulcendi atque incrassandi virtutem edit. Scriptores aliqui huic cortici specificas etiàm vires in uvulæ laxitate, fluore albo, aliisque uteri affectibus frigidis tribuunt; verùm, in hoc passu cinnamomo, me sentiente, neutiquàm præferenda, sed potiùs poſtponenda, erit, quoniam rudioribus principiis gaudet, & in iis quoque morbis, qui leniora adstringentia postulant, longè minorem efficaciam monstrat. Optimè exhibetur in infuso vinoso & tincturâ spirituosâ, decocta autem & infusa aquosa nulliûs ferè pretii sunt, nisi medicus nonnunquàm ad crassæ ac glutinosæ mucilaginis actionem, indeque derivandas vires incrassan-

tes & demulcentes, respicere velit. Datur etiàm in pulvere à granis aliquot ad scrupulum unum & ultrà.

CAPUT XXVI.

De Cassia Caryophyllata & Canella alla.

§. I.

CASSIA CARYOPHYLLATA, *Nelcken-Gimmt*, cortex aridus est, cinnamomo paulò tenuior, asperiori superficie externâ, colore, si à pelliculâ extimâ gryseâ probè purgata fuerit, ex rufo-ferrugineo, sapore acri aromatico, & odore caryophyllorum, quanquam debiliori, prædita.

§. II.

Circà denominationem æquè, ac descriptionem arboris, quæ hunc corticem suppeditat, & in *Brasiliâ* inprimìs, ac *novæ Hispaniæ* provinciâ *Chiapa*, nec minus in *insulis Jamaicâ* & *Madagascar* crescere traditur, non levis scriptorum dissensus occurrit: Alii quippe illam inter myrti arboreæ, alii inter arboris caryophylliferæ species referunt, & eandem igitur cum HERMANNO &c. *Myrtum arboream Americanam*, aut *Myrtum arboream*

aromaticam foliis laurinis, vel cum Plukenetio *Caryophyllum aromaticum Indiæ occidentalis fructu rotundo*, vocant. Difficile igitur in hoc dissensu est, certi quidquam determinare; reliquis nihilominùs probabilior mihi Hermanni videtur sententia, quoniam arbor hæc non caryophylla, sed initio statim baccas rotundas, umbilicatas, fusco-nigricantes, piperis ordinarii granis paulò majores, odoris & saporis caryophyllæi, quas Franciscus Rhedi (*a*) *piper Chiapæ, piper Tavasci, pimiente de Chapa*, alii *caryophyllum* aut *amomum Plini, piper Jamaicense, cocculos Indos aromaticos* appellant, profert, & & folia quoque, laurino odore prædita, formâ ad myrti folia, (præterquàm quòd hisce multò longiora existant ac latiora), accedunt.

§. III.

Natura corticem hunc *principiis gummosis*, & *oleoso-spirituosis* parcissimè saltèm donavit. Nam integra libra civilis, quam humidæ destillationi in vesicâ, post sufficientem in aquâ salsâ macerationem, aliquandò subjeci, aquæ transtillanti colorem quidèm ex albo flavescentem, & aromaticum saporem & odorem conci-

(*a*) Vid. Ejus Experimenta circa varias res naturales p. 133. seqq.

liabat, nullum tamèn oleum ſubſtantiale largiebatur, ſi paucas miculas exceperis, quæ aquæ ſuperficiei innatabant, & ob molem nimis exiguam non ſeparari poterant. Non adeò larga quoque meſſis poſt extractionem aquoſam & ſpirituoſam apparuit: Ex integrâ enìm corticis unciâ primùm rectificatiſſimo vini ſpiritu extractâ, tincturam fuſco-nigricantem, odoris aromatici, ac valdè acris, & paululùm aromatici ſaporis, obtinui, quæ blando calore inſpiſſata, vix drachmam unam maſſæ gummeo-reſinoſæ, colore obſcurè fuſco, & ſapore aromatico ac valdè acri donatæ, reliquit. Longè parcior adhuc, poſt reſidui coctionem cum aquâ, ſubſtantiæ merè gummoſæ proventus fuit, eademque vix ad ſcrupuli dimidii pondus aſcendebat. Caput mortuum exſiccatum planè iners erat, & drachmas ſex cum dimidiâ pendebat. Alia caſſiæ recentis uncia, ordine inverſo, primùm cum aquâ, protractiori ac repetitæ digeſtioni tradita, liquorem præbuit fuſco-flaveſcentem, inſipidum fermè, ſpecifico tamen caſſiæ odore imbutum, qui, peractâ decenti evaporatione, extracti gummoſi, ſapore auſteriuſculo, atque nonnihil amaricante ingrato præditi, drachmam ſemiſſem fœnerabat. Tinctura ſpirituoſa, quam poſt ſecundam reſidui

ſiccati cum ſpiritu vini extractionem impetravi, grana triginta octo ſubſtantiæ reſinoſæ ſuppeditavit.

§. IV.

Militat inter pharmaca *roborantia*, *calefacientia*, *nervina*, *cephalica* & *ſtomachalia*, in morbis, à pituitâ, humorum ſpiſſitudine, & partium ſolidarum flacciditate oriundis, proficua. Caryophyllis aromaticis ſubſtitui poteſt, quotiès moderatioris operationis medicamina deſiderantur. Optimè in infuſo vinoſo, à drachmâ dimidiâ ad integram & ultrà, præſcribitur.

§. V.

CASSIA ſive CANELLA ALBA, *veiſſer Gimmt*, caſſiâ ligneâ, caryophyllatâ, & cinnamomeâ longè craſſior eſt. Colore gaudet albicante, vel potius ex albo flaveſcente, in exteriori ſuperficie pallida hinc inde rubedine mixto, valdè acrem ſaporem aromaticum guſtûs organo imprimit, gratiſſimoque inprimis odore, quo caryophylla, nucem myriſticam, ac cinnamomum ſimul æmulari videtur, ſeſe commendat. Dicitur etiàm *Caſſia lignea Jamaicenſis*, *Coſtus Arabicus Officinarum*, *Coſtus corticoſus* & *ventricoſus*, *Cinnamomum Magellanicum*, & *Cortex Winteranus*.

Ultimum hoc nomen ab equite Anglo, & navarcho WINTER, qui eam anno 1667. primùm ad Europeos secum transtulisse traditur, adepta est.

§. VI.

Transvehitur, ad gentes Europeas, ab extimâ tamèn pelliculâ priùs liberata, partìm ex *India orientali*, partìm ex *Americæ insula Jamaicâ*, & *terris*, *freto Magellanico vicinis*. Arbor, à cujus trunco detrahitur, folia habet, lauri foliis similia, floresque fert exiguos purpurei coloris, qui tandèm parvos fructus glandiformes, viridi colore tinctos, relinquunt. HANS SLOANE eam *Arborem bacciferam laurifoliam aromaticam fructu viridi calyculato* (*a*), CLUSIUS *Arborèm aromaticam Magellanicam*, CASP. BAUHINUS *Laurifoliam Magellanicam*, HERMANNUS *Arborem Magellanicam bacciferam*, SAMUEL DALE *Periclymenum odoratum*, *Magellanicum* & alii *Laurum canelliferam Magellanicam* & *Jamaicensem* vocant.

§. VII.

Principiis valdè activis, tam *fixis gummeo-resinosis*, quàm *volatilibus oleoso-spirituosis* pollet. Oleum essentiale æthereum copiosis partibus, crassis, mucidis, unguinosis, remixtum prodit, & hisce ita-

(*a*) In Catal plantar. inf. Jam. p. 165.

que separatis, exigua saltèm ejus quantitas colligitur. Quum aliquandò enim integram libram civilem canellæ albæ, grossiusculè contusæ, ac debitè priùs maceratæ, humidæ destillationi in vesicâ cupreâ submitterem, aqua ex albo flavescens, turbida, sapore acri aromatico, odore fragrante prædita, transtillabat, & paulatìm ipsum oleum, obscurâ tinctum flavedine, secum in receptaculum educebat. Oleum hoc aquæ superficiei innatabat, & vitri recipientis lateribus adeò circumquaque adhærebat, ut tota aquæ superficies oleo copiosè contecta, idemque ad unciæ dimidiæ pondus ascendere videretur: Verumenimverò, eventus spem meam fefellit. Susceptâ enim olei separatione, vix scrupulum dimidium olei, limpidi, flavi, aromatici, obtinui, &, licet longè major adhuc portio adesset, illa tamen, ob valdè glutinosam ac crassam indolem, separari, & seorsìm colligi nequibat, sed partìm receptaculi, partìm vitri hypocleprici lateribus unguenti, aut olei unguinosi expressi instar, adhærescens, quacunque etiam adhibitâ encheiresi, simul defluere renuebat. Aqua etiàm multis adhuc particulis oleosis imprægnata erat, ac diu turbida permanebat.

§. VIII.

Principia fixa gummeo-resinosa, quæ viribus oleo æthereo parùm cedunt, & canellæ amaritiem imprimis conciliant, majori quantitate mixtionem ingrediuntur. Tinctura spirituosa prima colorem fusco-rubescentem, saporem aromaticum, acrem, ac valdè amarum, & specificum canellæ odorem obtinet. Blandâ evaparatione inspissatâ, saporem aromaticum, qui unicè, vel tamen præcipuè, principio oleoso-spirituoso adscribendus venit, maximam partem amittit, ac solum fermè amarum retinet. Ex unciâ canellæ unâ drachmas duas & grana sex hujus extracti impetravi. Infusum aquosum primum flavescens est, & intensè amarum. Quandò blandè evaporatur, massam relinquit, odore fusco, & maximâ paritèr amaritie præditam, quæ integr paritèr canellæ unciâ extractioni subjectâ, circiter drachmam unam, totidemque scrupulos pendet.

§. IX.

Viribus potentioribus quàm reliquæ cassiæ aromaticæ species hic cortex donatus reperitur, & inter calidiora proindè ac valdè activa *commoventia*, *exsiccantia*, *nervina*, *cephalica* & *stomachalia* jure col-

locandus eſt. In refractariis febribus inter; mittentibus, præſertìm quartanis, vires ſingulares monſtrat; immò nonnulli eum ſpecificè quoque ſcorbuticis prodeſſe, perhibent. Prior virtus certiſſima eſt, circà poſteriorem verò multa, ſi ſpatium & ſcopus permitterent, monenda forent: Sufficientem enìm rationem non video, cur cortex hic aliis balſamicis & aromaticis in ſcorbuti curatione præferendus ſit, & alia potiùs remedia, hoc ipſo leniora paululùm ac temperatiora, ſemper tutiora eſſe ac præſtantiora, arbitror. Varias compoſitiones pharmaceuticas ingreditur, frequentiſſimè tamèn, & optimè quoque in infuſo vinoſo, à ſcrupulo uno ad drachmam integram, exhibetur.

CAPUT XXVII.

De Camphorâ.

§. I.

CAMPHORA, alias etiam *Caphura*, iremque *Caſura* dicta, *Camphre*, rectê in *crudam* & *depuratam* diſtinguitur. Cruda, ob ad- & immixtas multas partes recrementitias, nondùm perfecto pollet candore, ſed gryſeum adhuc colorem obtinet, & propter hunc ideò, & exiguas haſtulas cryſtallinas, ad ſalis culina-

ris impurioris, ac grossioris formam habitu externo accedit. Colligitur ea, ac sublimando separatur, tùm in *Japonia* & *China*, tùm etiàm in *insulis Borneo* & *Sumatra*; maxima tamen quantitas, quæ alibi prostat venalis, ex Japoniâ ad gentes exteras transvehitur: In Chinâ enìm atque insulis memoratis tantâ copiâ nusquàm obvia est, ut inter merces, navibus exportandas, locum vindicare sibi, atque tueri possit.

§. II.

Differunt etiàm formâ, tùm totiûs, tùm partium externâ arbores, quæ in insulis Borneo & Sumatra camphoram reddunt ab arboribus, quæ idem concretum in Chinâ atque Japoniâ largiuntur. Nam arbor camphorifera Japoniæ, quæ à KÆMPFERO *Laurus camphorifera* vocatur, & in Japoniæ tractibus occidentalibus, maximè autèm provinciâ *Satzuma*, insulisque adjacentibus uberioris proventûs est, ad vastam tiliæ magnitudinem excrescit: Radicem habet, uti vix memoratus KÆMPFERUS refert (*a*) validam ac parum brachiatam, largiori tamen præ partibus reliquis substantiâ camphoratâ instructam. Truncus cortice scabro nonnihil ac pulli coloris, rami verò juniores

(*a*) In Amœnit. exot. p. 771. sequ.

nitente, lævi, viridiuſculo, facilè tamen, ob interioris ſuperficiei glabritiem & mucoſitatem, detrahendo, cinguntur. Medulla magna, fungoſa & lignoſa eſt, lignum recens candidum, exſiccatum verò colorem ex rufo variegatum acquirit. Folia lauri vulgaris foliis ſimilia inveniuntur, & floſculi, qui menſe Maio, Junioque in faſtigiis ramulorum inter foliorum axillas prodeunt, albi & hexapetali ſunt, iiſdemque tandèm baccæ ſuccedunt, per maturitatem atro-purpureæ & ſplendentes, piſa majora magnitudine æquantes, figurâ quodammodò turbinatâ, pericarpio molli purpuraſcente; & ſapore ex camphorâ caryophyllaceo præditæ, quæ intùs nucleum, grani piperis magnitudine, cortice nigro micante obductum, bifidum, oleoſum, fatui ſaporis, continent.

§. III.

Altera arbor camphorifera, quæ inſulas *Sumatram* & *Borneo* patriam agnoſcit, ſecundùm CRIMMII deſcriptionem (*a*), caudicem habet rectè aſcendentem, & ramos ſuos eleganter explicat. Lignum ejus, ob duritiem & texturam compactiorem, ad ædificia perutile reperitur, &, ſerrâ diſſectum, fortem ſpirat odo-

(*a*) In Miſcell. A. N. C. Dec. 2. ann. I. p. 371.

rem, multùmque ostendit pinguedinis. Folia sunt magna & carnosa, anteriùs acuta, & camphoræ odorem contrita emittunt, qui non adeò diù tamèn perdurat, sed denuò, consumptis paulatinâ exhalatione particulis volatilibus, cessat; magna cæteroquin hæc & arboris caryophylliferæ folia, quoad formam, similitudo intercedit. Fructus, quos profert, formosi sunt, atquè oblongè rotundi, parvamque nucem avellanam magnitudine æquant. Cortice tenui cinguntur, quæ rursùs, instar, nucum avellanarum, alteri elegantis formæ tunicæ, diversis coloribus, rubro scilicet, purpureo, flavo, ac viridi præditæ, inclusa hæret. Hæc posterior integrum contegit fructum, & superius, instar tulipæ, quam figurâ etiàm nonnihil refert, sese aperit. Fructus condîti grato pollent sapore, & subtili odore camphorato, adeòque etiàm in Indiâ inter præstantiora referuntur alexipharmaca. Ex fructibus hisce, ut & ex foliis ac floribus aqua destillata satis activa, itemque oleum æthereum & expressum elici possunt, & ex ligno quoque, ad medullam usque discisso, copiosa materia oleosa prodit.

§. IV.

Ex foliis, cortice, ligno, ramis, &

maximè radicibus, contritis, raspatis, aut grossiusculè saltèm dissectis arborum descriptarum, camphora cruda ab Indiæ incolis, imprimis à rusticis provinciæ Japonicæ *Satzuma*, & insularum *Gotho* singulari destillatione, ac sublimatione separatur. Methodus hæc ab auctoribus diversimodè quidem describitur, plerorumque tamen descriptiones ad sequentia redeunt: Radices scilicet discissas, quæ præ reliquis, arborum parbitus camphorâ abundant, vel simul etiàm, si sufficiens radicum copia desit, folia, cortices, lignum, & ramos cum aquâ simplici, tantâ quantitate affusa, ut species aliquantulùm tegat, in vesicâ, vel aheno ferreo aut cupreo, cui amplum capitellum sive alembicum, fictile, rostratum, intùs pileo, seu operculo stramineo obductum, imponitur, coquunt, & igne moderato, lutatis priùs commissuris, & receptaculo adaptato, camphoram in alembicum, ubi formâ siccâ capitello stramineo adhæret, ex parte etiàm cùm aquâ transtillante in applicatum receptaculum, propellunt. *(a)*

(*a*) Conf. Breynius in Misc. N. C. G. ann. 4. obs. 130. it. Kæmpf. l. c. p. 272. Neumann. in Lect. de camphora.

§. V.

Occurrunt quoque, teste laudato GRIMMIO (a), multæ inter arbores camphoriferas, hoc concreto reliquis ditiores, quæ ideò etiàm camphoram *nativam, puram, candidam, virgineam*, absque ullâ sublimatione ac destillatione separandam, largiuntur. Incolæ igitur, postquam externis quibusdam signis, quorum GRIMMIUS tamen nullam specialem fecit mentionem, cognoverunt, arborem camphorâ divitem esse, omnibus eam foliis, nec minùs cortice ac ligno externo, usque ad medullam, spoliant, & camphoram ex medullâ fissâ, in quâ hinc inde, sub formâ salis coagulati, tenuis, crystallini, foliati, latet, eximunt: Quæ messis tamèn non adeò larga deprehenditur, dùm magnæ arbores unam duntaxat libram, vel libram unam cum dimidiâ, libras duas, & ad summum tres libras fœnerantur.

§. VI.

Ultima hæc camphoræ species nullâ depuratione, nullâ novâ sublimatione indiget, rudis verò seu cruda ordinaria, quæ methodo anteà descriptâ separatur, & impuritatibus adhuc remixta est, de-

(a) L. c.

nuò ſublimari debet, ut formam & proprietates, quibus camphora Officinarum inſtructa cernitur, acquirat. Olim hanc ſublimationem depuratoriam, quam Indi ignorant, quamque Europæi vulgo *Refinationem* vocant, Veneti ſuſcipiebant, noſtrâ vero ætate illa ipſa optimè, ac fere unicè Amſtelodami à nonnullis peragitur, quæ nondùm tamèn, cum additamenta & præcipuas encheireſes ſtudiosè celent, ſatis innotuit. (*a*) Quicquid interea ſit,

(*a*) Nonnulli ſequentem procedendi methodum veram, vel eidem ſaltèm valdè analogam eſſe, opinantur. Adornatur hoc modo: Primò camphoram crudam, groſſiuſculè contuſam, & per cribrum, amplioribus inſtructum foraminibus, trajectam, ab inhærentibus quiſquiliis craſſioribus purgant: Deinde duas circiter libras, aut duas cum dimidiâ in phialam, fundo æquali, ventre ampliſſimo, aſt ſimul humili, & vix quatuor digitos alto, nec non collo anguſto, & aliquot pollicum tranſverſalium longo prædidam, immittunt, eâdemque in arenæ balneo, ad aliquot pariter pollicum profunditatem, collocatâ, tantùm ignis gradum adhibent, ut camphora aquæ inſtar fluat, & in hoc gradu tamdiù relinquitur, donec humidum ſuum per vitrum apertum penitûs exhalaverit. Ne dicta autem portio aquea, ſensìm aſcendens, poſt aliquam refrigerati nem denuò relabatur, & vitri rupturam efficiat, nec ſublimata quoque camphora collilateribus apponatur, ſed liqueſcendo rursùs ad maſſam redeat, uſque dùm humiditas penitùs conſumpta ſit; pannum laneum triplicatum vitri

peractâ ac ritè adornatâ hac sublimatione, *Camphora depurata* seu *camphora Officinarum* resultat, quæ singulare sistit *concretum vegetabile, siccum, candidum, splendens, crystallinum, volatile, inflammabile, odore fragrantissimo, & sapore acri, urente, ac paululùm amaricante præditum.*

collo usque ad vitri medietatem, relictâ tamen vitri aperturâ, circumponunt, ut collum fortiùs incalescat, & calor intensior halituum appositionem impediat. Verùm, quum plurimæ partes camphoræ resolutæ hac ratione per vitrum apertum arbituræ essent in auras, cucullo conico, ex chartâ crassiori parato, & phialæ imposito, dissipationem earum impediunt, eodemqu· particulas sensim evectas, & sub florum formâ chartæ adhærentes, excipiunt. Peractis primis hisce laboribus, & phlegmate prorsùm expulso, ignis successivè iterùm minuitur, cucullus pyramidalis, cum priùs applicato panno crassiori, aufertur, & pannus rarior, foraminibus instructus, loco ablati circumponitur, ut camphora, in sublime evecta, vitro, paululùm hac ratione ac sensim refrigerato, sese apponat, & in unam quoque, eamque solidam & pellucidam massam, justo scilicet admoto ignis gradu, colliquescat. Quò liberior præterea sub novo hoc labore ac verâ camphoræ sublimatione aeris accessus, nimiaque partium volatilium exhalatio præcaveantur, cucullus chartaceus amplior ita vitro imponitur, ut illud ad arenam usque contegat, & singulis hisce ritè adornatis, ignis tandiù substernitur, ac sensìm augetur, donec tota camphoræ moles sublimata, & in placentam compactam & candidam colliquefacta sit. &c. Sic prolixa quidèm de-

§. VII.

Memoratæ camphoræ depuratæ proprietates, quarum nonnullæ, v. g. siccitas, nitor candidus, forma crystallina, odor ac sapor sensus manifestè incurrunt, nonnullæ autèm, volatilitas nempè & sulphurea indoles ex odore fragrantissimo, nec minùs e plenariâ, quanquàm paulatinâ & invisibili, resolutione halituosâ, promptâ solutione in spiritibus ardentibus, & promptâ pariter atque totali, si accenditur, deflagratione clarè cognoscuntur, tàm singulares, institutâ scilicet mutuâ omnium relatione ac correlatione, deprehenduntur, ut chemicorum plerique hactenùs ignoraverint, cui corporum generi camphora rectè annumeranda esset, & ideò tantus etiàm apud scriptores chymico-medicos circà naturam ejus, ac vera principia constitutiva reperitur dissensus, ut numerosæ successivè innotuerint opiniones, quarum plurimæ tamèn

puratoræ sublimationis camphoræ descriptio sese habet, dubitant tamen multi, & ego paritèr vix credere possum, illam tam completam esse, ut nihil ampliùs circa eandem deficiat. Probabile prætereà videtur, operarios camphoræ sublimandæ aliquid, quod partium mobilissimarum dissipationem nonnihil prohibeat, addere, & in principio quoque peculiares encheireses, quas studiosè occultant, observare.

vero parùm consentaneæ, nonnullæ etiàm prorsùs ridiculæ existunt. Alii quippe illam *sal volatile oleosum*, alii *oleum coagulatum*, & alii denique, qui longiùs, quàm reliqui, à vero aberrant, *corpus gummeo-resinosum*, immò, *gummosum succum inspissatum* &c. vocare consueverunt, licet pleræque camphoræ depuratæ proprietates à proprietatibus, quibus salia volatilia oleosa, olea coagulata, resinæ, gummi, & succi inspissati instructa sunt, planè distinctæ inveniantur. (*a*)

(*a*) » Camphora, NEUMANNUS *in Miscell. Societ. Reg. Berol. Cont. II.* p. 72. *scribit*, 1) » Resina dici nequit, quia) quod etiàm Dom. » Prof. Hoffmannus annotavit) a) omnes resinæ, post combustionem, cineres vel aliûs » terrei aliquid relinquunt, camphora e contrà » planè nihil, sed tota deflagrat, & in auras avolat; b) nullæ resinæ in vase clauso penitùs & » in totum elevantur ab igne seu sublimantur, » quod tamen cum camphorâ succedit; c) resinæ « ubi destillantur, phlegma præbent, & oleum. » partìm etiàm spiritum sic dictum, camphora » vero horum nihil; d) nulla plane resina est, » quæ ad instar camphoræ in spiritu nitri solvi » queat; nec ulla datur, quæ æquè cito, & in » tantâ copiâ in spiritu vini colliquescat, neque » f) talis, quæ in aquâ calidâ, Camphoræ instar, » avolet. 2) Multo minùs Camphora sal volatile » dici potest, quia in aquâ non solvitur, nec cum » aquâ intime, quin videri possit, miscetur, » quam tamen solutionem invisibilem cuncta sa-

§. VIII.

Propiùs, me sentiente, cum allegato NEUMANNO ad veritatis tramitem ac-

„ lia admittere debent necessariò, uti suprà jam „ commemoratum est 3) Quamvis autèm Camphora oleosum mixtum, vel ex oleo condensatum corpus sit, ideò tamèn simpliciter oleum „ vocari nequit, æquè ac alia mixta solida oleo „ prægnantia, siquidèm olei nomen liquidis præcipuè vel ad summum tenuibus unguinosis, minimè verò solidis & siccis subjectis tribuitur, „ & convenit, neque ullum oleum in siccâ substantiâ, ceu Camphorâ, sublimari potest. 4) „ Succi nomen Camphoræ non convenit, quià „ succi proprie dicti mixtionem, a) vel gummosam, quæ in aquâ facilè totaliter liquescit, b) „ vel gummi-resinosam; quæ partìm in aquoso, „ partim in oleo o, inflammabili, spirituoso, „ & simili solvuntur, c) vel resinosam obtinuerunt, qui posteriores resinæ propriè dicuntur; „ de quibus jam sub numero 1. dictum est, quarum proprietatum nulla Camphoræ convenit. „ Nam, si omnia ea, quæ ex arboribus aliisque „ Vegetabilibus partim sponte proveniunt, vel à „ naturâ & sole provocantur, partìm etiam per „ artem parantur, quamvis autèm in totâ plantâ „ ejusque succo, & partibus aliis dispersa & commixta fuerint, succos vocare quis vellet, quantam non confusionem ineptam, & conceptu „ impossibilem pareret in describendis rerum essentiis? sic enim omnis aquæ, succi, gummi, „ olei, balsami, resinæ, similiumque diversitas „ periret, verbaque hæc distinctiva nullius plane usus forent. 5) Camphoram etiàm gummi

cedunt, & sententiam, ratione magis & chymicâ experientiâ fundatam, tuentur, qui camphoram novum omninò, singulare atque, genericum, adeoque à prædictis planè distinctum, concretum *terreo inflammabile* appellant, idemque ex *merâ terrà subtiliori*, & *tenerrimâ substantiâ inflammabili* sive *phlogistâ*, oleo longè simpliciori, interveniente tamen unione firmissimâ, compositum esse, contendunt. De terræ enim & tenerioris substantiæ inflammabilis præsentiâ haud quemquam

" vel bitumen non esse, ex prioribus jam satis
" patet, quicquid enim gummi vocatur, penitùs
" in aquâ colliquescit, sicuti bitumina maximam
" partem in eâ solvuntur, ambo verò sublima-
" tioni refragantur, quam Camphora tamen ad-
" mittit. Cum igitur nihil in orbe terrarum co-
" gnitum sit, quod cum camphorâ comparari
" possit, æquum etiam est, ut suo quoque no-
" mine singulari & specifico insigniatur, per
" quod, si res quædam dicatur Camphora, statim
" intelligatur, eam neque oleum, neque gum-
" mi, sal volatile, resinam, spiritum, neque bi-
" tumen, sed planè aliam, & à dictis his diver-
" sam esse materiam, mixtum nempè ex ingre-
" diendibus, camphoram veram constituenti-
" bus, concinnatum, indolis specialissimæ. Un-
" de quæstio, an sal, vel gummi, resina, vel
" succus sit, æquè inconveniens, & supervaca-
" nea judicabitur, ac si quis quærere velit, an
" sal sit oleum, vel an gummi sit campho-
" ra? &c.

dubitaturum

dubitaturum eſſe credo, ſi camphoram accenſam flammam lucidam alere, & parùm fuliginis atræ ſub deflagratione evolvere conſpexerit. Luculentiùs tamen inhærentis principii inflammabilis ſimplicitatem putatitia camphoræ in ſpiritu nitri concentratiori ſolutio, & inde reſultans oleum verum probant. Putatitiam voco hanc camphoræ ſolutionem in oleum: Nulla quippe ſolutio vulgaris hic contingit, multò minùs fuſio, uti aliqui opinantur, ſed nova planè ſyncriſis. Nam terra ſubtilis camphoræ & tenerrima ejuſdem ſubſtantia phlogiſta cum acidis quibuſdam & pauciſſimis phlegmaticis aquæ fortis ſeu ſpiritûs nitri partibus connubium ſubeunt, ac novum hac ratione & verum oleum unione ſuâ demùm producunt, quod paululùm tamen adhuc cauſticum eſt, & injectam argenti limaturam nonnihil aggreditur, nec adeò firmâ pariter partium conſtituentium cohæſione gaudet, ſed, aquæ frigida infuſum, denuò diſſolvitur, ita ut camphora protinùs ad priſtinam formam redeat, & aquæ innatet: Quorum phœnomenorum cauſa partìm tumultuariæ ac rudiori compoſitioni, partìm etiàm nimis copioſæ acidi juſtò gravioris ad- & immixtioni tribuenda videtur. Natura quippe, olea in plantis producens, particulas conſtitutivas

tenerrimas sensim sensimque sub optimâ proportione miscet ac congregat, & ideò unionem procurat arctissimam; quæ singula autèm artifex chymicus non semper observat, nec unquàm etiàm tam exactè observare poterit.

§. IX.

Singularis prætereà ac novi prorsùs concreti generici nomine camphoram dignam esse, certo pariter certius est, quoniàm similis naturæ substantia, quanquàm paulo impurior, & specifico plerumque plantæ oleo plùs minùsve imbuta, e pluribus vegetabilibus, tùm intuitu generis, tùm speciei distinctis, adhibitis tamen decentibus encheirisibus, educi potest, ac separari, adeòque species quoque variæ, sub uno comprehendendæ genere, reperiuntur. Nam, testantibus JOHANNE OTTONE HELBIGIO (*a*), GRIMMIO (*b*), & CLEYERO (*c*), qui per annos complures in Indiâ orientali vixerunt, & ipsi artis chemicæ theoretico-practicæ satis gnari fuerunt, concretum, camphoræ vulgaris æmulum, e *recentibus galangæ*, *Zedoariæ*, *Zingiberis sylvestris*, *cassiæ ligneæ* ac *cinnamomeæ radicibus*, immo, ex *ipsâ*

(*a*) In Misc. N. C. G. ann. 9. & 10. obs. 196.
(*b*) ibid. Dec. II. ann. 3. obs. 208. & 209.
(*c*) ibid. Dec. II. ann. 4. obs. 6.

caſſiâ ligneâ, deſtillando elici ac ſeparari poteſt. Similem quoque ſubſtantiam, utì NEUMANNUS (*a*) partìm expertus, partìm ex odore ſuſpicatus eſt, variæ adhuc aliæ plantæ, tàm indigenæ, quâm exoticæ, forti odore aromatico & balſamico, camphorato tamen plus minùsve remixto, præditæ maximè autèm *ſalvia hortenſis*, *majorana*, *thymus*, *roſmarinus*, *tanacetum*, *mentha Zeilanica*, nec minùs *abrotanum*, *millefolium*, ac *ſchoenanthum Zeilanicum*, itemque *juniperus*, *cardamonum* &c., continent, & chymico induſtrio ac debitarum encheiriſium gnaro, reverà, exiguâ licet quantitate, largiuntur. Nec ullâ denique ratione dubitandum eſt, corpuſcula illa ſaliniformia, quæ in oleis quibuſdam aromaticis, in vaſis probè clauſis diù aſſervatis, v. g. oleo cinnamomi, terebinthinæ, menthæ, matricariæ, majoranæ &c., SLARE (*b*), GODOFREDO (*c*), MENTZELIO (*d*), CRUGERO ac SHROCKIO (*e*) referentibus, paulatìm concreverunt, indole ſuâ camphoræ valdè analoga fuiſſe, etiamſi, calore

(*a*) L. c.

(*b*) In Tranſact. Angl. Comp. T. III. p. 362.

(*c*) Memoir. de l'Acad. Royal. des Sciences ann. 1721.

(*d*) (*e*) In Miſc. N. C. G. Dec. II. ann. 5. obſ. 38.

recedente, ex vitris apertis, ob partes unguinosas, quibus implicita hærebant, tàm facile in auras evolare nequiverint.

§. X.

Cognitis veris camphoræ principiis constitutivis, & præcipuis pariter proprietatibus, operatio quoque ejus, quam in corpore humano vivo exercet, cognitu facilior erit, eamque ità comparatam esse credo: Quandò camphora pura, sub sicci pulveris formâ assumitur, minimè quidèm à liquore gastrico, qui nimiùm aquosus est, ac nullum eapropter in camphoræ moleculas ingressum invenit, in ventriculo solvitur, facillimè nihilominùs, & intrà breve tempus, ob laxiorem molecularum minimarum cohæsionem, & insignem planè ac mirabilem teneritudinem atque volatilitatem, blando calore in effluvia resolvitur, quæ non tantùm in ipsiûs ventriculi tunicas vividam quandam impressionem, lenissimi ardoris nomine forsan insigniendam, faciunt, sed rudi etiàm materiæ perspirabili, sæpiùs in ventriculi, & intestinorum cavo præsenti, mixta, eam in motum celeriorem redigunt; unde aliter fieri nequit, quin hac actione motus peristalticus, eodemque mediante cruoris per vasa ventriculi arteriosa ac venosa progressus ci-

tatior evadat, atque vegetior, & flatuum quoque diſcuſſio atque expulſio promoveatur.

§. XI.

Moras tamen non adeò diuturnas memorata camphoræ reſolutæ effluvia mobiliſſima atque tenerrima in ventriculo & inteſtinis nectunt, ſed paulatinâ inhalatione partìm per ordinaria vaſa lactea, partìm etiàm, & quidem quoad portionem maximam, per numeroſiſſima vaſcula bibula venoſæ originis ad ſanguinem, & reliquos humores circulantes transferuntur, eoſdemque, quum intimiorem cum illis, ceu maximam partem aquoſis, miſcelam ſubire nequeant, inſigni celeritate, ſub halitûs ſicciſſimi formâ, & fulmineæ propemodùm materiæ inſtar, tranſeunt: ſolida nervoſo-muſculoſo-membranacea elaſtica (a) leni, quem

(*a*) Vaſa arterioſa, quæ tranſeuntium medicamentorum ſubtilium ac mobilium actionem præcipuè, ob conicam ſuam figuram, ſuſtinere coguntur, ex quatuor tunicis contexta ſunt; quarum prima & extima vaſculoſo-celluloſa, ſecunda tendinea, tertia muſculoſa, & quarta denique ſive intima nervea dicitur. Binæ poſteriores hoc loco maximè conſiderationem merentur: Corpuſcula enìm ſeu moleculæ pharmacorum ſub tranſitu ſuo, præſertim per vaſcula hujus cenſûs minima; mediante preſſione, vel puncturâ, vel ar-

imprimunt ardore, ad vegetiores contractiones irritant, sphærulas cruoris, aliorumque liquidorum moleculas secum blandè in motum rapiunt velociorem, crassa & viscida, citrà impetum majorem, dissolvunt, & sic, meatuum capillarium ac pororum cutis obstructionibus reseratis, meandi ac remeandi libertatem humoribus reddunt, adeòque largiorem quoque exspirationem periphericam, quâ ipsa tandèm e corpore rursùs excluduntur, provocant: Unde rationem quoque satis patescere opinor, cur camphora, in substantiâ exhibita, nullum ordinariò caloris, nullum notabile pulsûs augmentum, sed sensibile potiùs refrigerium, sanis æquè, atque ægrotis corporibus, afferat.

§. XII.

Ex generali operandi modo non tantùm vires speciales facilè deduci, sed morbi pariter, quibus camphora efficaciùs medetur, determinari poterunt. Ad

dore, vel actione aliâ, valdè sensibilem tunicam nerveam ad majorem tensionem ac constrictionem, vegetioremque motum oscillatorium impellunt, adeoque efficiunt, ut simul quoque arctissimè connexa musculosa in fortiores contractiones ruat, & fluida majori vi atque celeritate protrudat.

poſteriores nimirùm primò redeunt *febres exanthematicæ* cujuſcunque generis, peſtilentiales, nempè, petechiales, purpuratæ, varioloſæ &c., quæ ordinariò, præſertìm ſi gravioribus ſtipatæ accedunt ſymptomatibus, copioſæ, craſſæ, viſcidæ, acri, plus minuſve corruptæ ac putridæ, materiæ, per univerſam humorum, præſertìm cruoris, maſſam diſſeminatæ, & pleriſque tubulis capillaribus impactæ, originem debent, quam ſola perſæpè natura, ob craſſitiem & tenacitatem, aut pertinacem canaliculorum minimorum obſtructionem, tempeſtivè ad habitum cutaneum transferre atque expellere nequit. In hiſce igitur morbis multùm omninò auxilii à camphoræ uſu exſpectandum eſt, dum concretum hoc, tenerrimè reſolutum, & præviâ inhalatione diſtributum, canales ac poros obſtructos reſerat, materiam peccantem reſolvit, adeòque neceſſariam exanthemathum expulſionem adjuvat, ac citò promovet. Quibus tamen adjiciendum eſt, camphoram in febribus memoratis minoris deprehendi efficaciæ, & interdùm nullum planè locum invenire, quandò gravior nimirùm iracundia præceſſit, & largiùs proindè bilioſa materia humoribus mixta reperitur. Non protinùs quoque eandem porrigere licet, ſi ægri ple-

thorici ſint, ſed venæſectio priùs admi-niſtranda, & cruoris copia paululùm mi-nuenda erit, ut moleculæ ejuſdem mo-biliſſimæ citiùs poſteà atque liberiùs mea-tus majores minoreſve tranſire poſſint. Non adeò proficuus denique uſus illius primis ſtatìm morbi diebus deprehendi-tur, ſed demùm circà diem tertium aut quartum, quo natura materiam præpa-ratam, cujus reſolutio aliis interea me-dicamentis promovenda eſt, excludere & ad habitum cutaneum transferre inten-dit, illam ipſam exhibere decet.

§. XIII.

Efficaciam, niſi majorem, certiſſimè tamen parem, camphora monſtrat in *pur-purâ chronicâ ſcorbuticâ*, quæ abſque febre accedit, vel leviorem duntaxat, catar-rhali benignæ ſimillimam, adducit comi-tem, & ſingularem humorum dyſcraſiam ſalſo-urinoſo-mucidam, putridinis cha-ractere magis minùſve ſignatam, cauſam agnoſcit præcipuam. Maculæ, quæ erum-punt, & pectus, dorſum, collum, & maximè muſculoſas artuum partes occu-pant, laræ ſunt, groſſum nonnunquàm magnitudine æquantes, ac valdè prurigi-noſæ, præſertìm, quandò ſerum acre mittere incipiunt. Facilè iterùm recedunt, & materia, rursùs ad interiora reducta,

& posteà hinc inde subsistens, multiplici corpus torturâ afficit, & omnis generis symptomata, quæ crebrò primarios, gravesque morbos æmulantur, provocat, quorum pleraque tamen, immò singula, denuò remittere consueverunt, quamprimùm maculæ, pustulæ, aut tubercula sponte iterùm prodeunt, aut congruis medicamentis expelluntur. Quæ expulsio autèm cum medico persæpe multùm facessat negotii, heroicis opus est remediis; quorum sanè præcipuum camphora esse videtur, si, præmissis tamen ad primas vias repurgandas blandis laxantibus, nitro, æquè, ac in febribus exanthematicis acutis, jungitur. Hoc enim blandâ, quam præstat, resolutione, viam transituris camphoræ moleculis liberiorem parare, & violentiores partium collisiones, quibus aliàs æstus quidam præternaturalis aut justò tamen auctior facilè succedit, præcavere ac prohibere valet.

§. XIV.

Præter febres exanthematicas & purpuram chronicam scorbuticam, in censum ægritudinum, quibus camphora, modicè ac tempestivè usurpata, egregiam affert medelam, etiam *affectus inflammatorii*, *convulsivi* & *venerei* veniunt. In tumoribus scilicet inflammatoriis, qui vel

merè ſanguinei ſunt, vel ſanguineo-ſeroſi, & nunc ideò à ſolo cruore, in minoribus atteriolis ſubſiſtente ac firmiter impacto, nunc à ſanguine, in vaſcula ſeroſa, ſeu canaliculos arterioſos ſecundi generis vi propulſo, ibidemque cum lymphâ acriori ac viſcidiori mixto, producuntur, minutiſſimæ ac mobiliſſimæ camphoræ reſolutæ moleculæ maſſam inhærentem & obſtruentem blandè diſſolvunt, diſſolutione hac canaliculos obſtructos reſerant, humoribus tranſitum liberiorem reddunt, & ſic ipſam inflammationem tollunt. Sin ſubinde quoque impacta materia fixiùs hæreat, adeò, ut planè ad circulum reduci nequeat, camphora ſuppurationem, tunc temporis neceſſariam, promovet, & hac etiàm ratione deſideratum fert auxilium. Proficua inprimìs camphora reperitur, & vires monſtrat eminentiores in refractariis inflammationibus venereis, aliiſque contumacibus, ad gangrænam & ſphaceloſas corruptiones proclivibus, internè non minùs, quam externè uſurpata; quoniàm humores, in prioribus affectibus copioſâ atque tenaci pituitâ acri & corruptâ remixtos, in poſterioribus autèm cruorem, omnibus, vel tamen pleriſque partis gangrænoſæ vaſculis firmiter impactum, potentiſſimè diſſolvit, adeòque

imminentem sphacelationem impedit.

§. XV.

In erysipelaceis inflammationibus multi camphoræ usum internum, quem alioquin in vulgaribus sanguineis lubentissimè admittunt, planè damnandum esse opinantur: Attamen in hisce pariter, me sentiente, penitùs improbari ac dissuaderi nequit, dummodò practicus ad specificam inflammationis causam materialem debitè respiciat. Nam quotiès fervida materia biliosa, post prægræssam iracundiam fortiorem, largiùs ad sanguinem delata, eidemque intimiùs mixta est, & inflammatoriæ cruoris stasi stimulo suo occasionem præbet, camphoræ usus non adeò tutus videtur; sin sanguinis verò spissitudo, vel levior etiàm canaliculorum crispatura & constrictio, ab aliis causis provocata, eam producant, non video, qualem noxam camphora inferre possit, eamque potiùs potenter ac salutariter materiam subsistentem discussuram esse, credo. Quid citius enim in vasa arteriosa secundi generis, quæ in hujusmodi inflammationibus obstructionem patiuntur, penetrare potest, quàm camphora, in tenerrimas moleculas resoluta? Quid potentiùs etiam, quàm camphora, partium cohæsionem præter-

naturalem in fluidis ſtagnantibus tollere, & reſolutionem eorundem atque diſcuſſionem halituoſam, quâ harum inflammationum curatio ex parte nititur, procurare ac promovere valet? præſertìm, quandò venæſectio, plethorâ aut congeſtione præſente, priùs adminiſtrata fuit, & diluentia temperata ſubjunguntur & interponuntur.

§. XVI.

Ratio denique, cur camphora, internè adhibita, in ſpaſmis quoque, doloribus ſpaſmodicis, & affectibus convulſivis heroicum nonnunquàm remedium exiſtat, ex contemplatione originis ac genii eorum facillimè rerum medicarum gnaris patebit. Frequentiſſimè nimirùm convulſiones, nec minùs ſpaſmi mitiores, & dolores ſpaſmodici materiæ cuidam heterogeneæ, in tubulis ſanguiferis aut lymphaticis ſubſiſtenti, ac magis minùſve impactæ, nunc copioſæ ac viſcidæ, adeòque ob molem prementi ac diſtendenti, nunc parciori acri, continuò vellicanti, natales debent: Hinc aliter omnino fieri nequit, quin ſolida nervoſo-muſculoſo-membranacea, plus minùſve irritata, in contractiones ſolito fortiores, ſtimulis tamen, intuitu vehementiæ, proportionatas, ruant, & hiſce mediantibus,

materiam inhærentem, subsistentem, infixam, aut saltèm stagnantem, denuò excutere atque propellere, adeoque circuli libertatem restituere nitantur. Necessario igitur ac salutari huic negotio promovendo cum camphora, ceu pharmacum resolvens, discutiens & aperitivum excellentissimum, existat aptissima, in propatulo est, cur, tollens causam turbarum, ipsas etiàm turbas, spasmos nempe atque convulsiones tollat, & naturæ validas in hoc passu manus auxilatrices porrigat. Resolutâ quippe, & ad circulum redeunte materiâ, crassâ, copiosâ, impurâ, subsistente, obstruente, ac premente, excussis etiàm particulis acutis, rigidis, vellicantibus, reseratis meatibus, restitutâ circuli libertate, & recrementis hinc inde per organa excretoria, præsertìm per cribrum cutaneum, ejectis, violenta solidorum contractio illicò cessat, & dolores atque convulsiones corpus afficere desinunt.

§. XVII.

Hactenus recensita, etiamsi veritate nitantur, sine limitatione tamen neutiquàm accipienda sunt: Occurrunt quippe casus hujus commatis, in quibus cum usu camphoræ interno cautiùs mercandum, quin penitùs ab eodem abstinen-

dum erit. Subinde videlicet, & ſatis quoque frequenter, allegati affectus ſpaſmodico-dolorifici & convulſivi plethoræ eminentiori, congeſtioni aut orgaſticæ commotioni cruoris, ſcoriis bilioſis rarefactis largiùs referti, originem debent, quibus præſentibus cauſis camphora non adeò proficua, immò interdùm planè noxia, deprehenditur, dùm ſanguinis ebullitionem atque fervorem, nec non congeſtiones, commovendo, & bilioſas inprimis moleculas ulteriùs expandendo, magìs augere, quàm minuere videtur. Supra igitur memorata præcipuè de affectibus dolorificis, ſpaſmodicis, atque convulſivis valent, ex viſcidi cruoris aut lymphæ mucidæ & acris ſtagnatione, ſtaſi, & pertinaci ad-& inhæſione primariò reſultantibus; quæ humorum vitia camphora validâ reſolutione ac promptâ diſcuſſione, ob inſignem, quâ pollet, particularum ſubtilitatem ac mobilitatem, tollere valet.

§. XVIII.

Quamvis camphora in hactenùs recenſitis ægritudinum ſpeciebus præcipuè locum ſibi vindicet, ac vires exſerat eminentiores, nullo tamen modo dubitandum eſt, quin ea in incipientibus pariter tumoribus cachecticis, œdematoſis, at-

que plerisque tumoribus partium, præsertìm glandulosarum, frigidis, egregiè profutura sit. Quum illa enìm sanguinem crassum ac viscidum resolvat, lympham mucidam attenuet, solida lenissimè stimulet, sudorem pellat, & canalium minimorum obstructiones referet, unusquisque protinùs rationem videt, cur solidorum vegetas contractiones, cum humorum puritate, & liberiori ac vividiori circulo, restituere, adeòque morbis memoratis mederi queat; præsertìm, si purgantia & laxantia præmittantur, & ipsi quoque camphoræ alia appropriata, v. g. salia media &c., maximè autèm nitrum depuratum, ceu optimum, ordinarium, ac penè universale camphoræ additamentum, jungantur. Nitrum enìm blandâ resolutione mobilissimis ac volatilibus camphoræ moleculis, per minutissima vascula transituris, viam quasi pandit, ut citiùs, ac citrà sensibiliorem impetum, canaliculos penetrare, & fluida contenta spissiora promptiùs disjungere atque discutere possint.

§. XIX.

In affectibus spasmodicis atque convulsivis, stricturâ imprimis atque siccitate fibrarum insigniori præsente, prætèr nitrum, persæpe etiàm sperma ceti, oleum

amygdalarum dulcium recentiſſimè expreſſum, & ſimilia cum illâ miſcentur, ut debita relaxatio eo citiùs contingat, ac juſta filamentorum flexilitas certiùs reducatur: Tàm univerſalia tamen, quàm nitrum, hæc neutiquàm æſtimanda ſunt, nec tantâ etiàm bonitate gaudent, quoniàm promptam camphoræ reſolutionem halituoſam viſcidis ſuis particulis quodammodò impediunt, & volatilium molecularum tranſitum per canaliculos magis retardant, quàm promovent. Quod reliqua additamenta attinet, illa varii ſunt generis, & pro differenti atque ſpecificâ morborum formali non minùs, quàm materiali cauſâ nunc ex abſorbentium antacidorum, nunc ſalſorum incidentium, nunc diſcutientium balſamicorum &c. claſſe deſumuntur.

§ XX.

Nonnunquàm etiàm, præſertìm in purpurâ chronicâ ſcorbuticâ, aliiſque affectibus chronicis camphoræ exhibitioni laxantia & purgantia, uti anteà pridèm dictum, præmittere decet, ut primæ viæ à craſſioribus quiſquiliis, quæ paulatinâ ſuâ tranſlatione ad ſanguinem novum cauſæ materiali fomitem ſuggerunt, & camphoræ quoque actionem remorantur, priùs repurgentur: Immò, unicum dun-

taxat laxans atque purgans in morbis chronicis rarissimè sufficit, sed hujusmodi pharmacorum exhibitionem reiterare, & camphoræ usui interponere conducit, ne nova impuritatum in primâ culinâ collectio, quæ in morbis chronicis plerisque, ob labefactatum ventriculi robur, facilimè contingit, subsequatur. Multùm præterea inter est, ut camphora debitâ formâ & justâ dosi exhibeatur: Optimam nimirum, quantùm mihi experiri licuit, operationem exercet, quandò sub pulveris formâ, & quidèm in morbis acutis & exanthematicis dosi minori, quæ duo vel tria grana non facilè excedere debet, in chronicis autèm, præsertìm valdè frigidis atque pituitosis paulò majori, nimirum à granis duobus ad grana tria, quatuor, quinque, exhibetur: Subinde tamèn pilulis, electuariis atque bolis commodè pariter addi poterit, etiamsi sub tali formâ paulò tardiorem & languidiorem operationem exerceat. Nonnulli etiàm contusam potiunculis aquosis miscent; verùm, cum moleculæ ejus quæ consortium respuant, & maximâ ex parte ad superficiem assurgant, hoc modo non adeò aptè propinatur. Externè sacculos discutientes, unguenta, emplastra, & epithemata sicca ingreditur.

CAPUT XXVIII.

De Myrrha.

§. I.

MYRRHA GENUINA, à DIOSCORIDE Σμύρνα vocata, substantia resinoso-gummea, diversæ magnitudinis glebis constans, quæ contactu pingues, nonnihil pellucidæ, fragiles, in salivâ sub manducatione quoad maximam partem solubiles, extrinsecùs colore rubro-fusco, vel fusco-rubescente aut flavescente, intùs tamen miculis plerumque aut striis albicantibus semicircularibus, vel figuræ saltèm irregularis, distincto, odore balsamico, multis tamen adverso, & sapore subacri, balsamico, amaro, paululùm nauseoso, præditæ inveniuntur.

§. II.

Optimam atque pinguissimam mirrhæ genuinæ portionem, quæ sponte, absque præviâ scilicet corticis incisione, ex arbore fluit, & in puriores atque pellucidas guttas aut glebulas condensata reperitur, veteres rei medicæ scriptores *Stacten* sive *stillatitiam*, alteram verò, quæ inciso priùs cortice promanabat, & pal-

meis tegetibus excepta, vel citrà expressionem, vel ejus ope, addito oleo, in massas, glebulas, aut pastillos à collectoribus redigebatur, *Plasten* sive *fictitiam* vocabant. Prior cæteroquin, *Stacte* nimirùm *genuia* à *spuriâ*, quæ ex plasta sive fictitia per expressionem fiebat, & pinguissima quasi ac purior myrrhæ destillatio erat, probè distinguenda, parcioris semper proventûs fuit; hinc nostrâ etiam ætate parùm nota, immò probabile est, eandem olim pariter ad gentes remotiores non adeò copiose fuisse delatam, sed incolas & populos vicinos illam maximâ ex parte propriis duntaxat usibus impendisse.

§. III.

Præter allegatas binas species genericas DIOSCORIDES multas adhuc alias recenset, quarum denominationes partìm, à patriæ, soli natalis, qualitatis terræ, ætatis, atque culturæ arborum &c., partìm ab indolis ac bonitatis diversitate desumptæ videntur: » Vocatur, *scribit*, » (a) in myrrhæ genere quædam *pediasi-* » *mos* i. e. campestris, pinguis, & quæ » expressè stacten dat: --- Quædam ve- » rò *gabirea*, omnium pinguissima, pin- » gui & feraci solo proveniens, quæ co- » piosam stacten etiàm reddit. Primum

(a) In Operib. p. m. 83.

» bonitatis honorem habet *Troglodytica*; » à regione, in quâ nascitur, sic appel- » lata. Viret hæc modicè, translucida est, » & mordaci in gustu erosione sentitur. » Colligitur myrrha etiam *colore candido*, » numeraturque post Troglodyticam in » myrrhæ censu & honore, bdellii modo « cum tractatur lentescens, odore leni- » ter viroso, apricis locis nascens. Est » præterea, quæ *caucalis* appellatur, eo- » rum modo quæ exoleverunt arescens, » colore nigro, & velut ab igne torrida: » Omnium pessima, quæ *ergasima* dicitur, » squalore suo fragilis, nullo pingui sa- » pore acri, gummi viribus & aspectu re- » ferens. Improbatur etiàm quæ *minea* » appellatur. &c.

§. IV.

Myrrha, quæ nostrâ ætate à pharmacopoeis & seplasiariis venditur, raro solitaria & perfectè pura occurrit, sed ignobilibus plerumque, aut planè peregrinis frustulis ac glebis, naturâ prorsùm ac viribus à myrrhâ genuinâ distinctis, remixta deprehenditur. Nam inter veræ myrræ glebulas ut plurimùm reperiuntur primò frustula, splendentia, dura, pallidè flavescentis, aut succinei coloris, quæ gummi Arabicum magis minusve formâ esternâ æmulantur, & odore æquè, atque

ſapore deſtituta ſunt. Deinde etiàm, & quidèm magnâ nonnunquàm copiâ, obviæ ſunt glebæ, in magnas & elegantes guttas perſæpe concretæ, genuinæ nihilominùs myrrhæ fruſtulis longè duriores, compactiores atque tenaciores, adeoque fractu difficiles: Minorem prætereà pinguitudinem poſſident, & colore, inſtar picis, rubro-fuſco, aut fuſco-rubeſcente obſcuriori, odore magis nauſeoſo, & tam ingratâ amaritie præditæ inveniuntur, ut abſque vomendi conatu diù in ore detineri ac circumvolvi nequeant, etiamſi, ob valdè reſinoſam earum indolem, parùm à liquore ſalivali ſolvatur. Multùm igitur intereſt, ut myrrha genuina ſeligatur, & à fruſtulis, maſſuliſque ſpuriis probè repurgetur, quoniàm veram & ſpuriam reſpectu naturæ ac virium medicarum maximum omnino diſcrimen intercedit. Nam prior longè gratior, longè temperatior eſt poſteriori, & longè præſtantiores etiàm effectus in corpore humano edit. Pridem hoc cognovit prælaudatus DIOSCORIDES, & myrrham proinde *recentem, fragilem, non ponderoſam, undique ſibi concolorem, & quæ confracta candidas intùs, humanorum unguium figurâ, per medium tranſeuntes diviſiones oſtendat, quæ minutis glebis fit, & cum acrimoniâ amarâ & odoratâ,* eligere,

ponderosam contrà, *picis colore donatam*; ceu usibus medicis ineptam, rejicere jubet. (*a*)

§. V.

Colligitur hoc concretum resinoso-gummeum in *Ægypto*, *Arabiâ*, & *Æthiopia*, maximè autèm in postremæ regionis provinciâ quadam, quæ sub Ægypto sita in mare rubrum ac sinum Arabicum protensa est, & à veteribus *Troglodytica* appellata fuit; ubi ex trunco arboris spinosæ humilioris, cujus completam descriptionem Botanici nobis nondùm dederunt, vel spontè, vel, quod fieri solet frequentiùs, inciso priùs cortice, exstillat. DIOSCORIDES myrrhiferam hanc arborem spinæ Ægyptiacæ similem esse, & lacrymam, post corticis incisuram sensìm promanantem, palmeis tegetibus excipi, vel nonnumquàm etiàm in arboris trunco concrescere & indurari refert (*b*). PAULUS HERMANNUS spinosam hanc plantam arboream, quæ, teste PLINIO, raròquinque ulnarum altitudinem excedit, ab incolis *Bola* vocari, testatur (*c*): SAMUEL DALE illam bacciferis arboribus annumerat (*d*), & POMETUS

(*a*) Luc. c. (*b*) L. c.
(*c*) In Cynos. mat. med. p. 279.
(*d*) In Pharmacol. p. 434.

eandem foliis, ulmi foliis simillimis, donatam esse, tradit (*a*); ast horum nullus uberiorem communicavit descriptionem ut ideò circa formam ejus, & crescendi modum, certi quidquam hac vice tradere haud liceat, cum mihi & medicorum plerisque illam propriis oculis lustrare nunquàm contigerit.

§. VI.

Constat hoc concretum ex *partibus spirituoso-oleosis essentialibus, gummosis, resinosis*, & *paucis recrementitiis.* Nam myrrhæ puræ, electæ, & in pulverem comminutæ, libra una sub destillatione humidâ ex vesicâ, testante B. FRID. HOFFMANNO, (*b*) aquam transmittit albicantem, sat suavi myrrhæ odore præditam, & cum eâ simul oleum essentiale æthereum, quod, in multos globulos divisum, partìm aquæ innatat, partìm fundum petit. Oleum hoc, vitro per aliquot dies in quiete relicto, separatum, circiter drachmas duas, vel subinde etiam, receptâ nimirùm myrrhâ optimæ notæ, ac ritè pariter adornatâ destillatione, tres propemodùm drachmas pondere æquat. Myrrhæ cæteroquin odorem spargit, nec in-

(*a*) *In der Beschreib. der Specherey en und materialien* p. 381.

(*b*) In Obs. physico-chym. select. p. 20.

gratum quoque saporem linguæ imprimit. Quandò etiam portio aliqua myrrhæ integræ, optimæ pariter indolis, cum aquâ simplici blandæ digestioni aliquandiù committitur, maximam partem solvitur, & infusum præbet saporis & odoris fortiter myrrhati, coloris quidèm ante & post filtrationem obscurè flavescentis, nonnihil tamen in calore non minùs, quàm frigore turbidum; unde conjicere licet, particulas quasdam oleosas, & fortassis etiam resinosas teneriores, ità gummosis intertextas esse, ut simul ab aquâ, quanquam ruditèr saltèm, dissolvantur, & per filtri chartacei poros abripiantur. Infusum hoc, ad justam exracti consistentiam evaporando redactum, myrrham integram odore & sapore refert, & flavo-subfusco colore tinctum deprehenditur. Ex unciâ myrrhæ unâ drachmas septem & grana tria impetravi. Residuum siccatum, & ulteriori cum spiritu vini digestioni subjectum, adhuc scrupulos duos & grana quinque substantiæ resinosæ suppeditavit, ut ideò undecìm duntaxat, vel duodecìm grana materiæ recrementitiæ superessent. Portio merè resinosa obscurioris erat coloris, & præter ingratiorem amaritiem, tantâ pollebat tenacitate, ut dentibus atque palato sub volutatione in ore pertinaciter adhæresceret,

ceret, ac parùm saltèm in salivâ diffueret.

§. VII.

Memorato explorandi modo posteà respectu ordinis inverso, & primùm spiritu vini rectificatissimo æquali myrrhæ electæ ac genuinæ quantitati affuso, tinctura resultavit coloris ex flavo-rubicundi, saporis valdè amari, odoris balsamici, atque specifici myrrhati, quæ, peractâ evaporatione, extracti duriusculi unciam dimidiam relinquebat. Hoc interìm, uti ex quantitate patet, non merè resinosum, sed gummeo-resinosum erat, valdè nihilominùs tenax, & colore rubro-fusco donatum. Quod reliquum erat, aquâ simplici maximam partem solvebatur, ita, ut hac pariter vice vix duodecim grana relinquerentur. Unde constare arbitror, unam myrrhæ genuinæ unciam circiter ex drachmis septem substantiæ gummosæ, paucis tamen particulis resinoso-oleosis tenerrimis remixtæ, scrupulis duobus & granis aliquot resinosæ crassioris, oleo æthereo pariter impraegnatæ, & duodecìm, vel etiàm pluribus aut paucioribus, granis impuritatum indissolubilium compositam esse. Major enim, quam obtinui, extracti resinosi primi quantitas ab actione phlegmatis, quod in spiritu vini,

methodo vulgari rectificato, adhuc notabili utplurimùm copiâ hæret, & principii gummosi partem solvit, deducenda erit. Negare cæteroquin nolo, indicatam principiorum quantitatem relativam pro differenti myrrhæ bonitate valdè nonnunquàm variare posse. Quò melior enim myrrha existit, eò majorem substantiæ gummosæ portionem continet, quò deterior ex adverso, eò copiosiori etiam resinâ instructa reperitur.

§. VIII.

Demonstrata myrrhæ genuinæ principia neque indole eâdem, neque pari virtute pollent, sed aliud alio, intuitu operationis ac virium medicarum, deprehenditur præstantius. Substantia nimirùm gummosa, essentiali & aromatico oleo æthereo modicè imbuta, quæ maximam myrrhæ genuinæ partem constituit, reliquis principiis, seorsìm consideratis, excellentior existit, quoniàm temperatiori naturâ gaudet, & perfectè ac satis promptè à salivâ & liquore gastrico solvitur, ut ideò facillimè deinde ex primâ culinâ ad sanguinem & lympham filtrationis beneficio tranferri possit. Hinc illa quoque operationem suam in toto exercet corpore, &, ob blandam atque balsamicam suam amaritiem, impuritates putridas atque

corruptas quascunque, sive illæ in primis viis stabulentur, sive per humorum circulantium massam inveniantur disseminatæ, sive alio hæreant loco, emendat ac destruit *(a)*, & viscidam bilem,

(*a*) Propter egregiam indolem balsamicam, ac valdè potentem virtutem antiputredinosam, myrrha, priscis æquè, ac recentioribus temporibus, magni semper æstimata fuit. Antiquissimi Ægypti incolæ, qui præ gentibus reliquis defunctorum suorum corporibus diuturnitatem conciliare, eademque contra corruptionem putredinosam, brevi aliàs supervenientem, deffendere, atque per longam annorum seriem immunia præstare nitebantur, balsamicum hoc concretum cadaverum pollincturæ, ceu præstantiorem pro magnatum ac divitum conditurâ materiam, frequentissimè adhibebant, quòd HERODOTUS, ubetiùs de variis Ægyptiorum balsamandi modis agens; testatur: » Ante omnia, *inquit Hist. Lib.* » 2. *p.* 190. incurvo ferro cerebrum per nares » educunt, ut quamcunque partem educentes, ita » locum ejus medicamentis explentes. Dehine » acutissimo lapide Æthiopico circà ilia conscin» dunt, atque illac omnem alvum potrahunt; » quam ubi repurgarunt, ac vino phœniceo ex» pleverunt, rursus aromatibus contusis refar» ciunt; tùm omenta complentes contusâ myr» rhâ purâ; & casiâ, & cæteris (excepto thure) » aromatibus, iterùm consuunt. &c. Nullum quoque dubium est, quin virtus medica antiputredinosa & traumatica, quæ *Mumiæ* veræ, antiquæ, & præstantiori Ægyptiacæ à medicis, quibus horridum hoc medicamendum civitate pharmaceuticâ donare placuit, adscribitur, potissimam par-

quæ inertiâ ſuâ variis affectibus chronicis anſam præbet, ad naturalem indolem ſaponaceam, ac juſtam amaritiem & fluiditatem reducit.

§. IX.

Magnam quidèm hæ vires laudem merentur, majori nihilominùs encomio digna eſt excellentiſſima virtus *roborans*, cui blanda *commovens* atque *diſcutiens* juncta reperitur: Blanda, inquàm; nullas enìm ſingulares expanſiones humorum orgaſticas, etiàm apud ſubjecta calidioris, bilioſi atque cholerici temperamenti, dummodò ritè, tempeſtivè, ac modicè in uſum vocetur, producit, ſed nonnihil ſaltèm circulum auget, atque vegetiorem reddit, & hac ratione quiſquilias, corpori inimicas, per poros cutis ac vias urinarias, citrà impetum, & juſtò fortiorem exagitationem, expellit. Aliter longè in hoc paſſu comparatum eſſe deprehendimus cum ſubſtantiâ reſinoſâ ſolitariâ, vel gummoſæ tamen in myrrhâ igno-

tem à myrrhâ pendeat. tametſi minimè negem, crocum pariter, aloen, caſiam, cinnamomum, opobalſamum, reſinam cedrinam & ſimilia aromatica atque balſamica, è quibus veteres materiem, ad divitum corpora poſt obitum condienda neceſſariam, plerumque componere ſolebant, ad augendas vires memoratas multùm conferre.

biliori aut spuriâ largiùs mixtâ. Hæc ipsa nimirùm, assumpta in substantia, h. c., citra prævium solutionem in spiritu quodam inflammabili, à naturalibus oris atque ventriculi menstruis salso-aqueis nunquam perfectè dissolvitur, sed meatuum parietibus quoad portionem crassiorem hinc inde adhæret tenacius, quoad subtiliorem vero partem quodammodo soluta, & ad sanguinem delata, hunc & humores reliquos, ob indolem suam longè calidiorem, fortiùs exagitat, commover, & expandit. Et hoc quoque causa est, cur multi medicorum, naturam myrrhæ genuinæ ac spuriæ discrepantem ignorantes, promiscuè myrrham quamcunque inter medicamenta valdè calida retulerint, & etiamnùm referant.

§. X.

Quòd oleum denique essentiale atque æthereum attinet, illud, per se consideratum, paulò calidioris quidèm naturæ deprehenditur; veruntamen, cum non adeò largâ quantitate in myrrhâ adsit, & hinc inde saltem partibus resinoso-gummeis parcissimè hæreat interspersum, vehementes quoque effectus ab eo in corpore neutiquàm metuendi sunt. Hisce accedit, quòd oleum hoc, etiam post destillationem seorsim spectatum, indole

tàm igneâ, quàm pleraque olea aromatica & balſamica reliqua, minimè polleat, ſed ſatis moderatam operationem, ſi ad aliquot ſaltem guttulas unâ vice exhibeatur, exerceat. B. FRID. HOFFMANNUS illud magnis extollit laudibus, & uſum ejus in variis morbis eximium eſſe teſtatur: » Tàm delicati, *ſcribit* (*a*), hoc » oleum ſaporis atque odoris eſt, ut ſin- » gulari modo reficere, & vires recreare » videatur. Cum ſaccharo comminuto ſi » aliquot guttulæ commiſcentur, elæo- » ſacharum balſamicum & pectorale con- » ficitur, quod per ſe, vel cum infuſo » veronicæ aut Coffee ſumptum, in chro- » nicis pectoris, & in tuſſi inveteratâ, » aſthmate humido, eximiam & magnam » meretur laudem. Neque mediocrem ab » eo efficaciam promittimus, ſi ad arcen- » dum putridum aerem, ubi cœlum nu- » bilum eſt, & epidemico morbo urbs » conflictatur, manè cum juſculo, vel » infuſo ſuccoladæ, aut Coffee unam vel » alteram guttulam in uſum adhibea- » mus. &c.

§. XI.

Inde igitur, & ex prædictorum reliquis liquidò conſtare opinor, ſubſtantiam myrrhæ gummoſam mitiſſimæ naturæ eſ-

(*a*) L. c. p. 20.

se, resinam autèm, & nonnihil quoque oleum, calidiori indole gaudere, quæ valdè, præsertìm apud resinam intenditur, quandò myrrha cum spiritu vini dephlegmatissimo, qui, intactâ gummosâ, oleoso-resinosam substantiam solvit, eidemque unione suâ vires longè impetuosiores conciliat, in tincturam redigitur. Consentientem in hoc passu habeo B. STAHLIUM, qui idem de myrrhâ æque, ac similibus resinosis & gummeo-resinosis aliis testatur, quandò inquit (*a*): » Notabile illud phœnomenon medicum est, » quod resinæ hæ sub essentiarum formâ, » id est in spiritu vini adhuc valdè tenuiter expansæ, communiter decuplò plus » efficiant, quam sub tenaci illâ pristinâ » propriâ aut extractiformi consistentiâ, » v. g. myrrha rubra per os assumpta, vel » ad drachmæ pondus, menses simpliciter pellit; huic drachmæ, si superfundatur spiritûs vini uncia una, tinctus aufferatur, (ubi citra expressionem drachmæ sex vel septem erunt), » hujus sic dictæ essentiæ drachma dimidia vel scrupuli duo tantundèm efficient, quantùm drachma una myrrhæ » in substantiâ &c. Quare non perinde erit, an practicus myrrham sub hac vel

(*a*) In Fundamenti Chymiæ dogmaticæ & experim. p. 115.

illâ formâ ægrotanti promiscuè exhibere velit, sed talem semper eligere tenetur, sub aquâ, pro subjectorum & ægritudinum diversitate, mitiorem, vel fortiorem, adeoque congruum semper, & adæquatum, effectum edere possit.

§. XII.

Præter virtutes generaliores, *roborantem* videlicet, *antiputredinosam*, ac *leniter commoventem*, myrrha genuina egregias quoque vires *stomachales*, *carminativas*, *uterinas*, *bezoardicas*, *traumaticas*, & *pectorales* possidet. Stomachales & carminativæ tàm excellentes reperiuntur, ut nullum pharmacum mihi notum esse ingenuè fatear, quod myrrhæ palmam in hac parte præripiat. Labefactatum nempe tonum ventriculi & intestinorum efficacissimè reducit, & fibris tunicarum flaccidis robur naturale reddit, adeòque vividiorem harum partium contractionem, ad alimenta debitè resolvenda, & in laudabilem chymum ac chylum convertenda, nec minùs ad cruditates attenuandas, promovendas, tandemque, unà cum flatibus accumulatis atque retentis; per alvum expellendas summè necessariam, denuò suscitat, immò, collectas impuritates viscidas ac semiputridas abstergit ac destruit, bilis inertiam corrigit, & sic

omnes liquores, digestionis & chylificationis negotio inservientes, variis ac crebrò præsentibus temperiei atque mixtionis vitiis liberat: Unde etiam in propatulo esse opinor, cur myrrha genuina, præsertim manducationis ope assumpta, ordinariò vires exserat præstantissimas in dyspepsiâ, apepsiâ, dysorexiâ, anorexiâ, aliisque appetitûs & digestionis depravationibus, maximè iis, quæ post morbos relinquuntur, aut homines senilis ætatis, vel curis, studiis profundioribus &c. valdè debilitatos, corripiunt, nec minùs in vomitu pituitoso, affectibus flatulentis, diarrhoeâ mucosâ chronicâ, lienteriâ, cœliacâ, cachexiâ ictericiâ, febribus intermittentibus, præsertim rebelli quartanâ, similibusque primæ culinæ morbis, qui tunicarum flacciditati, bili mucidæ, & collectis cruditatibus pituitosis ac semi putridis præcipuos natales debent.

§. XIII.

Virtute roborante stomachali non multò inferior deprehenditur virtus *uterina* & *emmenagoga*, major tamen cautio circà usum ejus in passione hystericâ, sterilitate, fluore albo, suppressione lochiorum, & catameniorum defectu aut obstructione adhibendâ, ac probè ante exhibitio-

nem materialis æque ac formalis causæ evolvenda erit. In memoratis enim morbis tantummodò conducit, quandò humorum viscositati & solidorum flacciditati, quorum radix persæpe in ventriculi imbecillitate ac pravâ digestione quærenda est, præcipuam originem debent: Sin spasmi autem, à sanguine abundante, bilioso, aut alia materia acri calidiori largius impregnato, producti, formalem constituunt causam, usus ejusdem non adeò proficuus reperitur, nisi plethora prius venæsectione imminuta, & acrimonia, inprimis calida biliosâ, congruorum temperantium usu emendata fuerit. Similis circumspectio necessaria est, quoties myrrha, tanquam bezoardicum, in febribus usurpanda est. In ardentibus enim, biliosis, & inflammatoriis nullum prorsus locum invenit, nec satis tutò pariter febre synochâ simplici laborantibus exhibetur, quoniam hæc semper abundantiam cruoris causam agnoscit præcipuam, illæ autem materiæ cujusdam fervidioris præsentiam supponunt, aut ingentem tamen æstum cum magnâ partium solidarum siccitate atque stricturâ comitem adducunt. Quod putridas autem atque malignas febres, pestilentiales, petechiales, purpuratas, & variolosas, itemque catarrhales, coryza inprimis, tussi hu-

mida, aut glandularum salivalium tumore stipatas, attinet, in illis persæpè opem ferre consuevit egregiam, quoniam partes putridas destruit, pituitoso-viscidas attenuat, & exanthematum expulsionem validè adjuvat. Non porrigenda tamen erit tinctura ejus spirituosa, quæ nimiùm exagitans est, atque calida, sed saltem aquosa, aut aquoso-vinosa, quæ, moderatâ dosi, oblata, satis blandam operationem exercet, & impuritatum exitum, citra notabile æstûs incrementum, promovet.

§. XIV.

Virtutes hactenus adductæ jam satis quidem myrrham genuinam nobilitant, longè majora nihilominùs encomia vires *vulneraria* & *pectorales* eidem conciliant. Quis concretum enim novit medicum, myrrhæ genuinæ virtute traumaticâ, purificante, consolidante in vulneribus atque ulceribus, tàm internis, quàm externis, immò, in ipso sphacelo, & ossium carie, æquiparandum? Quis pharmacum simplex nominare audet, myrrhæ veræ in tussi inveteratâ, aliisque pectoris affectibus chronicis, à partium solidarum, maximè autem ventriculi & pulmonum, debilitate, eamque protinus subsequente materiæ mucidæ conti-

nuâ genesi, & largissimo in pectore decubitu oriundis, præferendum? Ego sanè novi nullum, & myrrham genuinam, nisi omnibus, certissimè tamen plerisque, hactenùs cognitis, anteponendam esse, arbitror. Non solùm quippe ventriculum, nec solos pulmones confortat mirificè, sed reliquis etiàm visceribus, succorum alibilium præparationi, sanguinisque ac lymphæ circulo depurationi inservientibus, robur conveniens reddit; sanguinemque prætereà, & cæteros humores purificat, blandè attenuat, & imminentem fluidorum non minùs, quàm solidorum corruptionem avertit, vel jam præsentem, febre lentâ tamen aut hecticâ nondùm stipatam, efficacissimè corrigit.

§. XV.

Virtuti vulnerariæ & pectorali tandem *anthelmintica* quoque subjungi meretur, quæ satis pariter insignis existit, & multiplici nititur fundamento: Ob balsamicam nempe indolem & amaritiem myrrha genuina non tantùm ipsos lumbricos, aliosque vermes, in canale intestinorum hospitantes, enecat, sed viscido-putridam quoque saburram, quæ vermibus nidum præbet ac pabulum, destruit, inertiam bilis, quæ debitè constituta præcipuum æstimanda est vermium antido-

tum, corrigit, eidemque decentem amaritiem, ventriculo autèm naturale robur restituendo, efficit, ut dedita iterùm alimentorum resolutio, debitaque chyli laudabilis præparatio contingat, adeòque impedit, quominùs novæ cruditates colligantur.

§. XVI.

Optimè hoc concretum operatur, si in substantiâ adhibetur, præsertìm, quandò, diutiùs paulò in ore detentum, & penitùs à saliva confluente creberrimæ volutationis ope dissolutum, sensìm ad ventriculum descendit. Saliva enìm, ceu menstruum salso-aqueum temperatissimum, oleoso-gummosam substantiam, paucis atque tenerrimis miculis resinosis mixtam, solvit, portionem verò resinosam crassiorem, & terream inertem relinquit intactam, quæ posteà igitur, si post manducationem temporariam pauxillùm superstes sit, pro lubitu ejici poterit. Sub hac igitur formâ & assumendi modo omnibus, qui usu ejus indigent, semper commendanda esset myrrha, nisi ingens amarities nonnullis nimium crearet fastidium: Quarè ad illud avertendum aut minuendum cum saccharo misceri, aut cum hoc & appropriatis aliis stomachalibus, pectoralibus &c., v. g.

croco, ſemine ſantonico, rhabarbaro, aniſo ſtellato &c. in morſulos, vel etiàm cum ſyrupis in electuarium, cum aquâ quadam deſtillatâ, aut vino bonæ notæ, terrâ foliatâ tartari modicè impraegnatis, in tincturam, vel cum extractis e ſuccis inſpiſſatis in pillulas aut bolos redigi poteſt, dùm ſub allegatâ formâ variâ blandam ſemper operationem exercet. Quod tincturam verò merè ſpirituoſam ac concentratam attinet, illa, ob cauſas ſuprà pridèm (§. XI.) indicatas, longè calidior reperitur, & in certis ſolummodò caſibus, ubi exagitantia fortiora requiruntur, locum invenit. Doſin cæteroquin exactam, ſive per ſe aſſumatur, ſive cum aliis mixta, generaliùs vix determinare licet, ſed unicè medici rationalis judicio relinquitur, an in hoc vel illo caſu individuali major, an verò minor quantitas præſcribenda ſit.

CAPUT XXIX.

De Gummi Ammoniaco, Galbano, & Bdellio.

§. I.

Gummi Ammoniacum, sive Hammoniacum, est concretum resinoso-gummeum, colore foris flavescente, intùs albicante, odore ingrato balsamico, sapore resinoso-subacri & amaricante nauseoso, præditum. Advehitur à mercatoribus ex *Ægypto*, & in *Affricæ* desertis, maximè autem in *tractu Lybiæ Cyrenaico*, & circà *delubrum Hammonis*, ex incisâ quadam *plantâ ferulaceâ* cujus completam descriptionem Botanici hactenùs nondùm dederunt, exstillare, ac sensìm in glebulas puriores, & impuriores, magnitudinis diversæ, condensari dicitur.

§. II.

Ex *partibus resinosis ac gummeis*, quibus persæpe tamen, præsertìm in glebis ignobilioribus semina, anethinis non dissimilia, arenæ granula, aliaque recrementa mixta inveniuntur, constat. Portio gummosa resinosam quantitate superat, virtute tamen posteriori paulò inferior.

est. Solutio aquosa prima turbida est, coloris albidi, ad subluteum nonnihil vergentis, saporis amaricantis, odoris debilis virosi. Extractum inspissatum colore sordidè subluteo-fusco tinctum est, odore destituitur, & debilem duntaxat saporem resinoso-amaricantem obtinet. Ex unciâ dimidiâ gummi purissimi drachmas tres & grana viginti tria impetravi. Infusum spirituosum primum pellucidum est, & colore flavo-rubescente, sapore ingrato subacri atque amaricante, & fortiori, quàm aquosum, odore gaudet. Extractum cum infuso convenit, præterquàm, quòd color saturatior, ex luteo nempe & rubescente subfuscus, odor verò ac sapor paulò debilior sit. Uncia dimidia circiter drachmas tres dedit. Neque hoc, neque præcedens extractum perfectè purum est, sed, ob arctissimæ substantiæ utriusque miscelam, in solutionem aquosam, quod maximè ex turbidâ ejus constitutione patet, partes quædam resinosæ, & in resinosam multæ moleculæ gummosæ secedunt.

§. III.

Ob lenissimam virtutem *laxantem*, validamque *abstergentem*, *attenuantem* & *aperitivam*, concretum hoc specificè laudatur in obstructione hepatis, lienis, me-

ſenterii, uteri, renum & veſicæ, nec minùs in cachexiâ icteritiâ, febribus intermittentibus, hydrope, nephritide ſabuloſo-pituitoſâ, tuſſi, aſthmate, aliiſque mucidis pectoris affectibus, guttâ ſerenâ, fluore albo, gonorrhoeâ virulentâ, & ulceribus partium internarum. Datur in infuſo, & ſub formâ pillulari, à granis aliquot ad ſcrupulum unum, & ſubindè etiàm in emulſionem cum aquâ ſimplici aut quadam deſtillatâ redigitur. Externè egregium, uſitatiſſimumque emplaſtrorum emollientium, reſolventium, & ſuppurantium ingrediens conſtituit, immò emolliendis clavis pedum, aliiſque excreſcentiis & tumoribus induratis per ſe, non ſine efficaciâ inſigni, applicatur.

§. IV.

GALBANUM *Mutterharh*, eſt concretum gummeo-reſinoſum, paululùm ſplendens, tenax, & ceræ inſtar ductile, colore nunc albido aut rufo-flaveſcente, nunc fuſco, aut ferrugineo-nigricante, ſapore reſinoſo-amaricante atque ſubacri, odore grato balſamico. Planta, quæ ſauciata hunc ſuccum fundit, in *Indiâ*, *Syriâ*, *Arabiâ*, in *Africæ promontorio Bonæ Spei* creſcit, & â TOURNEFORTIO *Oreoſelinum Africanum galbaniferum fruteſcens folio antiſi*, à C. BAUHINO *Ferula galba-*

nifera, & ab aliis *Ferula fruticosa semper virens Syriaca* vocatur. Optimum censetur galbanum ex albido aut rufo flavescens, in lachrymas seu grumos puriores, ac paululùm splendentes concretum; rejiciendum verò sordidum, quisquilis variis refertum, & fusco obscuriori aut nigricante colore præditum.

§. V.

Partes gummosas & *resinosas*, *essentiali oleo æthereo* prægnantes, in mixtione fovet, ità tamen, ut resinosæ copiosiùs, quam gummeæ, adsint. Oleum essentiale, cujus circiter drachmæ sex in unâ galbani librâ hærent, destillatione humidâ expellitur, & miscelâ suâ utramque substantiam fixam præcipuè activam efficit: Hinc, quò recentius hoc concretum est, eo majoribus etiàm viribus instructum reperitur, & vice versâ. Notatu quoque dignum est, galbanum per se, igne aperto leniori, ex retortâ destillatum, in principio singulare quoddam oleum cœruleum aut violaceum, æthereo essentiali adhuc satis naturâ analogum, reddere, eidemque tandem, igne nimirùm aucto, copiosum empyreumaticum, ex violentâ substantiæ fixæ gummeo-resinosæ destructione resultans, succedere. Laudatum oleum cœruleum magnarum virium est,

colorem tamen non adeò diu retinet, sed intrà aliquot dies, præsertìm si vitrum solummodò obiter clausum fuerit, purpureum evadit. Solutio aquosa prima, quæ turbida deprehenditur, colore pallidè flavescente, & grato odore balsamico, similique sapore gaudet. Extractum inspissatum, cujus pondus, assumpta uncia galbani dimidia, duos circiter scrupulos æquat, flavo-subfuscum est, odoris debilis, saporis resinosi. Tinctura spirituosa prima sese colore saturatè aureò commendat, & acri, gratè balsamico, & subamaricante sapore pollet, balsamico autèm odore infuso aquoso, quod pulres partes oleosas, quibus major fragrantia unicè tribuenda, continere videtur, nonnihil cedit. Massa, post evaporationem relicta, subfusci coloris est, parùm ampliùs olet, & debilem duntaxat saporem resinoso-balsamicum, acredine prorsùs spoliatum, linguæ imprimit. Uncia galbani dimidia mihi fermè drachmas tres hujus extracti resinosi suppeditavit.

§. VI.

Selectioribus *uterinis*, *anthystericis* & *antepilepticis* remediis hoc concretum annumeratur, & frequentissimè, ob laudatas vires generales, in suppressione mensium, fluore albo, partu difficili, justo

parciori lochiorum fluxu, malo hysterico, colicâ convulsivâ, epilepsiâ, aliisque convulsionibus, nec minùs, ob moderatam virtutem roborantem, & attenuantem, in obstructione viscerum, tussi, asthmate, coryzâ, cæterisque affectibus catarrhalibus, sub formâ pilulari, à granis aliquot ad scrupulum unum, exhibetur. Externè balsama & emplastra traumatica, suppurantia, resolventia, nervina, antispasmodica, & anodyna ingreditur, quæ duris tumoribus, partibus inflammatis, paralyticis, vulneratis, exulceratis, rigidis, itemque abdomini in colicâ, passione hystericâ, obstructione hepatis, lienis, mesenterii &c. applicantur. Additur etiàm suffimigiis uterinis, in prolapsu vaginæ & uteri, fluore albo, dolore hysterico atque sterilitate, multùmque przetereà, sub formâ emplastri applicatum, ad abigendos clavos pedum valet.

§. VII.

Bdellium Off. est concretum gummeo-resinosum, contactu pingue, myrrhæ genuinæ instar, quodammodò fragile, coloris albido-subfusci, vel fusco-rubentis, odoris grati balsamici, saporis subacris & amaricantis. Arbor, quæ hanc lachrymam fœneratur, nondùm sa-

tis nota est, in *Arabiâ*, tamen, *Indiâ*, *Media* &c. crescere, & lactescens atque spinosa esse dicitur. Nonnulli hanc & myrrhiferam uniûs ejusdemque generis esse, & utramque specie duntaxat differre opinantur; quam sententiam, cum, experientiâ destitutus, certiorem substituere nequeam, tutoribus suis relinquo.

§. VIII.

Ex æqualibus partibus *gummosis* ac *resinosis* constat, præcipua tamen virtus posterioribus ingenita est. Infusum aquosum primum, quod turbidum, & coloris lutosi aut ex albido subfusci existit, linguæ nauseosum saporem amarum, naribusque odorem debilem, ingratè balsamicum, imprimit, & post plenariam evaporationem massam relinquit, coloris pallidi, ad lutosum aut ferrugineum vergentis, saporis amaricantis & aromatici, odoris debilis balsamici. Pendet ex unciâ bdellii unâ circiter drachmas tres, & grana aliquot. Solutio spirituosa prima coloris aurantii est, saporis resinoso-balsamico-amaricantis, & fortioris ac gratioris, quàm aquosa, odoris. Extractum inspissatum flavo-rubescens eodem, quo infusum, odore, ast paulò debiliori, gaudet, & forti sapore resinoso, debili balsamico,

ſubacri, & amaricante donatum reperitur. Ex unciâ unâ circiter drachmas tres impetravi.

§. IX.

Militat inter *roborantia* & *attenuantia*; atque ſpecificè in morbis pituitoſis pectoris, uteri, renum, & veſicæ, adeoque in tuſſi, aſthmate, fluore albo, ſuppreſſione menſium, ſterilitate, epilepſiâ hyſtericâ, calculo, nephritide pituitoſâ, ulcere renum & veſicæ prodeſſe conſuevit. Præſcribitur ſub formâ pilulari, à granis aliquot ad ſcrupulum unum. Externè, ob validam virtutem reſolventem, diſcutientem, & traumaticam, frequentiùs in uſum vocatur, & emplaſtris non minùs, quàm unguentis, tumoribus duris, glandulis induratis, ſcrophulis, apoſtematibus, vulneribus, diſtortis aut alio modo læſis tendinibus, herniis &c. applicandis, additur. Interdùm etiàm ſuffimigiis uterinis, ad fœtum mortuum expellendum, aliaque uteri vitia curanda, miſcetur.

CAPUT XXX.

De Sagapeno & asa Fœtida.

§. I.

GUMMI SAGAPENUM sive SERAPINUM OFF. est lachryma concreta resinoso-gummea, coloris fusci, vel ex rufo flavescentis, saporis acris & amaricantis, odoris, si prunis injicitur, instar porri aut allii, gravis atque virosi: Affertur ex *Ægypto*, & *in Persia*, *Indiâ orientali* &c. ex inciso quodam *frutice ferulaceo*, nondùm tamen Botanicis satis noto, exstillare dicitur. Optimum judicatur pellucidum, ac pallidè flavescens, quod asam fœtidam & nonnihil quoque galbanum redolet.

§. II.

Partes *gummosæ* majori quidèm côpiâ, quàm *resinosæ*, adsunt, virtute tamen hisce longè inferiores reperiuntur. Solutio aquosa prima turbida est, & odore debili balsamico, similique sapore, subamaricante paululùm remixto, pollet. Extractum inspissatum, cujus circiter drachmas duas, totidemque scrupulos ex dimidiâ sagapeni unciâ impetravi, colorem

pallidum, ad flavedinem vergentem; odorem debilem, & saporem blandè balsamicum, subacrem, & subamaricantem obtinet. Solutio spirituosa prima, licet coloris saltèm pallidè flavescentis sit, & odoris ferè nulliûs, satis acrem tamen, mordacem, & amarum saporem obtinet. Extractum inspissatum specificum adhuc sagapeni odorem spirat, & majori amaritie, minori contrà acredine, quàm tinctura, instructum deprehenditur. Uncia dimidia drachmam unam & grana triginta sex dedit. Utrique principio fixo parùm olei essentialis ætherei inhæret, quod vires medicas haud parùm intendit.

§. III.

Validè irritando, abstergendo, atque discutiendo operatur, & jure igitur inter efficacissima *attenuantia*, *resolventia*, & *aperitiva* referri meretur. Conducit specificè in refractariis obstructionibus viscerum, hepatis nempe, lienis, mesenterii, renum & uteri, adeòque in hydrope, obstructione mensium, fluore albo, calculo, epilepsiâ hystericâ, &c., nec minùs in hemicraniâ rebelli, asthmate pituitoso, aliisque affectibus pituitosis. Abstergit prætereà mucum primæ culinæ, nec raro proindè in torminibus ventris, ceterisque ventriculi & intestinorum morbis,

bis, ex cruditatum viscidarum colluvie resultantibus, cum fructu exhibetur. Cum aliis, huic vel illi morbo appropriatis, ordinariò in formam pillularem redigitur, & à granis quatuor ad scrupulum dimidium præscribitur. Gravidæ ab interno ejus usu abstinere debent, quoniàm fœtum & sanguinem fortissimè pellit, ac facilè proinde abortum provocat. Externè inter suffimigia uterina, & emplastra resolventia ac maturantia, quorum activitatem valdè auget, recipitur.

§. IV.

ASA sive ASSA FOETIDA OFF. *Stinckender Usandt, oder Teufels-Dreck*, est concretum resinoso-gummeum, mediocris tenacitatis, coloris ex albido flavescentis aut ruffescentis, vel subfusci, immò interdùm nigricantis, odoris ingrati, ad allium, vel porrum accedentis, saporis acris, amaricantis, ac nauseosi. Planta, quam Botanici plerumque *Silphium*, itemque *Laserpitium veterum* appellant, ad umbelliferas pertinet, & levistico affinis est. Radix, quæ sola postquàm sauciata fuit, succum hunc gummeo-resinosum fundit, pastinacæ radicem formâ æmulatur, crassitie autèm longè superat, & foris præthereà nigricante colore est. Certa ejus ætas postulatur: Quadrien-

nio enim minor, teste KÆMPFERO (*a*), parùm lactescit, nec unquàm secatur; quò autèm vetustior & major est, eo majorem succi lactei, seu lachrymæ copiam impertitur. » Succis, uti vix laudatus » Auctor porrò refert, ex utriculis radicis » recens emanans, candidissimus, liqui- » dus, & pinguis est, flori lactis dulcis ex- » actè simillimus, adeòque omnis exsors » lentoris; ad aeris verò solisve contactum, » colorem subfuscum induit, & coalesf- » cens lentorem quoque. Fœtor virtutis » index, quò major est, eò meliorem » Asam testatur. At ille in recenti lachry- » mâ vehementissimus est, cum eo, quem » concreta & antiquior redolet, qualem » Europa recipit, nullò modo compa- » randus. Una drachma recens effusa, » majorem spargit fœtorem, quàm cen- » tum libræ vetustioris, quam siccam ve- » nundant aromatarii nostrates. &c.

§. V.

Non crescit hæc planta, uti multi tamèn scriptores tradunt, in Syriâ, Mediâ, Lybiâ, & regione Cyrenaicâ, sed sola *Persia* ejus patria est, duoque saltèm locorum tractus, secundùm KÆMPFERUM, (*b*) hodie eam alunt, videlicet 1) campi

(*a*) In Amœnit. Exot. Fasc. III. p. 542.
(*b*) L. c p. 539. sequ.

montesque circà *Heraat*, emporium pro-
» vinciæ *Chorasaan*, & 2) jugum mon-
» tium in provinciâ *Laar*, quod à flumine
» *Cuur* usque ad urbem *Congo* secundum
» Persici Sinûs tractum extenditur, duo-
» bus, alibi tribus pluribusve parasangis
» à littore. ---- Crescit promiscuè in tes-
» quis & crepidinibus, ubicumque avul-
» sa semina (pastinacæ nostratis semini-
» bus haud dissimilia), ventus protule-
» rit; uberiùs verò & sæpe ex pedali in-
» tervallo in locis, qui quodammodò
» premuntur in planitiem, quippe semi-
» ni retinendo, & ob meliorem fundi
» conditionem fovendo, aptioribus &c.

§. VI.

Ex *partibus terrestribus*, aliisque *recrementitiis*, *oleosis*, *gummosis* ac *resinosis* conflata reperitur. Oleum essentiale, licet exiguâ mole inhæreat, reliquis partibus fragrantiam & præcipuam activitatem conciliat; hinc quò vetustior asa, eò debilior. Oleo, respectu virtutis, portio resinosa, quæ majori acrimoniâ pollet & amaritie, succedit, licet mole minori, quàm gummosa substantia, adsit. Infusum aquosum primum colore pallidè flavo, ac simul turbidum est, fortemque allii odorem spirat, & valdè nauseosum saporem balsamicum obtinet. Sub eva-

poratione copiosas particulas oleoso-spirituosas constanter eructat, quare posteà etiàm inspissatum extractum, quod coloris sordidè lutei est, ad fuscum nonnihil vergentis, parùm ampliùs olet, & debilem duntaxat ac nauseosum saporem amaricantem linguæ imprimit. Solutio spirituosa prima, quæ flava, & post refrigerationem nonnihil turbida est, porrum redolet, & ingrati cepacei, ac simul acris saporis sensum in gustûs organo excitat. Tinctura hæc sub evaporatione constanter quoque asæ odorem specificum spirat, eundemque etiàm massa inspissata retinet, quæ cæteroquin colore flavo-fusco est & , præter proprium asæ saporem nauseosum, etiàm resinoso-amaricantem possidet. Uncia asæ fœtidæ dimidia saltèm scrupulos quatuor & grana aliquot extracti resinosi dedit, & inde igitur satis constat, quod maxima ejus pars gummosa sit.

§. VII.

Potentissimâ virtute *discutiente*, nec contemnendâ pariter *abstergente* & *antispasmodicâ* gaudet, adeòque specificè etiàm colicæ flatulentæ, passioni hystericæ, à causâ frigidâ oriundæ, sterilitati, suppressioni mensium, hydropi humido & tympanitico, asthmati pituitoso, obstru-

ctioni hepatis, lienis, ac mesenterii, epilepsiæ, aliisque convulsionibus mederi creditur. Pellit prætereà fœtum & secundinas, vermes necat, appetitum venereum excitat, &c, variolas quoque atque morbillos, providè tamen ac modicè usurpata, expellit. Indis, præsertìm Benjanis, creber, uti KÆMPFERUS testatur (*a*) asæ fœtidæ usus est, etiàm in cibis pro condimento. » Hoc, addit, re-» ferenti *Garciæ* ægrè credidit Cl. *Renc-» dœus*; nam: *si hoc*, ait, *fabula non est*, » *ex duabus alterum conjecto: aut asam fœti-» dam in Indiâ non fœtere, aut Indos æneum » habere guttur. Mat. Med. Lib. I. S. VIII.* » *c.* 8. Degustavi hoc succo imbuta cru-» stula, quæ mihi non adeò sapiebant te-» nerrime, ac putaveram. Persici medi-» ci, *paulò ante scribit*, ob delicatum na-» tionis genium, ab usu ferè abstinent; » rusticis saltem Larensibus in colicis tor-» minibus & hydrope, præsertìm in tym-» panitide curandâ usus innotuit ex con-» silio Benjanorum. Retulit mihi civis » Disgunensis, se hoc morbo tumidum, » omni mane per sex hebdomades devo-» rasse asæ bolum seu pilulam majuscu-» lam, donec convaluerit: ex eo subin-» de sibi flatus sursùm & deorsùm secef-» sisse, adeò fœtentes, ut ab hominum

(*a*) L. c. p. 544.

» consortio toto tempore jussus sit exulare. &c. Datur in formâ pillulari, à granis aliquot ad scrupulum unum, immò integram drachmam, & commodè pariter, in essentiâ, quæ in Officinis prostat, propinatur. Externè inter suffimigia uterina, & emplastra antispasmodica, discutientia, anthysterica, carminativa, & roborantia recipitur. Non desunt quoque inter medicos, qui illi singularem virtutem antimagicam tribuant; quam superstitiosis tamen commentis annumerare nullus dubito.

CAPUT XXXI.

De Ladano, Caranna & Gummi hederæ.

§. I.

LADANUM OFF. est gummi-resina, recens mollior, tenax, intrà digitos lentescens, ac picis instar ductilis, inveterata autèm dura, levis, friabilis, & fractu nihilominùs difficilis, coloris grisei, vel nigri, vel ex rufo nigricantis, saporis amari, odoris, si accenditur, fragrantis. Raro, vel nunquàm, hoc concretum perfectè purum reperitur, sed ordinariò subtili arenâ & pulvere terreo largissimè permixtum est. Optima spe-

cies in foliis certi fruticis, qui à TOURNEFORTIO *Cistus ladanifera Cretica flore purpureo* dicitur, & in *Syriâ*, *Candiâ*, sive *Cretâ*, *Lusitaniâ*, *Hispaniâ*, aliisque regionibus calidis crescit colligitur. Sponte ex tubulis horum foliorum exsudat, ac sensìm posteà in massam tenacem condensatur. Deterioris conditionis illud censetur, quod, mediante foliorum decoctione in aquâ, separatum, & oleoso igitur principio maximam partem spoliatum fuit.

§. II.

Ex pluribus *partibus resinosis*, quàm *gummosis*, *oleo æthereo* paululùm imprægnatis, constat, multasque prætereà *quisquilias arenoso-terreas* continet, quas ventus massæ, post exsudationem adhuc semiliquidæ, intulit. Portio magìs resinosa, in spiritu vini solubilis, in unciâ unâ plerumque drachmas quinque vel sex, & portio gummosa, in aquâ solubilis, circiter drachmam unam pondere æquat; quod reliquum est, recrementum merè terreum & arenosum sistit. Solutio aquosa prima turbida est, coloris pallidè lutosi, saporis debilis amaricantis, odoris, fermè instar herbæ Nicotianæ, nonnihil ingrati. Extractum inspissatum saturatiori quidèm colore, pallidè nimirùm ac sordidè

fuſco gaudet, reſpectu ſaporis & odoris autèm longè adhuc debilius deprehenditur. Tinctura ſpirituoſa prima colorem aureum, ſaporem, ex acriuſculo, leniter balſamico & amaricante mixtum, & odorem balſamicum, parùm tamen gratum, obtinet. Maſſa, doſt evaporationem relicta, colore flavo-fuſco eſt, odorem nauſeoſum, inſtar tabaci, ſpirat, & debilem atque ingratè balſamicum saporem poſſidet, tenaciſſimèque linguæ ac faucibus ſub deguſtatione adhæreſcit. Docent deſcripta examina; 1) ladanum, ob ignobiles debileſque vires, commodè exulare poſſe, & 2) activitatis intuitu primò portionem ſpirituoſo-oleoſam, deinde reſinoſam, tandemque gummoſam collocandam eſſe.

§. III.

Raro hoc concretum internè adhibetur, licet tinctura ſpirituoſa, à guttis 20. ad 40. propinata, aliquam virtutem confortantem, nervinam atque cephalicam exerere valeat, ſed externum plerumque uſum invenit, & inter emplaſtra roborantia, maſſas pro candelis odoratis, & tingendi quoque fine inter balſama nervina & cephalica externa recipitur.

§. IV.

CARANNA OFF. est massa indurata gummeo-resinosa, tenax, si adhuc recens, & picis instar ductilis, inveterata autèm dura, friabilis, coloris griseo-fusci, aut flavo-ferruginei, odoris, dùm accenditur, fragrantis ac satis grati, saporis viscoso-resinosi, & debilis balsamico-amaricantis. Arbor, quæ sauciata hanc lachrymam fundit, in *Novâ Hispaniâ* præcipuè crescit, & apud Botanicos *arbor Caragna*, itemque *Arbor insaniæ*, *Caragna nuncupata*, apud incolas *Quahuilt*. &c. audit.

§. V.

Conflata reperitur ex partibus *gummeis, resinosis* & *oleosis essentialibus*. Oleum essentiale æthereum, quod colore flavo, odore grato aromatico, & sapore acri atque amaro pollet, fixis principiis gummeo-resinosis unicè propemodùm, (licet non adeò magnâ quantitate inhæreat), odorem, saporem ac vires conciliat. Solutio aquosa aurei coloris est, odoris resinoso-balsamici, saporis amari, ac lenitèr, quanquàm ingratè, balsamici. Cum infuso ipsum extractum convenit, præterquàm, quòd flavo subfuscum colorem obtineat. Pendet ex integrâ carannæ unciâ circiter

drachmas tres. Tinctura ſpirituoſa prima colore ſaturatè aureo, odore grato ac forti reſinoſo-balſamico, & ſapore acri, amaricante, & balſamico pollet, ita tamen, ut amarities prædominium obtineat. Inſpiſſatione ejus in arenâ calidâ maximam partem peractâ, extracto reſinoſo parùm olei eſſentialis aromatici, acri & ſatis amaro ſapore præditi, ſupernatabat, eodemque ablato, maſſa tenax, flavo- & ſubfuſco-albicans relinquebatur, quæ naribus adhuc gratum quidèm ac debilem odorem balſamicum, linguæ autèm nullum ſingularem, ac merè duntaxat reſinoſum ſaporem imprimebat. Linguæ, palato & dentibus tenaciſſimè adhæreſcit, & ex unciâ unâ fermè drachmas ſex pendet: Unde manifeſtum eſt, ſubſtantiam reſinoſam longè majori copiâ, quàm gummoſam, carannæ mixtionem ingredi, & ſaporem nihilominùs, odorem atque virtutem medicam præcipuè, uti anteà dictum, à mixto oleo eſſentiali dependere.

§. VI.

Multa hæc gummi-reſina cum galbano & tacamahacâ communia habet, rariſſimè nihilominus internè exhibetur, ſed emplaſtra duntaxat traumatica, nervina, antiſpaſmodica, & diſcutien-

tia, in vulneribus nervorum ac tendinum, debilitate articulationum, tumoribus & catarrhis frigidis, spasmo ventriculi, lienteriâ, vomitu, dolore dentium &c. proficua, ingreditur, & suffumigiis quoque uterinis & roborantibus nonnunquàm additur. Si usus internus in morbis rheumaticis, catarrhalibus, spasmodicis, & convulsivis placet, sub formâ pillularis, à granis aliquot ad scrupulum semissem, exhiberi poterit.

§. VII.

GUMMI HEDERÆ OFF. est massa dura, compacta, magìs resinosæ, quàm gummosæ indolis, coloris extùs obscurè rubiginosi, aut fusco-nigricantis, intùs verò ex flavo ac rubro fusci splendentis, saporis resinoso-terrestris & subadstringentis, odoris, si accenditur, balsamici. Origo ejus nondùm perfectè innotuit; vulgò tamen ex *Hederæ arboreæ* trunco ac ramis in *Indiâ* &c. promanare traditur.

§. VIII.

Plures, quòd dictum fuit, *partes resinosas*, quàm *gummosas* in mixtione fovet, quibus multæ quidèm moleculæ recrementitiæ terrestres, nihil verò olei substantialis ætherei, mixta reperiuntur. Solutio aquosa prima colore dilutè aureo

est, odore debili balsamico. Massa inspissata ex unciâ gummi unâ vix drachmam unam pondere æquat, & colorem flavo-fuscum, odorem ferè nullum, & debilem ac nauseosum saporem balsamicum obtinet. Solutio spirituosa prima, cujus color rubicundus est, fortiorem, quàm aquosa, odorem resinoso-balsamicum spirat, & saporem subacrem atque nonnihil amaricantem linguæ imprimit. Evaporata massam relinquit rubro-fuscam, ac paululùm nigricantem, quæ, intuitu odoris & saporis, cum tincturâ convenit, præterquàm, quòd uterque debilior existat. Ex unciâ gummi unâ circiter drachmas quinque impetravi.

§. IX.

Viribus non adeò singularibus pollet, & commodè igitur ex Officinis pharmaceuticis exulare posset. Numeratur inter *subadstringentia*, & emplastris stypticis atque traumaticis additur. Nonnulli istud inter ejusdem quoque virtutis pilulas recipiunt; ast parùm auxilii ab usu ejus interno exspectandum est.

CAPUT XXXII.

De Gummi animе, Juniperi, & Elemi.

§. I.

GUMMI ANIME OFF., sive GUMMI CANCAMUM C. B., est concretum merè resinosum, ex albido flavescens, facilè friabile, & hinc inde nonnihil pellucidum, odoris balsamici suavissimi, saporis nulliûs singularis. Dividitur in *Orientale* & *Occidentale*: Hoc ex *Virginiâ*, *Novâ Hispaniâ*, & *Brasiliâ* affertur, ibidemque ex incisâ arbore quadam siliquosâ, *Jetaiba* dicta, exstillare traditur; illud verò, orientale nimirùm, quod occidentali pellucidius atque candidius reperitur, vel quandoque etiàm loco coloris albicantis rufescentem obtinet, in *Æthiopiâ* ex arbore, occidentali animiferæ analogâ, effluit, rariùsque, quàm præcedens, ad nos defertur.

§. II.

Resinosa hæc massa in spiritu vini rectificatissimo tota, paucis duntaxat recrementis terreis relictis, solvitur, menstrua aquosâ autèm parùm extrahére valent. Flava solutió spirituosa blandum odorem balsamicum emittit, & linguæ

ſaporem, ex acri, amaricante, & balſamico mixtum, imprimit: Infuſum aquoſum verò ſaltèm pallidè flaveſcens eſt, & licet quidèm ſpecificum ſimplicis odorem ſpiret, præter paucas tamen particulas oleoſo-ſpirituoſas, ſub digeſtione ſeparatas, nullam ſubſtantiam craſſiorem continet. Oleum ſubſtantiale æthereum parciſſimè inhæret, adeòque nihil inde, niſi magna quantitas unâ vice humidæ deſtillationi ſubjiciatur, elicitur.

§. III.

Gummi Elemi Off. *Vethiopiſches Delbaumharh*, æquè, ac præcedens, perperàm gummi vocatur: Mera quippe maſſa tenax, pinguis, ac reſinoſa eſt, conſiſtentiâ, ſi recentior, molliori, ſi vetuſtior, ſicciori, odore gratiſſimo, ſapore reſinoſo-balſamico, & leniſſimè amaricante, colore modò ex albo vireſcente, modò ex albo flaveſcente. Hermannus reſinoſum hoc concretum ex *arbore quadam pruniferâ* in Indiâ promanare opinatur, alii verò *Oleam Æthiopicam* iſtud fundere, referunt. Sententia poſteriorum certior eſt, eidemque proinde ſubſcribere nullus dubito. Nobiliori huic gummi elemi, quod in glebas cylindraceas coactum affertur, & rariùs paulò in noſtris Officinis obvium eſt, ſpecies ana-

loga substituitur, quam mercatores ex *Brasiliâ* & *Nova Hispaniâ* advehunt, quæque ex arbore, nondùm satis descriptâ, prodit. Ingnobilior hæc species *Elemi vulgare Americanum* dicitur.

§. IV.

Cum partibus *resinosis*, quæ apud vulgare Gummi Elemi, in Officinis nostris plerumque venale, maximam ponderis partem conficiunt, etiàm *oleosæ* quædam, & paucissimæ *gummosæ* mixtæ inveniuntur. Referentæ quippe NEUMANNO (*a*), ex integrâ librâ olei essentialis uncia una destillando elici, & duæ circiter drachmæ, totidemque scrupuli substantiæ gummeæ separari possunt. Activitas præcipuè in oleo latet, idemque infusis, & extractis aquosis ac spirituosis odorem, & saporem unicè propemodùm largiri videtur. Tinctura spirituosâ, dilutè aurea, gratum spirat odorem, & acrem atque balsamicum saporem, amaricante nonnihil remixtum, possidet. Flava massa inspissata longè debilior est, &, pristinum quidèm odorem, debilemque saporem balsamicum, nullam verò amaritiem atque acredinem retinet, & quicquid insolubile relinquitur, pulticulam formâ externâ æmulatur. Infusum aquosum nul-

(*a*) L. c. p. 849.

lo fermè colore tinctum apparet, & tenuissimæ saltèm flavedinis vestigia monstrat, odore nihilominùs gummi satis prodit; & balsamicum quoque atque amaricantem saporem obtinet. Evaporatione inspissatum parùm extracti satis inertis relinquit: Unde manifestum est, odorem & saporem, quo infusum gaudet, ab oleo, sub evaporatione abeunte, dependere.

§. V.

Bina hæc corpora resinosa, quæ valdè, quoad naturam & usum, conveniunt, internè, ob insolubilitatem suam in ventriculo, raro vel nunquàm exhibentur, sed externis solummodò usibus destinantur, & inter suffimigia, massas odoratas, unguenta, balsama, & emplastra, *confortantis*, *nervinæ*, *cephalicæ anticatarrhalis* atque *traumaticæ* virtutis, recipiuntur. Interdùm quoque speciebus pro suffimigiis *uterinis*, in sterilitate, fluore albo, & chronicâ mensium suppressione proficuis, miscentur.

§. VI.

Ab exotico Gummi Anime respectu indolis SANDARACHA ARABUM sive GUMMI JUNIPERI parùm differt. Colligitur ex trunco *Juniperi vulgaris fruticosæ* C. B., & ordinariò in guttas aut glebulas, modò

rotundas, modò oblongas, splendidas, pallidè flavescentes, saporis resinosi, odoris grati balsamici, concretum reperitur. In ventriculo nunquàm penitùs solvitur, sed parùm duntaxat substantiæ oleosæ à liquore gastrico extrahitur; quare externi solummodò usus est, & inter *roborantia*, *antiputredinosa*, & *traumatica* remedia collocatur.

CAPUT XXXIII.

De Olibano, Mastiche, & Gummi Tacamahaca.

§. I.

OLIBANUM sive THUS OFFICINARUM, *Beyhrauch*, est corpus gummeo-resinosum, in lachrymas majores & minores, fragiles, pellucidas, pallidè flavas, saporis resinoso-balsamici, odoris fragrantis, concretum. Duplex venditur species, quarum altera *Thus masculinum*, sive *Olibanum purum, optimum, in granis*, altera *Thus fœmininum*, sive *Olibanum vulgare, impurius*, nuncupatur. Affertur ex *Ægypto* & *Arabiâ felici*; in quâ postremâ regione, ut & in *Æthiopiâ* copiosè quotannis colligitur. Planta, quæ sauciata istud fœneratur, nondùm satis nota est, ad arbo-

rum tamen classem pertinere, scriptores plerique testantur.

§. II.

Ex æqualibus fermè partibus *resinosis* ac *gummeis*, *oleo æthereo* parcissimè imprægnatis, componitur, substantia tamen resinosa Majori, quam gummea, virtute pollet. Solutio aquosa turbida est, lactescens, ad pallidam flavedinem aliquantisper inclinans, odore simplicis specifico, sapore amaricante & balsamico. Idem odor & sapor etiàm in inspissato extracto flavo deprehenditur, præterquàm, quòd amarities major existat. Tinctura spirituosa flavescens pellucida, odorem spirat balsamicum, & satis acrem saporem, balsamico & amaricante mixtum, obtinet. Sub evaporatione hæc ipsa partes oleoso-spirituosas odoriferas maximam partem amittit; hinc ad decentem quoque spissitudinem redacta, instar ceræ, tenax est, & nullo ampliùs sapore & odore gaudet. Unde clarè patet, laudatas particulas oleoso-spirituosas, quibus utraque substantia fixa, durante mixtione naturali, parciùs imprægnata est, unicam fermè, vel tamen præcipuam, activitatis & odoris fragrantis causam constituere. Externum solummodò, usum hæc gummi-resina in medicinâ invenit, &

usitatissimum imprimis suffimigium præbet.

§. III.

MASTICHE sive MASTIX OFF. est mera resina, arida, dura, fragilis, in granula, seu lachrymas minores, pallidè flavescentes, pellucidas, debilis saporis resinoso-balsamici, odoris, dùm accenduntur, fragrantis, concreta. Promanat ex trunco & ramis arboris *Lentisci vulgaris* C. B., & optima species ex *insulâ Chio*, ignobilior ex *Italiâ*, *Siciliâ*, *Lusitania* &c. affertur. In insulâ Chio, ubi maxima hujus resinæ collectio est, incolæ arbores laudatas quotannis trinâ vice, mense nimirùm Martio, medio Augusti, & Septembri, cœlo sereno existente, incidunt, ut naturalis balsamus mastichinus, in oblonga postmodùm grana ac glebulas indurescens, largiùs effluat. Grana puriora & plus minusve transparentia in Officinis sub nomine *Mastichis electa* venduntur.

§. IV.

Aqua resinæ huic sub digestione, nil nisi paucissimas partes oleoso-spirituosas, quæ eidem debilem conciliant odorem balsamicum, eripere valet, spiritus vini rectificatissimus autem illam penitùs,

paucis ſaltèm relictis partibus terreis, ſolvit, & colorem inde dilutè aureum, odorem gratum & ſaporem acrem, amaricantem atque balſamicum nanciſcitur.

§. V.

Sæpiùs hoc medicamentum, cujus plenaria reſolutio in ventriculo nunquàm ſperanda eſt, externo, quàm interno, uſui impenditur. Internè vires *roborantes* & *ſubadſtringentes* exercet, & à practicis contrà ventriculi imbecillitatem, diarrhœas, dyſenteriam, diabetem, fluorem album, & gonorrhœam præcipuè commendatur. Doſis ejus in pulvere ad grana tria vel quatuor, in infuſo vinoſo ad ſcrupulum dimidium, immò integrum, aſcendit. Externè pulveres ad et inſpergendos, ſuffimigia, pulveres dentifricios, decocta vinoſa, unguenta, emplaſtra &c. ingreditur, &, ſub hac vel illâ formâ adhibitum, laxitati uvulæ, ſcorbuto oris, procidentiæ ani, uteri, atque vaginæ, nec minùs herniis, & articulorum debilitati egregiè medetur.

§. VI.

Gummi Tacamahaca ſive Tackamahaca Off. non gummi eſt, licet ita vulgò nuncupetur, ſed reſina arida, retorrida, friabilis, in majores ut pluri-

mùm glebas concreta, odoris, dùm accenditur fragrantis, saporis debilis resinoso-balsamici, & quodammodò subdulcis, coloris variegati, alibi nempè albicantis, alibi flavescentis, alibi fusci aut rufi. Magis flava magisque pellucida recentior, purior, atque præstantior est, magis rufa autèm, vel fusca impurior & vetustior, adeoque etiàm ignobilior, judicatur. Arbor, quæ resinosam hanc lachrymam, tùm sponte, tùm præviâ corticis incisione, stillat, populo formâ atque proceritate similis est, & in *Novâ Hispaniâ*, *Mexico*, & *nonnullis* quoque *insulis Indiæ orientalis* adolescit.

§. VII.

In spiritum vini rectificatissimum sub blandâ digestione tota transit, si partes terreas, aliasque quisquilias, quæ interdùm sat copiosè mixtæ cernuntur exceperis; aqua autèm paucas duntaxat particulas oleosas extrahit, & inde debilem odorem, fortemque, quanquàm valdè ingratum, saporem acquirit. Solutio spirituosa saturatè aureo colore est, odore blande balsamico, & sapore subacri atque resinoso.

§. VIII.

Virtute *roborante*, *nervinâ*, atque *cepha-*

lica pollet, nunquàm tamen internè exhibetur, sed inter suffimigia solummodò, quæ affectibus arthriticis, œdematosis, catarrhalibus & rheumaticis nonnunquàm egregiè medentur, nec minùs inter cerata & emplastra, capiti, temporibus, abdomini, articulationibus, aliisque partibus contrà cephalalgiam, hemicraniam, vertiginem, epilepsiam, ventriculi imbecillitatem, profluvia alvina, flacciditatem ligamentorum &c. imponenda, recipitur.

CAPUT XXXIV.

De Asa dulci & Styrace.

§. I.

ASA sive ASA DULCIS, ASA ODORATA, GUMMI BENZOE OFF. *Benhœ*, *Bohlriechender Usandt*, est resina, arida, fragilis, splendens, flavo-fusca, aut subfusco-rufescens, moleculis albicantibus plùs minùsve distincta, saporis resinoso-balsamici atque subdulcis, odoris, si accenditur, fragrantissimi. In officinis duplex species, non naturâ quidèm & origine, sed puritate saltèm discrepans, venditur, altera nempe *ignobilior subfusco-rufescens* aut *ruso-nigricans, nullis planè, vel saltem paucissimis ac valdè exiguis moleculis can-*

didis instructa, *altera præstantior ex frustulis candidis maximam partem coagmentate*; quæ *Benzoe Amygdaloides* appellatur. Arbor, quæ suavem hanc resinam largitur; & ad lauri genus pertinere dicitur, in Insulâ *Sumatra*, aliisque *Indiæ orientalis* locis, immò in *Virginiâ*, Americæ regione, crescit. Referente HERM. NICOLAO GRIMMIO (*a*), formæ egregiæ est, mediocri altitudine ac viri plerumque crassitie. Quandò ad quintum, vel sextum ætatis suæ annum pervenit, incolæ eam circà ramorum principium, secundùm longitudinem, nonnihil tamen obliquè, ad lignum usque, incidunt; quo facto, præstantissimâ hæc lachryma indè effluit, & à sole postmodùm atque aëre coagulatur, ac condensatur. Recentissimè collecta, albo colore est; viscosa, glutinosa, & pellucida, temporis verò tractu flavedinem contrahit, & justo diutiùs quoque in arbore relicta, vento flante, arenulas, aliasque quisquilias, quæ ipsam impuriorem reddunt, recipit. Quantitas, quam incolæ ex integrâ ejusmodi arbore impetrant, nunquam ultrà tres libras pondere ascendit.

§. II.

Particulis oleosis & salinis acidis essentia-

(*a*) In Misc. A. N. C. G. Dec. II. Ann. 2. Obs. 152.

libus hæc resina impрægnata est, quæ conjunctìm sub blandâ sublimatione expulsæ, unione suâ *flores*, teneritudine, candore, formâ, atque splendore flosculos nivales mirificè æmulantes, seu rectiùs, candidissimum, acre, odoratissimum, *sal volatile oleosum* formant. Quandò hi flores destillationis ope eliciuntur, impuriores sunt, & libra una duas circitèr uncias largitur: Oleum, quod floribus succedit, partìm essentiale, partìm empyreumaticum est, &, adhibitâ vix memoratâ asæ dulcis quantitate, novem drachmas plerumque pondere æquat (*a*). Prorsùs destructâ mixtione naturali, multùm quoque acidi expellitur. Aqua calida nullum singularem ingressum habet, & aliquas solummodo particulas salino-oleosas separat, indeque satis fortem benzoes odorem specificum, & debilem quoque saporem consequitur; spiritus vini rectificatissimus autèm penitùs eam, remanentibus duntaxat partibus recrementitiis, solvit, & in tincturam flavo-rubicundam, sapore subacri, subdulci, & temperatè balsamico præditam, redigit.

§. III.

Virtute *stimulante*, *incidente*, *resolvente*,

(*a*) Conf. Neumann. Prælect. Chymico-pharm. p. 581.

abstergente,

Abstergente, adeòque etiàm *diuretica* & *pectorali*, medicamentum hoc, præsertìm in tincturam spirituosam redactum, sese magnoperè commendat, & specificè inprimìs affectibus pulmonum ac renum pituitosis, cachexiæ vulgari & icteritiæ, morbis venereis, tumoribus frigidis glandularum, & febribus intermittentibus quotidianis atque quartanis medetur. Internè ordinariò tinctura laudata, à guttis 20. ad 30. & ultrà, exhibetur, infusa vinosa autèm rarissimè ipsa resina ingreditur. Quòd flores quoque attinet, illi multis compositionibus dosi minori addi possunt. Pro usu externo inter massas odoratas, bacillos, aliaque suffimigiorum genera, nec minùs inter unguenta, balsama, & emplastra nervina recipitur, immò tinctura inter selectiora ac tutiora cosmetica locum sibi vindicat, &, aquæ cuidam destillatæ infusa, eidem non gratum solummodo odorem, sed lacteum quoque colorem conciliat.

§. IV.

Storax sive Styrax Off. in *Solidam* & *Liquidam* dividitur. Solida iterùm duplicis generis est altera nempè *in Granis*, altera *Vulgaris* seu *Ordinaria*. Illa, quæ etiàm *Styrax rubra* dicitur, nitidior, , compactior, atque odoratior est,

& indolem longè præstantiorem, quàm vulgaris, obtinet, hodie tamen in Officinis nostris pharmaceuticis, ob proventum rariorem, non ampliùs prostat; hæc autem copiosè affertur, & corpus sistit, maximam partem resinosum, molliusculum, pingue, in grumos majores & minores coactum, coloris flavo-rufescentis, odoris grati ac quasi mellei, saporis moderatè balsamici & subamaricantis. Arbor, quæ utramque styracem solidam largitur, malo cotoneæ non dissimilis est, & à Botanicix *Styrax folio mali cotonei* appellatur. Crescit in *Syriâ* & *Persiâ*, immò in *Americâ*, & nonnullis *Europeæ meridionalis* tractibus obvia est, nullam tamen posterioribus hisce regionibus resinam fœneratur, sed illa duntaxat ex Syriâ, aliisque Asiæ locis ad nos transmittitur. Olim calamis seu Cannæ fistulis inclusa advehebatur, hinc *Styracis Calamitæ* nomen adepta est. Styrax in granis ex arbore incisâ sponte profluit, adeòque vera lachryma indurata est, ad vulgarem verò formandam sine dubio certa hominum artificia simul requiruntur. *Styrax liquida* substantiam resinosam, terebinthinâ paulò spissiorem, flavo-ferrugineam, odore fragranti, sapore acri & oleoso-aromatico donatam, exhibet, &, sic censentibus plerisque, rectiùs ad composita &

producta, artis, quàm naturæ, pertinet.

§. V.

Styrax solida vulgaris, quæ hoc loco præcipuum tractationis objectum constituit, ex partibus *resinosis*, *gummeis*, & *spirituoso oleosis* constat. Oleum, ex integrâ librâ prolectum, teste NEUMANNO, (a) quatuor circiter scrupulos pendet, & tam singularis naturæ est, ut simul cum aquâ, sub crassiori consistentiâ oleosâ transire recuset, & tùm demum transcendere incipiat, quandò aqua penitùs abstracta est; hinc leve etiàm empyreuma contrahit. Destillatione continuatâ, & resinæ mixtione tandèm destructâ, primò liquor acidus, deinde oleum spissiusculum, butyraceæ consistentiæ, quod aquâ lotum flores quosdam, benzoinis analogos, suppeditat, succedunt. Prior, adhibitâ nempe librâ styracis integrâ, ultra unciam unam, posterius ad duas ferme uncias pondere ascendit. Portio gummea quartam circiter massæ partem explet; quod superest, resinosæ indolis deprehenditur. Infusum aquosum, saturatè aureum, ipsam gummi-resinam satis redolet, & saporem amarum, balsamicum, nauseosum obtinet. In extracto inspissato color saturatior, nimirùm flavo-fuscus, ama-

(a) L. c. p. 876.

ritics verò debilior eſt. Tinctura ſpirituoſa prima colore flavo-rubeſcente ſeſe commendat, & licet quidèm infuſo aquoſo odoris fragrantiâ cedat, acri tamen, amaricante, & aromatico ſapore pollet, & evaporata maſſam ſuppeditat, iiſdem proprietatibus inſtructam, præterquàm, quòd tinctura, intuitu ſaporis, remiſſior ſit.

§. VI.

Internè roborandi fine rariùs exhibetur, externè autèm inter varia ſuffimigiorum genera, & emplaſtra recipitur. Conducit maximè in morbis, à nervorum, ac membranarum debilitate oriundis, nec contemnendam proinde opem in epilepſiâ, paralyſi, coryzâ diuturnâ, tuſſi inveteratâ, prolapſu uteri & vaginæ, ſterilitate, &c. præſtat. Si uſus internus placet, pillulis, & ſpeciebus pro infuſo vinoſo miſceri poterit.

CAPUT XXXV.

De Gummi Laccâ.

§. I.

Lacca, neque gummi eſt, licet ita nuncupetur, neque perfecta reſina, ſed potiùs ſingularis quædam ſubſtantia

resinoso-ceracea, coloris rufi, aut fusco-rubentis, saporis resinosi, odoris, si accenditur, fragrantissimi. Partìm vegetabilis, partìm animalis prosapiæ est, itá tamen, ut copiosior materia fixa ceracea plantarum, subtilior verò materia tingens animalium progenies sit. Nam in *Bengalá, regno Siamensi, insulá Madagascar, aliisque Indiæ orientalis locis* certæ formicæ alatæ, rubræ, grandiores, substantiam hanc resinoso-ceraceam ex plantis colligunt, &, arborum ramis apponunt, certasque inde, easque parvas & oblongas, cellulas, quæ favorum cellulis non dissimiles sunt, & insectis hisce post aliquam indurationem sine dubio domicilia præbent, formant; quemadmodùm hoc posterius lacca in ramulis, quæ diffracta numerosas ejusmodi cellulas monstrat, satis comprobare videtur. Massæ huic resinoso-ceraceæ, quæ in principio pallida est, tincturam postea rubicundissimæ *chrysalides*, à formicis oriundæ, & in cellulis relictæ, communicant, dùm singularem nempe succum rubrum emittunt, qui caloris solaris ope totam massam, vel maximam tamen ejus partem, sensìm penetrat. Alii mortuas demùm chrysalides rubedinem massæ resinoso-ceraceæ conciliare, arbitrantur; verùm, prior opinio propiùs, quàm posterior, ad verita-

tem accedere videtur, quoniàm chrysalides ordinariò non moriuntur, sed tandem, exuviis sive involucris depositis, iterùm in formicas alatas transformantur. Lacca, quæ in tractibus montanis colligitur, melior atque rubicundior est, quàm illa, quæ in locis planis & maritimis occurrit, quoniàm formicæ alatæ montanæ ex præstantioribus floribus victum, & struendi domicilii materiem petunt. Arbor, cujus ramis insecta memorata massam hanc præcipuè agglutinare solent, *Jujuba medica*, itemque *Ber indica fructu jujubino*, vel simpliciter *Ber* aut *Bar* vocatur. Non credendum interim est, formicas alatas unicè in hujus arboris ramis parva sua alvearia struere, sed subindè paritèr, quanquàm rariùs, collectam materiam in alias arbores deferunt, immò, baculis ligneis, in terram defixis, interdùm apponunt.

§. II.

Triplex reperitur species, *Lacca* nimirùm in *Ramulis*, *Granis*, & *Tabulis*. Lacca in ramulis sive baculis, quòd ex præcedentibus facile patet, sola primordialis ac propriè nativa æstimanda est, & indedemùm ab incolis lacca in granis & tabulis conficitur: Laccam nempe, à ramis separatam, contundunt grossiusculè, &

postquàm parum tincturæ, quam pannis colorandis impendunt, inde extraxerunt, residuum siccant, ac posteà pro lacca in granis vendunt. Ad parandam vero tertiam speciem, blandum ignem adhibent, & debitè colliquefactam ac percolatam marmori infundunt, ut diffluat, & post refrigerationem in tabulas plus minusve pellucidas indurescat. Interdùm, quanquàm rarissimè, etiàm *Lacca in guttis* occurrit, quæ, referente P. TACHARTO, (a) ita paratur: Infundunt primò laccam vulgarem, à ramulis avulsam, & in mortario contusam, aquâ fervente ac totiès hanc infusionem repetunt, donec omnis tinctura extracta sit. Deinde tincturam collectam caloris solaris ope nonnihil inspissant, inspissatam in linteum immittunt, & igni admovent; sic, accedente leni compressione, guttulæ pellucidæ, quæ induratæ laccam constituunt optimam, transeunt.

§. III.

Lacca primordialis, h. e., in ramulis sive baculis, in spiritu vini rectificatissimo solvitur quidèm, lentè tamen ac difficillimè, & solutio prætereà filtrum ægerrimè penetrat; in aqueis verò men-

(a) V. Hist. de l'Acad. Royal. des Sciences ann. 1710.

ſtruis nulla propemodùm, vel ſaltèm parciſſima, ſolutio contingit. NEUMANNUS ex integrâ librâ uncias quindecim extracti ſpiritoſi, & novem ſolummodò drachmas extracti aquoſi obtinuit (*a*). Lacca in tabulis, quam ipſe examini ſubjeci, ſpiritu vini promptiùs ſolvitur, ſolutio nihilominùs valdè turbida eſt, & paulò difficiliùs quoque per chartam bibulam trajicitur. Poſt filtrationem, aliquam ſortitur pellucidatem, & color, anteà ſubfuſcus, in elegantiorem flavo-rubicundum mutatur, ita tamen, ut paululùm adhuc ad fuſcum inclinet. In filtro nil, niſi partes quædam impuræ nigricantes, remanet. Sapor tincturæ filtratæ amarus atque acris eſt, odore autèm magis ſpiritum vini, quam laccam, prodit. Aqua ſimplex, licet ſatis diuturna adhibeatur digeſtio, nullam ſolutionem præſtat, ſed limpida permanet, inſipida, ac fermè inodora. Evaporatione ejus peractâ, nihil relictum cernitur, niſi pauciſſima materia gryſeo-albicans, quæ fundum quidèm & latera vitri cruſtâ tenerrimâ obducit, nullum tamen abſterſa ac deguſtata ſaporem, nullumque odorem obtinet.

§. IV.

Rariſſimè hoc concretum, ſi tinctu-

(*a*) L. c. p. 861.

ram ejus, quæ vires *roborantes*, & *subadstringentes* exerere creditur, exceperis, internè exhibetur, sed externè saltèm, *confortandi* scopo, inter massas odoratas, aliaque suffimigiorum genera, nec minùs inter pulveres dentifricios, & electuaria, quæ contrà vacillationem dentium, & putredinosam gingivæ laxitatem præscribuntur, recipitur. Tinctura quoque, cum spiritu salis ammoniaci vinoso inde parata, in scorbuto oris egregiè prodest.

CAPUT XXXVI.

De Pice, tam sicca navali, quam liquida.

§. I.

PIX SICCA, vulgo *Pix navalis*, *Poix navale Schiffpech* dicta, est substantia oleoso-gummeo-resinosa, nigricans, splendens, odoris balsamici, saporis resinoso-amaricantis; PIX LIQUIDA autèm, *Poix liquide*, *Theer*, habitu externo magis balsama nativa æmulatur, & corpus liquidum spissiusculum, empyreumaticum, gummeo-resinoso-oleosum, fortiori, quàm præcedens, odore, & majori pariter amaritie præditum, constituit.

§. II.

Rectiùs utraque picis species ad producta artis, quàm naturæ, refertur: Nunquam enim pix solida & liquida, sub eâ formâ, quâ prostant, in arboribus occurrunt, sed eodem fermè tempore, eâdemque operatione, eliquatione nimirùm, & destillatione per descensum, è radicibus, & schidiis sive segmentis trunci arborum pini atque abietis, resinâ largiùs instructis, parantur. Quandò in principio ligneæ strui, furno peculiari inclusæ, ignis blandus admovetur, oleum liquidius & phlegma destillant, & in loco furni excavato infimo colliguntur: Aucto posteà caloris gradu, oleum spissius empyreumaticum, sive pix liquida, & pix ordinaria, quæ post refrigerationem facilè separari possunt, sequuntur. Phlegma, destillationis initio expulsum, particulis tenerrimis oleosis, & salinis acidulis valdè turgidum est, nec infimum proinde locum inter medicamenta sudorifera & antiputredinosa meretur; oleum liquidius verò, post rectificationem in vesicâ, pro *oleo pini* venditur; hinc tempestivè etiàm, antequàm pix liquida accedat, removetur.

§. III.

Maxima picis, tàm solidæ, quàm liquidæ, quantitas ex *Norvvergiâ*, *Sueciâ*, *Russiâ*, & *Poloniâ* ad alias gentes transvehitur, quoniam regiones memoratæ sylvis valdè abundant, & uberrimus in illis pinorum atque abietum proventus est. Multùm quoque in *Germania* nostrâ, præsertìm in *Thuringiæ* & *Hercyniæ sylvis*, eliquatur, & postrema species pici Norwegicæ, quæ vulgò optima creditur, bonitate parùm vel nihil cedit.

§. IV.

Pix solida, quòd pridèm ex præmissâ definitione patet, ex partibus *resinosis*, *gummeis*, & *oleosis*, quibus *terrestres*, & *salinæ acidulæ* addi poterunt, componitur. Portio resinosa maxima est: Huic gummosa & oleosa succedit. B. NEUMANNUS ex unciis duabus unciam unam cum scrupulo semisse extracti primi spirituosi, & unciam dimidiam olei, ab extracto separati, impetravit. Cum ordinem inverteret, ex æquali picis quantitate duæ drachmæ cum duodecim granis extracti aquosi primi, & unciâ unâ ac drachmæ duæ extracti spirituosi secundi collectæ fuerunt; quod reliquum erat, ex partibus terreis insolubilibus constabat.

(*a*) Oleum memoratum indole suâ olea essentialia ætherea quodammodo æmulatur, nec cum oleo itaque, quod sub violentâ demum destillatione sicca, adeoque naturali mixtione penitùs destructa, cum empyreumatico quodam liquore salino-sulphureo-aquoso prodit, confundi debet. In priori enim leviora saltèm adustionis vestigia notantur, posterius autem valdè empyreumaticum est. Indicata principia constitutiva etiàm in pice liquidâ, sub longè aliâ tamen proportione, deprehenduntur. Resinosæ nempe ac gummosæ partes minori, salino-acidulæ & oleosæ autèm multò majori quantitate adsunt, ita, ut pix liquida jure *oleum empyreumaticum*, particulis resinosis, gummeis, & spirituosis, ac valdè activis salinis acidulis remixtum, nuncupanda sit.

§. V.

Usus picis solidæ navalis magis mechanicus, quàm medicus est: Rarissimè enim vel nunquàm, ob insignem tenacitatem suam, à medicis circumspectis internè præscribitur, sed externè solummodò emplastra *discutientia*, *maturantia*, & *conglutinantia*, nec minùs sic dictos *dropacismos*, quorum effectus in alopeciâ inprimìs, & paralysi membrorum notissimus.

(*a*) Lib. cit. p. 990.

eſt, ingreditur. Cum pice liquidâ noſtro ævo aliter in hoc paſſu comparatum eſt, poſtquam uſus ejus internus primùm in Angliâ, poſteaque ubivis fermè locorum celebratus fuit (*a*). Præparatur inde infuſum aquoſum quod vulgo *Aquam picis liquidæ*, *Eau de gaudron*, *Theer-Baſſer* vocant, & quidem ſequenti modo: Recipitur libra una picis liquidæ, eidemque in vaſe apto quatuor libræ aquæ puræ frigidæ affunduntur, ac probè cum eadem, per quinque circiter aut ſex horæ minuta, mediante continuâ cum cochleari aut baculo ligneo agitatione, miſcentur: Quo facto, vas tegitur operculo, & per tres dies ac noctes relinquitur in quiete, ut pix liquida ad fundum ſecedere poſſit. Peractâ ſufficienti extractione, ac præcipitatione, aqua ſupernatans, citra ullam vaſis motitationem, deſpumatur, blandè decantatur, & in vitris mundis, debitè obturatis, ad uſum reponitur. Quando major

(*a*) In variis Americæ tractibus uſus aquæ picis liquidæ internus, teſte D. GEORGIO BERKELEY, pridèm invaluit. Inde illum auctor laudatus. qui integrum de eo tractatum conſcripſit, in Hiberniam tranſtulit, unde poſtmodùm, & quidem ante quinque demum, vel ſex annos, ad Anglos & reliquas gentes Europeæas pervenit; quemadmodùm plura de hiſce, & ſingularibus inprimis aquæ memoratæ viribus in allegato libello videnda ſunt.

quantitas, unâ vice, & in eodem vase, præparatur, diuturnior quoque, & materiæ quantitati proportionata, agitatio requiritur, ita, ut, assumptis v. g. libris duabus picis liquidæ, & libris octo aquæ simplicis, decem vel duodecim horæ minuta miscelæ impendenda sint.

§. VI.

Modicè hac ratione aqua simplex particulis *oleoso-spirituosis balsamicis*, *salinis acidulis*, & *tenerioribus quibusdam resinoso-gummeis* imprægnatur. Partes oleoso-spirituosæ, & resinoso-gummeæ non tantùm ex odore, sapore, & colore flavescente, aut flàvo-rubente, patent, sed destillatione pariter manifestæ redduntur. Transit enim in receptaculum, blando tamen igne adhibito, aqua gratioris, quàm infusum, odoris & saporis balsamici, & in fundo materia levis, rara, nigricans, resinoso-gummea, relinquitur, quæ, uti *Excellentiss. Dn. Prof.* QUELLMALX observavit *(a)*, superfusæ aquæ fontanæ saporem amarum communicat, & syrupo violarum colorem viridem inducit. Viridis hic color testatur quidèm de salis alcalici præsentiâ, non credendum tamen est, hoc dudùm adfuisse in infuso, sed

(*a*) Vid. *George Berkeley Nachricht von Theer-Wasser* p. 79.

summè potiùs probabile est, istud sub finem destillationis, cum materia sicca evaderet, interveniente partium metamorphosi, ac novâ compositione, genitum fuisse. In infuso enìm nullæ partes alcalicæ, sed potiùs acidulæ sese manifestant: Sapor nempe acidulus est, & in syrupo violarum, addito hoc infuso, confestìm color rubicundus nascitur, immò, oleum tartari per deliquium, modicâ quantitate eidem instillatum, lenem effervescentiam excitat.

§. VII.

Dominus BERKELEY, & complures alii multas ac planè eximias vires medicas, *diaphoreticas* nempe, *diureticas*, *purificantes*, *antiputredinosas*, *traumaticas*, *attenuantes*, *aperitivas*, *roborantes*, *stomachales*, *pectorales*, *uterinas*, *antiscorbuticas* &c. huic infuso tribuunt, idemque proinde affectibus scabiosis, cachecticis, catarrhalibus, rheumaticis, arthriticis, & antiscorbuticis, nec minùs gonorrhoeæ virulentæ, aliisque symptomatibus venereis, itèmque hydropi, dolori nephritico & colico, passioni hypochondriacæ atque hystericæ, fluori albo, pleuritidi, peripneumoniæ, asthmati, obstructioni viscerum, exulcerationi renum, intestinorum, pulmonum &c., imbecillitati ven-

triculi, febribus intermittentibus, atque continuis malignis, numerosisque morbis aliis egregiè mederi, & specificè inprimis ad malignitatem variolarum, ac reliquorum exanthematum, tùm præservandam, tùm subigendam, valere, testantur. Alii contrariam tueri sustinent sententiam, nec adeò singularem illi virtutem adscribendam esse, existimant. Quod me attinet, viam mediam hoc loco tutissimam judico. Certo namque certius est, infusum hoc activis principiis, tàm fixis resinoso-gummeis, quàm volatilibus oleoso-spirituosis balsamicis, & salino-acidulis, turgidum esse, & quoscunque igitur motus naturales, blandè agitando, leniterque stimulando, in fluidis ac solidis intendere, humores, tùm commovendo, tùm diluendo, attenuare, partes putridas destruere, fervorem bilis refrænare, & se-& excretiones augere, adeòque succis depurandis, obstructionibus tollendis, morbisque ideò multis ac variis profligandis existere aptissimum, præsertim, cum indolem satis temperatam obtineat, quoniàm particulæ fixæ resinoso-gummeæ, & volatiles oleoso-inflammabiles calidiores largâ aquæ copiâ & refrigerantis salis aciduli miscelâ sufficienter contemperantur.

§. VIII.

Medicamentum hoc quocunque anni tempore in usum vocari, idemque, pro morborum discrepantiâ, nunc diutiùs protrahi, nunc arctioribus temporis limitibus includi potest. Hauritur vel frigidum, vel tepidum, prout scilicet ægrotantes illud meliùs perferunt. Quantitas quotidiana pro subjectorum, & ventriculi inprimis diversitate variat, generaliùs tamen apud adultos à librâ dimidiâ ad integram, immò duas interdùm libras ascendit, &, in duas, tres, quatuor, portiones primarias divisa, mane & vesperi, vel mane, vesperi, & primâ, secundâ, aut tertiâ horâ post prandium, non uno tamen haustu, sed successivè, assumitur. Apud multa subjecta in principio, præsertim tempore matutino, nauseam & ventriculi dolorem provocat; quæ incommoda sensim tamen, vel sponte, vel imminutâ infusi quantitate, vel sumpto priùs jentaculo, cessant.

§. IX.

Author anteà laudatus externum quoque usum in ulceribus refractariis, putridis, malignis, si sæpiusculè nimirùm eodem eluantur, saluberrimum pronunciat, immò, magnum ab illo, sub bal-

nei tamen formâ adhibito, auxilium in affectibus scabiosis, paralyticis, rheumaticis, & spasmodico-convulsivis partium externarum expectat. Lavamentum ex unâ parte picis liquidæ, & partibus duabus aquæ ebullientis præparatur, &, diuturniori agitatione cum baculo ligneo fortius redditum, post decursum sex vel octo horarum decantatur; ad præparationem balnei autèm, quod debilius esse debet, alia picis & aquæ proportio requiritur, & uni picis liquidæ parti quinque ad minimum aquæ ferventis partes superfundendæ sunt.

CAPUT XXXVII.

De Therenbinthina, Balsamo peruviano, Balsamo de copaiva, aliisque hujus commatis Balsamis.

§. I.

TEREBINTHINA, *Terbentin, Terebenthine*, est balsamus nativus, seu liquior spissiusculus, viscosus, pellucidus, resinoso-oleosus, colore subflavo, ad cœruleum aut viridiusculum nonnihil vergente, vel pallidè saltèm flavescente tinctus, & sapore acri, amaro, resinoso, odore autèm forti ac gravi balsamico donatus. Vulgò tres species à scriptoribus

recensentur : Prima species ex trunco inciso *Arboris Terebinthi vulgaris* in *insulis Cypro* atque *Chio*, nec minùs in *Hispaniâ*, & *quibusdam Galliæ provinciis* promanat, alera species eodem modo in *Norvvegiâ*, *Russiâ*, *Helvetiâ*, *Italiâ*, *Galliâ* &c. è *Laricibus*, & tertia denique è *Pino sativâ* colligitur. Nonnulli hisce quartam adhuc speciem jungunt, eamque ex trunco sauciato *Arboris Terebinthi conis sursùm spectantibus* effluere referunt. Terebinthina Chia ac Cypria, quæ optima existit, & colorem subviridi albicantem obtinet, hodie in officinis nostris rarissimè prostat, sed, quæ venditur, plerumque laricea est, aut alia species ignobilior, liquida pini & abietis lachryma haud raró permixta. Olim sola terebinthina Chia & Cypria appellata fuit *terebinthina Veneta*, nostrâ verò ætate ordinario lariceam ità nuncupant.

§. II.

Ad naturalem terebinthinæ lariceæ, seu hodie usitatissimæ, mixtionem partes *aqueæ*, *salino-acidulæ*, *resinosæ*, & *oleosæ* concurrunt. Facile hæc elementa destillatione humida & sicca proferuntur in apricum : Quandò sufficienti aquæ simplicis quantitate è vesicâ destillatur, successivè oleum essentiale æthereum, mobilissi-

mum, limpidum, fragrantissimum, quod vulgò, quanquàm minùs rectè, *spiritum terebinthinæ* vocant, cum valdè spirituosa & acidula aqua in receptaculum transit, in vesicæ autèm fundo massa inspissata, flava, resinosa, seu sic dicta *terebinthina cocta*, relinquitur. Si, loco destillationis humidæ, blanda destillatio sicca, in retortâ vitreâ adornatur, cum liquore acido spirituoso, primò oleum tenue, limpidum, penetrabile, deinde, igne paululùm aucto, flavescens, præcedente crassius, tandemque, majori nempe adhibito caloris gradu, rubrum, lentescens, ac valdè crassum expellitur, & in retortæ fundo massa rubra remanet, quæ frigefacta dura atque friabilis est, & macriorem *Colophonii* speciem sistit. Olei quantitas pro destillationis discrepantiâ variat. Si terebinthina enìm liquida per se in balneo mariæ destillatur, libra una, observante NEUMANNO (*a*), uncias duas cum semisse reddit, & ex residuo, cum aquâ posteà destillato, adhuc integra uncia elicitur: Sin statìm verò in vesicâ humidæ destillationi subjicitur, binæ saltèm unciæ & drachmæ tres colliguntur; manifesto documento, numerosissimas olei moleculas in aquæ poris relinqui. Largissima itaque collectio sub destillatione siccâ ex retor-

(*a*) L. c. p. 1067.

tâ, arenæ imposita, accidit: Primo nempe unciæ duæ olei essentialis, deinde unciæ duæ, totidemque drachmæ olei flavi, & ultimo tandem unciæ duæ & drachmæ quatuor vel quinque olei crassi, tenacis, adeoque conjunctim septem circiter unciæ prodeunt. Monendum tamen, activum liquorem aqueo-salino-acidulum ab initio usque ad finem destillationis simul cum oleo exstillare, & notabilem proinde in terebinthinâ liquidâ totiûs ponderis partem constituere.

§. III.

Refertur terebinthina liquida ad *traumatica* & *validiora diuretica*, rariùs tamen, & sub formâ duntaxat emulsionis, vel ovi vitello admixta, contrà tussim inveteratam, asthma pituitosum, nephritidem mucido-sabulosam, gonorrhœam virulentam, & florem album internè præscribitur. Externè pleraque emplastra resolventia, discutientia, maturantia, consolidantia, nervina &c., immò unguenta nonnulla ingreditur. Usus olei essentialis ætherei, aquæ spirituosæ oleoso-acidulæ, & terebinthinæ coctæ latiùs patet, eorundemque igitur exhibitio interna paulò frequentior est. *Oleum essentiale æthereum* summâ penetrabilitate gaudet, adeoque unâ vice paucæ saltèm ejusdem gut-

tulæ ad urinam, quam violaceo odore imbuit, pellendam, sudorem movendum, mucum tenacem pectoris attenuandum, & ulcera partium internarum consolidanda in congruo vehiculo propinantur. Externè, tepidè affrictum, tumores duros, frigidos, œdematosos discutit, & in tendinum atque nervorum læsionibus, si per se, aut cum balsamo Peruviano mixtum, applicetur, egregium ac planè specificum remedium præbet. *Aqua*, tenerrimis atque mobilissimis particulis oleosis, & salinis acidulis turgida, infuso picis liquidæ analoga est, paulò majorem tamen activitatem possidet, & diureticâ inprimis, sudoriferâ, stomachali, antiputredinosâ, antiscorbuticâ, virtute illud superat. *Terebinthina cocta*, propter subtilissimi olei essentialis jacturam, viribus remissioribus donata reperitur, &, tanquàm abstergens, resolvens, aperitivum, diureticum atque traumaticum remedium, pilulis, quæ contrà varios morbos chronicos, à refractariâ viscerum obstructione, partiumque internarum exulceratione, vel ingenti etiàm humorum, præsertìm lymphæ, spissitudine atque muciditate præcipuè oriundos, præscribuntur, eâ quantitate additur, ut in unâ dosi non facilè ultrà scrupuli dimidii pondus ascendat.

Idem de *Colophonio* dicendum erit, quod ex vulgari terebinthinâ coctâ nascitur, quandò coctio diutiùs protrahitur, & massæ anteà flavæ color rubro-subfuscus cum macritudine majori inducitur. Externè tum terebinthina cocta vulgaris, tùm colophonium, loco terebinthinæ liquidæ, persertìm si circumstantiæ moderatam solummodò operationem postulant, inter emplastra emollientia, resolventia, antispasmodica, & vulneraria recipitur, & pulverisatum quoque colophonium variarum partium vulneribus inspergitur. (*a*).

(*a*) BOERHAVIUS in *Chemiæ Tom. II. p. m* 131. *sequ.* diversa terebinthinæ olea, induratumque residuum majoribus adhuc encomiis ornat; quare ea pariter, quæ loco cit. proposuit, huc transferre consultum duco: » Olea, » *scribit*, primò egredientia, levia, limpida, to- » ta inflammabilia, volatilia, valdè penetrantia, » amara, usum habent ingentem in Chirurgicis: » nam membranis, nervis, tendinibus, lacera- » tis, punctis, sectis, semisectis, calidè infusa » incomparabilia anodyna, antispastica, conso- » lidantia sunt. Arteriis, venisque, in magnam » hæmorrhagiam læsis, promptissimum, secu- » rissimum, stipticum, præstant, eo inprimis » landandum, quòd simul nervis prospiciat, si- » stat putredinem, consolidetque. Oportet tùm » valdè calidum applicare, spleniis appressis ad » locum detinere. Videatur Autor Anglus, qui » de hac re scripsit tractatum integrum Jacobus

§. IV.

BALSAMUS PERUVIANUS in *Album & Nigrum* dividitur: Albus, qui rarissimè ad nos defertur, in *regno Peruvia-*

» Yonge, titulo Currus triumphalis è Terebintho, Londini 1679. in octavo. Antiseptica mirabilis virtus ejusdem est: nam animalium quorumcunque corpora, vel partes, immersa huic liquido aliquandiù, dein exempta, parùm in aere suspensa, iterùm, iterùmque, inuncta hoc oleo, tandèm crustam induunt, sub quâ conservari queunt quam diutissimè, atque ab omni putrefactione præservari. Quæ autèm in oleo hoc immersa detinentur in lagenis incorrupta constant penitus. Id unum incommodi habet, quod sensìm opacum evadat, spissumque. Tumores frigidos, lentos, mucosos, calidum hoc oleum affrictum sæpe discutit; partes deffendit contrà frigus; laxat easdem, emollitque. Interno usu quoque aperit, calefacit, sudores, urinam, movet, hanc odore violaceo penetrabili inficit: unde in febrium intermittentium paroxysmo frigido solamen affert, ut & spina dorsi, eo inuncta, ante accessum frigoris, tantùm boni præstat, ut in ipsis Quartanis hoc modo usurpatum, remedio sit. Cavendum tamen, nam nimiâ potum copiâ, caput petit, æstum ibi, & dolorem excitat, tùm vi immani urgens Diabeten, fluxum liquoris prostatarum, & seminis inducit, moderato hinc usu solet stimulare in Venerem. Hinc evenit, ut & nomen acceperit in curandâ Gonorrhoeâ virulentâ, usu sæpe funesto: quum soleant largiore usu genitalia incendere, adeòque exacerbare id ma-

no

no & *Mexicano* spontè ex incisis certis arboribus, *Cabureiba* dictis, profluit, & fluiditate, fragantiâ, atque virtute ma-

» lùm. --- Olea, quæ spissiora prodeunt in » hac destillatione, sunt magis balsamica, con- » solidantia, dolorem nervorum sopientia, mi- » nùs penetrantia, plus emollientia; hinc in ho- » minibus calidioribus, in inflammationes pro- » nis, loco prioris balsami tenuis in usus stipti- » cos adhibentur; cæteris paria priori oleo. Ul- » timum verò crassum, tenaxque, pulcherrimum » est consolidans, fere sine suppuratione agens » sanando, viribus anodynis præstantissimum. » ---- Terebinthinæ purissimum residuum quod » superest à destillatione per aquam factâ, aut » post eductionem primi olei & spiritûs, ex eâ- » dem, in frigore durum, friabile, pellucidum » rubrum. Huic lenissimè liquefacto, si immitti- » tur insectum aliquod, atque iterùm educitur » prudenter, circumquaque crustulam circumap- » ponit pellucidam Succini instar, per quam in- » clusum conspici queat asservatum diu, & inta- » ctum, pulchro satis spectaculo; modò nitor » polituræ non deturpetur: quod ni nis facile fit, » propter summam teneritudinem hujus resinosæ » crustæ. Quandò autem Colophonia sumitur, post » secundam destillationem residua, hæc durior » erit, & rubicundior, quæ in tenuem pollinem » quàm facillimè conteri se patitur, in quo odor, » saporve multus non obtinet. Hic ille nobilis » pulvis est, qui ossibus denudatis, periosteo, » tendinibus, musculis læsis per ambustiones, cor- » rosiones, contusionem, puncturam, laceratio- » nem, semiscissionem, adeò utilis est. Qui fluxui » seroso articulari pulcherrimum dat remedium;

jori præditus eſt; niger verò, ſeu potius rubro-nigricans, cujus in Officinis pharmaceuticis ſufficientem ubique copiam habemus, ab incolis coctionis beneficio cum aquâ ſimplici ex foliis & ramis conciſis extrahitur, poſteaque, ad aquæ ſuperficiem emergens, apto quodam inſtrumento aufertur. Colorem rubro-nigricantem à vulgari foliorum, corticis atque ligni extracto mutuat, quod ſub coctione quoad aliquam partem miſcetur: Et inde etiàm, ut & à ſpiritûs notabili jacturâ ſpiſſioris conſiſtentiæ ratio petenda erit. Odorem cæteroquìn ſatìs fortem ac gratum balſamicum, & acrem, amarum, atque reſinoſum ſaporem obtinet.

§. V.

Species poſterior, quæ, deficiente priori, apud nos medicis uſibus ordinariò impenditur, ex partibus *oleoſis eſſentialibus æthereis*, & *fixis reſinoſis* conſtat. Oleum æthereum, cujus unica circiter uncia, teſte HOFFMANNO *(a)*, ex integrâ balſami librâ ſub blandâ deſtillatione humidâ prodit, rubrum eſt, atque fragran-

„ quin & cicatrici obducendæ optimum habetur. „ Compeſcit etiam fungoſas ulcerum excreſcentias ſimili modo applicatum. &c.

(*a*) In Obſ. phyſico-chym. p. 71.

tissimum, magnam tamen ad sui solutionem spiritûs vini quantitatem postulat. Residua massa resinosa, ablato oleo, debilior quidèm evadit, virtute nihilominùs & fragrantiâ non destituitur, adeòque activis medicamentis traumaticis, atque nervinis adhuc jure meritoque accensenda est. Partibus oleosis & resinosis acidulum quoque sal essentiale, longè minori tamèn quantitate, quàm in terebinthinâ, implicitum hæret; quare non adeò singularis quoque ejusdem ratio hoc loco habenda erit.

§. VI.

Ob valdè temperatam indolem balsamus Peruanus non terebinthinæ solùm, sed plerisque etiam reliquis liquoribus nativis balsamicis præferri meretur. Eminentem omninò locum inter *nervina*, *stomachalia*, *pectoralia*, *antiputredinosa*, *traumatica*, ac blanda pariter *diuretica* occupat, multùmque ideò contrà insultus epilepticos, imbecillitatem ventriculi, phtisin, asthma pituitosum, affectus scabiosos, exulcerationem intestinorum, renum atque vesicæ, gonorrhoeam virulentam, dysenteriam, cœliacam, lienteriam &c. valet. Internè à guttis aliquot ad scrupulum semi, & ultrà, cum syrupo quodam, aut vitello ovorum, aut jusculo,

vel etiam ſub forma elæoſachari & tincturæ exhibetur. Frequentiſſimè præterea pilulis, bolis, & electuariis doſi refractâ additur. Externè in ulceribus atque vulneribus cujuſcunque generis, maximè autèm in puncturis nervorum ac tendinum, nec minùs in capitis vulneribus, imbecillitate articulationum, & convulſivis atque paralyticis affectibus auxilium planè egregium præſtat. Vario modo, nunc per ſe, nunc melli roſarum, aliiſque linimentis, unguentis, & emplaſtris mixtus, nunc in ſpiritu vini ſolutus, applicatur.

§. VII.

Balsamus copaiavus, ſive Balsamus de copaiva vel copaiba præcedente Peruviano calidior eſt, longè que vilior, & liquorem ſiſtit ſubflavum, viſcoſum, tenacem, reſinoſo-oleoſum, odore fragrante, ſapore ariuſculo, amaricante, aromatico, præditum. Affertur ex *Braſiliâ*, ubi ex-vulneratâ quâdam arbore ſtillat, quam Botanici *Arborem balſami veram*, itèmque *Arborem Braſilienſem fructu monoſpermo*, incolæ vero *Copaif*, *Copahu*, *Copaiba* vocant. Occurrit duplex hujus balſami ſpecies, altera nimirùm *limpidior*, *albicans*, vel *pallidè* ſaltèm *flaveſcens*, *odoratiſſima*, altera *ſpiſſioris conſiſten-*

tia, *coloris aurei*, & *ingratioris odoris*.

§. VIII.

Ad terebinthinam, conſiſtentiâ non minùs, quàm indole, propiùs, quàm Peruvianus, accedit, & *eſſentiali oleo æthereo* adeò abundat, ut ex librâ unâ plerumque quinque, immò ſex unciæ humidâ deſtillatione elici queant. Oleum hòc, quod forti, nec ingrato odore aromatico, & penetrante ſapore acri, amaricante pollet, in principio limpidum eſt, temporis verò ſucceſſu pallidè flaveſcentem colorem induit. (*a*) Portio reſinoſa, in ve-

(*a*) B. Frid. Hoffmannus multas huic oleo, eaſque eximias, virtutes tribuit: » Miſcuimus, *ſcribit in Obſ. ſæpe allegatis p.* 22., id » cum duplâ portione axungiæ humanæ, quod » linimentum partibus, paralyſi tactis, & tono, » ſenſu, & motu deſtitutis, eximium attulit ro» bur. Neque minùs partibus ex podagrico dolo» re imbecillioribus redditis, & ad motum mi» nùs idoneis egregiam & commodam opem af» fert. Prætereà ex eo balſama vulneraria & pe» ctoralia ad uſum internum confici poſſunt egre» gia, ſi v. g. id ipſum cum oleo hypericonis » benè præparato, cum ſpermate ceti, oleo vi» tellorum ovorum miſceatur, adjectis aliquot » guttulis olei ligni ſaſſafras, macis, fœniculi » veri, ſique cum emulſione, vel lacte aſinino, » vel caprino balſamum ſumitur. Hoc balſamum » in pulmonum apoſtematibus, in ulceratione » renum, veſicæ atque proſtatarum, ſi cum adhi-

ficâ remanens, admodum tenax eſt, viribus tamen ita adhuc inſtructa reperitur, ut inter reſinas activas locum mereatur, & cum inſigni inprimis fructu emplaſtris nervinis, reſolventibus, atque traumaticis addi poſſit.

§. IX.

Maximam quidem partem, quoad vires & uſum, tam internum, quam externum, balſamus hic cum Peruviano convenit, ob olei tamen copiam paulò calidiorem naturam, uti ſupra pridem monui, poſſidet, adeoque in quibuſdam etiam caſibus cautius uſurpandus erit. Virtute diureticâ balſamum peruvianum

» b tâ prudentiâ uſurpetur, evidens auxilium & » fructum non contemnendum inde per e tu- » ros non dubito. Hoc oleum balſamicum prom- » ptè per alcohol vini ſolvitur, ſed hujus partes » quatuor ad unam partem olei, ut commodior » fiat ſolutio, requiruntur. Si loco ſpiritû vini » tinctura tartari vel antimonii acris adhibeatur, » & ſpiritus nitri dulcis admiſceatur, medica- » mentum, quod potenter urinam movet, naſci- » tur, quod in affectibus rheumaticis, cache- » ctitis præſtantiſſimæ eſt efficaciæ Elæoſacharum » ex eo paratum planè balſamicum ſaporis jucun- » dioris, quod in atoniâ ventriculi, in tuſſi ſto- » machali & inteſtinorum nimiâ laxitate & fla- » tulentâ, in paralyticis quoque affectibus cum » vino Hiſpanico vel Hungarico ſumptum ma- » gno præſidio eſt. &c.

nonnihil superat, & in calculo proinde, nephritide sabulosâ, & urinæ suppressione, si pellentia scilicet tuta invenian- tur, sæpius quam ille, exhibetur. Majorem quoque efficaciam in gonorrhoea virulenta, aliisque ulceribus venereis monstrat.

§. X.

Balsamis liquidis nativis hactenùs descriptis etiàm OPOBALSAMUM, BALSAMUS TOLUTANUS, & LIQUIDAMBARUM jungi possunt: Monendum tamen, species hasce rariùs ad nos deferri, & vario prætereà mangonio plerumque deturpatas esse. *Opobalsamum*, quod etiam *Balsamus de Mecha*, *de Gilead*, itemque *Balsamus Indicus*, *Ægyptiacus*, *Asiaticus*, *Judaicus*, *Jeruchuntinus*, *Memphiticus*, *Arabicus*, *Syriacus* &c. dicitur, in Officinis nostris rarissimè, vel rectiùs, nunquàm, reperitur genuinum, sed quod vulgò pro eo venditur, ad artis magis, quàm naturæ, producta pertinet, & plerumque ex balsamo de Copaiva, & grato quodam oleo æthereo componitur. Verum opobalsamum olìm in *Syria*, *Arabia fœlici*, & variis *Ægypti locis* ex incisâ quadam *arbusculà* promanabat, nostrâ verò ætate unicè fermè ex *arbusculis balsamiferis*, quæ in horto quodam prope *Cairum* studiosè co-

luntur, poſt vulnerationem profluit, & modica quantitas, quæ ibi quotannis colligitur, ad Imperatorem Turcicum mittitur, & aliquâ etiam ex parte ad manus magnatum pervenit. Genuinum, limpidum, albicans, fragrantiſſimum, acre, aromaticum, ac ſummâ penetrabilitate donatum eſſe dicitur. Rami & lignum hujus arbuſculæ ſub *Xylobalſami*, baccæ autem ſub *Carpobalſami* nomine venduntur. *Balſamus Tolutanus* ſive *de Tolu* in *Tolutanâ regni Peruviani provinciâ* ex ſauciatâ arbore, pino noſtrati minori haud diſſimili, exſtillat, & ab Hiſpanis ad alias gentes tranſvehitur. Colore aureo balſamum de Copaiva, odore pomum citreum, conſiſtentiâ atque virtute balſamum de Peru æmulatur. *Liquidambarum* ſive *Ambra liquida* liquorem reſinoſo-oleoſum exhibet, craſſiuſculum quidèm, terebinthina tamèn tenuiorem, ex flavo ruſeſcentem, acrem, aromaticum, ejuſdem fermè, quo ſtyrax ſolida, odoris. Arbor, quæ vulnerata hunc balſamum fundit, in *America* creſcit, & *Plataanus Virginiana ſtyracem fundens*, ſive *Styrax Mexicana aceris folio* à Botanicis nuncupatur.

CAPUT XXXVIII.

De semine Fœniculi, & Anisi, tam vulgaris, quam chinensis.

§. I.

DUplex FOENICULI SEMEN in Officinis postat, alterum *Vulgare Germanicum*, alterum *Dulce Florentinum* sive *Romanum. Fenouil.* Illud ignobilius est, hoc præstantius, & frequentioris proinde usûs medici. Fœniculum vulgare passìm in locis sylvestribus crescit, dulce autèm apud nos solummodò in hortis colitur. *In Hetruriâ & territorio Romano* uberior posterioris proventus est; hinc maxima etiàm ejusdem quantitas inde ad pharmacopolia nostra transmittitur. Semina hæc oblonga sunt, coloris subviridis, striis tamen eminentibus, spadiceo-albicantibus, aut pallidè flavescentibus distincti, saporis dulcis ac simul acriusculi, odoris grati aromatici. Semina fœniculi vulgaris cum præcedentibus quidèm conveniunt, paulò tamen longiora ac minùs crassa sunt, & dulcedine minori, acredine ex adverso majori gaudent.

§. II.

Turgent fœniculi, præsertim Romani semina, *oleo dulci* & *aromatico*, indeque præcipuam suam virtutem mutuant. Duplicis tamen id ipsum generis esse videtur: Alia enim portio, eaque maxima, fluidior atque spirituosior est, & humidâ itaque destillatione separatur; altera verò crassior atque viscosior existit, & expressionis aut extractionis beneficio in apricum deducitur. Oleum destillatum æthereum in calore satis fluidum est, & colorem flavescentem, odorem fragrantem, dulcissimumque ac simul acrem aromaticum saporem obtinet; in frigore verò coagulatur, & albedinem induit, ita, ut magìs butyrum, aut aliam quandam pinguedinem, quàm oleum, referat. Materia oleosa, viscosior, sub infusione spirituosâ simul extracta, blandâ institutâ evaporatione, sensim à massâ resinosâ secedit, adeòque quoad maximam partem seorsìm colligi potest. Pòst oleum, intuitu virtutis, principium resinosum collocandum est, in gummoso autèm parùm vel nihil activitatis latet: Nam flavescens infusum spirituosum primùm satis fortem fœniculi odorem spirat, & acrem aromaticum saporem, dulci mixtum, possidet. Perseverant etiàm hæ dotes in flavo-fuscâ

massâ inspissatâ, & odor solummodò, propter partium oleosarum ablationem, debilior evadit. Infusum verò aquosum primum debilem quidem fœniculi odorem, ast ingratiorem, eructat, & in sapore parùm saltèm dulcedinis, nihil autèm acredinis sese manifestat. Extractum vix melioris conditionis est, &, licet quidèm semen fœniculi paululùm adhuc redoleat, nullum tamen saporem possidet singularem, sed eodem rob sambuci quodammodò æmulatur. Ex unciâ seminis unâ tres fermè drachmas extracti spirituosi, & paulò majorem extracti aquosi primi quantitatem impetravi.

§. III.

Commovendo, discutiendo, ac leniter quoque ob dulcedinem demulcendo hæc semina operantur, adeoque *stomachali*, *carminativâ*, *pectorali* & *anticatarrhali* virtute sese magnoperè commendant, immò inter *antinephritica* & *galactophora* medicamenta collocari merentur. Frequentissimè igitur sub formâ infusi vinosi, aut decocti in torminibus ventris, affectibus frigidis flatulentis, vertigine stomachali, inflatione ventriculi post pastum, coryzâ, raucedine, tussi, asthmate, tumoribus glandularum, nephritide pituitoso-sabulosâ, stranguriâ &c. præscribuntur.

Decoctum aquosum ob notabilem partium spirituoso-oleosarum jacturam, infuso vinoso longè debilius est, ordinariò nihilominùs eligitur, quando semen hoc, ad uberiorem lactis proventum apud nutrices procurandum, in usum vocatur; in reliquis verò casibus infusum vinosum semper præstantius existit. Prostat etiam semen sacharo obductum. Externè vapor decocti in visûs imbecillitate conducit, & ipsa semina recentia contusa, partibus suggillatis, & mammarum tumoribus imposita, multùm ad sanguinem extravasatum, & lac coagulatum discutiendum ac resolvendum valent.

§. IV.

Cum fœniculi seminibus SEMINA ANISI VULGARIS, *Anis*, tàm *minora*, quàm *majuscula*, quoad principia constitutiva, naturam, vires, & usum valdè conveniunt; adeoque multa de iis dicere haud attinet. Parva sunt, subrotunda, in acumen desinentia, striata, colore subviridi, aut subviridi-spadiceo, odore grato atque fragrante balsamico, sapore subdulci & aromatico. In *Turingiâ & territorio Bambergensi* Anisum copiosè in agris seritur, indeque magna quotannis seminis quantitas aliorsùm evehitur: Crescit tamen in multis quoque regionibus aliis,

& illa inprimis species, quæ ex insulâ *Melitâ* affertur, optima judicatur. Virtus hujus seminis unicè ab *oleo essentiali æthereo*, & *substantiâ fixâ resinosâ* dependet, in parte *gummeâ* enim, etiamsi in unciâ unâ drachmas duas ac totidem fermè scrupulos pondere attingat, nulla activitas notatu digna deprehenditur. Oleum essentiale æthereum largiùs quidèm inhæret, non adeò copiosè tamen post humidam destillationem colligitur, quoniàm difficiliùs separatur, multumque, ad superficiem, ob eandem fere cum aquâ gravitatem specificam, assurgere renuens, in aquæ poris remanet. In calore perfectè liquidum est, atque subflavum, in frigore autèm, æquè ac fœniculi oleum, in massam, pinguem, albissimam, coagulatur. Præter oleum æthereum parùm quoque *olei crassioris*, expressione duntaxat separabilis, adest, ita tamen, ut hoc magis in parte seu substantiâ seminis interiori, illud autem in cortice hospitetur. Inspissata substantia fixa resinosa, cujus circiter drachmam unam & grana viginti octo ex integrâ seminis unciâ impetravi, nigricans est, odoris balsamici specifici, & saporis dulcis atque aromatici, cui lenissima tamen amarities admixta sentitur. De viribus nihil addam, quoniàm semen anisi, uti anteà pridèm monui,

fœniculi ſemini haud diſſimile eſt, & commodè in ejus locum ſurrogari poteſt. Præſcribitur in infuſo vinoſo & aquoſo theiformi, rariùs in decocto, & ſubinde etiàm maſticatoriis & pulveribus pepticis groſſioribus ſive ſic dictis *Trageis*, miſcetur. In Officinis quoque *Semen conditum* proſtat.

§. V.

Semen Anisi stellati, ſive Semen Badian, *Stern-Unib*, ex *Indiâ orientali*, & *Ruſſiâ* ad nos defertur. Planta, cujus genus tamen & ſpecifici characteres nondum ſatis innotuerunt, *Aniſum ſtellatum*, itemque *Aniſum peregrinum*, *Indicum*, *Chinenſe*, *Exoticum inſularum Philippinarum* &c. vocatur, & in *Chinâ* inprimis, *Tartariâ orientali*, & *Inſulis Philippinis* creſcere traditur. Ad uſum medicum magis capſulæ ſeminales, quàm nuclei incluſi ſive ipſa ſemina, expetuntur, quoniàm longè majorem præ hiſce activitatem poſſident. Capſulæ hæ, quæ ordinariò ex ſex, ſeptem, vel octo radiis, ad unum centrum coeuntibus, conſtant, duræ atque foris rugoſæ ſunt, coloris rubiginoſi, odoris grati fragrantis, ſaporis ſubdulcis & aromatici. In radiis memoratis ſemina oblonga, depreſſa, lævia, ſplendentia, flavo-ſubfuſca latent, quæ ſubſtantiam

molliorem ſive pulpam albicantem, pinguem, ſapore dulci atque ſubacri aromatico præditam, includunt.

§. VI.

Magna reſpectu principiorum ſimilitudo aniſum vulgare & Chinenſe intercedit, & partes *oleoſo-reſinoſæ* in poſteriori paulò calidiori duntaxat indole eſſe videntur. Semina plus olei ætherei ſub humidâ deſtillatione reddunt, quàm capſulæ ſeminales, & hæ ex adverſo acriorem ſubſtantiam reſinoſam continent. Adeſt quoque in utriſque copioſum principium fixum *gummoſum*, quod valdè tamen debile reperitur, adeòque parùm, vel nihil, ad virium augmentum confert. Nam rubro-fuſcum extractum aquoſum, cujus dimidiam fermè unciam ex integrâ unciâ capſularum impetravi, debilem ſaltèm odorem, debilemque ſaporem aromaticum poſſidet; extractum ſpirituoſum verò, licet vix drachmas duas pondere attingat, longè majorem energiam odore non minùs, quam ſapore ſuo prodit.

§. VII.

Circa vires nil ſingulare dicendum reſtat, quum ſimplex hoc, ſi majorem operationis vigorem exceperis, perfectè in hoc paſſu cum ſemine fœniculi & aniſi

vulgaris conveniat. Præſcribitur in pulvere, à granis aliquot ad ſcrupulum ſemi, nec raro pariter, doſi tamen largiori, infuſis vinoſis, & aquoſis theiformibus additur. Locum quoque inter maſticatoria moderata tuetur, multùmque ad fœtorem oris corrigendum, nec minùs, ſi imprægnata nimirùm ſaliva ad ventriculum defluat, ad digeſtionem promovendam, flatuſque diſcutiendos valet.

CAPUT XXXIX.

De Semine Coriandri & Nigellæ romanæ.

§. I.

SEMINA CORIANDRI OFF., ſive CORIANDRI MAJORIS C. B. ſunt rotunda, ſtriata, ſubfuſca, aut ſubfuſco-albicantia, ſaporis & odoris aromatici. Planta apud nos in hortis colitur, alibi autèm, v. g. in *Alſatiâ*, in arvis ſeritur, immo in *Italiâ* hinc inde ſpontè provenit. Quandò hæc ſemina adhuc recentia ſunt, odorem gravem, cerebro & nervis quodammodò nocivum, ſpirant, hinc exſiccata ſolùm, halitu viroſo impetuoſiori ſensìm orbata, uſui medico interno impenduntur.

§. II.

Continent *partes oleosas*, *resinosas* ac *gummeas*: Oleum essentiale æthereum parciùs inhæret, nec adeò larga quoque substantiæ gummeo-resinosæ collectio sub extractione observatur. Extracta & inspissata portio gummosa rob sambuci odore & sapore æmulatur, ac parùm activa existit, in substantiâ resinosâ autèm, æthereo tamèn oleo adhuc prægnante, multùm virtutis latet. Nam flavescens infusum spirituosum gratum seminis odorem specificum emittit, & acrem aromaticum saporem possidet. Massa inspissata balsamicum quidèm odorem retinet, respectu saporis autèm, qui saltèm subacris est, debilior deprehenditur; manifesto documento, oleum essentiale præcipuam odoris, saporis, & activitatis causam materialem constituere.

§. III.

Refertur hoc semen inter medicamenta *stomachalia*, *carminativa*, & *cephalica*, nec raró proinde contrà ventriculi imbecillitatem, affectus flatulentos, vertiginem stomachalem, incipientem cataractam, coryzam diuturnam, & memoriæ debilitatem præscribitur. Plerumque assumitur condîtum, vel infusis vinosis &

pulveribus groſſioribus, qui Trageæ vocantur, rariſſimè autèm decoctis, additur. Externè epithematum diſcutientium, ac roborantium ingredientia auget.

§. IV.

SEMINA NIGELLÆ ROMANÆ ODORÆ LOB., ſive *Nigellæ flore minore ſimplici candido* C. B. *Xœmiſcher Schvarh-Kummel*, angulosa ſunt, nigra, ſaporis ſubacris aromatici, odoris fragrantis. Planta alibi ſolummodò in hortis, alibi etiàm in arvis ſeritur.

§. V.

Scatet hoc ſemen *principiis fixis*, tàm *reſinoſis*, quàm *gummeis*, & modicam pariter *olei eſſentialis* quantitatem in mixtione fovet. Oleum partìm mobile æthereum eſt, partìm craſſius unguinoſum: Hoc expreſſione, aut extractione cum ſpiritu vini, illud deſtillatione humidâ ſeparatur; virium tamèn ratio præcipuè ad oleum æthereum, & ex parte quoque ad fixam ſubſtantiam reſinoſam, quæ amaricans & ſubadſtringens deprehenditur, redit; portio gummea autèm, ob inertiam ſuam, vix annotationem meretur, licet notabili quantitate inhæreat, ac pondere ſuo ultrà drachmas duas in unâ ſeminis unciâ aſcendat.

§. VI.

Tribuuntur huic ſimplici vires *diſcutientes*, *roborantes*, *anodynæ*, *anticatarrhales cephalicæ*, *anthelminticæ*, *carminativæ*, *uterinæ* & *ſpecificæ galactophoræ*, adeòque, ſub pulveris, aut infuſi vinoſi formâ, nonnunquàm contrà vertiginem, coryzam rebellem, cephalalgiam rheumatico-catharrhalem, febres quartanas, colicam hyſtericam, fluorem album &c., nec minùs ad ſanguinem congrumatum diſſolvendum, fluxum menſtruum & lochialem promovendum, uberioremque lactis proventum procurandum, exhibetur. Externè in gravedine, coryzâ, hemicraniâ, vertigine, ſuſurru aurium, obauditione aliiſque capitis affectibus, præſertìm catarrhalibus, multùm prodeſt, quandò inter epithemata ſicca, cucuphas, pulveres errhinos, & ſuffumigia recipitur. Fumus quoque, per infundibulum admiſſus, vermiculis, in dentibus carioſis hoſpitantibus, inimicus eſt, eoſque necat, vel tamen è nido ſuo exturbat.

CAPUT XL.

De semine Cinæ rutæ & tanaceti.

§. I.

SEMEN CINÆ corpuscula seu granula exhibet parva, oblonga, ex squamosis quasi funiculis, uti HERMANNUS loquitur (a), compacta, colore ex viridi flavescente, odore balsamico, nonnihil tamen ingrato, sapore subacri, amaro, & pariter balsamico prædita. Dicitur etiam *Semen Zinæ*, *Sinæ*, *Chinæ*, *Semen Sanctum*, *Santonicum*, *Semen Zedoariæ*, *Semen Lumbricorum vulgare*, *Semen contra Vermes*, *Sementina* &c.

§. II.

Rarissimè, vel nunquàm, perfectè purum ad nos defertur, sed aridis foliolis, pale s, arenulis, aliisque quisquiliis, quin diversarum prorsùs plantarum seminibus, plerumque remixtum venditur; quod puritatis vitium subindè quidèm mercatorum fraudibus, frequentiùs tamen singulari colligendi modo, à TAVERNIERO descripto (b), tribuendum

(a) In Chynos. mat. med. p. 151.
(b) *In seinen Reisen* P. II. lib. 3. cap. 15.

eſt. Plantæ enim, quæ parva hæc ſemina largiuntur, in pratis creſcunt, &, cum horum thecæ, & vicina foliola, ſuperveniente maturitate, citò exareſcant, adeòque priores ſemina facilè excidere permittant, incolæ binarum ſportellarum ope excutere illa coguntur; hinc aliter fieri nequit, quin arida foliola, fruſtula capſularum ſeminalium, aliaque heterogenea, ſub percuſſione dejecta, ſportellarum alterâ, quâ ſemina excuſſa præcipuè excipere ſolent, ſimul colligant.

§. III.

Circa plantæ memoratæ determinationem, quod noſtro ævo, quo frequentes pridem peregrinationes in quoſcunque terræ angulos inſtitutæ fuerunt, utique mirandum eſt, auctores valdè diſſentiunt. Præter Dioscoridem enim, multi, tùm priſci, tùm recentioris ævi ſcriptores, hanc plantam *abſinthii* ſpeciebus accenſent, eamque cùm Casp. Bauhino plerumque *Abſinthium Santonicum Alexandrinum* vocant. Cleyerus, *Dn. de* Jager, & complures alii eandem inter *Abrotani* ſpecies referunt, immò nonnulli, uti v. g. Ettmullerus (*a*), ſemen cinæ modernum neque abſinthii, neque abrotani Santonici, ſed *tanaceti* ſemen eſſe, opi-

(*a*) In oper. in Comment. Ludov. p. 560.

nantur. Similis dissensio etiàm circà patriam occurrit. Vix laudatus enim TAVERNIERUS, nec minùs POMETUS, LEMERY, &c. herbam santonicam in *Persiâ*, præsertìm *Caramaniâ*, & prope *Russiæ* limites, nec minùs in regno Tartarico *Boutan* crescere testantur: Alii *Palestinam*, *Ægyptum*, & *Arabiam*, alii *Chinam* & quasdam *Indiæ orientalis* provincias patriam illi assignant, & alii denique, quorum relatio tamen neotericorum experientiæ prorsus repugnat, in *Galliæ* provincia *Xantonge*, unde etiam hoc semen *Xantonicum* dictum putant, uberrimum ejus proventum esse, perhibent. (*a*) Difficile igitur est, sub tanto auctorum dissensu, certi quidquàm determinare, diffiteri tamen nequeo, sententiam eorum mihi reliquis videri probabiliorem, qui herbam Santonicam *abrotani* speciem esse, nec in unâ solùm, sed pluribus regionibus orientalibus, maximè autèm in Persiâ, & *Magnæ Tartariæ* regno *Thibet*, sive Bou-tan, quod in Chinæ & Indiæ confiniis jacet, provenire tradunt. Nam, teste allegato *Domino de* IAGER, qui diu in Indiâ vixit, & plantam Santonicam sæpissimè propriis lustravit oculis, hanc & abrotanum maxima, quoad formam ex-

(*a*) Conf. Valentini Mus. Muscot. p. 132. seq.

ternam, similitudo intercedit. (*a*).

§. IV.

Valdè denique difformes authorum sententiæ circà principia activa reperiuntur: Sæpiùs v. g. allegatus HERMANNUS seminibus hisce *salia fixa* tribuit, *alcalicæ* procul dubio indolis, quoniàm vermium nidum, quem nonsolùm putridum, sed etiam acidum judicat, destruere testatur. NICOLAUS LEMERI contrariam fermè, vel admodùm tamen diversam, fovet sententiam, & semina hæc *copioso oleo*, & *sale volatili essentiali* instructa esse tradit. Verumenimverò, laudati scriptores, & reliqui omnes, qui ipsis largiun-

(*a*) „ Ratio, *in Epistolâ quadam*, *ad Dn.* „ GEORG. EVERHARD. RUMPHIUM *missâ*, *scribit*, cur sementinam abrotani, minimè verò „ absinthii, speciem esse credam, hujus plantæ „ forma externa nititur, quam plus vice simplici „ vidi, & hoc pariter me impulisse fateor, ut „ vocabulum Arabicum *Sjehh* sive *Scheha*, uti „ posuit illud Rauwolffius, per *abrotanum* interpretarii maluerim, quam *absinthium Seriphium*, „ quoniam notabilis differentia, uti dictum, „ circà formam observatur, & mihi in Persiâ „ prætereà & Golkonda relatum fuit, utramque „ absinthii speciem, in pharmacopoliis venalem, „ non *Sehehh*, aut *Seheha*, sed *Assintien*, quod „ ultimum vocabulum à Græco ἀψίνθιον derivatum est, appellari. &c. Vid. Valentini Lib. cit. in Append. Epist. III. p. 14.

tur aſſenſum, à veritatis tramite plus minùſve deflectunt, uti hoc ſpagyrica examina, quæ cum ſemine hoc ſuſcepi, ſatis ſuperque confirmant. Primò nempe quatuor uncias humidæ deſtillationi in cucurbitâ vitreâ humiliori ſubjeci, at nihil prorſùs olei eſſentialis inde prodiit, licet aqua prolecta forti odore balſamico imbuta eſſet. Non credibile quoque videtur, oleum æthereum ſubſtantiale è longè majori ſeminis quantitate copiosè proditurum eſſe. WEDELIUS enim ex integrâ librâ vix aliquot guttulas obtinuit, & NEUMANNUS pariter in aquâ deſtillatâ leviſſimum duntaxat oleoſi principii veſtigium deprehendere potuit (*a*): Unde luculentiſſimè patet, oleum illud, quod in Officinis quibuſdam pro oleo Cinæ venditur, non verum atque eſſentiale ejus oleum æthereum eſſe, ſed aliud planè, ſuper Cinæ ſemina ſolummodò abſtractum.

§. V.

Quum unam deinde ejuſdem ſeminis unciam cum aquâ ſimplici aliquandiu in blandâ digeſtione collocarem, infuſum obtinui fuſco-rubeſcens, ſapore valdè amaro, ac moderatè ſimul balſamico, & odore ſatis forti, ipſius ſeminis odori ſi-

(*a*) Lib. cit. p. 780.

millimo,

millimo, præditum, quod, evaporando ad justam consistentiam redactum, extractum præbuit, coloris fusci, ad nigrum nonnihil inclinantis, odoris debilis, saporis amari atque balsamici. Pendebat circiter drachmas tres, & grana aliquot. Residuum siccatum, superfuso vini spiritu, adhuc scrupulum unum extracti resinosi reddidit. Alia uncia seminis, cum spiritu vini digestioni temporariæ primùm subjecta, tincturam suppeditavit flavo-bruneam, quæ magìs vini spiritum, quàm semina, redolebat, & sapore balsamico præcedens infusum aquosum superabat, amaro autèm paulò inferior erat. Extractum inspissatum fusco-nigricans, cujus pondus ad drachmas duas & semi ascendebat, odorem paululùm quidèm ingratum, fortiorem tamen, quàm ipsa tinctura, spirabat, & sapore satis quoque amaro, atque balsamico, propiùs prætereà, quàm in extracto aquoso, ad specificum seminis saporem accedente, donatum erat. Ex residuo, iteratæ infusionis ope cum aquâ simplici, adhuc drachmam integram extracti gummosi impetravi. NEUMANNUS, uti in sæpiùs allegatis *Prælectionibus chymico-pharmaceuticis p.* 780. testatur, majorem extracti, tàm aquosi, quàm spirituosi primi, quantitatem obtinuit; cu-

jus differentiæ ratio ſine dubio diverſæ adhibiti ſeminis puritati, maturitati, ac bonitati adſcribenda erit.

§. VI.

A medicorum pleriſque Cinæ ſemini ſolæ vires *anthelmintica* adſcribuntur, immò ſunt, qui, præeunte THEODORO ZWINGERO (*a*), medicamentum hoc, abſentibus vermibus noxium magìs, quàm utile, futurum, quin ipſos vermes, quod ROCHAS credidit (*b*) procreaturum, exiſtimant. Attamen, priores virtutem hujus ſeminis cancellis juſtò arctioribus includunt, & poſteriores ſententiam tuentur, rationi non minùs, quàm experientiæ valdè contrariam: Hæc quippe docuit manifeſtè atque creberrimè, Cinæ ſemina non ſolis anthelminticis, ſed egregiis quoque viribus *roborantibus*, *diſcutientibus*, & *antiputredinoſis* inſtructa eſſe: Nec ratio quoque, principiorum indole nixa, ullo modo refragatur, ſed valdè potiùs experientiam confirmat. Nam volatile principium balſamicum diſcutiendo æquè, ac confortando operatur, & fixa principia reſinoſo-gummea, balſamico pariter atque amaro ſapore donata, roborandi virtutem non ſolùm validè augent, ſed

(*a*) Vid. Theat. botan. Lib. III. cap. 103.
(*b*) Vid. Valentini Muſ. Muſeor. p. 133.

prutridam etiam saburram, sive illa in primâ culinâ, sive alibi stabuletur, destruunt, & imminentem humorum corruptionem prohibent.

§. VII.

Ex virtutibus hisce generalioribus variæ demùm virtutes specialiores deducendæ sunt, *stomachalis* nimirùm, *carminativa*, *uterina*, *cephalica*, *nervina*, & *pectoralis*. Dùm blandè enim balsamica & amara hæc semina ventriculi tunicas roborant, & viscidas atque corruptas cruditates, in eodem collectas, corrigunt, appetitum augent, & motum peristalticum, quo digerendi facultas præcipuè nititur, vegetiorem reddunt; &, quum flatuum proventus uberior ordinariò mucidis impuritatibus, & indè continuè nascenti materiæ rudi perspirabili, nec minùs debili vi expultrici, sive debili contractioni, quæ tunicarum flacciditatem frequentem agnoscit causam, tribuendus sit, in clarâ paritèr luce positum esse, reor, cur semina hæc flatus discutiant, ac novam, eamque largiorem, eorum genesin avertant. Pari propemodùm ratione virtutes uterinæ, pectorales, nervinæ, cephalicæ, explicandæ erunt: Nihil quippe nervis, meningibus cerebri, aliisque partibus membranaceis magis

amicum est, nihil quoque vividam earum oscillationem meliùs excitat, restituit, auget, quàm blanda balsamica, & modicè amara, quæ absque impetu operationem suam exercent, nihil denique vegetum pulmonum motum efficaciùs conservat, & pituitæ molestum, atque perniciosum decubitum impedit, quàm laudatæ indolis medicamina: Immò, nullum pharmacorum genus uteri statum magis illibatum præstat, & fluxûs menstrui inordinatum successum, aut plenariam suppressionem, quibus plerumque spasmi hysterici superveniunt, meliùs avertit, quàm temperata ejusmodi discutientia ac roborantia.

§. VIII.

Antiputredinosæ & stomachali virtuti maximam partem superstruenda est specifica virtus anthelmintica: Maximam, inquàm, partem; inficias enìm ire nequeo, eandem simul quoque à singulari sapore & odore, quo semina hæc ab aliis corporibus balsamicis & amaris sese distinguunt, derivandam esse. Prompta videlicet vermium in canale intestinali exclusio, vegetum eorum incrementum, & stupenda nonnunquàm multiplicatio plures habent causas, quarum præcipuæ tamen ad ventriculi imbecillitatem, sabur-

ræ putridæ ac viscidæ accumulationem, & bilis, ceu egregii vermium antidoti, inertiam redeunt. Singulis hisce vitiis semen santonicum medetur: Specifici quippe veneni instar vermes, qui odorem & saporem ejus perferre nequeunt, enecat, cruditates viscidas ac putridas, quæ nidum & amicum pabulum hostilibus hisce incolis præbent, abstergit ac corrigit, bili inerti pristinam amaritiem naturalem reddit, & ventriculum rursùs atque intestina ità roborat, ut prior debitè resolvendis esculentis, posteriora autèm impuritatibus, post chyli præparationem relictis, promovendis ac tempestivè expellendis sufficiant. Præstat tamen eidem semper laxantia, v. g. rhabarbarum, radicem mechoacannæ albæ, mercurium dulcem, & similia addere, ut vermes occisi, unà cum saburrâ heterogeneâ & inimicâ, eo citiùs atque certiùs excludantur, nec priores forsan, quandò, post necem suam diutiùs retenti, in fœtidum liquamen putredine resolvuntur, humores corrumpant, adeòque plus, quàm anteà, sanitati noceant. Necesse præterea est, ut huic pharmaco, si vermium causâ exhibendum est, semper dulcia quædam misceantur, quo vermes eò meliùs ad degustandum antidotum alliciantur, nec, inimicum saporem & odorem confestìm

percipientes, ab esu planè abstineant.

§. IX.

Usus hujus medicamenti specialior latiùs adhuc extenditur, idemque cum insigni omninò fructu in affectibus flatulentis & spasmodicis, nec minùs in morbis singulis, qui ex atoniâ partium solidarum, & humorum spissitudine nascuntur, adhiberi potest. Præter cardialgiam igitur, colicam, passionem hypochondriacam & hystericam, huc pariter apoplexia pituitosa, debilitas memoriæ, vertigo, variæ otalgiæ, odontalgiæ ac cephalalgiæ species, epilepsia stomachalis & verminosa, tussis pituitosa, asthma frigidum humorale, varia appetitûs atque digestionis vitia, profluvia alvina, diabetes, fluor albus, febres intermittentes, cachexia, vulgaris & icteritia, gonorrhoea benigna &c. referri merentur. Exhibendi formâ variat: Nunc enim sacharo obductum assumitur, nunc pulveribus additur, nunc rotulas, morsulos & electuaria ingreditur, nunc in infuso aut decocto, quæ, pro morbi ac scopi differentiâ, modo cùm aquâ aut cerevisiâ, modò cum lacte aut vino paranda erunt, nunc denique sub tincturæ formâ propinatur. Fateri tamen cogor, præ antiores hoc medicamentum simplex vires edere,

si in substantiâ exhibetur, aut inter ejusmodi compositiones, in quibus nulliùs principii jacturam facit, nec naturalis quoque mixtionis destructionem patitur, justâ quantitate, quæ generatim à granis aliquot ad integram drachmam ascendere potest, recipitur.

§. X.

Ob virium analogiam Cinæ semini SEMINA RUTÆ HORTENSIS LATIFOLIÆ, & TANACETI VULGARIS LUTEI C. B. jungi possunt: Notandum tamen, apud priora virtutem magis in capsulis seminalibus, quæ valdè fragrantes sunt, atque oleosæ, quàm in ipsis seminibus, latitare. Dantur in pulvere & infuso vinoso.

CAPUT XLI.

De semine Apii, Petroselini, & Dauci, tam vulgaris, quam cretici.

§. I.

SEMINA APII PALUSTRIS C. B., sive APII OFFICINARUM, *Semenche d'Ache*, parva sunt, striata, coloris subfusco-aut subflavo-spadicei, odoris fragrantissimi, saporis amaricantis & aromatici. Gaudent principiis activis *oleosis*, *resino-*

sis & *gummeis;* præcipua tamen virtus oleo ingenita reperitur. Oleum partim crassius & ignobilius *unguinosum* est, partim nobilius *essentiale æthereum.* Illud expressione difficilè separatur, & simul cum substantiâ resinosâ extrahendum est, hinc pondus quoque exactè determinari nequit: Hoc autem, destillando ex integrâ seminis librâ prolectum, unam fermè drachmam pendet. Non contemnenda quoque virtute pars resinosa instructa deprehenditur. Nam flavescens infusum spirituosum primum, fortem, eumque specificum, diffundit odorem balsamicum, & acris, amaricantis, aromatici, saporis sensum in gustûs organo excitat. Massa inspissata similis conditionis est, præterquàm, quòd amarities atque acredo aromatica major adhuc, quàm in infuso, existat. Aliter de satis inerti portione gummosâ sentiendum erit: Hæc enim post infusi aquosi inspissationem acriusculo duntaxat, subamaricante, ac debili balsamico sapore pollet. Ex seminis unciâ unâ scrupulos quatuor & grana duodecim extracti spirituosi primi, & drachmas duas ac totidem fermè scrupulos extracti aquosi primi obtinuit.

§. II.

Pertinet hoc semen ad sic dicta qua-

ruot ſemina calida minora, & magnoperè inprimìs, ob vires ſuas *diſcutientes*, *carminativas*, *aperitivas*, & *diureticas*, in obſtructione viſcerum, calculo, ſuppreſſione urinæ, affectibus flatulentis, torminibus ventris, tumore mammarum, à lactis coagulatione oriundo, aſthmate pituitoſo, hydrope, præſertìm aſcite, cachexiâ icteritiâ, & pleriſque uteri morbis frigidis prædicatur. Plerumque infuſis vinoſis additur, & interdùm quoque in pulvere, à granis aliquot ad ſcrupulum integrum, præſcribitur.

§. III.

Cum Semine Apii paluſtris SEMEN PETROSELINI OFF., ſive APII VERI HORTENSIS MATH. *Semence de Perſil*, convenit, paulò remiſſiores tamen vires obtinet, & doſi igitur largiori in morbis vix memoratis exhiberi poteſt. Parùm quoque, vel nihil, naturæ nimirùm ac virium intuitu, SEMINA DAUCI VULGARIS TOURNEF., ſive PASTINACÆ SYLVESTRIS MATH., & SEMINA DAUCI CRETICI ſive DAUCI FOLIIS FOENICULI TENUISSIMIS C. B., *Semence de Carotte*, *Bilder-und Cretiſcher Mœhren-Kummel*, differunt. Hæc ex inſulâ *Cretâ* ſive *Candiâ Italiâ*, aliiſque regionibus calidioribus afferuntur, & corpuſcula ſiſtunt oblonga, in alterâ tamen

extremitate acutiora, ſtriata, villoſa, ſubluteo-incana, odoris modicè fragrantis, ſaporis acris aromatici: Illa autèm apud nos paſsìm in locis incultis ſylveſtribus, ubi planta creſcere amat, colliguntur, & præcedentibus paulò minora ſunt, compreſſa, villoſa, cinerea, odoris & ſaporis aromatici debilioris. Principium oleoſo-reſinoſum in Semine Dauci Cretici, quod ſolum examini chemico ſubjeci, valdè activum eſt, gummeum verò, ob inertiam ſuam vix conſiderationem meretur. Extractum quippe ſpirituoſum primum, colore ſaturatè aureo donatum, ex ſeminis unciâ unâ circiter drachmam unam cum ſemiſſe pendet, & odorem quasì melleum ſpirat, ac ſatis acrem, ſubamaricantem, aromaticum ſaporem linguæ imprimit; aquoſum verò, brunneo-nigricans, debili ſapore ſuo rob ſambuci quodammodò æmulatur, & poſt aliquam moram leviſſima ſaltem acredinis veſtigia monſtrat: Pondere tamen ſpirituoſum ſuperat, &, ſuppoſi â æquali ſeminis quantitate, ultrà drachmas tres gravitate ſuâ aſcendit. Eodem modo, quo Apii ſemina, & in iiſdem quoque morbis, Dauci utriuſque ſemina in uſum vocantur, plus tamen, quàm illa, in nephritide pituitoſo-ſabulosâ, ſtranguriâ, & doloribus poſt partum præſtare creduntur.

CAPUT XLII.

De Semine Carvi, Cumini, ammeos, Anethi, & Levistici.

§. I.

SEMINA CARVI OFFICINARUM, sive CUMINI PRATENSIS C. B., *Biesen-Kummel*, parva sunt, oblonga, tenuia, striata, paululùm incurva, fusca, saporis & odoris aromatici. Planta spontè in pratis crescit, & hinc inde pariter, præsertim in *Thuringiâ* & *Franconiâ*, in arvis seritur.

§. II.

Quatuor seminibus calidis majoribus annumerantur, creberrimèque, ob validas ac satis egregias vires *discutientes*, *commoventes*, *roborantes*, *stomachales*, *carminativas*, & *uterinas*, in morbis variis, maximè autèm in vitiis digestionis, affectibus flatulentis, torminibus ventris, tympanitide, vertigine stomachali, singultu, obstructione hepatis & lienis, morbis pectoris pituitosis, passione hystericâ, fluore albo, doloribus post partum, suppressione lochiorum &c. in usum trahuntur. Dantur per se crudâ aut

condîta, vel juſculis, aliiſque eſculentorum generibus adduntur, vel coquuntur cum cereviſiâ, & vino quoque, quæ exhibendi formâ, intuitu effectus, optima eſt, infunduntur. Externè epithemata partibus ſugillatis, & mammis, à lacte coagulato tumefactis, nec minùs abdomini, præſente paſſione quadam flatulentâ, diarrhoeâ, dyſenteriâ, vel urgentibus etiam torminibus ventris, imponenda, ut & ſimilis virtutis emplaſtra ingrediuntur.

§. III.

Memoratarum virium ratio ad *oleum eſſentiale æthereum*, & ex parte quoque ad *fixam ſubſtantiam reſinoſam* redundat; à parte gummeâ autèm non adeò ſingularis effectus expectandus erit. Oleum, quod rubri coloris eſt, fragrantiſſimum, valdèque calidum exiſtit, & notabili quantitate, ſi ſemina matura ſunt, ſub humidâ deſtillatione prodit. Tinctura ſpirituoſa prima, colore flavo-viridescente tincta, odorem ſeminis ſpecificum, quanquàm debiliorem, eructat, & aromatico pariter atque ſpecifico ſapore ſimplex ſatis prodit. Maſſa inſpiſſata parùm, vel nihil, differt, & majori ſaltèm acredine aromaticâ prædita ſentitur. Infuſum aquoſum primum, quod coloris rubro-fuſci

dilutioris est, fortiori quidèm odore specifico, quàm tinctura spirituosa, gaudet, saporem verò longè debiliorem obtinet, eumque, ut & odorem, ablatis nimirùm post inspissationem partibus oleosis æthereis, ita ampliùs amittit, ut simplex inde vix, aut ne vix, cognosci queat. Recepta uncia seminis una, pondus extracti primi spirituosi circiter scrupulos quatuor & grana aliquot, extracti aquosi autèm drachmam unam & grana viginti septem æqueat.

§. IV.

SEMINA CUMINI sive CYMINI OFFICINARUM, *Semence de Cumin*, *Sarten-Kummel*, carvi seminibus majora sunt, oblonga, subfusca, striis tamen subluteo-albicantibus prædita, odoris & saporis aromatici ingrati. Planta, quæ *Cyminum* sive *Guminum sativum* I. B. est, apud nos in hortis seritur, in *Indiâ*, autèm, *Persiâ*, aliisque regionibus calidioribus spontè crescit. Optima seminis species, quæ plerumque in Officinis nostris prostat, ex *Italia* affertur.

§. V.

Æquè, ac præcedentia, ad quatuor semina calida majora referuntur, in naturali tamen mixtione suâ *principia oleoso-*

resinoso-gummeo paulò ingratiora fovent; quemadmodùm hoc odor eorum, si nonnihil saltem digitis terantur, nec minùs infusi utriûsque, maximè autèm aquosi, sapor & odor abundè confirmant. Nauseosi hujus odoris & saporis origo partìm in volatili portione oleoso-spirituosâ, partìm in fixâ resinosâ quærenda videtur. Extractum enìm aquosum, saturatè fuscum, exeuntibus sub evaporatione particulis volatilibus, satis jucundè olet, & saporem debilem, nec ingratum, saporem balsamicum, cui lenissima acredo admixta est, possidet; spirituosum verò, flavo-fuscum, magis ipsiûs seminis odorem specificum spirat, & ingratum quoque, subacrem, amaricantem, aromaticum, saporem linguæ imprimit. Prius, recepta seminis uncia una, drachmas tres & grana aliquot, posterius autèm solummodò scrupulos quatuor, & grana octodecim pondere suo attingebat. In extracto aquoso parùm ampliùs virtutis latet, & virium itaque ratio unicè fermè ad principia resinoso-oleosa redit. Quoad virtutes & usum cum seminibus carvi conveniunt, paulò mitiorem tamen operationem, ob parciorem olei ætherei inhæsionem, exercere creduntur.

§. VI.

Semen Ammeos, sive Amios, quod hoc pariter loco, propter magnam naturæ analogiam, collocari meretur, duplicis generis est, alterum nempè *Vulgare*, alterum *Creticum*, sive *Verum*. Semina *Ammeos Vulgaris*, sive *Majoris* parva sunt, striata, cinereo-sublutea, amara, acria, ac modicè fragrantia. Planta, quæ hæc semina fert, apud nos in hortis colitur, in *Italiâ* autèm spontè in locis sylvestribus crescit, & *Ammi majus* c. b., *Vulgare* sive *commune* Dod., itèmque *Ammi vulgare majus latioribus foliis, semine minùs odorato* i. b. &c. dicitur. Semina *Ammeos veri*, sive *Cretici* formâ externâ à præcedentibus parùm quidèm differunt, colore tamen spadiceo, & majori fragrantiâ, longèque acriori sapore aromatico gaudent. Planta, quæ maximè in *Cretâ*, *Syriâ*, *Ægypto*, & *Æthiopiâ* provenire traditur, est *Ammi Creticum aromaticum* Lob., *Ammi parvum foliis fœniculi* c. b., *Fœniculum annuum origani odore* Tournef., *Cuminum Æthiopicum* Diosc. &c.

§. VII.

Semen Ammeos Cretici sive Cumini Æthiopici frequentiùs quàm, ammi vul-

garis, in usum medicum trahitur, quoniàm principiis *oleosis essentialibus*, & *resinoso-gummeis* nobilioribus instructum est. Olei ætherei quantitas modica est, fixa verò substantia resinoso-gummea mixtionem satis copiosè ingreditur; Ex unciâ enìm seminis unâ scrupulos quatuor ac grana duodecim extracti spirituosi-primi, & æqualem fermè quantitatem extracti aquosi primi impetravi. Massa flavo-rubescens, magìs resinosa, virtute, uti clarè è sapore ejus valdè acri aromatico cognoscimus, præpollet, gummea fusco-nigricans autèm debilior est, & amaricantem duntaxàt, ac modicè acrem aromaticum saporem obtinet. Odor aromaticus, qui præcipuè ab oleo æthereo, ceu principio primario, dependet, sub infusi utriusque evaporatione adeò imminuitur, ut in extractis, ad justam consistentiam redactis, lenissimus saltèm balsamicus, non ampliùs tamen, præsertim in extracto aquoso, specificus, remaneat.

§. VIII.

Optimè in pulvere, tàm subtiliori, quàm grossiusculo, præscribitur, à granis aliquot ad scrupulum unum, nec minùs in infuso vinoso, à scrupulo dimidio ad drachmam semissem, immò integram. Vires generaliores itidèm *discutientes*, *ca-*

lefacientes, *roborantes*, *carminativæ*, *stomachales* & *uterinæ* sunt; hinc in præcedentium quoque locum commodè surrogari, & in iisdem morbis, in quibus illa prosunt, exhiberi potest. Notandum saltèm, semen ammeos Cretici paulò calidioris naturæ esse, & dosi proinde comparativè moderatiori ægris exhiberi.

§. IX.

De Seminibus Anethi hortensis C. B., & Levistici vulgaris Math. multa subjungere supervacaneum duco, quoniam, respectu naturæ, virium, atque usûs, à descriptis carvi seminibus parùm distincta sunt: Monuisse saltèm sufficiat, oleum essentiale æthereum in mixtione paulò parciùs, quàm apud semina carvi, hospitari, halitumque seminis anethi, præsertim recentis, de indole narcoticâ nonnihil participare, & contusum igitur, ad somnum conciliandum, infantum temporibus subindè applicari.

CAPUT XLIII.

De Baccis Lauri atque Juniperi.

§. I.

BACCÆ LAURI oblongæ ſunt, rotundæ, ſub tenui pelliculâ nigricante nucleum includentes geminum, ſubfuſcum, odoris aromatici, ſaporis acris, amaricantis, oleoſi, ac paritèr aromatici. Arbor, quæ has baccas fert, eſt *Laurus vulgaris* C. B., ſive *Laurus vulgatior baccifera* LOB. In *Luſitaniâ*, *Hiſpaniâ*, *Italiâ*, aliiſque regionibus calidis maximâ ubertate, ac paſsìm ſpontè adoleſcit, apud nos autèm ſolummodò hortorum incola eſt, ſedulamque culturam poſtulat.

§. II.

Præter *inutiles partes terreas*, & *fixum principium gummeo-reſinoſum*, *duplex oleum*, alterum nempè *craſſius unguinoſum*, expreſſione ſeparandum, alterum *ſubtile*, *æthereum*, *valdè aromaticum*, in mixtione naturali fovent. In aromatico hoc oleo eſſentiali præcipua virtutis ratio latet; hinc, eodem prorsùs ſeparato, vires valdè immunitæ ſentiuntur. Oleo ſuccedit ſubſtantia fixa, & poſtremo demùm loco

pars gummea, quæ pura ac solitaria admodùm iners reperitur, collocanda est.

§. III.

Militant hæ baccæ inter activa *roborantia, stomachalia, carminativa, uterina*, atque *bezoardica*, & egregiè proindè affectibus flatulentis, vitiis appetitûs atque digestionis, frigidisque uteri morbis, nec minùs paralysi, catarrhis capitis atque pectoris, doloribus post partum, quin ipsis febribus malignis, medentur. Dantur in pulvere ad grana aliquot, vel etiàm sub formâ infusi vinosi, à scrupulo dimidio ad drachmam semi. Varias prætereà compositiones pharmaceuticas ingrediuntur, nec raro quoque esculentis difficilioris resolutionis, condimenti loco, adduntur. Si in pulvere exhibentur, doses moderatæ esse debent, ne viscoso suo oleo ventriculo molestiam inferant, & nauseam, vel ipsum vomitum excitent. Externè inter epithemata, unguenta, & emplastra nervina, stomachalia, & carminativa, immò, inter insessus uterinos recipiuntur.

§. IV.

Baccæ Juniperi Off. sunt *Juniperi vulgaris fruticosa* c. b., *Bayes de Geniévre* baccæ rotundæ, nigricantes, vel rectiùs,

fuſco-aut cœruleo nigricantes, quæ ſub tenui pelliculâ pulpam fragrantem, acrem, ſubdulcem, aromaticam includunt, cui tres acini oblongi triangulares ingeniti hærent. Creſcunt hi frutices arboreſcentes ſive arbores fruticoſæ in *plerisque regionibus ſeptentrionalibus*; & in *Germania* quoque noſtrâ hinc inde, maximè autem in *Vogtlandia*, ſatis uberem earum proventum obſervare licet. Baccæ altero demùm anno ad juſtam maturitatem perveniunt, hinc quovis tempore in fruticibus hiſce tùm fructus maturi cœruleo-nigricantes, tùm virides immaturi conſpiciuntur.

§. V.

Sapor, odor, ac tota virtus unicè in pulpâ latent, quæ ſola ex gratis & activis *principiis reſinoſis, gummeis*, & *oleoſis* compoſita eſt: Notandum tamèn, fragrantiam & acrimoniam aromaticam præcipuè ad ſubſtantiam reſinoſo-oleoſam, ſaporis verò dulcedinem unicè ad partem gummeam redundare. Oleum, quod veſiculis exiguis, per pulpam diſperſis, incluſum eſt, & temporis ſucceſſu in reſinam ſiccam induratur, deſtillatione humidâ elicitur, & aquâ ſpecificè levius, flavum, fragrantiſſimumque deprehenditur. Libra baccarum una, ſi perfectam maturitatem adeptæ fuerint, circiter drachma stesreddit. Tinctura ſpirituoſa

prima coloris aurei eſt, odoris grati balſamici, ſaporis ſubacris, ſubamaricantis, & aromatici. Poſt evaporationem relinquit maſſam duplicis generis, alteram nimirùm flavam, ſemiliquidam, dulcem, oleoſam, alteram tenacem, reſinoſam, dentibus atque palato valdè adhærentem, ſubfuſco-virideſcentem, ſaporis reſinoſi atque nonnihil aromatici. Undè liquidò conſtare arbitror, quòd oleum eſſentiale in baccis hiſce partìm mobilius æthereum, partìm craſſius, magiſque viſcoſum exiſtat. Uncia baccarum una mihi maſſæ utriûſque, conjunctìm lance examinatæ, unciam dimidiam & aliquot grana ſuppeditavit. Infuſum aquoſum primum, ſi baccæ integræ recipiuntur, pellucidum eſt, pallidè rubrum, odoris balſamici, ſaporis balſamico-ſubdulcis, paululùm tamèn nauſeoſi, & in receſſu ſubamaricantis: Sin baccæ verò diſſectæ adhibentur, ſolutio, etiàm filtrata, poſt digeſtionem turbida ac ſordidè ſublutea deprehenditur, & majori, quàm præcedens infuſum, fragrantiâ, atque gratiori pariter dulcedine aromaticâ pollet. In extractis inſpiſſatis leviſſima hæc differentia vix ampliùs animadvertitur, & maſſa utraque rob ſambuci odore æmulatur, gratumque ſaporem ſubdulcem, aromatico nonnihil remixtum, linguæ

imprimit. Non differt quoque quantitas; dùm prior æquè, ac posterior, recepta baccarum uncia una, tres fermè drachmas pondere attingit.

§. VI.

Inter efficacissima ac planè eximia medicamenta *stomachalia*, *carminativa*, *pectoralia*, *diuretica*, *uterina*, *antiscorbutica*, & *bezoardica* vilissimi hi fructus sibi locum vindicant, multùmque auxilii, quum operationem suam blandè discutiendo, abstergendo, demulcendo, ac roborando absolvant, ab usu eorum in ventriculi imbecillitate, lienteriâ, cœliacâ, affectibus flatulentis, hydrope humido, & tympanitico, dysuriâ, nephritide pituitoso-sabulosâ, obstructione mensium, tussi, asthmate, raucedine, aliisque morbis catarrhalibus, nec minùs in scabie vulgari & scorbuticâ, peste, cæterisque febribus malignis expectandum est, si, pro ægritudinum diversitate, modò per se commendantur, modò sub formâ infusi, cum vino aut aquâ fervente parandi, exhibeantur. Usum quoque egregium atque amplissimum sic dictum Rob in praxi obtinet (*a*), & frequentissimè

(*a*) » Rob ipsum, FRID. HOFFMANNUS » *in O. s. physico-chym. p.* 12. *scribit*, medici- » nam præbet ad roborandum imbecillem ven-

imprimis bolis & electuariis ſtomachalibus, pectoralibus, & diureticis additur. Externè ipſæ baccæ epithemata ſicca diſcutientia, carminativa, ac roborantia, nec minùs ſuffumigia, ac balnea uterina &c. ingrediuntur, & multùm prætereà, ſi cum vino coquantur, idemque tepidum aliquamdiù in ore detineatur, in odontalgiâ rheumatico-catarrhali atque ſcorbuticâ prodeſſe ſolent.

CAPUT XLIV.

De Nuce Moſchata & Mace.

§. I.

NUx Moschata, ſive Myristica; *Noix Muſcade*, vel *Oblonga* eſt, vel *Rotunda*: Illa, quæ etiàm *mas* vocatur,

» triculum, ad tonum reſtituendum dejectum » inteſtinalem in alvi fluxibus, ad præſervatio» nem à calculo, ab hydrope, præſtantiſſimam. » Commodè ſolvitur in vino Hiſpanico, vel alio » dulci & potente, & cochleatim offertur poſt » cibum ſumptum, vel ante lecti introitum. Hoc » medicamentum juvat ſenes, quibus veſicæ vi» tia, & in urinæ emiſſione difficultates, nec » non imbecillitates ventriculi & inteſtinorum » valdè familiares ſunt, & noſtrâ opinione hoc » Rob ſupergreditur vires olei deſtillati, quo» niàm illud magis temperatum, hoc verò ca» lidum eſt.

arboris sylvestris progenies est, & rarò, vel nunquàm, cum odore atque sapore penitùs fermè destituta sit, ad exteros transmittitur; hæc autèm, quæ vulgò *fœmina* audit, nucleum compactum, pinguem, in superficie nonnihil rugosum, odore grato, sapore oleoso-aromatico, & colore foris cinereo-ferrugineo, intùs pallidè flavescente, venulis spadiceis, distincto, donatum, sistit, & ubique apud pharmacopoeos & aromatarios venalis prostat. Arbores, quæ nucem hanc proferunt, in *Insulâ Banda Indiæ orientalis* nascuntur, & folia, mali Persicæ foliis haud dissimilia, breviora tamen, latiora, & magis subrotunda, nec minùs florem rosaceum, valdè odoratum, habent, cui nux succedit, triplici integumento, *pulposo* videlicet, *filamentoso*, & *duriori corticoso*, sive *lapideo*, cincta. Integumentum prismum pulposum in principio, æquè, ac apud nuces juglandium nostrarum, viride est, deinde autèm, maturitate superveniente, hinc inde maculas flavo pupureas sortitur, ac sensim dehiscit; quo facto, secundum integumentum, sive cortex filamentosus, aut potiùs ramoso-reticulatus, pinguis, oleosus, purpureus, odoratissimus, qui *Macis* est, in conspectum prodit. Hic putamini tertio duriori, quod nucem ipsam proxime ambit,

bit, solummodò laxè adhæret, ac facilè proindè detrahitur. In principio, uti vix dictum fuit, macis purpurei coloris est, posteà autèm, quandò nimirùm aeri libero exponitur, & blando calore siccatur, flavum induit. Nuces maturæ, remoto duplici hoc integumento, tandemque diffracto putamine duriori, eximuntur, &, postquam per horas aliquot in saturatâ aquâ calcis vivæ maceratæ, atque obiter iterùm aquâ purâ ablutæ fuerunt, siccantur, ut diutiùs à corruptione immunes persistant. In Indiâ persæpè pariter integri fructus, virides tamen, ac paulò juniores, saccharo condiuntur, quoniam ita præparati diutissimè perdurant, & saporis non minùs atque odoris suavitate, quàm egregiâ etiàm virtute analepticâ, stomachali, & aphrodisiacâ sese commendant.

§. II.

Ad formandam nucis myristicæ mixtionem partes *terreæ*, *gummeæ*, *resinosæ*, & *oleosæ* concurrunt. Partes terreæ, quæ dimidiam fermè ponderis partem constituunt, per se inertes sunt, sub unione verò cum reliquis principiis ad augendam virtutem subadstrictoriam aliquid conferunt. In substantiâ fixâ gummeâ solitariâ parùm quoque activitatis depre-

henditur, & inspissatum igitur extractum aquosum, quod, assumptâ unâ nucum unciâ, circiter drachmas duas & scrupulum unum pendet, debilissimum saltèm odorem spirat, & adeò debili quoque sapore balsamico-subamaricante pollet, ut simplex inde vix ampliùs cognosci queat. In extracto spirituoso primo, resinoso magìs, quàm gummeo, majorem quidèm virtutem delitescere, odor fortis specificus, & sapor amaricans, aromaticus atque subadstringens testantur, præcipua nihilominùs, odoris, saporis, ac virium ratio ad oleum essentiale redit, quod duplicis generis est, alterum nempè *crassius*, *unguinosum*, alterum *subtilius*, *fragrantius*, *æthereum*. Hoc destillatione humidâ elicitur, & in integrâ nucum librâ circitèr unciam dimidiam vel drachmas quinque pondere æquat; illud verò exprimitur, & tantâ copiâ adest, ut plerumque quatuor, quinque, immò sex, unciæ colligantur. Quandò hoc posterius aquâ tepidâ aliquamdiù lavatur, & residuum posteà spiritu vini rectificatissimo extrahitur, portio liquidior, flava, pinguis, odorata, penitùs separatur, nihilque remanet, nisi massa solidior, insipida, inodora, sevum aut ceram albam colore ac consistentiâ æmulans, nec in aquâ ampliùs, nec spiritu vini solubilis,

quæ parandis balsamis spissiusculis externis creberrimè excipientis loco inservit, & ideò etiàm *mater balsamorum* vocatur. Silentio quoque prætermittere nequeo, olei ætherei destillati moleculas diversæ subtilitatis, & diversæ pariter gravitatis specificæ esse, idemque eapropter aquæ partìm innatare, partìm in eâdem fundum petere.

§. III.

MACIS ab ipsâ nuce myristicâ, intuitu principiorum, vix discrepat, præterquàm, quòd *oleum essentiale æthereum*, nec minùs *fixa substantia resinosa* mixtionem paulò majori quantitate ingrediantur, & hæc in unciâ unâ circiter ad drachmas duas & grana sedecim, illud verò in librâ integrâ ad drachmas quinque, immò sex, pondere ascendat. Notandum tamen, partem resinosam nunquàm perfectè puram obtineri, sed multis particulis oleoso-unguinosis, sub extractione cum spiritu vini simul solutis, nec evaporatione prorsùs auferendis, remixtam esse. In *parte gummosâ* nil singulare quærendum est, eademque, seorsim considerata, tota fermè iners deprehenditur, ac valdè debili saltèm sapore balsamico-subamaricante, non ampliùs tamen specifico, gaudet.

§. IV.

Eminent bina hæc ſimplicia inter medicamenta aromatica, & frequentem uſum, ob vires ſuas *roborantes*, *ſtomachales*, *carminativas*, *cephalicas*, *cardiacas*, & *uterinas*, in multis morbis, ex humorum viſcoſitate, partiumque ſolidarum flacciditate oriundis, maximè autèm in appetitûs atque digeſtionis vitiis, affectibus frigidis flatulentis, vomitu, lienteriâ, cœliacâ, aliiſque profluviis alvinis, torminibus ventris, nec minùs in palpitatione cordis, ſyncope, debilitate memoriæ, paralyſi, vertigine, atque cephalalgiâ ſtomachali, ſuppreſſione menſium, fluore albo, prolapſu uteri atque vaginæ, ſterilitate, torpore venereo &c. inveniunt. Macis paulò calidiorem indolem poſſidet, ac confortando inprimìs, commovendo, & diſcutiendo operationem ſuam exercet, nux myriſtica verò, quæ temperatior exiſtit, præter diſcuſſionem, commotionem &c., blandam quoque adſtrictionem præſtat. Adduntur condimenti loco eſculentis, vel manducantur, vel vino infunduntur. Nux moſchata interdum quoque, nunc ſibi relicta, nunc antèa paululùm toſta, inter pulveres recipitur. Doſis in genere à granis aliquot ad drachmam ſemiſſem aſcendit. Externè

ad ingredientia emplastrorum, nervinæ, cephalicæ, stomachalis, atque carminativæ virtutis, pertinent, & subinde etiam decocta vulneraria vinosa atque unguenta ingrediuntur. Olei destillati & expressi usus, qui latè quoque patet, in libris pharmaceuticis videndus est.

CAPUT XLV.

De Pipere, Cubebis, & Amomo.

§. I.

IN Officinis nostris pharmaceuticis triplex PIPERIS species prostat, *Piper* videlicet *rotundum nigrum*, sive *Melanopiper*, *Piper rotundum album*, sive *Leucopiper*, & *Piper longum*, sive *Macropiper*. PIPER NIGRUM grana sistit rotunda, rugosa, nigricantia, pisi vulgaris magnitudine, odore fragrante, & sapore valde acri ac fervido aromatico prædita. Planta, quæ in plerisque Indiæ orientalis locis, maximè autèm in *Malabariâ*, *insulisque Sumatrâ*, *Javâ*, *Sundâ* &c. crescit, sarmentosa est, volubilis, hederæ arboreæ instar, arbores, aliasque plantas, immò perticas, in terram defixas, scandens. Folia ejus ampla, valdè nervosa, ovata, anteriùs tamen cuspidata, &

flores, in ſpicam diſpoſiti laxiorem, monopetali, campaniformes eſſe dicuntur. Grana brevibus inſident petiolis, & aggregatione ſuâ, fermè inſtar fructuum groſſulariæ non ſpinoſæ, racemos, arctiores tamen, ex triginta, quadraginta, quinquaginta, imo pluribus granis compoſitos, formant. In principio virides ſunt, & æquali ſuperficie, deinde rubræ evadunt, tandemque, ad perfectam nempe maturitatem perductæ, decerptæ, ac ſoli per aliquot dies expoſitæ, nigreſcunt, & rugoſitatem aliquam contrahunt.

§. II.

Grana Piperis Albi à præcedentibus figurâ orbiculari, magnitudine, odore, & ſapore parùm vel nihil differunt, non rugoſa tamen ſunt, ſed lævia, compactiora, gryſeo albicantia. Circà originem eorum ſcriptores diſſentiunt: Alii enim piper album à nigro ſolâ maturitate diſcrepare opinantur: alii ex pipere nigro arte produci, nihilque aliud eſſe contendunt, niſi piper nigrum, macerationis temporariæ & agitationis beneficio in aquâ dulci aut ſalsâ marinâ decorticatum, & alii denique iſtud à diversâ quidèm plantâ, non genere tamen, ſed ſpecie ſaltem aliquantulùm à priori diſtinctâ, provenire ſtatuunt. (*a*)

Pro meo judicio ſententia poſtrema rationi & experientiæ magis, quàm reliquæ, conſentanea eſt, eidemque proinde ſubſcribere nullus dubito.

(*a*) » Quidam, *Excell.* HEISTERUS *in Diſſert. de Pipere p.* 10. *ſcribit, ope muriæ* corticem inde (*à pipere ſcilicet nigro*) ſeparari, » atque ſic album ex nigro præparari perhibent, » ſed ſine ratione. Verùm GARCIAS (in Hiſt. » aromat. Lib. I. p. 22.), & STAPELIUS contrarium ſuſtinet, docetque (Comment. in » Theophraſt. p. 1180.), hæc duo piperis ge- » nera omninò à diverſis provenire plantis, quæ » verò tam parùm differrent, ut vitis baccis al- » bis & nigris, quæ ante fructus maturos vix » diſtingui poſſent, refertque STAPELIUS, » ſe à nautis, & navigantibus, qui ex Indiâ » orientali redierunt, utriuſque hujus piperis ra- » mulos & racemos integros accepiſſe, baccis » maturis onuſtos, qui illos ſecum ex Indiâ illâ » attulerant, ubi nonſolùm ex illis intellexit, » horum ramulorum plantas, unde eos decerpſe- » runt, revera diverſas eſſe, & alteras piper ni- » grum, alteras album, ſine omni prægreſsâ præ- » paratione & ſine omne arte proferre, ſe ipſum » quoque quòd diſtinctæ ſint plantæ, ex ipſis il- » lis ramulis ſatis perſpicuè cognoſcere potuiſſe, » ſcribitque inſuper, ſe ex illis peregrinantibus » intellexiſſe, baccas utriuſque hujus plantæ » principio, & quandò nondùm maturæ ſunt, vi- » rides eſſe, poſtea verò illas rubrum, & poſt- » quàm ſiccæ fiunt, nigrum, has autem album co- » lorem induere, forte ſicuti in ribeſiis videmus, » baccas eorum immaturas omnes virides eſſe, » poſtea autèm quando matureſcunt, vel album,

§. III.

Piper longum formâ planè singulari gaudet, fructumque exhibet siccum, durum, teretem, cylindraceum, unciam aut sesquiunciam circiter longum, coryli, aut rectiùs, betulæ julum figurâ suâ quodammodò æmulantem, ex numerosis granulis minoribus, papaveris aut sinapi semina magnitudine æquantibus, & vermiculato plexu dispositis, compactum, coloris gryséi, odoris aromatici, saporis acerrimi, urentis. Planta præcedenti, quæ piper nigrum profert, crescendi modo ac foliis paritèr simillima esse traditur, & folia paulò majori duntaxat teneritudine, dilutiori viriditate, pluribusque nervis donata dicuntur. Cre-

» vel rubrum, vel etiam nigrum colorem indue-
» re, pro diverso illarum plantarum sive fruti-
» cum genio, quæ specie differunt, vel ut aliis
» magis placet, tantùm uniûs speciei varietatis
» sunt. Ita ut hæc duo pipera quidèm ad unum re-
» vera genus pertineant, quia sibi invicem & fo-
» liis, & modo crescendi, & baccis, excepto
» colore, similes sint, adeòque non nisi specie,
» sicuti ribesia diversi coloris fructibus tantùm à
» se invicem differant: Rariores verò esse plan-
» tas piperis albi in Indiâ, quàm nigri, ità ut
» in Malavar illud non nisi Magnatum mensis,
» teste Garcia, inferatur, qui hoc etiàm nigro,
» aliter quàm Dioscorides fecit, multùm præ-
» fert, libro citato pag. mihi 89. &c.

ſcere quidèm in *insulâ Javâ*, *aliisque Indiæ* orientalis locis, in ſolâ tamen *Bengalâ* uberior ejus proventus obſervatur.

§. IV.

Quoad naturam, principia activa, & vires medicas deſcriptæ tres piperis ſpecies conveniunt, ac ſola tantùm acredo fervida in pipere longo paulò major, quam in utroque rotundo, exiſtit. Principia activa partìm *oleosa*, partìm *gummeo-resinosa* ſunt. Oleum eſſentiale æthereum, quod aquæ conſtanter innatat, & pallidè aureo colore donatum cernitur, piper odore quidèm & ſapore prodit, immò ſolam odoris ſpecifici rationem continet, non acerrimum tamen, uti *Excell.* HEISTERUS in *Dissertatione allegatâ* (*a*) retulit, ſed adeò potiùs temperatum eſt, ut guttula deguſtata lenem duntaxat, ac gratam acrimoniam aromaticam, citrà ullum moleſti ardoris aut mordacis puncturæ ſenſum, linguæ, cæteriſque oris partibus imprimat. Quid? quòd, aqua deſtillata, etiamſi piper valdè redoleat, multaſque ſeparatione peractâ, moleculas oleoſas retineat, acredine prorſùs deſtituta, ac penè inſipida deprehenditur. B. NEUMANNUS ex integrâ piperis nigri librâ ſub deſtillatione

(*a*) p. 31.

humidâ olei drachmas tres cum ſemiſſe prodire perhibet (*a*): Attamen, aſſenſum illi in hoc paſſu præbere nequeo. Vix laudatus HEISTERUS enim ex librâ unâ vix drachmam impetravit, & ego pariter quatuor ſolummodò ſcrupulos ex æquali quantitate elicere potui: Credo tamen, in mixtione piperis plus olei hoſpitari, quoniàm ſub deſtillatione & ſeparatione multùm receptaculo & vitro hypocleptico adhæret, multùmque etiàm, uti antea dictum, in aquâ remanet.

§. V.

Non reſidet quoque fervida piperis acredo in parte ejus gummeâ, ſed unicè in ſubſtantiâ reſinoſâ quærendâ eſt. Nam portio gummea, (priùs tamen extractâ reſinoſâ), iteratâ aquæ ſimplicis infuſione ſeparata, odore, ſapore, & virtute penitùs fermè caret, immò ipſa infuſa & extracta aquoſa prima, licet aliquam ſubſtantiæ reſinoſæ partem, intimiùs gummoſæ implicitam, ſimul contineant, debilem duntaxat ſaporem acrem, debilemque odorem aromaticum poſſident: Infuſa contrà & extracta ſpirituoſa linguam, palatum, fauces, ac labia tantoperè urunt ac pungunt, ut inflammatio ferè metuenda ſit. Ardor quoque ſatis diu per-

(*a*) L. c. p. 985.

durat, & magna salivæ viscidæ copia elicitur. Notandum tamen, piper longum in hoc passu piper nigrum rotundum, & hoc iterùm album nonnihil superare. Quantitates substantiæ resinosæ ac gummeæ in triplici specie parùm differunt, & uncia una plerumque drachmam unam & grana aliquot extracti primi spirituosi, & dimidiam fermè unciam extracti aquosi primi largitur.

§. VI.

Ad calidissima ac potentissima medicamenta aromatica, quæ vehementer partes solidas urendo ac pungendo, validèque humores attenuando operantur, piper referri meretur, adeòque magnam sub usu interno circumspectionem postulat. Conducit saltèm subjectis frigidis phlegmaticis, nocet verò siccis, cholericis, plethoricis, & in iis itaque morbis solummodò locum invenit, qui ex humidâ partium solidarum flacciditate, & frigidâ, mucidâ, crassâ, humorum dyscrasiâ maximè nascuntur. Specificè inprimis convenit in vitiis digestionis, ex collectâ copiosâ saburrâ pituitosâ oriundis, nec minùs in refractariâ febre quartanâ, cachexiâ, œdemate membrorum, catarrhis rebellibus, fluore albo diuturno &c., multùmque etiam in principio hy-

dropis humidi prodesse creditur. Piper rotundum nigrum frequentissimè, album rariùs, longum verò nunquàm apud nos cibis condimenti loco additur. In medicinâ verò usus longi & rotundi utriusque æquè frequens est. Datur in infuso vinoso, rariùs in pulvere, & si in substantiâ illud assumere placet, integra rotundi grana, & longum grossiusculè saltèm contusum, deglutire præstat. Subtilis enim piperis pulvis ventriculi rugis altiùs immergitur, & facilè, dum pertinaciter adhærescit, eminenti ardore suo inflammationem, aliaque prava pathemata, præsertìm apud subjecta ficciora ac sensibiliora, producere valet. Dosis semper moderata esse, & à paucis granis ad dimidium solummodò scrupulum ascendere debet. Externè cataplasmata & emplastra rubefacientia, nec minùs pulveres & decocta, in paralysi linguæ, laxitate uvulæ, intumescentiâ glandularum salivalium, odontalgiâ frigidâ catarrhali &c. adhibendâ, ingreditur.

§. VII.

Præter notiores hasce piperis species, in Officinis quibusdam adhuc alia, quæ Piper odoratum Jamaicense, itemque *Amomum spurium*, *Piper Tavasci*, *Piper Chiapæ* &c. dicitur, prostat. Arbor,

quæ hunc fructum profert, ac simul quoque cassiam caryophyllatam largitur (*a*), est *Myrtus arborea aromatica foliis laurinis*, in variis *Indiæ occidentalis* locis, maximè autèm in *insulâ Jamaicâ*, adolescens. Baccæ maturæ nigræ sunt, splendentes, in parte superiori parvâ coronâ instructæ, juniperi baccis adhuc majores; immaturæ autèm, quas incolæ ordinariò decerpere, atque aliorsùm transmittere consueverunt, minores paulò viridesque reperiuntur, & sub exsiccatione demùm ad solem, primò flavum, tandemque fusco-nigricantem colorem acquirunt. Sub cortice pulpam subviridem, quæ binos acinos continet, includunt, & odore denique atque sapore suo caryophylla aromatica, immò nucem moschatam quoque, cinnamomum, piper ordinarium, & baccas juniperi aliquantulùm æmulantur.

§. VIII.

In Angliâ piper Jamaicense magnì æstimatur, & frequentissimè, propter indolem temperatiorem, majoremque saporis atque odoris gratiam, piperis vulgaris loco, ad cibos condiendos adhibetur, tutiorisque prætereà usûs medicì esse creditur. Principia ejus activa magis

(*a*) Conf. Cap. de Cassiâ caryophyll. p. 186.

cum principiis caryophyllorum, quàm piperis ordinarii conveniunt, acredo tamèn, quæ in parte fixâ renſinoſâ præcipuè latet, longè moderatior deprehenditur: Quod eſſentiale autèm oleum æthereum attinet, cujus dimidia circiter drachma ex integrâ librâ ſub deſtillatione humidâ prodit, illud, intuitu odoris, ſaporis & gravitatis ſpecificæ, gennino oleo caryopyllorum valdè analogum eſt. Ad bina hæc principia vires unicè redeunt. In parte fixâ gummeâ enim, quæ pura, & penitùs à moleculis reſino-ſo-oleoſis liberata, admodùm inertem ſaporem poſſidet, nulla virtus ſingularis quærenda eſt, licet in unciâ unâ duas ferme drachmas pondere ſuo æquet, & reſinoſam ideò, cujus unica circiter drachma adeſt, quantitate ſuperet.

§. IX.

A pipere ordinario CUBEBÆ OFF., ſive *Cubebæ vulgares* C. B., *Cubeben*, *Haupt-Kærner*, formâ & indole non adeò quoque diſcrepant: Baccæ enìm rotundæ ſunt, magnitudine piperis granis nunc æquales, nunc paulò majores, rugoſæ, caudatæ, ſeu tenui pediculo inſtructæ, coloris fuſci, vel albicantis, vel fuſco-aut gryſeo-nigricantis, odoris fragrantis, ſaporis aromatici ac valde acris. Cortex

scaber exterior nucleum rotundum, lævem, compactiorem, foris fusco-rufescentem, intùs albicantem, includit, & acrior propemodùm, quam ipse nucleus, deprehenditur. Nonnulli, quòd addere placet, cubebas etiàm *Piper caudatum* vocant.

§. X.

Afferuntur ex *Indiâ orientali*, & copiosiùs inprimis in *regno Pegu, insulisque Ceylon* & *Java* provenire dicuntur. Planta, quam HERMANNUS itidèm ad *frutices convolvulaceos* refert, specie saltèm non genere, à plantâ pipiferâ distincta est: Hederæ quoque instar, arbores scandit, & æquè pariter, ac vulgaris pipifera, fructus racemosos fert.

§. XI.

Valdè activa *principia oleoso-resinosa* in mixtione fovent: Activa, inquàm, oleoso-resinosa; gummea quippe substantia, licet largiori quantitate, quàm resinosa; inhæreat, æquè, ac in præcedentibus simplicibus, admodùm iners reperitur, & debilem suum odorem, debilemque saporem subacrem atque amaricantem paucis quibusdam particulis oleosis, post evaporationem infusi aquosi primi in extracto relictis, partìm etiam mixtis miculis

nonnullis resinosis debet. Oleum essentiale æthereum, quod parcâ saltèm quantitate sub humidâ destillatione elicitur, aquâ specifice gravius, suaveolens, & indole temperatâ piperis oleo non dissimile existit. Hoc igitur præcipuam fragrantiæ, substantia fixa resinosa autèm præcipuam acredinis rationem in se continet. Nam infusa, & extracta spirituosa ipsas cubebas specifico sapore acri, aromatico, & amaricante perfectè produnt, immò extractum mixtum, post olei destillationem in vesicâ aut cucurbitâ residuum, pristinam cubebarum acredinem linguæ imprimit, & fragrante saltèm odore aliquantulùm orbatum deprehenditur. Uncia cubebarum una plerumque drachmas duas cum semisse extracti primi spirituosi, & drachmas tres extracti aquosi primi largitur.

§. XII.

Mucum, aliosque humores viscidos cubebæ potentissimè dissolvunt, ac vegetam in solidis oscillationem, moderatiorem tamen, quàm piper vulgare, excitant; hinc inter *pectoralia* quoque, *anticatarrhalia* & *stomachalia* medicamenta eminent, & magnam inprimis efficaciam in tumore glandularum salivalium, laxitate uvulæ, paralysi linguæ, raucedine

refractariâ, tussi, dyspnoeâ, asthmate, catarrho suffocativo, à tenaci pituitâ, partiumque solidarum flacciditate oriundis, nec minùs in cephalalgâ & hemicraniâ rheumatico-catarrhali, susurru aurium, affectibus soporosis, rebelli febre quartanâ, cruditatibus ventriculi pituitosis, vertigine stomachali, cachexiâ, hydrope ascite recentiori, &c. monstrant. Plerumque per se manducantur, vel vino infunduntur, vel grossioribus pulveribus, immò herbæ Nicotianæ, infumum vertendæ, modicâ quantitate miscentur. In substantiâ à granis aliquot ad scrupulum semi, in infuso vinoso autèm à scrupulo uno ad drachmam integram exhiberi possunt.

CAPUT XLVI.

De Caryophyllis & Antophyllis.

§. I.

CARYOPHYLLI sive CARYOPHYLLA AROMATICA OFF., *Clous de Gerofle*, *Burh-Nægelein*, *Burh-Nelcten*, neque immaturi Arboris caryophylliferæ fructus sunt, uti plerique hactenus crediderunt, neque initia fructuum, sed potiùs calices florum, exsiccati, oblongi; angulosi, nonnihil rugosi, formâ clavum obtusum

quodammodò referentes, in alterâ, eaque ſuperiori extremitate, quatuor apiculis ſive cuſpidulis, ſtellatìm decuſſatis, globulumque inſidentem ſive capitulum intermedium circumquaque fulcientibus, inſtructi, coloris extrinſecùs fuſci, ſubfuſci, aut rubiginoſi, intùs ſubluteo-rufeſcentis, odoris fragrantiſſimi, ſaporis grati, acris, aromatici, ac ſatis urentis.

§. II.

Globulus memoratus futuri floris rudimentum eſt, aut rectiùs oculus floris, è quatuor complicatus pelliculis, quæ ſeſe, quamprimùm calices, anteà ſubvirides, rubeſcere incipiunt, sensìm pandunt, floremque involutum in conſpectum prodire permittunt. Valdè hi flores ſuaveolentes ſunt, & ex quatuor petalis, primò candidis, poſteà vireſcentibus, multiſque prætereâ ſtaminulis albis, piſtillum tenue & acutum, ex quadrato umbilico ſive alveolo prominentem, ubique cingentibus, componuntur. Incipiente prædictâ coloris mutatione, floribuſque nondùm evolutis, caryophylli decerpuntur, & in ſole poſtea exſiccantur, donec conſuetum colorem fuſcum aut rubiginoſum acquiſiverint.

§. III.

Quandò diutiùs in arbore relinquuntur, ut efflorefcere, fensìmque ad fructûs maturi perfectionem pervenire poffint, quadruplo fermè majores, craffiorefque evadunt, & eodem ferè modo, quo calices rofarum fylveftrium, in baccas oblongè-rotundas, in parte fuperiori aliquantulùm umbilicatas, fub cortice craffiori rubiginofo nucleum, durum, oblongum, folidum prorsùs ac fimplicem, vel fubinde etiàm bifidum, includentes, five in fic dictos ANTHOPHYLLOS, *Mutter-Nelcken*, transformantur. Ex arbore hi ipfi, ceu fructus perfecti atque maturi, partìm fpontè decidunt, partìm flagellis &c. decutiuntur, & eodem quidèm, quo caryophylli, odore & fapore, longè tamèn debiliori, gaudent. Superftes præterea virtus, quod addendum duco, præcipuè in cortice refidet, in nucleo autèm parùm ampliùs faporis & odoris fentitur.

§. IV.

Arbor, quam C. BAUHINUS *Caryophyllum aromaticum fructo oblongo* vocat, folia habet, laurinis non diffimilia, anguftiora tamen, & plerumque ad pyri altitudinem excrefcere, vel quocunque

tamen lauro celſior eſſe dicitur. Quondàm in ſingulis propemodùm inſulis *Moluccis* uberrimus harum arborum proventus erat; noſtrâ verò ætate, poſtquàm Batavi illas in locis pleriſque extirpare, funditùſque delere allaborarunt, ſola *Amboina* eaſdem copiosè alit.

§. V.

Caryophylli aromatici adhuc integri, h. e., recentiores, & præſtantiori principio ſuo activo à fraudulentis nondùm orbati (*a*), *oleo eſſentiali* valdè ſcatent, & ſatis copioſâ pariter *ſubſtantiâ fixâ gummeo-reſinoſâ* inſtructi ſunt. Acredo urens neque in ſolo ac puro oleo eſſentiali,

(*a*) In Bataviâ deſtillatores fraudulenti, caryophyllos deſtillationi integros ſubjiciunt, oleo prolecto, denuò ſiccanr, & recentibus, ad lucrum augendum, miſcent, uti hoc ipſe teſtatur BOERHAAVIUS, quandò in *Chemiæ T. II. p. m.* 100. » ſcribit: » Ipſa verò corpora à deſtillatione hac reſidua priſtinam formam coloremque ità referunt, ut incautus quiſque ſemiſiccatos pro integris, veriſque haberet Caryophyllis. Quin etiàm, ſi ſinceris, oleoque ſuo adhuc integro prægnantibus permiſcentur, imbuuntur iterùm odore, ſapore ipſoque oleo inde attracto, ut quidèm à genuinis poſteà diſcerni nequeant. Quà ratione etiam adulterari ſolent ab Aromatopolis nonnullis, qui turpe inde lucrum petunt. Conf. HOFFM. in Obſ. phyſico-chym. p. 14.

neque in solâ ac purâ substantiâ fixâ resinosâ residet, sed ab utriusque miscelâ dependet, itâ tamen, ut pars resinosa, quæ, per se considerata, acrior, quàm purum oleum est, plus ad producendum saporem urentem conferat. Oleum æthereum, præmissâ caryophyllorum maceratione temporariâ in aquâ salsâ, ex vesicâ humiliori, substrato igne moderatiori, proportionato tamen, destillatum, satis tenue est, albicans, aquâ specificè gravius, (si modicam portionem exceperis, quæ aquæ in principio innatat), odoratissimum, & acredine aromaticâ quidem, adeo fervente tamen, quâ vulgare Hollandicum *(a)*, vel justò fortiori etiam igne expulsum, pollet, neutiquàm donatum. Color albus, si aer sæpiùs in vitrum admittitur, successivè in flaves-

(a) Oleum caryophyllorum; quod ex Hollandiâ affertur, & in Officinis præcipuè vendibile prostat, nunquàm purum est, sed semper oleo quodam expresso, quin ipso caryophyllorum extracto resinoso plus minùsve remixtum, hinc ordinario etiàm genuino spissius est, nec totum in spiritu vini solubile, fusco-rubicundum præterea, & urente atque acerrimo sapore præditum. De hoc igitur solummodò valent, quæ vix allegatus BOERHAAVIUS *l. c.* de summâ hujus olei acredine urente proposuit, neutiquàm verò de genuino, quod Hollandico, uti expertus testari possum, longè remissius existit.

centem, tamdemque flavo-rufescentem degenerat, & fluiditas quoque aliquantulum minuitur. Libra una, si caryophylli bonæ notæ fuerint, plerumque uncias duas, totidemque drachmas, immo majorem adhuc, quantitatem reddit, si destillatio, aqua abstracta rursus superfusa, semel vel bis repetatur. » Ultimò. B. » HOFFMANNUS inquit (*a*), illud attendi meretur, quod si omne ex caryo- » phyllis oleum prolicere velimus, opus » sit reiterare bis destillationem, super- » fundendo denuò aquam, à quâ oleum » separatum fuit. Ita in destillatione se- » cundâ sæpiùs adhuc unciam & semiun- » ciam, in tertiâ dimidium unciæ acqui- » rimus. Ubi notandum, quod oleum » prodiens in ultimâ destillatione crassius » & ponderosius sit eo, quod primâ de- » stillatio concedit.

§. VI.

Post oleum essentiale fixa quoque principia, præsertìm potentius resinosum, aliquam considerationem merentur. Infusum spirituosum primum odorem caryophyllorum specificum, debiliorem tamen, quàm ipsi caryophylli, diffundit, & colore subfusco-rubicundo, sapore acri, urente, aromatico est. Evaporando in-

(*a*) In Obs. Physico-chym. select. p. 15.

ſpiſſatum extractum relinquit rubro-fuſcum, odoratum, & valdè acri, urente, aromatico, & in receſſu nonnihil adſtringente ſapore donatum. Quandò aqua ſimplex aliquotiès ab eo abſtrahitur deſtillando, adeòque oleum adhuc inhærens prorsùs hac ratione aufertur, odorem & acredinem ſuam penitùs fermè amittit, ac valdè debile redditur; manifeſto documento, oleum fragrantiæ unicam cauſam eſſe, fervidamque acredinem, quod anteà pridèm dictum, ab olei, & reſinoſæ ſubſtantiæ miſcelâ dependere. Infuſum aquoſum rubro-fuſcum fortiùs quidèm, quàm ſpirituoſum, caryophyllos redolet, longè debiliori tamen ſapore, eoque ſubacri ſaltèm, ac paululùm aromatico, gaudet. Maſſa inſpiſſata parùm, vel nihil, differt, præterquàm, quòd coloris fuſconigricantis ſit, & debiliorem adhuc acredinem obtineat. Ex unciâ unâ tres fermè drachmas extracti ſpirituoſi primi, ac paulò majorem quantitatem extracti primi aquoſi obtinui.

§. VII.

Caryophylli aromatici, qui jure inter aromata calidiſſima collocari merentur, forti vellicatione, & ſingulari quodam ardore, quem tunicis ac fibris nervoſo-muſculoſo-membranaceis imprimunt;

ſolida quævis ad fortiores, celerioreſque contractiones impellunt, humores commovent, calorem, partes cruoris oleoſo-inflammabiles expandendo, intendunt, pituitam attenuant, & *exſiccante* igitur, *roborante*, ac *ſtomachali* virtute ſeſe inprimìs commendant. Magnam tamen ſub uſu interno circumſpectionem poſtulant, & in iis duntaxat morbis, qui lentorem lymphæ, abundantiam ſeri præternaturalem, flacciditatem partium ſolidarum, viſcidaſque primæ culinæ cruditates cauſas agnoſcunt præcipuas, tutò exhibentur. Præſcribuntur in infuſo vinoſo, à ſcrupulo dimidio ad integrum, & variis quoque compoſitionibus pharmaceuticis, maximè autèm ſic dictis ſpeciebus, miſcentur, nec infimum denique locum inter ciborum condimenta occupant. Tinctura ſpirituoſa calida indole ipſos caryophyllos ſuperat, & multò cautiùs adhuc, etiàm in refractariis morbis chronicis, cachexiâ v. g., œdemate membrorum, febre quartanâ, cruditatibus ventriculi pituitoſis &c., quàm ipſi caryophylli, propinanda eſt. Externè caryophylli, groſſiuſculè pulveriſati, cucuphas, pulveres cephalicos, capillis inſpergendos, ſacculos nervinos, nec minùs unguenta & emplaſtra, quorum pharmacorum alia imbecillitati capitis, hemicraniæ diuturnæ,

catarrhis

catarrhis rebellibus &c., alia tumoribus œdematosis, affectibus paralyticis &c. medelam afferunt, persæpè ingrediuntur, & laudata quoque tinctura magnam in sphacelo & carie ossium efficaciam monstrat, si cum aliis appropriatis decenti quantitate miscetur.

§. VIII.

ANTHOPHYLLI, quòd ex debili protinùs odore & sapore cognoscere licet, caryophyllis longè remissiores sunt, iisdemque proinde in morbis, qui mitiora ad sui curationem postulant, substituuntur. Nonnulli, fructus hosce in affectibus uteri specificè prodesse, perhibent, attamen, specificæ hujus virtutis nullam singularem rationem invenio. Hodie rariùs in usum vocantur, & pro meo quoque judicio prorsùs, citrà ullum ægrorum detrimentum, ex Officinis pharmaceuticis exulare possent.

§. IX.

De CARYOPHYLLO REGIO sive SPICATO, cujus non pauci in scriptis suis mentionem fecerunt, multa recensere supersedeo, quoniam nusquàm ampliùs apud pharmacopolas nostrates reperitur, & hodie quoque in ipsâ Indiâ orientali, ob parcissimum arborum proventum, carus

non minus quàm rarus est. Odoris & saporis aromatici gratiâ vulgarem superare, quoad formam verò cum eodem convenire dicitur, sphærulâ floriferâ exceptâ, quâ destituitur.

CAPUT XLVII.

De Granis Cardamomi & Paradisi.

§. I.

A Plerisque Materiæ medicæ scriptoribus tres quidèm, immò quatuor, CARDAMOMI species, nimirùm *Cardamomum majus*, *medium* sive rotundum, *minus*, & *minimum* numerantur; verùm, nostrâ ætate solum *Cardamomum minus*, sive *simpliciter dictum* C. B., ceu præstantius & odoratius, in usum venit. Hoc siliquas sistit membranaceas, triquetras, pallidè subluteas, in tria loculamenta distinctas, quibus semina seu granula, rugosa, angulosa, fusco-nigricantia, aut flavo-rubentia, odoris grati, saporis acris, aromatici, & paululùm camphorati, includuntur. Planta, quæ fructus hosce siliquosos fert, & in regionibus Indiæ orientalis *Cananor*, *Calecut*, atque *insulâ Ceylon* præcipuè crescere dicitur, caulem habet arundinaceum, geniculatum, ad trium

pedum altitudinem plerumque assurgentem. Radix justo tempore spicam emittit, cui flores subflavo-albicantes innascuntur, quibus tandèm siliquæ laudatæ succedunt. Grana hæc, siliquis suis adhuc inclusa, præstantiora sunt, & obscurioris coloris, exempta verò & exsiccata intra breve tempus multùm virtutis amittunt, & colorem rufo-aut subluteo-albicantem sortiuntur.

§. II.

Constant ex partibus *oleosis essentialibus, resinosis, gummeis*, & *multis terrestribus.* Virtus partìm in oleo essentiali, partìm in substantiâ fixâ resinosâ quærenda est. Oleum mediocri quantitate adest, & libra granorum una, teste NEUMANNO, (*a*) quinque vel sex drachmas reddit. Tinctura spirituosa prima, quæ flavescens est, ipsiùs cardamomi odorem spirat, gratumque saporem aromaticum possidet. Evaporata massam suppeditat pallidè subfuscam, cardamomi grana fortiùs, quàm tinctura, redolentem, saporis in principio moderatè aromatici, posteà autèm valdè acris, atque diù urentis. Uncia una mihi drachmam unam & aliquot grana dedit. In extracto aquoso primo nihil fermè activitatis latet, idemque,

(*a*) L. c. p. 668.

licet majus pondus habeat, odore & ſapore aromatico ſpecifico penitùs deſtituitur.

§. III.

Inter ciborum condimenta non minùs, quàm medicamenta cephalica, ſtomachalia, carminativa, & cardiaca calidiora non infimum locum ſibi vindicant, & in vomitu inprimis pituitoſo, imbecillitate ventriculi, affectibus frigidis flatulentis, vertigine ſtomachali, lipothymiâ, palpitatione cordis, ab utero præcipuè atque ventriculo conſenſualiter oriundâ, cachexiâ &c. vires notabiliores exerunt. Recipiuntur inter maſticatoria, trageas, & varias compoſitiones pharmaceuticas, nec rarò quoque, ad drachmam ſemiſſem vel integrum, vino infunduntur.

§. IV.

Cardamomi ſpeciebus multi ſcriptores etiàm GRANA PARADISI, ob aliquam formæ externæ ſimilitudinem, accenſent, eaque *Cardamomum maximum* vocant; alii ex adverſo, qui magis ad ſaporem reſpiciunt, illa inter piperis ſpecies collocanda eſſe, exiſtimant. Pro meo judicio horum æquè, atque illorum ſententia quodammodò admitti poterit,

quum utraque aliquo fundamento nitatur. Quicquid interea ſit, *Grana Paradiſi* ſunt ſemina anguloſa, cardamomi vix deſcripti granis majora, coloris fuſci, aut ſubfuſco-rufeſcentis, odoris aromatici, ſaporis, piperis ferè inſtar, acerrimi ac valdè urentis. Afferuntur ex *Indiâ orientali*, & *Africâ*, planta tamen, à quibuſdam *Malaguetta* nuncupata, nondùm ſatis nota eſt, & capſulæ ſeminales ſolummodò, quibus grana hæc includuntur, magnæ, globoſæ, tumidæ, ac rubicundæ eſſe traduntur.

§. V.

A pipere, intuitu naturæ, principiorum, atque virium, parùm recedunt, ac paulò ſaltèm temperatiora ſunt. Activitas nonſolùm ad *oleum* & *principium fixum reſinoſum*, ſed ad *gummeam* quoque *ſubſtantiam* redundat. Nam extractum aquoſum primum, obſcurè ac ſordidè fuſcum, albis maculis paſsìm in ſuperficie diſtinctum, ſatis acrem ac fervidum ſaporem poſſidet, licet infuſo & extracto ſpirituoſo primo in hoc paſſu non æquiparandum ſit; quippe quæ urentem atque acerrimum ſaporem guſtûs organo imprimunt. Ex unciâ unâ circiter drachmam unam & grana aliquot extracti aquoſi, & drachmam unam, ſcrupulumque ſe-

mi extracti ſpiricuoſi primi impetravi. Notandum tamen, me extractioni non grana contuſa, ſed integra adhibuiſſe.

§. VI.

Militant magis inter condimenta ciborum, quàm medicamenta, piperi nihilominùs in caſu quocunque ſubſtitui, & eodem quoque modo in uſum trahi poſſunt. Nonnulli, ſemina hæc inter grana piperis & cardamomi reſpectu virtutis, medium quaſi locum, & hiſce potentiora, illis remiſſiora eſſe, non ſine ratione credunt.

CAPUT XLVIII.

De Caſtoreo.

§. I.

CASTOREUM ſive CASTORIUM, adhuc integrum, h. e., nondùm in fruſta diſſectum, duos folliculos glanduloſo-membranaceos denotat, oblongè rotundos, in inguinibus *Caſtoris* (*a*), ovi

(*a*) Caſtor, qui etiam *Fiber*, itemque *Canis Ponticus*, Germ. *Bieber*, dicitur, amphibium quadrupes eſt, pilis molliſſimis, coloris partìm fuſci, partìm gryſei, veſtitum, ac plenè adul-

gallinacei, immò anserini, magnitudine, naturaliter prognatos, paululùmque post excisionem brevi fumigatione in camino exsiccatos, adeòque nonnihil corrugatos, intùs materiâ pingui oleosâ, melleæ in principio consistentiæ, melleique coloris, hinc inde instructos, valdè graveolentes, coloris flavo-fusci, vel rubro-aut fusco-nigricantis, saporis subacris & amaricantis nauseosi.

§. II.

Folliculi hi, sive bursulæ, quas veteres, & nonnulli pariter neotericorum pro testiculis castorum falsò habuerunt, & germanico proinde idiomate *Biebergeil* appellarunt, apud castores, mares æquè, ac fœminas, reperiuntur, & peculiaris substantiæ corpora sunt, à testiculis planè diversa. Veri enim testes, apud castores mares obvii, & ovum columbinum magnitudine vix æquantes, specifico casto-

tum, suis sex circiter mensium magnitudinem habet. Capite, quod dentibus longis & acutis armatum est; murem Alpinum vel lutram, caudâ vero, quasi squammosâ, & ordinariò pilis denudata, integrum piscem refert. Pedes breves sunt, anterioresque melis vel canis, posteriores verò anseris, vel oloris pedibus non dissimiles deprehenduntur. Conf. B. HILSCHERI *Diss. de Castorii naturâ & genuinâ in praxi medicâ usu p. 5.*

rei odore & ſapore penitùs deſtituuntur: Texturam prætereà vaſculoſo-tubuloſam obtinent, & ità intrà abdominis cavitatem locati ſunt, ut citrà necem animantis excindi nequeant; memorati folliculi autèm utrinque in inguinibus, alter nimirùm in dextro, alter in ſiniſtro inguine, ſtatìm ſub cute excreſcunt, nec ullo modo cum mentulâ communicant. Præter binos hoſce folliculos majores, duo adhuc minores adſunt, qui ſolâ tamen pinguedine repleti inveniuntur.

§. III.

Laudata amphibia in ripis fluminum majorum atque lacuum ſua exſtruunt domicilia, & in *Pruſſiâ* atque *Poloniâ* circa Viſtulam, in *Moſcoviâ*, *Siberiâ*, & *Tartariâ* circà Boryſthenem, Dvinam, Tânaim, Obium, Wolgam, & Pontum Euxinum, in *Galliâ* circà Rhodanum, nec minus in *Canadâ*, & *Novâ Angliâ* magno inprimis numero occurrunt, immò, ipſa *Germania* noſtra, circà Rhenum, & Albim, præſertim in *Ducatu Magdeburgico*, multos caſtores alit. Victum ſuum magis in terrâ, quam aquâ, quærunt, & arborum fructibus atque corticibus præcipuè delectantur.

§. IV.

Pro regionum atque climatum diverſitate caſtorei bonitas differt: Optimum cenſetur *Pruſſicum* & *Polonicum*, huic *Ruſſicum* ſuccedit, & infimo demùm loco *Americanum* collocatur. Pruſſicum genuinum reliquas ſpecies penetrante odore & ſapore, viribuſque medicis magnoperè ſuperat: Genuinum, inquam; caſtoreum enim ad illas merces pertinet, quæ à fraudulentis, lucri majoris cauſâ, creberrimè corrumpuntur. Maſſam ſcilicet ex gummatibus, gummi ammoniaco v. g. opopanace, ſagapeno &c. componunt, eamque pinguibus folliculis caſtorinis poſteà inſuunt. Mangonium hoc odor & ſapor detegunt, qui in caſtereo genuino longè fortiores, quàm in adulterino, deprehenduntur. Subindè etiàm, ad pondus augendum, arenam, globulos plumbeos, & ſimilia corpora ponderoſa immittunt, quæ fraudes, niſi folliculi aperiantur, non facilè detegi poſſunt.

§. V.

Circa deſignandas partes caſtorei conſtitutivas, præſertìm activas, ſcriptores medici plus minùſve diſſentiunt: Alii enim eidem cum HERMANNO (*a*) *ſal*

(*a*) Cynoſ. Mat. Med. p. 309.

volatile penetrantissimum, pinguedini inclusum, aut cum LEMERIO (*a*) *copiosum ac penetrans oleum*, & *sal volatile*, alii cum ETTMULLERO (*b*) & VALENTINO (*c*) *sal volatile oleosum*, vel etiàm, uti B. HILSCHERUS fecit (*d*), *partes salinas volatiles, sulphur copiosum explicantes*, tribuunt. Quòd me attinet, nullas particulas salinas explicitas admitto, sed castoreum, *strictè ità dictum*, massam nempè fuscam, exsiccatione induratam, adeòque fragilem, folliculis inclusam, & adhærente pinguedine liberatam, solisque membranulis tenerrimis permixtam, ex partibus *terreis*, *resinosis*, *gummeis* sive mucilagineis, & *oleoso-inflammabilibus* constare, arbitror. Oleum substantiale tam exiguâ quantitate adest, ut vix, aut ne vix, in substantiâ monstrari queat, nisi magna castorei quantitas unâ vice humidæ destillationi subjiciatur; adeò tamen subtile est, adeòque mobilissimus particulis spirituosis refertum, ut unica guttula, in halitus resoluta, magnum aeris spatium specifico castorei odore replere valeat. Huic igitur principio odor, & vires, quibus to-

(*a*) Lib. sæpius cit. p. 261.

(*b*) V. Coll. Pharmaceut. in Schroeder. sub voce Castor.

(*c*) In Mus. Museor. p. 474.

(*d*) In Diss. cit. p. 15.

tum castoreum, ejusdemque extracta pollent, unicè adscribi merentur. Inertes partes terreæ dimidium ponderis explent, gummeæ verò ac resinosæ fixæ ità invicem mixtæ inveniuntur, ut pondera earum exactè determinari nequeant. Observante enim NEUMANNO *(a)*, una castorei uncia, sive aquâ primùm, sive spiritu vini rectificatissimo extrahatur, drachmas duas & scrupulum unum extracti suppeditat, ità tamen, ut spirituosum primum unguinosum, & satis quoque, ob retentas, implicitasque multas particulas oleoso-spirituosas activum, aquosum verò fragile, siccius, &, saporis non minùs, quàm odoris intuitu, longè debilius reperiatur. Extracta secunda, propter inertiam suam, nullâ amplius consideratione digna sunt, immò, ipsa extracta prima odore & virtute spoliantur, quandò aqua simplex semel vel aliquotiès ab illis abstrahitur, adeòque partes oleosæ spirituosæ, quæ solæ, uti anteà dictum, activitatis, & fragrantiæ rationem in se continent, penitùs separantur.

§. VI.

Multi maximis hoc pharmacum laudibus extollunt, multi prorsùs contemnunt: Hi illud medicamentum *famosum* quidèm,

(a) L. c. p. 1232.

est *nimis fumosum* esse, & citrà artis medicæ detrimentum ex Officinis pharmaceuticis exulare posse, credunt (*a*); illi ex adverso vires planè egregias *sedativas*, *anodynas*, *antispasmodicas*, *nervinas*, *cephalicas*, *carminativas*, *uterinas*, & *anthystericas* eidem adscribunt, adeòque usum ejus in morbis variis, maximè autèm in convulsionibus partium, epilepsiâ, apoplexiâ, affectibus soporosis, paralysi, vertigine, palpitatione cordis, cardialgiâ, colicâ, passione hypochondriacâ, suffocatione hystericâ, singultu, & cachexiâ virginum, præstantissimum esse, contendunt. (*b*) Pro meo judicio utriusque sen-

(*a*) » Castorium, RIVINUS *scribit*, sanè » mulierculis, quibus suaveolentia displicent, » negare nolim: si modo medici politiores non » delectentur ejusmodi sordibus. Sit ita, egregiè » fœtere, necare vermes, expellere omnis gene- » ris exanthemata, pollere facultatibus nervi- » nis & uterinis, quid tùm postea? non desunt » alia, etiàm si castoreo carerent officinæ &c. » Vid. *Diss. ejus de Medicamentor. officinal. censurâ, cap. II. de nausoosis* §. 8.

(*b*) » Vis ejus, ETTMULLERUS *loco vix allegato inquit*, fundata est in sale admodùm oleoso acri & penetrante, & sensus graviter afficiente. Undè inprimis ad affectus nervinos dolorosos & capitis multùm valet, ubi sensuum hebetatio adest, quos fortiter ferit, spiritus etiàm animales torpidos excitat, indeque in lethargo, paralysi, apoplexiâ, epilepsiâ, & qui-

tentiæ patroni, hi laudando nimiùm, illi vituperando, justos limites transgrediuntur. Pollet omninò castoreum, propter tenerrimum, mobilissimumque principium suum oleosum, & expansivum spirituosum, viribus *discutientibus*, *commoventibus*, & *anodynis*, ideòque in morbis memoratis, aliisque, suppositâ tamèn frigidâ magis, quam calidâ causâ materiali, non contemnendum præstare valet auxilium: Quòd in iis autèm promiscuè, h. e., præsente causâ quacunque, in usum trahi possit, concedere nequeo,

» busvis affectibus convulsivis, tàm internis,
» quàm externis, aphoniâ, vertigine castorium
» frequentissimi & egregii usûs est, quocunque
» modo adhibitum, imò est nobilissimum reme-
» dium carminativum, & flatuum discussivum,
» unde in affectibus intestinorum & abdominis
» torminosis & flatuosis, infl tione stomachi v.
» g., colicâ flatulentâ, passionibus hystericis,
» suffocatione hypochondriacâ &c. sacra anchora
» est, sive externè appensum, sive internè pro-
» pinatum, acidum in primis viis, præprimis ex
» pancreate, & quocunque in corpore humano
» corrigit, motusque convulsivos potenter sistit
» & compescit. Ulteriùs in aurium tinnitu, asth-
» mate convulsivo, epilepsiâ uterinâ, aliisque
» morb s uteri, in specie pro usu pellendi fœ-
» tum & secundinas, c endi menses suppressos,
» & cum difficultate ac variis abdominis pathe-
» matibus fluentes, sistendi mulierum dolores
» post partum, & promovendis lochiis aperto
» consilio datur, & cum myrrhâ sociatur. &c.

dùm affectus memorati persæpè à causâ calidâ biliosâ, vel etiàm ab abundantiâ, orgasmo & congestione sanguinis, similibusque causis, quæ expandentia minimè perferunt, nunc proximè, nunc remote, oriuntur.

§. VII.

Pro usu interno pulveribus quidèm, electuariis, ac pilulis, ad grana aliquot, additur, optimè tamen in essentiâ, à decem ad triginta guttas, exhibetur. Externè inter odoramenta anthysterica locum occupat, nec raro quoque emplastra & unguenta roborantia, nervina, antepileptica, antispasmodica &c., itèmque pulveres errhinos atque cephalicos ingreditur.

§. VIII.

Cum ipso castoreo, quoad principia volatilia, Axungia sive Pinguedo castorei, quæ in folliculis minoribus sola reperitur, in majoribus verò substantiæ duriori, seu castoreo propriè ita dicto, passìm adhærescit, indèque abraditur, liquatur, posteàque seorsìm asservatur, convenit. Penetrantem enim castorei odorem & saporem specificum possidet, nec ullo igitur modo dubitandum est, quin simillimis particulis oleoso-spirituosis,

similibusque viribus instructa sit. Internè ob nauseam, quam assumentibus creat, nunquàm præscribitur, externè autèm frequentissimè unguentis *nervinis*, *antiparalyticis*, *antispasmodicis*, *antepilepticis*, *anticolicis* &c. miscetur, immò haud raro per se contrà singultum & colicam flatulentam, convulsivam, hystericam, regioni umbilicali & hypochondriis, vel spinæ etiàm dorsali, præsente epilepsiâ, inungitur.

CAPUT XLIX.

De Moscho & Zibetho.

§. I.

MOSCHUS, *Biesam*, *Musc*, est substantia grumosa, sicca, contactu tamen nonnihil pinguis, sanguini exsiccato & in frustula minima diffracto quodammodò similis, coloris fusco-aut ferrugineo-nigricantis, saporis subacris amaricantis, odoris balsamici fragrantissimi.

§ .II.

Eximitur è naturali quodam folliculo, rotundo, duro, piloso, qui apud sic dictam *Capreolam* sive *Dorcadem moschi-*

feram (*a*) in abdomine propè inguina, ovi gallinacei magnitudine, excrescit. Vivunt hæc animalia in regnis *Thibet*, *Pegu*, *Tunquin*, pleribusque *Chinæ* & *Indiæ orientalis* tractibus, immò in *Siberia* & & *Tartaria* notabili hinc indè numero obvia sunt. Moschus *orientalis*, præsertìm in regno Thibet collectus moschum *Russicum*, ex Siberiâ &c. allatum, partium volatilium subtilitate atque copiâ, adeòque odoris etiàm fragrantiâ, longè superat, & multò cariori proinde pretio ven-

(*a*) Animal mochiferum neque capris sylvestribus, neque dorcadibus perfectè acceuseri posse, sed singulare quadrupes esse, tùm corporis totius tùm partium nonnullarum forma à capris & dorcadibus distinctum, quidam rerum naturalium scriptores dudùm agnoverunt: » Animal moschi, » JOH. CYPRIANUS *in Cont. Hist. Animalium* » FRANZII *T. I. p.* 749. *inquit* i. e., pretiosi ac » suavis adoramenti illius in Indiâ, Tartariâ, » Sinâ, Aldrovandus capris accenset, alii capreis » annumerant, alii leprosis aut vulpis figurâ de» cribunt. Qui inter diversas ejus ab authoribus » productas icones eam, quæ exactissima putatur » à Luca Schrockio Med. D. & Physico Augusta» no, recentissimo, solertissimoque Moschi scru» tatore, intuetur, inter capras non refert, nec » inter capreolos, cum barbâ & cornibus ca» reat, exertos etiam dentes, quibus animal mo» schiferum instructum, capreolorum, dorca» dum, cervorumque genus nullum ostendat. » Cruribus & pilis capreolum repræsentat, vul» tus lupinus est, collum camelinum. &c.

ditur. Fraudulenti præstantiorem moschum orientalem viliori Russico, vel etiàm, ad pondus augendum, sanguine exsiccato, terrâ Japonicâ, stercoribus murium &c. miscent; quæ mangonia, si materiæ peregrinæ modicâ quantitate additæ fuerint, interdùm difficillimè cognoscuntur.

§. III.

Scatet singulare hoc concretum *particulis tenerrimis, mobilissimis, fragrantissimisque oleoso-spirituosis*, quæ *fixiori matrici gummeo-resinoso-terreæ* plus minùsve involutæ sunt, indeque sensìm exhalando secedunt, & aerem circumfusum, aliaque corpora, quibus sese insinuant, specifico moschi odore valdè imbuunt. Subtilitas earum maxima omninò, ac prorsùs stupenda est: Unicum quippe moschi granum per aliquot annos absque intermissione fortem diffundit odorem, & integram pulveris cujusdam inodori libram, si intimiùs triturâ misceatur, odore fragrante imprægnare valet. Moleculæ fixæ resinoso-gummeæ unam, terreæ inertes alteram fermè totiùs ponderis partem dimidiam constituunt. Priores odoratissimo principio volatili admodùm turgidæ, & tantoperè invicem mixtæ inveniuntur, ut aquâ non minùs, quàm spiritu vini

rectificatissimo maximam partem solvi possint: Gummea tamen sive mucilaginea substantia paulò majori quantitate, quàm resinosa, adesse videtur, quoniam moschi drachma una plerumque grana viginti quatuor extracti primi aquosi, & unicum solummodò scrupulum extracti spirituosi primi fœneratur (*a*). De *volatilibus particulis salinis*, quæ oleoso-spirituosis inflammabilibus sociatæ censentur, multa addere nolo, quum natura earum nondùm satis innotuerit: Si paucis tamen, quid sentiam, dicere licet, urinosæ easdem indolis esse, arbitror. Credo quoque, præter urinosas, massæ fixiori tenerrimas quasdam *ammoniacales* inhærere, quoniam affuso oleo tartari per deliquium halitûs urinosi vestigia notantur, & tenerrimum præterea sal ammoniacale, nisi omnium, certè tamen plerarumque, partium animalium mixtionem ingreditur.

§. IV.

ZIBETHUM *Giebeth*, *Civette*, est substantia unguinosa, pallidè flavescens, consistentiâ mel aut butyrum æmulans, saporis subacris, odoris balsamici fragrantissimi. Pretiosa hæc pinguedo apud *Animal Zibethicum*, quod nonnulli, propter

(*a*) Conf. Neumann. L. c. p. 1289.

aliquam formæ similitudinem (*a*), etiàm *Felem* aut *Catum Zibethicum*, *Catum odoriferum* &c. vocant, è sanguine, & quidèm in certo folliculo glanduloso, apud mares inter anum & penem, apud fœminas inter anum & pudenda, ideòque in perinæo, naturaliter sito, atque in duos loculos diviso, secernitur, indeque, largiùs collecta, vel sponte per ductum excretorium effluit, vel ab ipso animante, quamprimùm in loco molestum sentit pruritum, vi exprimitur, arborumque truncis ac ramis, aliisque corporibus solidis sub folliculi prurientis affrictu illinitur, vel certis etiàm temporibus, apud capta nimirum, cancellis inclusa, atque nonnihil cicurata hujusmodi animalia, è laudatis loculis, parvi cochlearis ope, eximitur. In locis sylvestribus collectio

(*a*) Animalia Zibethica in *Indiâ orientali*, *Chinâ*, *Brasiliâ*, aliisque *Asiæ*, *Africæ*, & *Americæ* regionibus sylvarum incolæ sunt, & magìs vulpem, quàm felem, corporis formâ referunt. Caput habent longum, dentes nigros & acutos, pedes breves, caudam prolixam ac satis pilosam. Pelle teguntur cinerei coloris, striis tamen ac maculis nigris, præsertìm apud fœmellas, eleganter distinctâ. Animalia admodùm fera sunt, & capta igitur, & cancellis inclusa, difficiliùs paulò mansuescunt. Zibethum orientale, quod addere placet, occidentali sive Americano præstantius esse dicitur.

non tædiosa solùm, sed etiàm parcissima est, quoniàm animalia Zibethica, ex antris suis egressa, hinc inde cursitant, arboresque scandunt, & promanantem itaque, vel expressam materiam unguinosam sparsìm, & exiguâ duntaxat quantitate arboribus &c. affricant. In principio, quòd monendum duco, Zibethum colorem albicantem habet, aliquandiù verò asservatum, flavescentem, tandèmque subfuscum induit.

§. V.

Ex duplici saltèm principio, altero nimirum *spirituoso*, *mobilissimo*, *oleoso-inflammabilis naturæ*, altero *crassiori*, *pingui*, *unguinoso*, constat, Hoc involucrum quasi, seu receptaculum constituit, illud massæ fragrantiam, & præcipuam activitatem largitur. Portio spirituosa, iteratâ destillatione humidâ, maximam quidèm partem à spissiori substantiâ separatur, & aquam transtillantem fragrantissimo odore imbuit, ob summam tamen teneritudinem ac mobilitatem, in molem conspicuam redigi, adeòque relativum quoque ejus pondus exactè determinari nequit.

§. VI.

Parùm vel nihil discriminis, intuitu

virium & usûs, moschum & Zibethum intercedit, præterquàm, quòd Zibethum odore suo faciliùs, quàm moschus, nauseam creet. Cruorem, fluidum nerveum, ceterosque humores mirificè expandunt, & forti hac expansione persæpè capitis dolorem, vertiginem, lipothymiam, apud plethorica inprimis subjecta, provocant, immò, solùs odor eorum multis, tàm masculini, quàm fœminini sexûs, hominibus, maximè autem fœminis hystericis adeò adversatur, ut eundem citrà animi deliquum, summamque anxietatem, diù perferre nequeant: Hinc per se etiàm rarissime, vel nunquàm, à medicis providis præscribuntur, sed aliis tantumodò medicamentis, tàm internis, quàm externis, spiritus v. g., aquis spirituosis, speciebus, rotulis, morsulis, balsamis liquidis, & spissiusculis, unguentis, emplastris, massis odoratis, pulveribus cypriis &c., dosi valdè exiguâ adduntur. Notandum tamen, moschum Zibetho in hoc passu præferri, & longè frequentiùs laudatum medicaminum condimentum odoriferam constituere.

(*a*) PAULUS HERMANNUS moscho vires analepticas, cardiacas, & anthystericas tribuit. Sed, quomodò illæ cum memoratis, frequenti experientiâ satis comprobatis effectibus conciliari possint, non intelligo, faciliùsque fragrantissi-

CAPUT L.

De Succino & Ambra.

§. I.

SUCCINUM OFF. *Birnstein, Ugtstein, Succin, Ambre jaune*, est bitumen minerale, durum, splendens, nunc opacum, plùs minùsve pellucidum, eminente vi electricâ præditum, coloris vel flavi, aut flavescentis, vel albi, vel flavorubicundi, immò interdùm, tametsi paulò rariùs, subflavo-viridescentis odoris, si prunis injicitur, aut panno saltèm villoso &c. fortiùs affricantur, grati balsamici. Dicitur etiam *Carabe*, *Karabe*, itemque *Electrum*, *Glessum*, *Ambra citrina*, *Ambra occidentalis* &c.

§. II.

In variis quidèm regionibus, *Angliâ* nimirum, *Poloniâ*, *Hungariâ*, *Moraviâ*, *Bohemiâ*, *Italiâ*, *Silesiâ*, *Saxoniâ*, *Marchiâ Brandenburgicâ*, nec minùs circa mare Balthicum in *Livoniâ*, *Finnoniâ*, *Curlandiâ*, *Holsatiâ*, *Daniâ*, *Sueciâ* &c. majora & minora succini frusta persæpè re-

mum hoc concretum insultus hystericos & lypothimias accersere, quam profligare, credo.

perta fuerunt, immò hodienùm in tractibus arenoſis ſubindè reperiuntur, aut fortuitò etiàm inter arandum ac fodiendum è terrâ eruuntur, nullibi tamen in recenſitis telluris tractibus tantâ copiâ occurrunt, ut pharmacopoei & artifices neceſſariam indè quantitatem petere poſſent, ſed ſola *Pruſſia* gentibus pleriſque copiam deſideratam largitur. Hìc enim à piſcatoribus è mari Balthico prope littora Sudavica ſingularibus retibus copiosè extrahitur, partìm etiàm, poſtquàm, borea aut Zephryro flante, à commoti pelagi undis major vel minor portio in littus ejecta fuit, ex arenâ colligitur, partìm in *Sambiæ* locis quibuſdam, à mari magis minuſve diſſitis, è tellure, cujus viſcera venæ bituminoſæ ſucciniferæ hinc inde perreptant, effoditur. In ſtratis ſive venis hiſce, quæ ex arenâ, vitriolo martiali, aut ejus tamen minerâ, & nigrâ materiâ ceſpitoſo-bituminoſâ, petroleo prægnante, lignumque foſſile habitu externo atque formâ æmulante, conſtant, illud quoque ſuccinum, quod in fundo maris reperitur, ſuos natales habet, & inde ſaltem ab aquâ marinâ, per ſubterraneos cuniculos intrante, eluitur: Hinc ratio quoque manifeſta eſt, cur ſuccinum majori duntaxat copiâ propè littora obvium ſit, in locis verò maris Balthici,

à promontorio Sudavico, laudatisque venis succiniferis longiùs remotis, rariùs inveniatur.

§. III.

Ad naturalem succini mixtionem, sive album, sive aureum, flavescentem, flavo-subviridem, aut flavo-rubicundum, sive alium adhuc colorem (a) obtineat, semper *petroleum* & *acidum vitrioli* concurrunt, ità tamen, ut parùm quoque *terræ* & *aquæ* in consortium recipiant. Petroleum, cujus color aureus, & interdùm quoque, quanquàm rariùs, albicans, aut flavescens, rubicundus, viridescens &c. existit cum parte terreâ basin præbet, & præcipuam diversi coloris rationem in se continet, acidum vitrioli verò, sub halitùs, aut tenuis liquoris formâ

(a) Quamvìs HARTMANNUS, octoginta succini species, colore plus minùsve distinctas, reperiri, in *Historiâ Succini Prussici* referat; certo tamen certius est, omnes ac singulas de albo, flavo, rubente, & subviridi colore præcipuè participare, & prædictam igitur varietatem à singulari solummodò, ac diversissimâ colorum memoratorum exaltatione & miscelâ dependere. Nam, quòd sic dictum *Succinum nigrum* attinet, illud *Gagatæ* aut *Asphalti* species, vel aliud quoddam peculiare bitumen fossile est, nec ullum ideò locum inter succini veri species sibi vindicare potest.

paulatìm

paulatìm sese insinuans, massam terreo-oleosam in corpus solidum coagulat. In principio, h. e., post primam coagulationem, frusta succini, quod variæ observationes, alibi recensitæ, abundè comprobant, aliquâ adhuc mollitie ac friabilitate gaudent, & in aquâ demùm marinâ, vel sensìm quoque in ipsis stratis aut venis cespitoso-bituminosis perfectè indurescunt.

§. IV.

Laudata succini elementa, quoad qualitatem & proportionem, destillatione siccâ facilè demonstrantur. Quandò succini enìm portio in retortam vitream aut terream loricatam, carbonibus immediatè imponendam, absque additamento immittitur, & ignis successivè augetur, primò liquor spirituosus aqueo-acidulus cum oleo subtiliori, leviori, volatiliori, clariori, flavescente, deinde oleum rubicundum mediæ consistentiæ, tandèmque crassius, gravius, fusco-nigricans, prodeunt. Oleo maximam partem expulso, sal siccum, volatile, albicans, pingue, acidulum, ascendit, & collo retortæ, partìm etiàm receptaculi parietibus adhærescit; & nihil itaque, nisi pauca materia carbonaria terrestris in retortæ fundo remanet. Oleum subtile, statìm in

principio destillationis prolectum, in spiritu vini rectificatissimo solvitur, adeòque indolem magìs æthercam, & teneriorem texturam prodit, crassius verò solutionem in eodem, quoad maximam partem, respuit. Secundùm accurata B. NEUMANNI examina succini vulgaris libra una duodecìm fermè uncias olei, unciam unam cum semisse phlegmatis, unciam unam capitis mortui terrestris, & quatuor circiter drachmas cum dimidiâ salis aciduli suppeditavit (*a*). Quicquid circà totum pondus deficit, procul dubio ad volatilia principia aqueo-salino-oleosa pertinet, & partìm per vasorum commissuras sub halitûs formâ penetravit, partìm in vasis, parietibus hinc inde adhærescens, relictum fuit.

§. V.

Egregias vires *nervinas*, *cephalicas*, *cardiacas*, & *uterinas* bituminosum hoc concretum in corpore humano exerere, & urinam quoque, fœtum, & secundinas potenter pellere, medicorum plerique hactenùs crediderunt. Verùm, si de succino, in substantiâ exhibito, sermo est, assensum meum simpliciter largiri nequeo, quoniam in ventriculo, etiamsi in pulverem tenerrimum redactum sit, à

(*a*) Vid. Lect. ejus de Succino.

liquore gastrico nunquàm perfectè solvitur, sed modicâ saltèm subtilioris ac volatilioris substantiæ oleoso-spirituoso-inflammabilis odoratæ portio extrahitur, partìm etiam blando ventriculi calore expellitur, & in halitum tenerrimum mutatur. Pars rudior indissolubilis vasa bibula & lactea subire nequit, & necessariò iterùm cum excrementis alvinis excludi debet, pars resoluta verò atque halituosa ad sanguinem quidem, tùm filtrando, tùm inhalando, penetrat, ibidemque lenissimam comotionem ac discussionem præstat: An indè autem laudatæ vires nervinæ, cephalicæ, cardiacæ, diureticæ, uterinæ atque pellentes sufficienter deduci queant, judicent sagaciores. Ego sanè rationem sufficientem non invenio, & succinum itaque inter debilia ac parùm activa nervina referendum esse, arbitror. Nolo tamen dicta ad tincturam extendere, quæ mobilibus particulis oleoso-inflammabilibus largiùs imprægnata est, & vegetiorem omninò operationem exercet, præsertìm cùm activitas ejus spiritûs vini connubio, ac simul inhærente sale alcalico, quòd plerumque sub extractione additur, haud parùm intendatur. Externè succini integri usus majoris fermè momenti est, dùm usitatissimum, præstantissimumque suffi-

migiorum ingrediens constituit, quæ contrà aerem corruptum, dolores partium rheumaticos, catarrhos, tumores partium œdematosos, & frigida uteri vitia in auxilium vocantur.

§. VI.

Ad bituminum mineralium censum AMBRAM SOLIDAM quoque referre nullus dubito, etiamsi scriptorum aliqui de animali, alii de vegetabili ejus origine tàm multa ac varia tradiderint, ut numerosissimæ inde hypotheses enatæ fuerint (*a*). Pro meo judicio Ambra strictè ita dicta non genere, sed saltèm specie, à succino differt, & corpus sistit opacum, splendore destitutum, leve, siccum quidem ac fragile, contactu tamen nonnihil pingue, ad ignem facile liquescens, totum ferè inflammabile, in manu calidâ, ceræ instar, mollescens, raro lævis, sed difformis plerumquè superficiei, odoris suavissimi, saporis nulliûs singularis, coloris vel albi, vel grisei, vel flavescentis, cinereo-nigricantis, fusci, nigri, aut variegati. Ambra grisea, præsertìm stria-

(*a*) Plura de diversis opinionibus, quæ circa originem ac genesin Ambræ successive innotuerunt, in KLOBII *Ambrologiâ*, & adhuc melius in NEUMANNI *Lectione de Ambrâ* videri possunt.

ta, aut maculis albicantibus, flavescentibus, aut nigricantibus donata, censetur optima, nigra verò & perfectè alba ignobilior existit (*a*). Subindè rostra avium, spinæ piscium, aliaque heterogenea inhærent, nec rarò quoque frusta majora & minora foris crustâ nigricante obducta sunt.

§. VII.

Affertur ambra præcipuè ex *Indiâ orientali*, ubi in variis oceani locis, maximè autèm juxtà *promontorium Comorinum*, propè *littora Æthiopiæ & Japoniæ*, itèmque circà *insulas Sumatram*, *Borneo*, *S. Laurentii*, *Mauritii*, & *plerasque Moluccanas*, à piscatoribus, nautis, aliisque ex

(*a*) » Ambræ, KÆMPFERUS *Amoenit. exot.* » *p.* 633. *scribit*, ex venarum subterranearum » diversitate; multa varietas est, & suis quæque » regionibus propria; adeò, ut ex ejus inspectio- » ne etiàm natale littus, quo recepta sit, à gna- » ris cognosci possit: perindè ut exercitatiores » oenopolæ vini degustati provinciam indicant. » Alia enìm bitumini crudiori, asphalto, vel » naphtæ atræ exsiccatæ similior est, adeòque ni- » grior, densior, gravior, vel minùs; alia, ex » nobiliorum particularum admissione, candi- » dior, carior, levior, vel minùs; alia sæpe « fungosa admodùm, ut acutissimus *Scaliger*, Se- » rapionem amplexus, ambram non ineptè pro » fungo maris habuerit, &c.

aquâ marinâ, cui per intervalla, præ-gressa inprimìs forti pelagi agitatione, hinc in frusta minora & majora (*a*) innatant, extrahitur, vel subindè etiàm in littore, ejusdemque cavernis reperitur. Sensìm frusta memorata è fundo maris, postquàm à subterraneâ suâ minerâ, undis inprimis vehementiùs sævientibus, violenter avulsa, & abrepta fuerunt, ad superficiem assurgunt, eorumdemque alia in matrice suâ dudùm indurata prodeunt, alia, quòd inhærentia heterogenea, maximè autèm spinæ piscium, & parva avium rostra satis testantur, aliquantulùm adhuc mollia in aquam transferuntur. Orca, animal marinum ex piscium cetaceorum familiâ, ambræ frusta, aquæ innatantia, persæpè deglutire, nec raro iterùm evomere, aut per alvum reddere dicitur; hinc ambram quoque in folliculo seu cystide quadam ventriculi apud pisces hosce generari, multi, quanquàm absque sufficienti ratione, credideruut. Ambra cæteroquìn, ab orcâ deglutitâ priùs, ac denuò ejecta, vel etiàm ex pisce occiso exempta, reliquis ambræ ge-

(*a*) De grandioribus ambræ frustis, quæ aliquot libras, integrum centenarium, quin aliquot sub nde centenarios pependerunt, NEUMANNUS *L. c.* multa exempla specialia, à variis scriptoribus, fide dignis, suggesta, attulit.

nuinæ speciebus longè ignobilior est, quoniam odorem debiliorem, fœtido peregrino mixtum, spirat, & rariorem præterea friabilioremque texturam obtinet (*a*).

§. VIII.

Collectores & mercatores fraudulenti ambram genuinam, præsertìm recentem, massæ farinaceæ instar molliusculam, variorum corporum misceelâ persæpè corrumpunt, vel spuriam prorsùs ex pice, cerâ, resinâ, storace, ladano, benzoe, succino, moscho, ligno aloes, similibusque componunt, & ignaris seorsìm pro verâ vendere, vel genuinæ tamen miscere haud erubescunt. Emptor itaque, si fraudes crassiores evitare velit, ad habitùm externum, consistentiam, liquescen-

(*a*) Postremæ notæ, *sunt iterùm verba* KÆMPFERI *l. c. p.* 635., ea censetur ambra, quæ in » intestinis balænarum invenitur; virtute quippe » suâ plurimùm ibidem imminutâ. *Mokos*, ceti » genus, trium, & ad summum quatuor orgyiarum longitudinis, circà Japoniam capitur; » cujus intestina frequentissimè ambram exhibent: estque latentis nota, si intestinum solventibus illicò occurrat grumosa, calcique similis materia. Frequens est in Japoniâ, quæ in » balænæ extis inventa, vel cum excrementis, » dum viveret, in mare egesta fuit; unde vulgari linguâ Japones ambram appellant *Kusura no fun*, i. e., stercus balænarum. &c.

di promptitudinem, colorem, saporem, & specificum inprimis odorem, quem ambra integra non minùs, quàm prunæ aut metallo candefacto imposita, diffundit, probè attendere debet: Suffitus enim adulteria optime detegit, reliqua criteria sæpissimè fallunt: » Non est melior, » *sæpe allegatus* KÆMPFFERUS *l. c. p.* » 635, *scribit*, bonitatis & constantior » nota, quam si candenti laminæ ejus » granula aliquot imponantur; quo ipso » suffitûs prodit adulterium, & cineris paucitas bonitatem &c. Conf. etiam *Neumann. l. c.*

§. IX.

Monstrante analysi chemicâ, ambra eadem quidem principia, quæ succinum possidet, circà proportionem tamen discriminis quidquàm observatur, oleumque comparativè majori, terrâ ex adverso longè minori quantitate mixtionem ingreditur. HERMANNUS, NICOLAUS GRIMIUS, in Indiâ orientali tunc temporis degens, aliquandò unciam unam ambræ griseæ destillationi siccæ subjecit, indeque, igne gradatìm aucto, primò *liquorem aqueum*, deindè *liquidum spirituosum*, & *oleum* prodiisse, tandemque pauxillùm *salis sicci* sublimatum fuisse, testatur. Producta hæc perfectè succini dissolu-

ti productis conveniebant, præterquàm, quòd oleum paulò gratiorem odorem diffunderet. Residuum picem habitu externo referebat, & plures sine dubio partes volatiles oleoso-salinas reddidisset, si, adhibito intentiori ignis gradu, destillatio diutiùs protracta fuisset. Ambra enìm paucissimas saltèm partes terreas continet, & quoad totam fermè molem in phlegma, oleum, & sal volatile acidulum resolvi potest; quemadmodùm hoc B. NEUMANNUS expertus est *(a)*, cum unicam ambræ gryseæ drachmam simili modo destillaret, & adæquatum in fine ignis gradum adhiberet. Obtinuit enim scrupulos duos cum dimidio olei, grana quinque aquæ, grana duo salis aciduli volatilis, & unicum solummodò granum materiæ siccæ, pulverulentæ, terrestris. Bina grana, quæ deficiunt, sine dubio invisibili exhalatione consumpta fuerunt. Sal siccum volatile, præsertìm in parvâ ambræ mole destillationi impenditur, non semper seorsìm in conspectum venit, sed, penitùs translatum, phlegmati immergitur, & majorem illi acorem conciliat.

§. X.

Quandò ambra cum aquâ simplici di-

(a) L. c. 1419.

geritur, vel planè coquitur, nonnihil quidèm resinæ instar, liquescere incipit, solutionem verò respuit, & aquam suavi duntaxat odore paululùm imbuit. In spiritu vini rectificatissimo quoque, tàm simplici, quàm tartarisato, nunquàm penitùs, blandâ solummodò digestione in auxilium vocatâ, dissolvitur, sed modica saltèm portio, quæ menstruo fragrantiam, debilemque saporem balsamicum communicat, extrahitur: Sin coctio verò sive ebullitio protractior, optimè in cucurbitâ peragenda, accedit, & menstruum præterea nonnihil simul oleosum adhibetur, tota fermè solvitur, & tincturam valdè activam largitur.

§. XI.

Liquidò ex prælictis patescere arbitror, quòd in ventriculo nulla plenaria ambræ, in substantiâ assumptæ, solutio, sed aliqua saltèm, longè tamen copiosior, quàm apud succinum, partium subt liorum extractio contingat, & quòd medica igitur activitas unicè à separatis & extractis hisce particulis tenerioribus expectanda sit. Hæ ipsæ enìm ob teneritudinem suam ac mobilitatem facilè ad sanguinem transeunt, eundemque, ut & fluidum nerveum blandè agitant, atque expandunt, motumque circularem vegetiorem red-

dunt, & generali hac operatione moderatas quasdam vires *nervinas*, *cephalicas*, *cardiacas*, *analepticas*, *aphrodisiacas*, aliasque, quæ ambræ vulgò adscribuntur, omninò exerere valent. Succino in hoc passu præferri quidèm meretur, cavendum tamen, ne vires ejus ultrà justos activitatis terminos, uti fieri solet sæpissimè, extendantur. Per se internè præscribitur rarissimè, sed aliis solummodò medicamentis compositis, ad augendam magis, aut conciliandam odoris suavitatem, quam virtutem, refractâ dosi additur. Tinctura frequentiorem ferè usum invenit, & majorem quoque effectum edit, præsertìm si solutis aut extractis particulis largiùs impraegnata sit.

SECTIO XIII.

DE AMARICANTIBUS, Austeriusculis, blandè Balsamicis, acriusculis, terreo-aut mucilagineo-subadstringentibus, aliisque, sapore mixto donatis.

CAPUT PRIMUM.

De naturâ, differentiâ atque virtute diversorum horum simplicium in genere.

§. I.

SIMPLICIA hujus Sectionis, specialiùs in sequentibus describenda, odore & maximè sapore plus minùsve ab invicem distincta inveniuntur, ac jure igitur sub diversis classibus collocanda sunt. Sapor quippe, qui primarium hoc loco differentiæ fundamentum suppeditat, in

aliis *amaricans*, *aut amarus*, in aliis *austerus*, vel *austeriusculus*, in aliis *blandè balsamicus*, in aliis *terreo*-aut *mucilagineo-subadstringens* est, rarissimè tamen purus ac solitarius, sed alio aliisve v. g. amarus aut amaricans *subdulci*, *austeriusculo*, *subacri*, *salso*, aut *balsamico*, austerus & austeriusculus *amaricante*, *amaro*, *balsamico*, *acriusculo*, *subdulci* &c. mixtus. Nonnulla eorum, immò pleraque, ad amara quidèm, austera, & balsamica, in præcedentibus dudùm pertractata, referri potuissent: Verùm, quum odor balsamicus in horum aliis longè remissior, in aliis fugacissimus existat, & sapor amarus quoque atque austeruus in plerisque, quæ illum possident, multò debilior sit, sejungere illa, & in hac Sectione seorsim describere, consultius duxi.

§. II.

Principia fixa, *resinosa*, *gummea*, aut *mucilaginea*, quibus *insipida* & *inodora subadstringentia* prædita sunt, plerumque valdè terrea & inertia reperiuntur; hinc gustûs quoque & olfactûs organis non adeò singularem saporem & odorem post separationem imprimere, multo minùs eminentem in corpore humano mutationem producere valent. *Austeriuscula* & *Amaricantia*, quoad partes activas, cum auste-

ris & amaris fortioribus conveniunt; quare repetere hoc loco, quæ alibi sufficienter de iis dicta fuerunt, supervacaneum judico. Sufficiat adjecisse, hæc, cum saporis sint debilioris, minorem principii primarii quantitatem in mixtionem gerere reconditam, vel illud tamen, sive sit resinoso-gummeum, sive gummeo-resinosum, longè remissioris indolis existere. Eadem propemodùm de *Austeriusculo-amaricantibus*, *amaro-austeris*, tùm inodoris, tùm simul odoratis balsamicis, nec minùs de *accriusculis* ac *blandè balsamicis* dicenda erunt. Inodora enim sola principia fixa gummeo-resinosa, resinoso-gummea, vel resinoso-gummeo-terrea, specificè tamen distincta, fovent; odorata autèm, licet parùm vel nihil olei substantialis, receptâ etiam notabili quantitate, sub destillatione humidâ reddant, tenerrimum tamen, mobilissimum, fugacissimumque principium balsamicum cum aquâ transmittunt, & decoctum, in cucurbitâ aut vesicâ relictum, fixis partibus tàm gummosæ, quàm resinosæ indolis, adeò imprægnant, ut similis conditionis extracta indè blandâ evaporatione parari queant. Nonnulla quoque inter ea occurrunt, quæ *sale quodam salso* modicè instructa sunt.

§. III.

Insipida terreo-resinosa & terreo-resinoso-gummea lenissimè saltem, austeriuscula, purè talia paulò fortiùs partes corporis solidas constringunt, & aliquantulùm proinde, majori nimirùm vel minori adstrictione mediante, flacciditatem eorum corrigunt, adeòque roborant paululùm, vim contractilem, ipsamque contractionem, absque humorum exagitatione, augent, leniterque urinam pellunt: Hinc jure inter blanda traumatica, diuretica, lithontriptica, & tonica referuntur, & in variis itaque morbis, qui mitiora roborantia & adstringentia postulant, non sine fructu adhibentur. Eximiam quoque opem subinde in ulceribus, & vulneribus consolidandis, sanguine congrumato, epilepsiâ, & diabete ferunt.

§. IV.

Ab hisce plus minusve, respectu videlicet vitium medicarum, austeriusculo-amaricantia, tùm inodora, tùm simul odorata balsamica, distincta inveniuntur. Propter amaritiem enim atque volatilis principii miscelam simul blandè abstergunt, discutiunt, lenissimam diaphoresin atque diuresin movent, tutiùs ac

certiùs roborant, & plus igitur ad humores purificandos, quàm merè austeriuscula, valent; præsertìm, cum virtus adstrictoria in plerisque valdè moderata sit, & in recessu demùm sese nonnihil manifestet.

§. V.

Vires non contemnendas in genere exerere creduntur in coryzâ, febri catarrhali, affectibus pectoris, tussi v. g., asthmate, phthisi incipiente, raucedine, nec minùs in sanguinis ac lymphæ impuritate, variisque inde propullulantibus affectibus scabiosis, rheumaticis, arthriticis, catarrhalibus, obstructionibus viscerum chronicis, suppressione consuetarum se-& excretionum, doloribus variarum partium, calculo, dysuriâ, ischuriâ, cephalalgiâ, febribus continuis, præsertìm malignis, & sic porrò. Nonnulla quoque eorum, licet sanguini purificando parùm cæteroquin inserviant, egregiè ac planè specifice, uti v. g. cortex Peruvianus, febres intermittentes, præsertìm refractarias quartanas, fugant, immò, quædam, temperata nempè balsamica, quæ, ob principii austeriusculi absentiam, nullum planè adstrictionis effectum edunt, potentiùs paulò humores, interveniente blandâ diaphoresi atque diuresi, hetero-

geneis quifquiliis liberant, & auxilium ideò in fcabiofis inprimis, venereis, fimilibufque affectibus ferunt; quemadmodùm de fingulis hifce in ftatìm fubfequente tractatione fpecialiffimâ plura videnda funt.

CAPUT II.

De Radicibus Paeoniæ & nymphææ.

§. I.

RADIX PAEONIÆ MARIS FOLIO NIGRICANTE SPLENDIDO C.B. *Racine de Pivoine mâle* tuberofa ac craffa eft, foris fubfufca, intùs pallida, versùs peripheriam tamen venulis rufefcentibus pafsìm diftincta faporis poft exficcationem mucilagineo-terrei, leniffimèque in receffu adftringentis, odoris nulliûs. Recentiffimè effoffa faporem debilem fubdulcem, leniffimâ acredine mixtum, & parùm quoque odoris obtinet. Planta apud nos folummodò in hortis colitur, & radices ordinario tempore vernali, antequàm germina protrudant, effodiuntur.

§. II.

Præter rudiores partes terreas, & *folubilia principia fixa terreo-refinofo-gummea,*

nihil ampliùs singulare in radice exsiccatâ demonstrari potest, nullamque ideò rationem solidam invenio, cur multi medicorum simplici huic *vaporosum* paritèr *principium activum* adscripserint, indeque virtutes varias derivare ausi fuerint. Vires sanè, quas exerit, unicè à laudatis principiis fixis, maximè autem à resinoso, dependent, etiamsi in hisce etiàm non adeò magna activitas, quod examina probant, delitescat. Nam infusum aquosum primum, obscurè fuscum, odore fermè destituitur, & inerti saltèm sapore nauseoso pollet. Extractum inspissatum, cujus drachmas duas & aliquot grana ex unciâ radicis impetravi, deterioris fermè conditionis est, nec ullum odorem, ac saporem, notatu dignum, olfactûs, gustûsque organis imprimit. Tinctura spirituosa prima colorem pallidè flavescentem obtinet, odore solum vini spiritum prodit, & sapore subacri gaudet; quæ acredo tamen magis à menstruo, quàm soluta substantia resinosa, derivanda est, quòd clarius posteà ex flavo extracto inspissato cognoscere licet: Hoc quippe non ampliùs acrem, sed debilem amaricantem, & satis adstringentem saporem austeriusculum possidet, debilemque odorem balsamicum spirat. Uncia radicis mihi binas fermè drachmas reddidit.

§. III.

Modicè hæc radix partes corporis solidas roborat, & adstringit, adeòque locum omninò inter *blanda nervina*, *antepileptica*, *antispasmodica*, & *lenissimè styptica*, aperitivis incidentibus, abstergentibus, ac discutientibus in vasorum ac viscerum obstructionibus, hæmorrhagiis exorbitantibus, variisque profluviis serosis, diabete v. g., vomitu, diarrhoeis, gonorrhoeâ benignâ &c. rafractâ dosi addenda, tueri potest. Probabile prætereà est, subtilem terram farinaceam, si in pulvere nempè propinatur, præternaturale ventriculi acidum nonnihil extinguere, & hac quòque ratione aliquid ad curationem epilepsiæ infantilis, ex acriori primæ culinæ acido sæpissimè oriundæ, conferre. Optimè in pulvere, à granis aliquot ad scrupulum integrum, nec minùs in infuso vinoso, à scrupulo uno ad drachmam unam, exhibetur; infusa ejus aquosa autèm, & sic dicta *fæcula*, quæ in Officinis prostat, nulliûs ferè usûs sunt.

§. IV.

Radix Nymphææ, tàm Luteæ, quàm Albæ, majoris C. B. *Seeblumen-vurhel*, *Racine de Neuphar* crassa est, fungosa, levis, foris partìm flavescens, partìm subfusca,

intùs pallida, odoris nulliûs, ſaporis terreo ſubadſtringentis & in receſſu quoque leniſſimè amaricantis. Planta in lacubus, piſcinis, & fluviis, rivuliſque lentè decurrentibus, creſcit, ac flores magnos roſaceos, vel luteos, vel candidos, profert: Radicem deſcriptam tamen ſæpiùs Nymphæa flore albo, quàm luteo, pharmacopoeis largitur, licet utramque, intuitu naturæ ac virium medicarum, nulla differentia intercedat.

§. V.

De *volatili ſale alcalino*, quod poroſæ & laxæ hujus radicis ſubſtantiæ inhærere, PAULUS HERMANNUS retulit, (*a*) multa dicere ſuperſedeo, quum imaginarium hoc loco principium ſit, nec unquàm in hac radice demonſtrari queat. Probandi quidèm fine præcipitationem allegat, quam radix pulveriſata in acidis ſolutionibus præſtare conſuevit; verùm, fallaciam hic circa cauſam committi, certo certius eſt. Non ſalinæ enim particulæ alcalinæ, ſed terreæ, quas ſolvens acidum promptè adgreditur, molecularum, antea ſolutarum, ſeceſſum, atque deſcenſum efficiunt. Suffragatur mihi B. STAHLIUS, quando de ſimili ſimilium plantarum ſubadſtringentium

(*b*) L. c. p. 86.

&c. effectu ita scribit: » In plantis trau-
« maticis adstringentibus, plantagine,
» symphyto, & consolidis &c. sal alcali-
» num subtile agnoscunt autores, quia
» talia decocta solutiones metallorum,
» cum acidis factas, in specie mercurium
» sublimatum, aqua calida in liquorem
» redactum, præcipitant. Suo interim lo-
» co relinquendum, an non potiùs sub-
» tilissima terrea adstringentium similium
» portio hoc peragat, nihil contribuente
» salinâ eorundem, nisi ut terram sibi
» anteà combinatam potentiori acido pas-
» sivè relinquat. &c. (a)

§. VI.

Partibus terrestribus rudioribus ac prorsùs inertibus *solubilis quædam substantia resinoso-gummea*, quæ *subtiliores moleculas terreas* in arctius consortium recepit, mixta reperitur; portio merè gummea tamen parùm activa existit, & sola igitur resinosa præcipuam virtutis rationem in se continet. Nam flavum infusum aquosum primum vappidum est ac nauseosum, nullumque singularem saporem & odorem possidet. Materia quoque, sub digestione magis minùsve soluta, nunquàm tota per chartam bibulam transit, sed,

(a) V. Fundament. Chemiæ dogmatico-experim., p. 68.

æquè, ac apud infusum aquosum radicis paeoniæ, præter rudiores partes terreas, crassa mucilago albicans in filtro remanet. Solutio filtrata & inspissata massam relinquit flavo-fuscam, quæ, unâ radicis unciâ extractioni adhibitâ, binas fermè drachmas pendet, & valdè debilem solummodò saporem subsalsum & subamaricantem linguæ imprimit. Tinctura spirituosa prima dilutè aurei coloris est, odoris nulliûs singularis, debilisque saporis subacris. Evaporata extractum fœneratur flavo-subfuscum, quod odorem debilem emittit, & saporem subsalso-amarum, & subadstringentem obtinet. Paululùm itaque hoc ipsum à simili radicis paeoniæ extracto differt: In hoc quippe amarities, illo verò sapor austerus & vis adstrictoria prædominantur.

§. VII.

Blandè hoc simplex *abstergit*, *roborat*, & *adstringit*, adeòque in iisdem affectibus, in quibus paeoniæ radix commendata fuit, modicum auxilium spondet, si nimirùm in infuso vinoso, à drachmâ unâ ad unciam dimidiam, præscribitur. Nonnulli antacidâ quoque atque temperante virtute hanc radicem præditam esse, & nimias vigilias specificè compescere, perhibent: Verùm, pro meo judicio, vi-

res memoratæ imaginariæ sunt, nec solidum in demonstratis principiis activis fundamentum inveniunt.

CAPUT III.

De Radicibus rubiæ tinctorum & anchusæ.

§. I.

RADIX RUBIÆ TINCTORUM sive TINCTORIÆ SATIVÆ C. B., *Farberroth-Burhel*, *Racine de Garance*, oblonga est, tenuis, intùs & extùs fusco-rubicunda, saporis terreo-subadstringentis, odoris nulliûs. Planta, ob frequentem radicis usum apud tinctores, in regionibus variis, maximè autèm in *Silesia* & *Belgio*, studiosè in agris colitur. Radix recens, præter terreo-adstringentem saporem, debilem quoque subdulcem & subamaricantem possidet, qui ampliùs tamen in exsiccatâ, & aliquamdiù asservatâ vix, aut ne vix, sentitur.

§. II.

Volatilibus principiis penitùs destituitur, & fixa duntaxat *terreo-resinoso-gummea* in mixtione fovet. Activitas ad utramque quidèm substantiam fixam, magis tamen ad terreo-resinosam, quàm gum-

mosam, redit. Infusum aquosum primum rubro-nigricantis coloris est, & nullo sapore singulari, nulloque, nisi debili saltèm nauseoso, odore pollet. Sub evaporatione odor paulò fortior evadit, & nauseosus in blandè balsamicum mutatur. Inspissata massa subrubro-nigricans debilem odorem balsamicum non ampliùs emittit, saporem tamen terreo-salsum, subadstringente nonnihil remixtum, obtinet. Tinctura spirituosa prima saturatâ & elegantissimâ rubedine sese commendat, & evaporata extractum relinquit coloris flavo-& rubro-subfusci, odoris nulliûs singularis, saporis subadstringentis, & lenissimè simul amaricantis. Ex unciâ unâ radicis duas circiter drachmas extracti primi aquosi, & quatuor scrupulos, totidemque grana extracti primi spirituosi impetravi.

§. III.

Vulgò hæc radix quinque radicibus aperientibus minoribus annumeratur, viresque eidem potentes in sanguine congrumato, vulneribus, oppilatione renum, viscerumque obstructionibus tribuuntur. Verùm, si, dicere licet, quid ipse sentiam, scriptores de viribus memoratis hyperbolicè locutos esse, pronuncio: Concedo quidèm, rubiæ radicem

cem aliquâ virtute *aperitivâ*, *traumaticâ*, & *diuretica* instructam, esse, eandem tamen, uti crediderunt, potentem existere, analysi chemicâ aliter edoctus, nego. Tota certe hujus radicis actio ad debilem quandam absterfionem & adstrictionem redundat, indeque auctior solidorum contractio, cum subsequente blandâ humorum resolutione, vegetiori circuitu, & paulò largiori lotii in renibus se-& excretione, unicè derivanda est. Datur in decocto aquoso, & adhuc meliùs in infuso vinoso, à drachmâ unâ ad unciam dimidiam, immò integram, nec raro quoque, tametsi minùs aptè, pulveribus additur. Externè decocta & unguenta, vulnerariæ & adstringentis virtutis, ingreditur.

§. IV.

Radix Anchusæ Off. vulgò *Alcana* dicta, oblonga est, crassa, lignosa, intùs alba, foris fusco-rubescens, odoris nulliùs, saporis terreo-subadstringentis. Planta, quam Casp. Bauhinus *Anchusam floribus puniceis*, Joh. Bauhinus *Anchusam Monspeliacam*, & Tournefortius *Anchusam vulgatiorem*, itemque *Buglossum radice rubrâ*, *Rothe Ochsen-Gunge*, *Anchuse*, vocant in *Italiâ*, *Galliâ*, *Silesiâ* &c. crescit, optima tamen radicis species ex Italiâ affertur.

§. V.

Interior ſubſtantia lignoſa planè iners deprehenditur, ſoluſque cortex tingendi facultatem, & vires medicas obtinet; hinc ordinariò etiàm detrahitur, & ſeorſìm in uſum vocatur. Gaudet *principiis fixis*, tàm *reſinoſis*, quàm *gummeis*, quæ, confirmante extractione, ejuſdem fermè virtutis ſunt. Extractum aquoſum primum, cujus tres fermè drachmas ex corticis unciâ impetravi, coloris rubro-fuſci eſt, ſaporis in principio ſubdulcis, deindè acriuſculi & ſubadſtringentis, odoris nulliùs ſingularis. Extractum ſpirituoſum primum, cujus pondus, receptâ vix memoratâ corticis quantitute, circitèr ad ſcrupulos quatuor & aliquot grana aſcendebat, rancidum unguentum quodammodò redolet, & ſaporem ſubdulcem, amaricante atque auſteriuſculo remixtum, coloremque rufo-ſubfuſcum poſſidet. Tinctura ſpirituoſa adhuc liquida, quod addere placet, ſaturatâ & elegantiſſimâ rubedine oculis blanditur, quæ poſteà tamen in extracto valdè minuitur.

§. VI.

Reſpectu virium medicarum cum radice rubiæ tinctorum maximam partem convenit, ſuamque operationem *blandè*

adstringendo, *abstergendo*, imò *aliquantulùm demulcendo*, absolvit, & cum majori fortassis emolumento, quàm illa, in suppressione urinæ, obstructionibus viscerum chronicis ex partium solidarum atoniâ maximè promanantibus, nec minùs in hæmorrhagiis exorbitantibus, & variis profluviis serosis, quotiès nempè subadstringentia tutò admittuntur, in usum vocari potest. Internè in decocto aquoso, & infuso vinoso, à drachmâ unâ ad unciam dimidiam & ultrà, exhibetur. Externè unguentis, quæ contrà sanguinem congrumatum, contusiones, casum ab alto, &c. commendantur, persæpe additur.

CAPUT IV.

De Contrayerva & Radice Caryophyllatæ.

§. I.

CONTRAYERVA OFF., quam alii etiam *Radicem yervam*, i. e., contrà venena, *Radicem bezoardicam*, *alexipharmacam*, *Cyperum longum odorum Peruanum* &c. *Pervanische Sifft-Burhel*, vocant, radix oblonga est, tenuis, nodoso-fibrosa, foris subflavo-aut subfusco-rubescens, intùs albicans, odoris debilis aromatici,

ſaporis ſubadſtringentis, & acriuſculi. Planta in quibuſdam *regni Peruani* tractibus præcipuè creſcit, ac vulgò, quum Granadillæ ſive Flori paſſionis affinis exiſtat, *Clematitis paſſionalis folio bifido* dicitur.

§. II.

Principium volatile balſamicum in radice exſiccatâ & diutiùs aſſervatâ nullâ conſideratione dignum eſt, ſed activitatis ratio unicè ad ſubſtantiam *gummeo-reſinoſam* redit, ita tamen, ut reſinoſa longè iterùm gummoſæ præferenda ſit. Fuſcum enìm infuſum aquoſum primum odorem nauſeoſum ſpirat, & debilem ſolummodò ſaporem amaricantem, leniſſimâ ac vix ſenſibili acredine mixtum, poſſidet. In fuſco-nigricante extracto inſpiſſato amarities, quòd utique mirandum, vix ampliùs animadvertitur, pungens verò acredo fortior exiſtit. Tinctura ſpirituoſa prima ſolum vini ſpiritum odore prodit, & amaricante, ac ſatis acri pungente ſapore, quo radicem pimpinellæ aut pyrethri quodammodò æmulatur, pollet. Ardens ac morſicans hæc acrimonia in maſsâ inſpiſſatâ potentior evadit, eademque in hoc paſſu extractum aquoſum notabiliter ſuperat.

§. III.

Blandè abstergendo, leniterque irritando operationem suam exercet, & specificè inprimis à scriptoribus medicis in febribus malignis, pestilentialibus, purpuratis, petechialibus, variolosis, morbillosis &c. ad exanthemata expellenda commendatur: An verò etiàm, uti vulgò creditur, contrà palpitationem cordis, dolores pleuriticos, melancholiam, febres intermittentes, dysenteriam, vermes intestinorum, philtra, & varia venena multùm valeat, justè dubitò. Recipitur inter pulveres & tincturas alexipharmacæ virtutis, & per se quoque in infuso vinoso, ad unam alteramve drachmam, præscribi potest.

§. IV.

Radix Caryophyllatæ Officinarum sive vulgaris C. B. *Benedicten-oder Nægelein-Burhel*, *Racine de Benoîte, ou Galiote*, minimi plerùmque digiti crassitie est, multasque fibras tenues emittit, quibus major fermè virtus, quàm trunco sive capiti, ingenita reperitur. Colorem foris fusco-nigricantem, intùs rubescentem possidet, & manducata linguæ saporem terreo-austerum adstringentem, naribus verò, præsertìm in tractibus cali-

dioribus nata, aut contusa, odorem gratum caryophyllæum imprimit. Planta passim sponte crescit, & loca inprimis humida atque umbrosa amat.

§. V.

Nonnulli, hanc radicem & contrayervam, maximam quoad principia similitudinem intercedere, arbitrantur; sed falsum hoc esse, analysis chemica docet. Hæc enim, præter subtile quoddam principium spirituosum, fixam substantiam resinoso gummeam, terreo-austeram ac satis adstringentem, contrayerva autem subacrem ac leniter amaricantem continet. Infusum aquosum primum, (loquor nunc de solâ radice caryophyllatæ), coloris flavo- & rubro-subfusci est, odoris grati caryophyllæi, saporis balsamico-austeriusculi. Similis conditionis etiàm extractum inspissatum existit, præterquàm, quòd odor debilior, quàm in infuso, sapor austerus verò fortior deprehendatur. Tinctura spirituosa prima colore saturatè aureo, & sapore pariter balsamico-austeriusculo pollet, odore autèm magis spiritum vini, quàm radicem, prodit. Massa inspissata, quæ subfuscum colorem obtinet, sapore austero, ac simul leniter balsamico, lenissimèque amaricante, gaudet, & odorem caryophyllæum, quem

ſpiritus vini in tincturâ quasì occultaverat, fortiùs iterum ſpirat. Subſtantia gummea reſinoſam quantitate ſuperat, & in unciâ radicis unâ circiter ad ſcrupulos quatuor vel quinque pondere aſcendit.

§. VI.

Parciſſimum principium ſpirituoſo-balſamicum ſub operatione in corpore non adeò ſingularem conſiderationem meretur, ſed ratio virium præcipua ad fixas partes terreo-reſinoſo-gummeas, quæ ſolida ſatis validè adſtringunt, & mediante hac conſtrictione roborant, referenda eſt. Specialiùs igitur hæc radix in morbis ſingulis, qui proximè & unicarum, membranarum &c. flacciditate naſcuntur, prodeſſe conſuevit, multùmque etiàm ad ulcera ac vulnera conſolidanda, profluvia ſeroſa cohibenda, & hæmorrhagias ſiſtendas valet: An verò, quòd multi tamen credunt, in arthriticis pariter ac convulſivis affectibus, nec minùs in febribus malignis ſingulare auxilium ferat, experientiâ nondum ſatis probatum eſſe arbitror. Internè in infuſo vinoſo, aut, quod perindè videtur, in decocto aquoſo, ad unam alteramve drachmam, præſcribitur. Externè decoctis traumaticis ac ſtypticis additur, vel pulveriſata, depurandi & conſolidandi ſcopo, ulceribus cacoethicis inſpergitur.

CAPUT V.

De Radicibus Bardanæ, Taraxaci & Tussilaginis.

§. I.

RADIX BARDANÆ MAJORIS OFF., sive *Lappæ majoris* C. B., *grosse Kletten-Burbel*, *Racine de Bardane*, oblonga est, crassa, foris nigricans, intus alba, saporis subdulcis, modicè amaricantis, & lenissimè simul adstringentis, odoris nulliûs. Planta hinc inde circà vias, sepimenta, ædificia &c. copiosè provenit, & in solo sicciori ac macriori læta inprimis incrementa capit.

§. II.

Principiis activis merè fixis, pluribus tamen *gummeis*, quàm *resinosis*, gaudet. Una quippe uncia mihi quinque fermè scrupulos extracti primi aquosi, & quinquaginta circiter grana extracti primi spirituosi suppeditavit. Extractum subluteo-fuscum aquosum, odorem debilem balsamicum, ferè instar panis melliti, spirat, saporem subsalsum, subdulci & sub-adstringente nonnihil mixtum, possidet. Tinctura spirituosa prima, colore dilutè

aureo est, odore nauseoso, sapore ingrato subacri. Massa inspissata flavo-subfusca, quoad odorem cum tincturâ convenit, & sapore subsalso, leniter amaricante, atque subadstringente pollet.

§. III.

Vires medicæ, quòd examina docent, ad utrumque principium redeunt, & *leniter resolventes*, *abstergentes*, *roborantes*, ac *diureticæ* sunt. Specialiorem igitur usum, sub decocti nimirùm aquosi aut infusi vinosi formâ, ad unam alteramve drachmam, immò unciam, præscripta, in singulis morbis invenit, qui mitiora remedia postulant, & specificè inprimis in arthriticis, rheumaticis, nephriticis, scabiosis, scorbuticis, & venereis affectibus commendatur, sanguinemque congrumatum prætereà dissolvere dicitur. Plerique sudoriferam quoque virtutem illi tribuunt, de quâ tamèn paulò aliter sentio, eamque non adeò singularem esse existimo. Commodè radici sarsaparillæ substitui potest, quoniàm eadem præstat, immò majorem, quàm illa, in humoribus depurandis effectum edit.

§. IV.

RADIX TARAXACI OFF., sive *Dentis Leonis latiore folio* C. B. *Racine de*

Piſſenlit, *Dent de Lion*, oblonga eſt, ramoſa, digiti minimi craſſitie, foris ſubfuſca, intùs pallida, ſaporis amaricantis, leniterque adſtringentis, odoris nullius ſingularis. Planta ubivis obvia eſt, & æquè, ac radix recens, ſucco lacteo turget.

§. V.

Naturâ, principiis activis, & virtute à præcedente parùm differt. Subſtantia gummea enìm, aquâ ſimplici primùm extracta, ac denuò inſpiſſata, maſſam fuſco-nigricantem exhibet, odore debili balſamico, quaſi melleo, & ſapore in principio ſubdulci, poſteà ſatis amaricante, præditam. Flavo-ſubfuſcum extractum ſpirituoſum primum cum aquoſo maximam partem convenit, præterquàm, quòd ſapori ſubdulci & amaricanti leniſſimè adſtringens adhuc ſociatus ſentiatur. Pondus extracti aquoſi primi ad binas fermè drachmas reſinoſi ſive ſpirituoſi autem ad unam circiter drachmam, aſcendit, ſi radix ſcilicet bonæ notæ eſt, & integra ejus uncia utrique extractioni adhibetur.

§. VI.

Militat inter *blanda aperitiva*, *diuretica*, & *purificantia*, quæ operationem ſuam leniter abſtergendo, leniterque adſtringendo ac roborando abſolvunt: Quare

protinùs quoque conftat, quòd ab ufu ejus interno in obftructionibus vifcerum, ictero, calculo, nephritide fabulofo-pituitofâ, afthmate, tuffi mucidâ, fcorbuto, cæterifque affectibus chronicis, fub bardanæ defcriptione pridèm recenfitis, auxilium non contemnendum expectandum fit. Datur æquè, ac præcedens, in infufo & decocto.

§. VII.

Defcriptis Bardanæ & Taraxaci radicibus Radicem Tussilaginis, vulgaris C. B. *Hufflattich-Burhel*, *Racine de Tuffilage, ou Pas d'Ane*, quæ tenuis eft, longa, pallida, odoris nulliûs, faporis mucilagineo-fubadftringentis ac debilis balfamici, jungere nullus dubito: Tanta enim fub exploratione principiorum chemicâ inter hanc & taraxaci radicem, intuitu odoris, faporis ac virium, fimilitudo deprehenditur, ut practico alteram in alteriûs locum tutò, ac citra ullam deliberationem, furrogare liceat. Scio quidèm, medicorum plerofque radici tuffilaginis majorem virtutem demulcentem, adeòque majorem quoque atque fpecificam virtutem in morbis pectoris, tuffi v. g. phthifi &c., adfcribere; at fcio etiàm, fpecificam hanc prærogativam nulliûs momenti effe, & taraxaci radicem in memora-

tis, aliisque pectoris affectibus idem præstare auxilium. Frequentiùs in decocto, cum aquâ, lacte, cerevisiâ, aut vino parando, quàm in infuso, præscribitur, & dosis quoque ultrà unciam ascendere potest.

CAPUT VI.

De Radice Vincetoxici & pareira brava.

§. I.

RADIX VINCETOXICI OFF., *Schuvalbenfraut-Burhel*, *Racine de Dompte-venin*, ex communi capitulo multas fibras tenues, sive radiculas minores emittit, quæ intùs candido, foris pallidè flavescente, aut subfusco colore gaudent, & saporem subdulcem, acriusculo & amaricante mixtum, debilemque prætereà ac nauseosum odorem balsamicum possident. Planta in locis sylvestris crescit, & à CASP. BAUHINO *Asclepias* sive *Vincetoxicum multis floribus albicantibus*, & ab aliis quibusdam *Hirundinaria* appellatur.

§. II.

Partes *oleoso-spirituosæ balsamicæ* valdè exiguâ quantitate mixtionem ingrediuntur, *fixæ resinoso-gummeæ* autèm copiosiùs

inhærent, & præcipuas huic radici vires largiuntur. Ex unciâ radicis unâ duas fermè drachmas extracti aquosi primi, & drachmam circiter unam extracti spirituosi primi impetravi. Infusum aquosum pallidè flavescens, nonnihil turbidum est, & odorem nauseosum, similemque saporem subdulcem, acriusculo paululùm remixtum, obtinet. Sub evaporatione satìs fortem, eumque in principio nauseosum, posteà verò gratum balsamicum, odorem emittit, & plenè tandem planèque inspissatum, massam suppeditat fuscam, odore debili quidèm, ast, panis melliti instar, satis grato, & sapore balsamico-subdulci, lenissimèque in recessu amaricante, præditam. Tinctura spirituosa dilutè aurea naribus debilem odorem nauseosum, linguæ autèm balsamico-subacrem saporem imprimit, & evaporata extractum relinquit flavo-rufescens, odoris debilis & nonnihil ingrati, saporis balsamico-subdulcis, & in recessu acriùsculo-amaricantis. Docent hæc examina, utramque substantiam fixam activam quidèm existere, resinosam tamèn gummeæ nonnihil præferendam esse. Particulæ volatiles oleoso-spirituosæ humidæ destillationis beneficio facilè separatur, in molem tamen conspicuam congregari nequeunt; hinc easdem quoque ex aquæ

destillatæ fragrantiâ magìs suspicari, quàm demonstrare licet.

§. III.

Inter blanda *stimulantia*, *resolventia*, *diaphoretica*, *diuretica*, *anticatarrhalia*, & *bezoardica* hæc radix jure collocatur, & singularem inprimis efficaciam in tumoribus glandularum, scrophulis, affectibus mucidis, hydrope, obstructione viscerum, nephritide sabuloso-pituitosâ, cachexiâ, & chronicâ mensium suppressione monstrat. Datur internè, à drachmâ unâ ad unciam semi, in decocto aquoso & vinoso, nec raró etiàm pulveribus additur. Externè lavamenta vulneraria, & gargarismata, contrà anginam spuriam, paralysin linguæ, & glandularum salivalium tumores adhibenda, ingreditur.

§. IV.

PAREIRA BRAVA in Officinis nostris radicem denotat magnam, crassam, lignosam, foris ferrugineo-nigricantem, intùs partìm pallidè flavescentem, partìm subfusco-luteam, saporis dulcamari, odoris nulliûs. Pareira brava vox Lusitanica est, & *vitem sylvestrem* significat: Planta enìm, cujus character Europæis nondùm satis innotuit, passim in *regno*

Mexicano & *Brafiliâ* crefcit, ac, vitis inftar, fcandens atque volubilis effe dicitur. Incolis *Caapeba* audit.

§. V.

Nulla poffidet principia activa volatilia, fed vires ejus unicè à *fixâ fubftantiâ refinofo-gummeâ* deducendæ funt. Infufum aquofum primum colore dilutè aurantio eft, & faporem quidèm amaricantem, nullum verò odorem fingularem obtinet. Poft infpiffationem odore penitùs deftituitur, & fapori amaricanti debilis quædam dulcedo admixta fentitur. Tinctura fpirituofa prima, faturatè fufca, folum menftruum redolet, & faporem, ex acri, amaricante, & fubdulci mixtum, guftûs organo imprimit. Evaporatione peractâ, fapor in infpiffatâ mafsâ fufco-nigricante aliquantulùm mutatus, & fub deguftationis initio fubadftringens & amaricans, poftea verò fubdulcis deprehenditur. Satis intereà ex defcriptis examinibus conftat, quòd virtus quædam principio utrique, major tamen refinofo, quàm gummeo, ingenita fit.

§. VI.

In principio de eximiâ ac valdè potenti hujus radicis virtute *diureticâ* & *lithontripticâ* multus ubique fermo fuit; verùm,

cum medici circumſpecti poſteà obſervarent, vires elogio longè inferiores eſſe, rariùſque, vel nunquàm, effectum voto ac ſpei perfectè reſpondere, fama ſenſim iterùm decrevit. Noſtrâ ætate medici rationales blandas duntaxat vires *abſtergentes*, *aperitivas*, ac *diureticas* huic ſimplici tribuunt, idemque ideò in cachexiâ ictericiâ, hydrope, ſuppreſſione urinæ, nephritide pituitoſo-ſabuloſâ, & affectibus ſcorbuticis, rheumaticis atque arthriticis aliquid auxilii omninò præſtare poſſe, credunt. Plerumque ſub formâ pulveris, à drachmâ dimidiâ ad integram, in vehiculo vinoſo exhibetur, vel vino etiàm, aut aquâ fervente, receptâ tamen quantitate majori, infunditur.

CAPUT VII.

De Radicibus Chinæ & Sarſaparillæ.

§. I.

RADIX CHINA ſeu rectius CHINÆ OFF., *Pocken-oder Schvveih-Burhel*, *Racine de Squinne ou d'Eſquinne*, craſſa eſt, tuberoſa, inæqualis, texturæ lignoſo-farinaceæ, coloris intùs pallidè rubeſcentis, foris rufi, vel fuſci, aut ferrugineo-nigricantis, ſaporis terrei inertis,

odoris nulliûs. Affertur ex *Indiâ orientali* & *occidentali*, & ideò etiàm in *Orientalem*, quæ melior judicatur, & *Occidentalem*, quæ ignobilior exiſtit, dividitur. Planta, ex orientali progerminans, in *Malabariâ*, *Chinâ*, *Cuncan*, *Japoniâ* &c. creſcit, & à KÆMPFERO. (*a*) *Smilax minus ſpino-*

(*a*) Placet ipſiſſimis verbis hoc loco ſubjungere, quæ Auctor Allegatus in *Amoenitatibus ſuis exoticis, Faſc. V. p.* 781. *ſequ.* de hac plantâ retulit: SANKIRA vulgò QUAQUARA. Smilax minùs ſpinoſa, fructu rubicundo, radice virtuosâ, Chinæ dicta. In incultis locis inter Felices vepres perennis luxuriat; *Radice* gaudens magnâ, durâ, nodosâ, inæquali, paucis longiſque fibris capillata, extùs rufâ, vel nigricante, intus albidâ, ſaporis vappidi. Medicis *Radix Chinæ* dicta, ſatis illa ex virtute notâ ac celebratâ. Scandit unum vel alterum cubitum ſine adminiculo; dumetis verò propinquis nixa altiùs emititur, *Sarmentis* lignoſis, culmum hordeaceum craſſis, obſcurè circà humum ſpadiceis ex biunciali intervallo geniculatis, articulis alternè, & ad ſeriem reflexis, interdùm geminâ ſpinâ adversâ, brevi & reduncâ interceptis. Ex geniculis ſingulis valva emergit duplicata, menbranacea, ſemunciam longa, pennam lata anſerinam, dura, ſtriata, duos extendens capreolos, vitigineis ſimiles, quibus contacta quævis firmiter comprehendit. Ex valvis ſingula oriuntur folia, ex aliis ſimul florum corymbi, tùm novelli interdùm ſurculi. *Folium* perbrevi vel pene nullo inſtructum pediculo, ex acuto brevi principio in orbiculum triuncialis diametri expanditur, in mucronem

sa, fructu rubicundo, radice virtuosâ, China dicta, appellatur: Occidentalis in *Novâ Hispania*, & *Regno Peruano* præcipuè gignitur, ejusdemque planta Botanicis recentioribus *Smilax aspera* audit *fructu nigro, radice nodosâ, magnâ, lævi, farinaceâ, China dicta*. Facile hæc radix, sive ex orientali, sive occidentali Indiâ allata fuerit, cariosa redditur; quare fraudulenti quo-

» curtum repandum desinens. Tenue est, membranaceum, utrâque facie diluto virore nitens, ante mucronem ingenti valvâ undulans, margine integro, aliquandò inæquali, alterutro latere protuberante. Venis donatur quinis ramosis, ex basi folii in mucronem, mediâ directè, cæteris arcuatim, protendentibus. Pediculo tenuissimo unciali, rubente vel lutescente insident *Flosculi* plus minùs decem, in umbellæ formam congesti, nudi, in herbido lutei, hexapetalis, petalis angustis, in gyrum repandis, ad seminis Coriandri ambitum radiantibus, pellucidis, staminibus senis, apicibus in luteum albicantibus: stylo turbini medio insistente, capitulo cæsio. *Fructus*, invalescente pediculo, florem excipiunt, cerasis figurâ, magnitudine, rubedine, ac nitore similes, rariùs turbinati, aere magìs, quàm carne turgidi; Carne constant paucâ siccâ, farinosâ, incarnatâ, saporis acerbi, Mespilorum æmuli; in quâ *Semina* involuta latent quaterna, quina, vel sena, lenticulæ magnitudinis; figuræ lunaris, in orbem instar Malvæ seminum conglobata, per siccitatem ex badio nigricantia, intùs candida, durissima, substantiæ corneæ.

que homines in Hollandiâ lacunas, sensìm, natas, massa quâdam, ex tragacanthâ, bolo &c. compositâ, replent, coloremque nativum aliâ mixturâ tingente restituunt: quod mangonium tamen hominibus ægrotantibus interdùm valdè nocivum evadere potest, quoniàm, NEUMANNO suspicante (*a*), massæ memoratæ, ad pondus augendum, nonnunquàm lithargyrium miscetur.

§. II.

In naturali hujus radicis mixtione nullæ partes spirituosæ, nullumque sal explicitum, quod HERMANNUS tamen adesse credidit (*b*), sed *fixa* solummodò ac *valdè iners substantia resinoso-gummea*, *copiosæ terræ teneriori* ac quasi *farinaceæ* im-

(*a*) L. c. p. 776.

(*b*) » Sarsaparillæ, *inquit in Cynos. Mat Med.* « *p. m.* 41., & Chinæ effectus probat sal blandum, quod in farinacea salsæparillæ substantia, & in substantia chinæ nonnihil resinosi latet, & in utriusque radicis decocto manifeste se prodit. Hoc cum tenuissimarum partium, & sanguini nostro naturali valde analogum sit, salia seu spiritus non tantum exaltat, sed & acida quævis, pertinacissima etiam, remotissimis partibus inhærentia, à quibus lues venerea, arthritis, scorbutus, atrophia, phthisis, aliique morbi oriuntur, infringit, & cum blanda vi anodyna per diaphoresin expellit. &c.

mersa, demonstrari potest. Substantiam fixam, præsertìm gummosam, jure inertem voco, quoniàm, analysi chemicâ confirmante, in infuso & extracto utroque nullus odor ac sapor singularis reperitur. Infusum aquosum v. g., licet rubro colore tinctum sit, nauseosum saltèm & vix sensibilem balsamicum odorem spirat, vappidumque saporem, instar aquæ simplicis tepidæ, possidet. Inspissatum extractum fusco-rubicundum deterioris fermè conditionis est, & odore non minùs, quàm sapore destituitur. Tinctura spirituosa prima, quæ aureo colore gaudet, itidem insipida penitùs, atque inodora est, & evaporata flavo-rubescentem massam relinquit, in quâ levia saltèm odoris & saporis balsamici nauseosi vestigia notantur. Uncia radicis una circiter scrupulos quinque extracti spirituosi primi, totidemque drachmas extracti aquosi primi reddit.

§. III.

Ingreditur hæc radix notissima decocta & essentiam lignorum, sanguinemque ac lympham, propter imaginariam quandam virtutem diaphoreticam & diureticam, egregiè depurare, adeòque in lue venereâ, affectibus scabiosis, scorbuto, aliisque morbis, ex humorum impuritate

nascentibus, specificè prodesse, vulgò creditur: Verùm, pro meâ sententiâ, ratione non minùs, quàm experientiâ suffulta, nulliûs fermè usûs est, & rectiùs inertibus, quàm activis, medicamentis simplicibus annumeratur. Effectus quippe, à parcissimo principio volatili balsamico exspectandus, adeò exiguus existit, ut hunc & vulgaria virtutis elogia nulla planè proportio intercedat.

§. IV.

Radix Sarsaparillæ sive Sassaparillæ Off., *Racine de Sassepareille*, quæ Chinæ radici sub usu medico plerumque jungitur, longa est, sarmentosa, rugosa, fractu tenax, calami crassitie, colore foris vel flavescente, vel subfusco, vel luteo aut fusco-rubescente, intùs candido, odore & sapore nullo, nisi debili farinaceo. Planta, in *Brasiliâ*, *Novâ Hispaniâ*, *regno Peruviano*, *Virginiâ*, ac pluribus *Americæ* locis adolescere consuevit, nec ampliùs à Botanicis recentioribus ad *Smilacis Peruanæ* species refertur, sed à Plukeneto *Christophoriana Virginiana Zarzæradicibus surculosis & fungosis, Sarsaparilla nostratibus dicta*, nuncupatur. Eligenda est radix recentior, fractu difficilis, ac foris subfusca, rejicienda verò pulverulenta, cariosa, fragilis, coloris

fusci obscurioris, aut nigricantis.

§. V.

Principiis parùm quoque activis hæc radix donata est, paulò potentiora tamen, quàm præcedens, continet, & *resinosa* inprimis *substantia* illi debiles vires medicas, quas subindè monstrat, largiri videtur. Nam obscurè rubrum extractum spirituosum primum, ex rubellâ tincturâ evaporando paratum, odore pruna cocta æmulatur, & amaricantem, balsamicum nauseosum, atque subacrem saporem linguæ imprimit. Sapor subacris in recessu demùm sese manifestat, & fauces atque palatum aliquamdiù afficit; amaricans remissior est, & balsamicus denique deprehenditur lenissimus. In infuso & extracto aquoso primo nihil fermè virtutis latet, & utrumque sapore notabili destituitur, odoremque solummodò nauseosum spirat. Uncia radicis una mihi binas circiter drachmas extracti aquosi, & totidèm fermè scrupulos extracti spirituosi suppeditavit.

§. VI.

Lenissimè duntaxat abstergendo ac stimulando operatur, & fortem itaque sudorem pellere nequit. Mirandum igitur, quòd medici hactenùs parùm activam

hanc radicem inter præstantiora diaphoretica & purificantia collocaverint, eidemque specificas ac planè eximias vires in lue venereâ, scabie, cæterisque affectibus, ex lymphæ atque cruoris vitio oriundis, adscripserint. Radicibus bardanæ, taraxaci, similibusque, nisi postponi, certè tamen non præferri meretur, & commodè proinde cum Chinæ radice ex officinis exulare posset, præsertìm, cum multæ radices indigenæ, utrique virtute pares, immò superiores, longèque minori pretio comparandæ, substitui queant. Eodem modo, quo Chinæ radix, internè adhibetur.

CAPUT VIII.

De Rad. Apii Palustris & Petroselini.

§. I.

RADIX APII PALUSTRIS C.B., *Basser-Eppich-Burhel, Racine d'Ache* capite donata est oblongo, pollicaris plerumque crassitiei, quòd multas, longas, ac rectas fibras, sive radiculas tenuiores emittit. Colore, truncus æquè, ac fibræ, foris subluteo-albicante, intùs candido, odore balsamico, & sapore subdulci acriusculo gaudent. Planta loca umbrosa, humida,

palustria, amat, & mense Julio florem rosaceum umbellatum profert. Passim etiàm in hortis colitur, & hujus radix multis tutior videtur, quoniam cum specie quadam venenatâ, uti nonnunquàm cum sylvestri evenisse traditur, confundi nequit.

§. II.

Oleo essentiali caret, & *fixam* solummodò *substantiam resinoso-gummeam*, *particulis spirituosis odoratis modicè impraegnatam*, in mixtione fovet. Portio gummosa unciâ radicis ultrà drachmas tres pondere ascendit, resinosa autèm circiter drachmam unam & aliquot grana pendet. Infusum aquosum, quòd colore pallidè flavescente, odore nauseoso, & sapore subdulci gaudet, post evaporationem massam relinquit luteo-subfuscam, debili odore balsamico, & dulci sapore donatam. Tinctura spirituosa prima flavescens, ac parùm odorata, saporem subacrem, valdè debili balsamico mixtum, obtinet, & inspissata extractum largitur itidèm flavescens, odoris balsamici, saporis subdulcis ac leniter quoque balsamici, non ampliùs tamen, sicuti anteà in tincturâ, acriusculi. Patet inde, virtutem hujus radicis in utrâque substantiâ fixâ delitescere, & aliquid pariter volatile principium acriusculo-

acriusculo-balsamicum, quod maximam tamen partem sub evaporatione in auras dispergitur, conferre.

§ III.

A medicis circumspectis internè hæc radix nunquàm, nisi debitè priùs exsiccata, in usum vocatur, quoniàm tenerrimum principium exhalabile cerebro ac nervis quodammodò inimicum creditur. Actionem suam blandè abstergendo, demulcendo, lenissimèque discutiendo exercet, ac dudùm proinde inter *pectoralia*, moderatissimaque *aperitiva*, *diuretica*, & *uterina* locum adepta est. Pertinet ad quinque radices aperientes, & in hydrope inprimìs, obstructione hepatis, lienis ac mesenterii, nec minùs in urinæ suppressione, & tumore mammarum, subinde post infantum ablactionem nascente, specialiùs prodesse, gravidis autèm & epilepticis nocere dicitur; quod postremum tamen magis de radice recenti, quàm exsicccatâ, intelligendum erit. Internè sub formâ decocti aquosi, aut infusi vinosi, à drachmâ dimidiâ ad drachmas duas, exhibetur; externè verò, præsertìm recens ac grossiusculè contusa aut conquassata, inter cataplasmata & epithemata, mammis induratis, vel lacte nimiùm turgidis, itemque scroto, præ-

ſente hydrocele, imponenda, recipitur.

§. IV.

Ab apii radice notiſſimâ PETROSELI NI VULGARIS RADIX parùm differt, & in ejus itaque locum in caſu quocunque, tàm internè, quâm externè, ſurrogari poteſt: Noſtrâ tamen ætate magis inter eſculenta ac condimenta ciborum, quàm medicamenta, propriè talia, militat.

CAPUT IX.

De Veronica, & Betonica.

§. I.

VERONICA OFF., ſive *Veronica Vulgatior folio rotundiore* I. B., *Ehrenpreih*, *Veronique*, hinc inde in ſylvis & vepretis creſcit, ſolumque inprimis ſiccum, arenoſum, atque petroſum amat. Folia, quæ ſola ad uſum medicum expetuntur, pruni foliis non diſſimilia ſunt, longè tamèn minora, villoſa paululùm, in margine inciſa, ſaporis amaricantis & ſubadſtringentis, odoris, præſertìm contrita, debilis balſamici.

§. II.

Quandò cum aquâ ſimplici ex cucur-

bitâ, substrato igne moderato, destillantur, nullum quidèm oleum substantiale reddunt, aquam transtillantem tamen *mobilissimo*, atque *tenerrimo principio spirituoso balsamico* imbuunt, & residuo quoque decocto vires, easque majores, largiuntur. Virtus medica enìm non à solo eorum principio volatili odorato, sed simul etiàm à *substantia fixa*, tàm *gummea*, quàm *resinosâ*, derivanda est; quemadmodùm hoc ex ulteriori analysi chemicâ luculentissimè constat. Infusum quippe aquosum primum, cujus sapor amaricans, odor debilis balsamicus est, post blandam evaporationem extractum relinquit fusco-nigricans, odore balsamico, & sapore amaricante, acriusculo, lenissimequè adstringente præditum. Tinctura spirituosa prima colore gaudet subflavo-viridi, ad nigrum inclinante, odore herbæ specifico balsamico, sapore subacri, cui balsamicus tamen atque amaricans mixtus sentitur. Massa inspissata à tincturâ vix differt, præterquàm, quòd color fusco-nigricans, odor verò debilior existat. Sub evaporatione constanter halitum suaveolentem emitit; hinc non mirandum, quòd odor in extracto imminutus deprehendatur. Amarities, quòd addere juvat, magis in parte resinosâ latet, & hæc posterior in genere quoque paulò potentior, quàm

prior reperitur. Quantitas utriusque extracti fermè æqualis est, & aquosum æquè, ac spirituosum ultrà drachmas tres pondere ascendit.

§. III.

Cum foliis Veronicæ Folia Betonicæ vulgaris purpureæ i. b., quæ itidem in locis sylvestribus spontè provenit, nisi formâ ac magnitudine, odore tamen, sapore, principiis, ac viribus, valdè conveniunt. Nam tinctura spirituosa prima colore saturatè viridi est, &, præter blandum atque specificum herbæ contritæ odorem balsamicum, subacrem ac leniter quoque balsamicum saporem possidet. Ab initio usque ad finem evaporationis, æquè ac apud veronicæ infusa, odor gratus prodit, & nigricans massa inspissata subacri & balsamico sapore pollet. Infusum aquosum primum saporem balsamico-amaricantem obtinet, lenemque, nec ingratum, odorem spirat. Extractum, quod evaporatione peractâ relinquitur, ejusdem fermè cum infuso coloris est, odoris leniter balsamici, & saporis subsalsi, balsamico-amaricantis, ac paululùm in recessu adstringentis. Hoc ex unciâ foliorum unâ circiter drachmas duas, illud verò, spirituosum nempè, nondùm scrupulos quatuor pondere attingit.

§. IV.

Vulgaria hæc medicamina simplicia, sub formâ nempè decocti, vel infusi aquosi, aut vinosi assumpta, non tantùm blande abstergunt, discutiunt, & attenuant, sed lenissimè quoque adstringunt ac roborant, adeòque multùm ad obstructiones viscerum reserandas, diuresin ac diaphoresin movendam, & humores purificandos valent. Veronica, quæ virtute paulò superior est, vulgò magis *aperitiva, diuretica* & *pectoralis*, betonica verò *nervina* magis atque *cephalica* creditur; hinc illa quoque frequentiùs contrà obstructionem hepatis, lienis, uteri, ac mesenterii, nec minùs contrà calculum, suppressionem urinæ, hydropem, raucedinem, tussim, asthma, pthisin imminentem &c., hæc autem frequentiùs contrà gravedinem, coryzam, cephalalgiam, vertiginem, palpitationem cordis, similesque morbos in usum trahitur. Pro meo judicio specifica hæc prærogativa nulliûs plane, vel non adeò magni tamen momenti est, nec singularem ideò practicos errorem commissuros existimo, si plantam utramque in affectibus memoratis, aliisque promiscuè adhibeant. Externè inter decocta abstergentia ac purificantia vulneraria locum inveniunt.

CAPUT X.

De Hedera terrestri.

§. I.

Hedera terrestris vulgaris C. B., à Tournefortio *Calamintha humilior folio rotundiore*, germ. *Tundermann*, *Lierre Terrestre* dicta, in locis hortorum ac camporum umbrosis, maximè autem circà sepimenta, spontè luxuriat, & alibi humi serpit, alibi corpora vicina scandit. Folia, quæ præcipuè in usum medicum trahuntur, rotunda sunt, in margine dentata, villosa paululùm, odoris satis fortis atque ingrati balsamici, saporis subacris, & amaricantis.

§. II.

Principia valdè activa, & præstantiora omninò, quàm vulgò creditur, in naturali mixtione fovent: Adsunt nempè *partes fixæ* tàm *gummeæ*, quàm *resinosæ*, nec minùs *volatiles* seu *spirituosæ inflammabilis prosapiæ*. Hæ, quòd facilè ex paulatinâ odoris imminutione cognoscere licet, sub exsiccatione maximam partem in auras abeunt, & posteà itaque præcipua activitatis ratio in substantiâ fixâ, præsertìm

gummosâ, quærenda est; quemadmodùm hoc instituta examina chemica abundè docent. Sub humidâ quippè destillatione aqua in receptaculum expellitur, ingrato quidèm odore balsamico, nullâ singulari tamen virtute prædita; in infusis verò, & inde paratis extractis longè majores ac planè eximiceæ vires deprehenduntur: Infusum videlicet aquosum primum, cujus color fuscus, odor ingratè balsamicus & herbæ specificus est, amaritie moderatâ, & subtili ac penetrante acredine pollet. Acredo hæc fauces, linguam, atque palatum peculiari prorsùs modo afficit, & vividam fibrarum oscillationem excitare videtur. Massa inspissata, cujus drachmas tres, & grana quinque ex integrâ foliorum unciâ obtinui, fusco-nigricans est, &, præter debilem odorem balsamicum, saporem primò subdulcem & amaricantem, postea adeo acrem possidet, ut piper in hoc passu vel potiùs pimpinellæ radicem nonnihil æmulari videatur. Tinctura spirituosa prima colore saturatè viridi sese commendat, & sapore balsamico-subacri, odore herbæ specifico gaudet. Evaporata longe minorem, quam infusum aquosum, extracti quantitatem largitur, idemque remissioribus quoque viribus instructum est, & colore flavo, odore debili specifico, & sapore

balſamico-amaricante pollet.

§. III.

Valdè ſtimulando, abſtergendo, & attenuando, leniterque diſcutiendo, ac roborando hæc folia in corpore operantur, & eminentem ideò locum inter *aperitiva*, *pectoralia*, *diuretica*, & *lithontriptica* merentur. Uſus ſpecialis ad multos ſanè morbos extendi poteſt, & in raucedine inprimis, tuſſi pituitosâ, aſtmate humorali, catarrho ſuffocativo, obſtructione viſcerum imi ventris, hydrope humido incipiente, nephritide pituitoſo-ſabulosâ, dyſuriâ, affectibus arthriticis, ſuppreſſione fluxûs menſtrui, ſanguine congrumato &c. planè eximius exiſtit. An verò etiàm, quod multi tradunt, contra vermes inteſtinorum, & dyſenteriam, nec minùs, ob blandam inprimis virtutem diaphoreticam, contrà peſtem, aliaſque febres malignas multùm valeat, nec affirmare ſimpliciter, nec negare audeo. Præſcribuntur in decocto aut infuſo aquoſo & vinoſo, à drachmâ unâ ad duas, tres, immò unciam dimidiam; decocta tamen infuſis ſemper præſtantiora ſunt, quoniàm principia fixa, quibus vires, uti anteà dictum, præcipuè in acceptis ferendæ ſunt, ſub ebullitione meliùs extrahantur. Externè decocta trau-

matica & cataplasmata, quæ contrà ulcera cancrosa, aliaque, gangrænam, hernias, tumores scrophulosos, dolores arthriticos, rheumaticos &c. adhibentur, persæpè ingrediuntur.

CAPUT XI.

De herba Chamædryos & Chamæpityos.

§. I.

CHAMÆDRYS VERA ET NOBILIS OFF., sive *Chamædrys minor repens* C. B. *Edel-Samanderlein*, *Germardrée*, *petit Chêne*, hinc inde in locis incultis & saxosis nascitur. Folia, quæ partibus reliquis virtute præpollent, & præcipuè igitur in usum medicum cedunt, parva sunt, oblonga, instar foliorum quercùs (*a*) dentata, saporis balsamico-amari, ac parùm in recessu adstringentis, odoris, præsertìm contrita, grati balsamici.

(*a*) Memorata foliorum quercus & chamædryos similitudo græcæ hujus plantæ denominationi occasionem dedit. Vocabulum *Chamædrys* enim ex vocibus *χαμαί*, *humi* & *δρῦς*, *quercus*, componitur, & *humilem* quasi *quercum* denotat; hinc à quibusdam quoque *Quercula minor* vocatur.

§. II.

Principium volatile, odoratum, balſamicum debile eſt, & exiguâ ſaltèm quantitate in mixtione hoſpitatur; hinc paulatìm quoque in foliis exſiccatis blandâ exhalatione conſumitur, & magis itaque ſub virium determinatione ad *ſubſtantiam fixam reſinoſam* ac *gummeam*, quàm laudatas partes ſpirituoſas, reſpiciendum eſt. Portio gummea, confirmante analyſi chemicâ, reſinoſam virtute nonnihil ſuperat. Quòd copiam verò attinet, illa fermè æqualis eſſe videtur, quoniàm extracta idem pondus obtinent, & aquoſum, æquè, ac ſpirituoſum primum, binas plerumque drachmas & aliquot grana pendet. Infuſum aquoſum primum coloris flavo-fuſci eſt, odoris debilis balſamici, ſaporis amari. Maſſa inſpiſſata vix differt, præterquàm, quòd color ſaturatior, & ſapor balſamico-amarus fortior, paulùlùmque in receſſu adſtringens deprehendantur. Tinctura ſpirituoſa prima colore ſaturatè viridi (*a*), odore herbæ

(*a*) Folia virida plerarumque plantarum, quod exanima chemica *veronicæ*, *betonicæ*, *roriſmarini*, *rutæ*, *ſalviæ*, *meliſſæ*, *menthæ*, *thymi*, *abrotani* &c., in antecedentibus paſſim deſcripta, confirmant, non aquoſo, ſed ſpirituoſo duntaxat menſtruo viridem colorem communicant;

specifico, & sapore balsamico-amaricante gaudet. In extracto inspissato flavo-nigricante odor debilior, quàm in tincturâ, amarities verò paulò fortior existit.

§. III.

Ad medicamenta *resolventia*, *abstergentia*, *aperitiva*, *roborantia*, *anthelmintica*, *diaphoretica*, *diuretica*, & *sanguinis purificantia* pertinent, multùmque inprimis auxilii in affectibus scabiosis, cachecticis, rheumaticis, arthriticis, & catarrhalibus, nec minùs in febribus intermittentibus, morbis pectoris pituitosis, hydrope ascite, ictero, suppressione urinæ, atque mensium, fluore albo, scorbuto, & sanguine congrumato præstant. Præscribuntur, æquè, ac veronica & betonica, in decocto & infuso aquoso atque vinoso, dosi tamen paulò minori, quoniam illis longè potentiora reperiuntur, & faciliùs præterea, ob eminentiorem suam amaritiem, assumentibus nauseosam creant.

hinc concludere licet, quòd viriditas eorum, nisi unice, præcipue tamen, à parte oleoso-resinosa pendeat. Aliquam hæc observatio considerationem meretur, & circa explicandam inprimis perennem plantarum quarundam, abietum v. g. pinorum, buxi &c. viriditatem plus lucis fœnerabitur.

Nonnulli folia pulverisata cum melle aut syrupo quodam miscent, & majorem in asthmate, tussi, cæterisque pectoris morbis effectum à dulcamaro hoc electuario expectant. Externè decoctum eorum in ulceribus, præsertim cacoethicis, valdè laudatur, & pulvis quoque, inter emplastra receptus, aliquid ad hernias sanandas conferre dicitur.

§. IV.

Chamæpytis Off., sive *Chamæpitys Vulgaris odorata flore luteo* I. B., alias etiam *Iva arthetica*, *arthritica*, *moschata*, *Ivette* &c., germ. *Erd-Kiefer*, *Schlag-Kræutlein* nuncupata, passim, præsertim in *Austriâ* & *Hungaria*, spontè in locis campestribus sabulosis, atque montanis provenit, partim etiam in hortis seritur. Folia, de quibus hoc loco maximè sermo est, angusta sunt, oblonga, villosa paululum, & albescentia, odoris, instar piceæ, resinoso-balsamici satis penetrantis, saporis amari. Vocabulum Chamæpitys à vocibus Χαμαὶ *humi*, & πίτυς, *picea*, *pinus*, originem duxit, quoniam folia piceam, uti dictum, redolent.

§. V.

Naturâ, principiis, ac viribus folia chamædryos valdè æmulantur, plus ta-

men *substantiæ spirituosæ* possident. *Portio gummosa*, aquâ simplici primùm extracta & inspissata, colore flavo-fusco, ad nigrum vergente gaudet, & prætèr debilem odorem, saporem balsamico-amarum, in recessu nonnihil adstringentem, obtinet. In infuso nondùm evaporato odor balsamicus specificus paulò fortior, sapor verò remissior deprehenditur, nihilque austeri amaritiei mixtum sentitur. Tinctura spirituosa prima saturatè viridis est, plantamque magis, quàm infusum aquosum, redolet, & subacrem atque balsamico-amaricantem saporem linguæ imprimit. In massâ inspissatâ color viridis in flavo-nigricantem quodammodò degenerat, & sapor balsamico-amarus non acriusculo ampliùs, sed subdulci aliquantulùm mixtus deprehenditur. Uncia foliorum una circiter scrupulos quinque, vel drachmas duas extracti, tàm aquosi, quàm spirituosi primi, suppeditat.

§. VI.

Chamæpitys in iisdem morbis, in quibus chamædrys utilis judicatur, locum invenit, & altera igitur alterius defectum commodè supplere potest. Nonnulli quidèm chamæpityos folia in morbis capitis atque nervorum, adeòque in apoplexiâ, epilepsiâ, vertigine, paralysi &c. majus

auxilium ferre arbitrantur: Verùm, nullam omninò putatitiæ hujus prærogativæ rationem video. Simillima enìm adſunt principia activa, ſimillimus obſervatur operandi modus, adeòque pares quoque virtutes adeſſe debent. Perinde videtur, an internè ſub formâ decocti & infuſi aquoſi aut vinoſi præſcribantur, quoniàm ſubſtantia fixa gummea virtute parùm reſinoſæ cedit, & utraque viribus egregiis pollet. Applicari etiàm hoc loco poſſunt, quæ ſuprà §. 3. de ulteriori chamædryos uſu interno & externo dicta fuerunt.

CAPUT XII.

De Thea Orientali & Teucrio vero.

§. I.

THEA VERA OFF. ſive *Thea Orientalis* apud nos folia denotat fruticis cujuſdam orientalis, Sinenſibus *Theh*, Japonibus *Tſja*, itemque *Tſjaa* dicti, exſiccata, vel potius leniter toſta, plus minùſve convoluta, ſuaveolentia, auſteriuſculo-amaricantia, colore vel viridi, aut ſubviridi, vel fuſco-nigricante prædita.

§. II.

Propter indicatam coloris diverſitatem

Thea in genere in *Viridem*, & *Fuscam*, aut rectiùs *Fusco-nigricantem* dividitur. Thea fusca, vulgò *Thée-Buu, Thé-Buh, Thée-Bouy* nuncupata, eandem cum theâ viridi originem habet, & differentia illa, quæ apud varias Theæ viridis ac fuscæ species venales, circà habitum foliorum externum, colorem, odorem, saporem &c., animadvertitur, partìm à discrepante cœli clementiâ; solique natalis bonitate atque culturâ, partìm à differenti foliorum recentium ætate, teneritudine, magnitudine, & collectionis tempore (*a*),

(*a*) » Collectio, *referente* KÆMPFFERO *in* » *Amœnit. exot. p.* 613., non eodem tempore peragitur, nec unâ absolvitur vice, sed utplurimùm diversis. Qui tertium colligunt, illi auspicium tentant circa finem mensis *Songuats*, qui Japonum primus est, exordiens cum novilunio illo, quod æquinoctio verno est propius, sive id in Februarii exitum, sive Martii initium inciderit. At hic mensis folia pauca tantùm suppeditat, eaque perquàm tenella, & nondùm integrè explicata duorum & trium dierum; quæ verò nobilissima sunt omnium, & ob pretiosam raritatem palatiis Principum ac divitibus dicendâ unde *Thea Cæsarea*, nec non *flos theæ* appellari suevit. (Florum petala nemo colligit, aut loco foliorum usurpat, quod falsò persuasi sunt nostrates; errorem, credo, genuisse floris nomen plausibile, vel induxisse ignorantiam viatorum. - - - Secunda collectio (quæ prima est aliis), mense secundo instituitur, i. e.,

partìm etiam à multiplici hominum artificio derivanda est; quemadmodùm plura de hisce in B. NEUMANNI *Lectione de Thea* videnda sunt.

§. III.

Frutex memoratus, qui triennis factus, ordinariò primam, septennis verò ultimam foliorum lectionem patitur, in *Chinâ* & *Japoniâ*, vel unicè, vel præcipuè tamen, adolescit, ibidemque ab incolis maximâ curâ transplantatur, ac colitur. Sensim, tardo tamen incremento, viri altitudinem consequitur, &, sic describente vix allegato KÆMPFERO *(a)*,

„ circà Martii finem, vel Aprilis initium; hæc folia jam integrè explicata, unà, si placet, cum semi-explicatis decerpuntur, ante præparationem, secundùm bonitatem & magnitudinem, in classes seligenda. Ex his, quæ nondùm explicata sunt, bonitatem prædictorum quodammodò assequuntur, unde eodem nomine veniunt, à cæteris, ob præstantiam separanda. *Postrema* atque omnium uberrima collectio (aliis altera) fit mense Japonum tertio; quo explicata folia multitudine luxuriant. Sunt, qui neglectis prioribus, unicâ hujus mensis collectione omnem Theæ claudunt, absolvuntque messem, cum sedulâ disjunctione foliorum in diversas *Itzibar*, *niban*, & *sanban*, seu primæ, secundæ & tertiæ bonitatis classes; quarum ultima exhibet folia bimestria & rigidiora, pro usu plebejorum. &c.

(a) L. c. p. 605.

Frutex est *folio Cerasi, flore Rosæ sylvestris, fructu unicocco, bicocco, & utplurimum tricocco. Radicem* habet inconditè brachiatam, lignosam, superficie nigricante; *Caudicem* ab imo ramosum, brachiis, surculisque plurimis, inordinatè extensis. *Cortice* tegitur infirmo, exsucco, tenui, coloris badii, in caudice canescentis, in cimis tantulùm herbei. *Lignum* ei duriusculum & fibratum est; *medulla* exigua firmiter adnata. *Folia* pediculis carnosis brevissimis nixa, surculos perenni, nisi decerpas, vigore inordinatè occupant singula, foliis Cerasi hortensis fructu acido, substantiâ, figurâ, colore, & magnitudine, paria; ut recens nata, qualia pro interno usu carpuntur, magis fortasse folia Evonymi vulg. gran. rubr., excepto colore, referant. *Flores* autumno singuli geminivè ex foliorum axillis prodeunt, Rosæ sylvestris facie, in diametrum pollicarem & ampliùs (vix integrè) expansi, remissè fragrantes, albi, hexapetali, petalis rotundis, concavis; Pediculis insistunt semiuncialibus, ex tenui principio crassioribus, qui in squamas incerto numero (quinas & senas ut plurimùm) parvulas, orbiculatas; caliculi vicem præstantes, desinunt. *Fructus* florem numerosus excipit monococcus, bicoccus, & utplurimùm, ad instar seminis Ricini,

tricoccus, concretus ex tribus globosis capitulis, pruni sylvestris magnitudine, ad centrum communis pediculi coëuntibus, & pulvinatâ depressione (quâ distringi possunt) distinctis. Constat idem ex pericarpio & nuculâ singulis capitulis stricte inclusâ. *Pericarpium* herbei coloris est, per maturitatem nigricans, superficie opacâ, substantiâ pingui membranaceâ & quodammodò lignosâ, summâ facie per siccitatem (post annuam in plantâ moram) dehiscente, ut per singulas fissuras promineat nucula. *Nucula* ferè globosa est, tantùm aliquâ sui parte, ex accubitu compresfsâ; *corticulâ* tegitur tenui, duriusculâ, micante, spadiceâ & Castaneæ nucis simillimâ; quâ detractâ *nucleus* prodit, externâ superficie rufens, substantiam obtinens nucis avellanæ solidam & oleosam, sapore primùm vapido & subdulci, mox seminis *Cheiri* instar amaro & valdè tetrico; sed qui salivam acriter provocat, & ad fauces dilapsus nauseoso sensu, citò tamen disparente, gustantium guttura offendit. &c. *(a)*

(a) Qui uberiorem hujus plantæ, partiumque singularum descriptionem desiderat, in *eodem* allegati Authoris *Fasciculo* III. §. 3. inveniet.

§. IV.

Folia recentia, etiamsi sensibili odore destituuntur, *tenerrimum* tamen *principium narcoticum* possident, eodemque, internè usurpata, spiritus animales turbant, mentem inebriant, cerebrum offendunt, & tremulum nervorum motnm inducunt. Quare, ut nocivâ ac quasì virulentâ hac qualitate nonnihil priventur, & meliùs quoque asservari queant ac transportari, ab incolis eodem die, quo ab arbusculâ decerpta fuerunt, in amplâ, planâ, quadratâ aut rotundâ sartagine ferreâ certi cujusdam furni, quem, ut & totam præparandi methodum, KÆMPFFERUS *l. c. p.* 617. prolixè pariter descripsit, modestæ atque methodicæ tostioni subjiciuntur, eâque durante constanter manu utrâque huc atque illuc versantur, ut æqualiter torreantur. Sufficienti tostione absolutâ; rutabili lignei ope eximuntur, ac protinùs, dùm adhuc fervent, in stoream effusa, strenuè ab aliis, palmâ utrâque, non quidèm motu promiscuo, sed uniformi, volvuntur, ut eodem tenore contorqueantur, ac crispa evadant. Post præparationem hanc, quæ totiès reiteratur, donec folia debitè exsiccata sint, censurâ instituitur, & folia crassiora, inconditè volutata, ac nimis adusta à melioris notæ reliquis separantur, atque

seorsim reconduntur: Non statim tamen usui serviunt, sed per decem, duodecim, immo plures menses, asservantur, ut principii narcotici reliquiæ paulatinâ atque spontaneâ exhalatione auferantur.

§. V.

Thea, descripta modò præparata, & ex Chinâ inprimìs à mercatoribus ad nos translata, *tenerrimum*, ac *gratè balsamicum principium oleoso-inflammabile*, è foliorum nec minùs, infusi, & aquæ destillatæ odore satis cognoscendum, *fixam* quoque *substantiam activam terreo-resinoso-gummeam* possidet. Pars gummea majori quantitate mixtionem ingreditur, & tàm arctè cum resinosâ combinata est, ut hæc æquè, atque illa primâ vice maximam partem tam aquâ simplici, quàm spiritu vini extrahi queat. NEUMANNUS ex unciâ unâ Theæ viridis unciam dimidiam ac scrupulos duos *extracti aquosi primi*, & unicum solummodò scrupulum *extracti resinosi secundi*, posteaque, cum aliam unciam, ordine inverso, exploraret, drachmas tres cum semisse *extracti spirituosi primi*, & scrupulos quatuor *extracti aquosi secundi* impetravit. Apud extracta Theæ fuscæ (Theebouy), tùm intuitu quantitatis, tùm qualitatis, levissimam duntaxat differentiam invenit, primumque extractum spirituo-

sum gratius, secundum ingratius, quam apud theam viridem, esse, & principium præterea gummosum paulò largiùs, resinosum vero parciùs in mixtione hospitari, observavit (a). Valdè memorata examinibus, quæ ipse suscepit, respondent, circà colorem tamen monendum duco, quod ille apud infusum spirituosumTheæ fuscæ non semper, uti Auctor laudatus retulit, viridis, sed plerumque flavo-fuscus sit. Portio resinosa potentior est gummosâ, & longè majori quoque stypticitate prædita reperitur: Nam extractum aquosum primum, adeòque magis gummeum, colorem ex flavo & rubello subfuscum obtinet, & saporem duntaxat austerum mediocriter adstringentem linguæ imprimit: Extractum verò spirituosum primum, cujus color pro Theæ diversitate vel fusco-vel subviridi-nigricans est, sapore in principio balsamico-amaricante, deindè admodum austero ac sty-

(a) Decocti usus apud rusticos & cives pauperiores, qui potulentum hoc toto hauriunt die, solummodò receptus est; ditiores verò infuso, quod duplici modo præparant, utuntur. Nunc scilicet folia integra simpliciter aqua fervente, uti apud nos moris est, infundunt, tinctamque hauriunt solam; nunc verò folia, molæ manualis ope in pulverem redacta, certa quantitate in vascula, calida aqua simplici repleta, immittunt, & una cum aqua sorbillant.

ptico pollet. Odor ſpecificus balſamicus; qui in infuſis, præſertim aquoſo, ſatis fortis eſt, in extractis inſpiſſatis valdè minuitur, ita ut in ſpirituoſo parùm ſolummodò, in aquoſo nihil fermè ſentiatur.

§. VI.

Apud Chinæ & Japoniæ incolas infuſum & decoctum horum foliorum aquoſum non tantùm quotidianum, communiſſimum, acceptiſſimumque potulentum conſtituit, ſed medicaminis quoque vices ſæpiſſimè gerit. Mentem quippe, præſertim ex foliis paratum, quæ anni unius ætatem habent, exhilarare, viſcerum obſtructiones tollere, ſanguinem purificare, materiam tartaream eluere, adeòque multis morbis mederi, pluresque, calculoſæ inprimis & arthriticæ indolis, avertere, credunt. Idem Europæi quamplurimi ſentiunt, & in principio, cum iiſdem infuſum hoc innoteſceret, parùm abfuit, quin præcones nonnulli, mercede forſan conducti, iſtud univerſale morborum, tùm curandorum, tùm præſervandorum, remedium deprædicarent. Noſtrâ ætate fama hinc inde nonnihil iterùm decrevit, poſtquàm medici prudentiores cognoverunt, ac demoſtrarunt, quòd laudes vulgares verâ virtute ſupe-

riores existant, quòdque vires, quas infusum exserit, magis à copiosâ aquâ calidâ, quàm ipsa thea, derivandæ sint. Sententiæ huic & ego subscribere nullus dubito: Certo enim certius est, aquam calidam, hac occasione largiùs haustam, diluendo, solvendo, eluendo, temperando, aperiendo, humectando, plus omninò efficere, quàm extractas theæ moleculas, quæ mediante tenerrimo suo principio balsamico lenissimè saltem discutiunt, mediante terreo-resinoso-gummeo austero-amaricante autem fibras ad- & constringunt. Ex adstrictione memorata, quæ in infuso tamen, ob exiguam theæ injectæ copiam, non adeò valida est, virtus diuretica, quam, post adstrictoriam ac leniter discutientem, primariam judico, præcipuè fluit, & inde pariter, non exclusa tamen blandâ discussione, quam tenerrimum principium balsamicum præstat, nervinam, cephalicam, cardiacam, pectoralem &c. deducere licebit. Iterùm nihilominùs iterumque moneo, sub virium plerarumque explicatione magis ad copiosum vehiculum ac menstruum aquosum, quàm ipsa thea principia activa, quæ in vulgari infuso, uti pridèm dictum, parcissimè adsunt, respiciendum esse.

§. VII.

Quemadmodùm moderatus infusi laudati usus non tantùm hominibus sanis prodest, sed in febribus quoque, inflammationibus, affectibus rheumaticis, arthriticis, nephriticis, pectoris pituitosis, aliisque catarrhalibus, nec minùs in scorbuto, obstructione viscerum, dolore capitis, & morbis compluribus, ex crassitie & impuritate humorum primario oriundis, valdè nonnumquàm utilis deprehenditur; sic abusus quoque haud parùm ad sanitatem labefactandam conferre valet. Nocendi facultas ad menstruum æquè, ac ipsam theam redundat: Aqua tepida enim, theæ principiis parcissimè saltem, uti apud nos moris est, imprægnata, tunicas ventriculi & intestinorum valdè flaccidas, immò reliquarum partium compagem laxiorem reddit, si justò largiori quantitate, ac justo frequentiùs assumitur. Nascuntur inde appetitûs dejectio, prava esculentorum digestio, & viscerum atque vasorum atonia, quibus facilè postmodùm variæ ægritudines chronicæ succedunt. Vitium memoratum emendari quidèm potest, quandò theæ folia ad certam aquæ quantitate majori copiâ recipiuntur; verùm contraria hoc modo qualitas nociva infuso conciliatur: Nimiùm

nempè

nempè constringit, & apud subjecta sensibiliora anxietatem præcordialem, & tremorem ventriculi, apud alia, spasmis primæ culinæ obnoxia, cardialgiam, colicam, vel ad minimùm alvi segnitiem, aut plenariam prorsùs obstructionem provocat. Asthmatici quoque, phthisici, aliique pectoris morbi chronico laborantes tàm insigne auxilium, quàm vulgo credunt, à potulento hoc minimè expectare debent, quoniàm quotidiano, copioso, & diuturno ejus usu tonus pulmonum magis magisque dejicitur, & humorum itaque stagnationes cum vasorum obstructione & mucidæ impuritatis decubitu majora in dies incrementa capiunt.

§. VIII.

Pretiosiori Theæ orientali medicorum multi varias pridèm plantas indigenas substituere allaborarunt, circà designandam tamen speciem optimam valdè dissentiunt, & alii hanc, alii illam ejus loco melius adhiberi posse opinantur. Nolo singula hæc succedanea, quæ COHAUSEN in *Tractatu*, cui titulus *Neo-Thea*, maximam partem descripsit, hac vice adducere, sed pauca duntaxat de TEUCRIO VERO, quod in *Actis Medicorum Berolinensium (a)* reliquis omnibus præ-

(*a*) Vol. II. p. 125. sequ.

fertur, subjungam. Amat hæc planta, sylvestris, quæ etiàm *Chamædrys fœmina*, *Chamædrys assurgens*, *Botanicis aliàs Teucrium dicta*, itemque *Veronica spicata*, *chamædryos folio*, *frutescens & erecta* nuncupatur, elatiora ac ficciora montium loca, & ultrà semicubitalem altitudinem plerumque excrescit. Folia recentia, & Julio inprimis mense, unâ cum flosculis, monopetalis, coeruleis, in spicam collectis, decerpta, ac blandè in loco umbroso exficcata, aquam ferventem, sub infusione moderatâ, colore subviridi, suavi odore balsamico & longè gratiori sapore, quàm Veronica vulgaris & Betonica, imbuunt. Valde igitur in hoc passu Theam orientalem æmulantur, analogâ autèm virtute fere superant. » In diffusâ » virium explicatione, B. GOHLIUS *l.* » *c. p.* 134. *scribit*, nihil (*teucrium verum* » *scilicet*) cedit herbæ The. Sanis æquè ac ægrotis sine ullâ contrarietatis efficaciâ » accommendari poteft. Imò observavi, » quòd illis subjectis, quibus infusum » herbæ exoticæ The fuit grave & con- » trarium, quibus vertigines excitavit, » nostræ plantulæ extractio, maximè accommodabilis & salutaris fuerit. Magis » & potentiùs Diaphoretica & Diuretica » est, quam ipsa The. Cardialgias non » movet, sed præsentes discutit, & sol-

» vit. Quod si totum hominem à capite
» usque ad calcem variis morbis per singula
» capita infestatum percurrere vellemus,
» nullus erit morbus, qui non ferat
» usum infusi nostræ plantulæ. Non contendo
» panacæam hic subesse, saltèm
» contendo nullum hic subesse, in de cætero
» percurandis ex arte morbis, offendiculum.
» Febribus cujuscunque generis
» fert suppetias. Arthriticis affectibus, &
» rheumatismis videtur magis specificè
» dicata esse. Scorbuticas sanguinis inquinationes,
» præprimìs seri & lymphæ
» recrementa eluit sua diuretico-diaphoreticâ
» virtute. Visceribus læsis & suppuratione
» tactis æquè & meliùs, ac Veronica,
» balsamico-vulnerariâ occurrit
» efficaciâ. --- Nolo diffusior esse in memorandâ
» hujus herbulæ insigni & conspicuâ
» medicandi varios morbos efficaciâ.
» Id saltèm intactum relinquere non
» possum, quòd securitate usûs antecellat
» exoticam herbam The. Non enim
» indiget repositione annuâ, aut præviâ
» tostione, quâ perdat inimicam qualitatem,
» cerebrum & nervos impetendi,
» uti The, sed quò recentior ad usum
» vocatur, eò gratior est planta & eò salubrior.
» **lubrior. &c.**

CAPUT XIII.

De Artemisia.

§. I.

ARTEMISIA OFF., sive *Vulgaris* I. B. *Veyfuh*, *Armoise*, in *rubram* & *albam* dividitur: Hæc caulem pallidum aux ex viridi albicantem, illa spadiceum habet, & prior itaque à C. BAUHINO *Artemisia vulgaris major, caule ex viridi albicante*, posterior *Artemisia vulgaris major, caule & floribus purpurascentibus* appellatur. Utraque species in hortis seritur, & passìm quoque sponte crescit. Folia exsiccata debilem odorem, debilemque saporem balsamicum possident, qui in summitatibus florifero seminiferis tamen paulò fortior deprehenditur.

§. II.

Medicorum plerique huic plantæ vires planè eximias tribuunt, eamque, cum aquâ aut vino coctam, in ictero, hydrope, obstructione viscerum, nephritide sabulosâ, ischuriâ, dysuriâ, torminibus ventris, vulneribus venenatis, aut sclopeto inflictis &c. magnoperè prodesse, & sanguinem prætereà menstruum, atque

lochialem, nec minùs fœtum ac fecundinas validè pellere, tantùmque in cunctis uteri morbis valere, perhibent, ut matrum & omnium paffionum muliebrium exoptata obftetrix meritò nuncupanda effet.

§. III.

Elogia hæc, & reliqua, quæ adducere fuperfedeo, magna quidèm funt, valdè nihilominùs dubito, artemifiæ folia virtutibus memoratis reverà inftructa effe. Sub examine chemico enìm nullum principium, cui tanta energia adfcribi poffet, in illis reperire potui: *Tenerrimæ* videlicet atque *volatiles particulæ balfamicæ* pauciffimæ funt, ac valdè debiles, & *fixa* pariter *fubftantia gummeo-refinofa* tam iners deprehenditur, ut parùm inde activitatis expectandum fit. Extractum enim aquofum primum fapore penitùs fermè deftituitur, & fpirituofum primum leniffimum duntaxat ac vix perceptibilem acriufculo-balfamicum obtinet. Credo itaque, artemifiæ foliis torpidam folummodò virtutem *difcutientem* & *abftergentem* competere, adeòque ufum eorum in morbis anteà recenfitis non adeò magni momenti effe. Non movent me contraria fcriptorum teftimonia, quum fic dictam experientiam, quam allegant, fub præ-

judiciorum vigore haud rarò fallacissimam esse, plus vice simplici cognoverim.

§. IV.

In *Chinâ* & *Japoniâ* ex artemisiæ vulgaris latifoliæ, adhuc novellæ, foliis, diu exsiccatis & obsoletis, sic dicta MOXA, sive usitatissima ibidem cauterii actualis materia præparatur, quâ incolæ morbos penè omnes, maximè autèm dolores arthriticos, non curari solùm, sed etiàm præservari posse, credunt. Moxa hæc, referente KÆMPFERO (*a*), lanugo sive stupa mollicula est, coloris cinerei, concipiendo igni aptissima, eoque illato moderatè gliscens, scintilla minùs conspicua, ardore temperato, progressu lento, donec in favillam tota redacta sit. Rescinditur herba multo mane, rore adhuc madens, & ad faciem domûs occidentalem libero aere suspenditur, usque dùm sufficienter exsiccata sit, deinde in summo pavimento diù servatur, quoniàm eo nobilior atque tenerior lanugo ex illâ speranda est, quo magis obsoleverit; unde non desunt, qui herbam ad decennium usque reservandam curant. Præparatio moxæ nullo artificio absolvitur: Tunduntur nempe folia primùm pistillo

(*a*) In Amoenit. exot. p. 592. sequ.

ad mollitiem rudioris stupæ; deinde utrâque manu agitantur & fricantur assiduè, ut priori contusione jam attritis decedant duriores fibræ, & recrementa membranacea: quibus excussis, desiderata illa insignis teneritatis homogenea & purissima lanugo remanet. Quandò ampliùs pectinis ope carminatur, elegantior adhuc atque tenerior redditur, ita, ut inscius eam ex artemisiâ confectam esse vix crederet. (*a*)

§. V.

Ex lanugine memoratâ parvi coni digitis formantur, qui cuti, salivâ anteà paululùm humectatæ, imponuntur, & bacilli sive virgulæ cujusdam ardentis ope in summitate accenduntur. Ignis, fastigio illatus, turundam brevi morâ depascit, usque ad cutem, ibidemque non vesicam, sed spadiceam ac fuscam maculam, producit. Post inustionem stigmati plerùmque, ad suppurationem promovendam, allium contusum, & desuper ejusdem pellicula exterior madefacta imponitur, die sequenti autem, vesica, circumcirca forsan nata, forfice aperitur, & escharæ, alii loco, folium plantaginis, leniter tostum, asperiori suo latere, tan-

(*a*) Vid. Miscell. A. N. C. G. Dec. II. ann. 4. obs. 1.

dèmque latere molli, vel etiàm folium brassicæ &c. applicatur, ut primùm eschara spontè separetur, posteàque ulceris consolidatio acceleretur.

§. VI.

Moxiburium hoc pro morborum diversitate modo in hac modo in illâ parte, frequentiùs tamèn in dorso, utrinque prope spinam ad lumbos usque, ubivis tamen studiosè vitatis arteriis, venis, & locis valdè tendinosis, peragitur. Dolor, quem ignis, cutem attingens, excitat, non adeò molestus esse dicitur, nisi ustio intrà breve tempus iteratâ vice in eodem loco instituantur, aut grandiores etiàm coni imponantur: » Centies vidi, *Au-* » *ctor allegatus p.* 594. *scribit*, ipsos pue- » ros ustionem promiscuo corporis loco » admisisse, citra ullum doloris gestum. » Urunt enìm indiscriminatim infantes » & senes, divites & plebejos, mares & » fœminas; parcunt tantùm gravidis il- » lis, quæ ustioni non admodùm assuetæ » sunt. Ustio autèm artemisialis vel ad » morborum præservationem, vel ad cu- » rationem instituitur; ad præservatio- » nem præprimìs eam commendatam vo- » lunt Medici, & sanos potiùs quàm æ- » grotos ustulandos jubent sicut enim, » ajunt, materiam medicam morbi præ-

» sentis, ita futuri pharmacum esse cau-
» terium. Qui igitur in extimo oriente
» suæ valetitudini prospiciunt, ii uri se
» singulis curant semestribus. Ea consue-
» tudo adeò religiose viget, ut etiam ho-
» minibus æviterno carcere damnatis pro-
» dire permissum sit, ad moxiburii fruen-
» di beneficium. Præservativa ustio tu-
» rundis in eodem loco absolvitur par-
» vulis, & paucioribus, curativa verò
» plures requirit, easque grandiculas, si
» vapores ex profundo latice evocandi
» sunt. &c. Plura de hisce ac reliquis,
ad Moxæ præparationem, applicationem &c. spectantibus, non tantùm apud *hunc scriptorem*, sed hinc inde pariter in *Miscell. A. N. C. G.*, nec minùs in BLANCKARDTI & *Dn.* TEMPEL *Tract. de Moxa* videri possunt.

CAPUT XIV.

De Floribus Liliorum convallium, tiliæ, & Paralyseos.

§. I.

LILIUM CONVALLIUM, *Muguet*, à recentiorum quibusdam, præeunte LINNÆO, etiàm *Convallaria* dictum, magis frigidarum, quàm calidarum regionum

incola eſt; hinc in *Germaniâ* noſtrâ, ceteriſque regionibus, ad ſeptentrionem plùs minùſve vergentibus, uberrimus hinc inde ejus proventus eſt. Amat valles, ſylvas cæduas, aliaque loca humidiuſcula & umbroſa, aprica autèm & ſicciora refugit. Flores, qui præ reliquis plantæ partibus ad uſum medicum expetuntur, plerùmque albi, rariùs purpuraſcentes ſunt: Odorem, præſertìm in paulò majorem faſciculum collecti, diffundunt fragrantiſſimum ſuaviſſimumque balſamicum, & nonnihil expanſivum; hinc ſæpiùs quoque & majori copiâ naribus admoti caput aliquantulùm turbant, & facilè, apud plethorica inprimìs & cholerica ſubjecta, cephalalgiam leviorem producunt: Memoratus tamen odor fugaciſſimus eſt, & poſt aliquam florum exſiccationem, vel ſaltèm marceſcentiam valdè imminuitur, tandèmque prorsùs evaneſcit. Sapor admodùm amarus eſt, ità ut flores hi multa in hoc paſſu cum aloe communia habeant. Quandò exſiccati in pulverem rediguntur, idemque naribus attrahitur, vividam titillationem, cui fortis ſternutatio, immò apud homines plethoricos haud rarò narium hæmorrhagia ſuccedit, excitare conſuevit.

§. II.

Præter *tenerrimum fugacissimumque principium, oleoso-spirituosum, odoratum, balsamicum*, in floribus hisce etiam *subtile salinum acidulum*, & *valdè activa substantia fixa*, tàm *resinosa* quàm *gummea*, demonstrari possunt. (*a*) Principium balsamicum, quod odor satis prodit, cum aquâ simplici & spiritu vini alembicum sub blandâ destillatione transcendit, & gratâ fragrantiâ vehiculum utrumque imbuit oleum substantiale æthereum verò, cujus valdè exigua quantitas in mixtione hospitatur, nunquàm sub consistentiâ ac formâ crassiori oleosâ

(*a*) Sal essentiale vitriolico-ammoniacale, cum multo oleo acri & spisso conjunctum, quod GEOFFROY floribus hisce tribuit, reperire non potui, nec unquàm alios istud reperturos credo. Pluribus sanè simplicibus singularia ejusmodi principia, quæ sicci ac violenti ignis producta, vel sæpiùs imaginaria prorsùm appellare audeo, adscripsit. Quis enim in avenâ v. g. *sal ammoniacale, multo oleo involutum*, in fabis *sal urinosum volatile* in fumariâ *sal essentiale ammoniacale cum aliquâ salis mirabilis Glauberi portione*, *& multo sulphure conjunctum* in herbâ & radice cichorii *sal essentiale salsum vitriolico-ammoniacale*, *multo sulphure involutum*, in artemisiâ *sal ammoniacale essentiale cum multo sulphure crasso*, *& multâ terrâ conjunctis*, in radice ari *sal essentiale simile sali ammoniaco*, *spiritu nitri saturato*, *cum oleo crasso & succo viscido & mucaginoso remixtum*, in radice ellebori albi *salem alcalicum* &c. inveniet, ac solidè demonstrabit?

in conſpectum venit, niſi unâ vice ingens florum copiâ humidæ deſtillationi ſubjiciatur. Subtile ſal eſſentiale acidulum difficillimè à partibus reliquis ſeparatur, quoniam fixæ ſubſtantiæ gummeo-reſinoſæ valdè implicitum, altiùſque immerſum eſt; præſentia tamen ejus manifeſta redditur, quandò flores ſeorsìm aquâ ſimplici, & ſpiritu vini per aliquot horas infunduntur ac digeruntur, poſteàque ſolutionibus filtratis liquor alcalicus, v. g. ſolutio ſalis tartari, aut cinerum clavellatorum, juſtâ quantitate inſtillatur. Ex utraque enim ſolutione ſenſim parva granula ſalina ad fundum dejiciuntur, quæ nitroſo-ſalſum ſaporem linguæ imprimunt, & formam quoque cryſtallinam acquirunt, ſi decantato liquore ſupernatante ſedimentum leniter ſiccatur, ſiccatum in aquâ ſimplici denuò ſolvitur, & ſolutio, præmiſsâ filtratione, blandè evaporando ad aliquam, non omnimodam tamen, ſiccitatem redigitur. Inſtillatis liquoribus acidis, ſimilis ſalis medii geneſis neutiquam expectanda eſt, nullaque præcipitatio accidit, ſed infuſum aquoſum priſtinam pelluciditatem retinet, & ſpirituoſum, ob phlegmatis cum acido acceſſum, nonnihil ſaltèm turbatur *(a)*.

(*a*) Plura de hiſce in C. Schultzii *Diſſ. de Lilio Convallium* §. 14. 15. 16. 17. 18. 19. videri poſſunt.

A tenerrimis hisce particulis acidulis, per totam massam resinoso-gummeam dispersis, & oleoso-inflammabili portione magis minùsve contemperatis, titillatio illa, quam pulvis, naribus attractus, provocat, maximam partem derivanda est.

§. III.

Descripta principia subtiliora oleoso-inflammabilia, & acidulo-salina suam quidem merentur laudem, activitate nihilominùs fixis resinosis ac gummeis aliquantulùm cedere, arbitror. Probant assertum meum infusa & extracta aquosa ac spirituosa: Nam fuscum infusum aquosum primum odore blandè ac gratè balsamico pollet, & saporem amarum atque subacrem obtinet. Evaporando inspissatum massam largitur colore fusco, ad nigrum inclinante, odore balsamico, non ampliùs tamen adeò grato, & sapore amaro planè singulari præditam. In tincturâ spirituosâ primâ, quæ aurei coloris est, idem adest sapor amarus, acredo verò fortior sentitur; in extracto contrà, quod colorem flavo-subfuscum obtinet, & gratum odorem, instar mellis ac ceræ, spirat, acredo memorata iterùm remissior, amarities autem major percipitur. Non sine ratione itaque suspicari licebit, multas partes salino-acidulas volatiles, quæ

præcipuam acredinis causam constituunt; sub evaporatione in auras abiisse. Utrumque extractum non amaritie solùm, sed etiàm virtute aloen hepaticam æmulatur, & paulò majori quantitate, ad scrupulum nempe, aut drachmam dimidiam, exhibitum, validè abstergit, stimulat, alvumque laxat.

§. IV.

Vires medicæ, quibus flores liliorum convallium instructi reperiuntur, partìm *discutientes*, *nervinæ* atque *cephalicæ* sunt, partìm *stimulantes*, *abstergentes*, *laxantes*, *aperitivæ*, & *diureticæ*. Priores à nobili principio oleoso-inflammabili balsamico, posteriores à sale acidulo, & valdè amarâ substantiâ fixâ gummeo-resinosâ dependent. Non perinde itaque est, an promiscuè sub hac vel illâ formâ adhibeantur, sed ità semper præparandi sunt, ut scopo certiùs satisfieri possit. Quare, si discutiendi & confortandi virtus in vertigine, apoplexiâ, affectibus soporosis, epilepsiâ, melancholiâ, debilitate memoriæ, lipothymiâ, paralysi, palpitatione cordis, ceterisque cerebri & nervorum morbis præcipuè desideratur, aquam destillatam & spiritum, à floribus recentibus semel vel aliquotiès abstractum, eligere præstat, quoniam liquores hi tenerrimo prin-

cipio oleoso-spirituoso balsamico maximè turgidi sunt; sin solida autem in aliis morbis chronicis, asthmate, v. g., passione hypochondriaca, cachexiâ, scorbuto, febre quartanâ &c., sub contractionis languore stimulare paululùm, alvum blandè laxare, impuritates mucidas attenuare & abstergere, vasa obstructa reserare, & diuresin provocare, animus est, decocta eorum & infusa aquosa ac vinosa, nec minùs extracta, pilulis & electuariis addita, vel in congruo etiàm vehiculo soluta, præscribenda erunt. Externè pulveribus errhinis, & ptarmicis frequentissimè miscentur, & vix laudatus spiritus, non sine maximo emolumento, partibus sugillatis, convulsis, aut paralysi tactis, applicatur.

§. V.

Flores Tiliæ foeminæ Folio majori C. B. quoad volatile principium odoratum balsamicum cum floribus liliorum convallium quodammodò conveniunt, quoad fixa autem elementa magnoperè differunt. Substantia enim, quam aqua simplex sub blandâ digestione extrahit, satis *crassa mucilaginea* est, & fluida adhuc, præter odorem debilem balsamicum, herbaceo-mucilagineum duntaxat saporem, amaritiei & acredinis

prorsùs expertem, post perfectam verè inspissationem herbaceo-mucilagineo-subsalsum possidet. Portio magìs *resinosa*, spiritu vini primùm extracta, post evaporationem longè quidem potentior est, parùm nihilosecius proprietatibus suis valdè amaro & acri extracto spirituoso primo florum lilii convallium respondet, dum satis austero adstringente, & nonnihil saltem amaricante sapore donata deprehenditur.

§. VI.

Operationem suam flores paulò recentiores, si vino nempe infundantur, partìm discutiendo, commovendo, & expandendo, ac roborando, partìm incrassando, obtundendo, & subadstringendo in corpore exercent: Sin infusum verò merè aquosum propinetur, vel aqua destillata & spiritus abstractitius exhibeantur, in casu priori solæ propemodùm vires *incrassantes* ac *demulcentes*, in casu posteriori autèm *discutientes*, saltèm, *nervinæ*, *cephalicæ*, ac *debiles hypnoticæ* considerationem merentur. De virtutibus specialibus nihil addam, quum ex viribus generalibus, & vario imprimis operandi modo pathologiæ gnaris facilè pateant.

§. VII.

FLORES PRIMULÆ VERIS OFF. sive *Primulæ odoratæ flore luteo simplici* I. B. naturâ & viribus proximè ad tiliæ flores accedunt, præterquàm, quòd fixa eorum substantia non adeò mucilaginea, & volatile quoque principium odoratum debilius, ac minùs expansivum sit, adeòque hypnoticâ virtute careat. Exhibetur plerumque aqua destillata, vel ipsi flores, confortandi inprimis fine, in infuso vinoso præscribuntur.

CAPUT XV.

De Floribus Pæoniæ, tunicæ hortensis, & rosarum.

§. I.

FLORES PÆONIÆ MARIS, *Fleurs de Pivoine mâle*, cujus radicem in antecedentibus pridèm descripsi, saturatè rubri sunt, splendentes saporis modicè austeri adstringentis, odoris grati balsamici. Quandò exsiccantur, odor ita paulatìm minuitur, ut naribus ampliùs percipi nequeat; quare in exsiccatis quoque nulla singularis *principii tenerrimi, fugacissimi, spirituoso-inflammabilis* ratio haben-

da, ſed unicè propemodùm ad *ſubſtantiam fixam reſinoſam* ac *gummeam* reſpiciendum erit.

§. II.

Subſtantia gummea, quòd analyſis chemica monſtrat, majori quantitate, quàm reſinoſa, mixtionem ingreditur, & virium quoque intuitu paulò potentior exiſtit. Ex unciâ florum unâ circiter drachmas duas & grana aliquot extracti aquoſi primi, & quatuor fermè ſcrupulos extracti ſpirituoſi primi impetravi. Hoc amoeniſſimo colore rubro oculis blanditùr, ac grato, quanquàm debili, odore balſamico, & auſtero, adſtringente, in receſſu, ſacchari ferè inſtar, ſimul dulci ſapore gaudet; illud rubro-nigricans eſt, & naribus gratum odorem, linguæ autèm ſaporem ſatis auſterum, ſubdulci paritèr atque amaricante nonnihil mixtum, imprimit. Infuſa ab extractis inſpiſſatis nihil differunt, præterquàm, quod color dilutior, & ſapor remiſſior ſit.

§. III.

Locum hi flores inter *adſtringentia* & *nervina* ſibi vindicant, & in paralyſi inprimis epilepſiâ idiopathicâ, palpitatione cordis, cachexiâ, herniis, ulceribus, vul-

neribus, hæmorrhagiis, diabete, gonorrhoeâ benignâ, aliisque profluviis serosis, si styptica nempe tutò admittuntur, non contemnendi usûs sunt. Recentes, adeòque odorato & quodammodò vaporoso principio adhuc turgidi, aliquam pariter virtutem *anodynam*, *leniterque discutientem*, & majorem, quàm exsiccati, *antispasmodicam* atque *nervinam* exserunt. Pro usu interno præscribuntur in decocto & infuso aquoso aut vinoso, à drachmâ unâ ad drachmas duas. Externè decoctis stypticis, roborantibus, & vulnerariis addi possunt.

§. IV.

FLORES TUNICÆ RUBRÆ OFF. sive *Caryophylli rubri hortensis, Fleurs d'Oeillet*, gratiori, quàm pæoniæ flores, odore pollent, longè remissiorem verò saporem adstringentem, lenissimâ amaritie mixtum, possident. Principium spirituosum odoratum itidèm tenerrimum ac fugacissimnm est, paulò diutiùs tamen, quàm in præcedentibus, post modicam exsiccationem remanet, adeòque propiùs etiàm ad indolem oleosam accedere videtur. Suspicari itaque licet, majorem florum recentium copiam, unâ vice humidæ destillationi subjectam, fortassis pauxillùm olei substantialis reddituram

esse : Dicta tamen solummodò suspicor; ex integrâ enìm librâ ne miculam olei, sed aquam solummodò, aromaticâ frafrantiâ donatam, obtinui. Substantia *fixa resinosa* ac *gummea*, tùm quantitatis, tùm qualitatis intuitu, majoris momenti est: Extractum aquosum enìm, quòd ex unciâ florum integrâ plerumque drachmas duas & grana aliquot pendet, coloris purpurei est, odoris debilis balsamici, saporis ex salso & amaricante austeri; spirituosum verò, purpureo pariter colore præditum, saporem balsamico-amaricantem obtinet, & specificum simplicis odorem balsamicum sensibilius paulò, quàm præcedens, spirat; minori tamen quantitate colligitur, & quatuor circiter scrupulos pondere attingit. Subblandâ infusi utriusque evaporatione constanter odor caryophyllæus percipitur; unde manifestum est, substantiæ fixæ, cessante etiàm sensibili florum odore, multas particulas volatiles altiùs immersas, adeòque plus virtutis ab infusis concentratis, quàm ab ipsis massis inspissatis, expectandum esse.

§. V.

A floribus Tunicæ atque Pæoniæ Flores Rosarum rubrarum hortensium *Fleurs de Roses rouges ou de Roses de Pro-*

vins, parùm recedunt, multò *largiori* tamen, & *magis oleoso principio volatili odorato* instructi reperiuntur. Oleum essentiale, cujus uncia saltèm dimidia, vel etiàm, si flores optimi ac fragrantissimi sunt, drachmæ sex ex centum libris destillando elici possunt, singularis planè naturæ est. Post destillationem quippe aquæ sub formâ squamularum seu crustularum griseo-albicantium innatat, & olei fluidi flavescentis habitum posteà demùm consequitur, quandò squamulæ memoratæ providè auferuntur, &, in vitro collectæ, blando calore colliquantur: In loco frigidiusculo tamèn fluiditas hæc non adeò diù perdurat, sed oleum intrà breve tempus in massam stabilem, albam, butyro aut sevo haud dissimilem, coagulatur; hinc vitrum quoque semper in locum calidum transferendum, vel aliquamdiù in manu calidâ detinendum est, quotiès oleo pristinam fluiditatem pristinumque colorem subflavum reddere placet. Suavissimum cæteroquìn odorem diffundit, & unica guttula, calore in vapores resoluta, integrum conclave grato rosarum odore replere valet. Substantia fixa gummea post inspissationem nigricans est, splendens, odoris debilis specifici, saporis ex salso, amaricante, & balsamico austeri. Portio magis resinosa,

ſpiritu vini rectificatiſſimo primùm extracta, colore flavo-brunneo, ad rubrum inclinante, & fortiori adhuc ſapore auſtero, cui moderata amarities mixta, pollet. Tinctura liquida parùm in principio olet, ſub evaporatione autèm, & ultimo inprimis ejus actu, ſingularem odorem nauſeoſum, fermè inſtar aloes hepaticæ, emittit.

§. VI.

Circa operandi modum ac vires apud flores tunicæ atque roſarum magna analogia obſervatur. Leniter nempe diſcutiunt, abſtergunt, adſtringunt, ac roborant; virtus *abſtergens* tamen, *& adſtrictoria*, quibus leniſſima *cathartica* jungenda erit, multò fortior in roſarum, quàm tunicæ floribus, deprehenditur. De viribus ſpecialibus, variiſque morbis quibus ſpecificè medentur, multa addere ſuperſedeo, quoniàm in hoc paſſu pæoniæ floribus valdè reſpondent. Dantur ſæpiſſimè ſyrupi eorum atque conſervæ, optimè tamen ipſi flores vino, aut aceto infunduntur. Cum roſis rubris Rosæ albæ maximam partem conveniunt, & paulò fortiori ſaltèm virtute laxante inſtructæ dicuntur.

CAPUT XVI.

De Floribus Calcatrippæ arvensis, Borraginis atque Cyani sylvestris.

§. I.

FLORES CALCATRIPPÆ OFF., sive *Consolidæ Regalis* C. B., *Rittersporn-blumen*, *Fleurs de pied d'Alouette* cœrulei sunt, saporis amaricantis, odoris, paululùm inprimìs contriti, satis grati balsamici. Planta in arvis inter segetes spontè crescit, hinc à TOURNEFORTIO etiàm *Delphinium segetum* nuncupatur.

§. II.

Principia eorum activa, præsertìm *fixa gummeo-resinosa*, potentiora sunt, quàm vulgo creduntur. Confirmant assertum examina chemica: Extractum quippe aquosum fusco nigricans odorem suavem, instar panis melliti, spirat, & saporem mucilagineo-amarum obtinet. Idem odor cum sapore balsamico-amaro etiàm in violaceo-nigricante extracto spirituoso primo sentitur: Hoc tamen, quòd, florum unciâ receptâ, circiter drachmam unam & scrupulos duos pendet, magis roborans, illud verò, cujus pondus, sup-

positâ æquali florum quantitate, ultrà drachmas tres ascendit, magis abstergens est. Infusa liquida parùm discrepant, notatu nihilominùs dignum est, neque aqueum, neque spirituosum menstruum cœruleo colore tingi, sed prius subrubro-fuscum, posterius flavo-viridescens esse.

§. III.

Vires medicæ, quæ floribus hisce jure tribui possunt, *resolventes* sunt, *abstergentes*, *leniter discutientes*, *roborantes*, & *diureticæ;* hinc effectum quoque non contemnendum ab usu eorum interno, præsertìm si cum aquâ aut vino coquantur, aut, quòd præstare arbitror, solummodò infundantur, in obstructione viscerum, cachexiâ icteritiâ, sanguine congrumato, ulceribus, vulneribus, nephritide pituitosâ, & ipso calculo &c. sperare licet. Externè decoctis traumaticis adduntur, & contusi quoque, ac debitè cum melle in emplastrum redacti, multùm ad curandas sugillationes valent.

§. IV.

Flores Cyani segetum C. B. *Kornblumen*, *Fleurs de Bluet*, *Barbeau au bisoin*, *Casse-Lunette*, eundem, quem Calcatrippæ flores, locum natalem habent, &

& varii, nimirùm cœrulei, albi, purpurei &c., coloris sunt; cœrulei tamen plerumque eliguntur, & reliquis speciebus, quamquàm absque solidâ ratione, præstantiores judicantur: Facilè enim apud flores hosce coloris mutatio contingit, & in eodem loco, quo anno præterito cœrulei fuerunt, anno sequenti purpurei conspiciuntur, & vice versâ. Odore gaudent valdè debili, & sapor quoque nullam singularem considerationem meretur.

§. V.

Principii volatilis nulla, me sentiente, ratio habenda, sed vires exiguæ, quibus instructi sunt, unicè in substantiâ fixâ gummeo-resinosâ latent. Extractum aquosum primum colorem rubro fuscum, ad nigrum inclinantem, odorem debilem, ingratè balsamicum, & saporem salsum refrigerantem, nitroso analogum, ac simul austeriusculum obtinet. Massa magìs resinosa, spiritu vini primùm extracta, & inspissata, odoris purpurei est, odoris debilis quidèm, ast satis grati balsamici, saporis in principio subdulcis, posteà subsalsi & austeriusculi. Utriusque extracti quantitas longè parcior est, quàm apud calcatrippæ flores, gummosum tamen resinosum pondere superat, & binas

fermè drachmas æquat. Infuſa, quòd itidem addere placet, nunquàm amoeniſſimum colorem cœruleum, ſed aquoſum ex flaveſcente & rubello ſubfuſcum, ſpirituoſum verò ſubrubro-flaveſcentem, nanciſcuntur.

§. VI.

Præter *blandas vires abſtergentes*, *refrigerantes*, *ſubadſtringentes*, & *diureticas* floribus hiſce vix alias notatu dignas adſcribere audeo, & juſtè igitur dubito, an infuſum eorum aquoſum & vinoſum, quòd ſcriptores paſſim tamen referunt, contrà icterum, hydropem, calculum, obſtructionem menſium, ſcabiem, ſanguinem congrumatum, ac morbos ſimiles, qui potentiora omninò remedia ad ſui curationem poſtulant, multùm valeat. Non nego quidèm, remedium hoc aliquid ad profligandas ægritudines memoratas conferre poſſe, nego tamen, effectum ejus, ſi ſolum adhibeatur, conſideratione dignum fore. Externè recentes contuſi partibus ſugillatis imponuntur, & aqua deſtillata, quæ pauciſſimis ſaltem ac vix ſenſibilibus particulis balſamicis imprægnata eſt, communiſſimum collyriorum refrigerantium ingrediens conſtituit.

§. VII.

Cyani floribus indole atque virtute Flores Borraginis Hortensis, *Fleurs de Bourache*, tam *albi*, quam *cœrulei*, quodammodo respondent; quare prolixiorem hoc loco eorum descriptionem subjungere, supervacaneum duco. Tædet quoque de virtute cardiacâ, quam plerique in floribus hisce, præsertim cœruleis, planè eximiam judicant, multa addere, quoniam imaginaria est, nullumque in principiis naturalibus, quæ saltem subdulcia, ac satis inertia sunt, fundamentum invenit. Usurpantur plerumque conserva & syruptus, vel ipsi flores in infuso, cum vino, aut aceto parando, præscribuntur. Aqua destillata, licet magnam pariter famam adepta sit, nulla corpuscula activa continet, & vix, aut ne vix, ab aquâ simplici purâ differt.

CAPUT XVII.

De Visco.

§. I.

Viscus sive *Viscum*, *Mispel*, *oder Mistel*, *Guy*, est singularis planta parasitica fruticosa, ac semper virens,

quæ hinc inde, maximè autem in *Moraviâ*, *Bohemiâ*, *Austriâ*, *Prussiâ*, *Westphaliâ*, *Saxonnâ*, & *Thuringia*, ramis *quercuum annosiorum*, nec minùs *tiliarum*, *corylorum*, *malorum* ac *pyrorum sylvestrium* innascitur, suumque alimentum partìm ex aere, partìm ex arbore, cui quasi insita est, haurit. Rami inferiores sive caudices digiti plerumque crassitie sunt, duri, lignosi, compacti, colore foris gryseo-fusco, aut gryseo-nigricante, vel fusco-rubente, intùs ex albido flavescente. In ramis superioribus ac lateralibus crassities cum texturâ lignosâ magis magisque decrescit, & corticis color in merè flavum, vel alibi etiam in flavo-viridiusculum, aut flavo-ferrugineum dilutiorem mutatur. Folia sunt bina opposita, oblonga, venosa, dura, coloris flavo-subviridis, flores verò, quibus tandem baccæ subrotundæ, molles, albæ, aut subflavo-albicantes, materiâ glutinosâ plenæ, planumque ac cordiforme semen includentes, succedunt, monopetali deprehenduntur, pelviformes, quadrifidi, & verrucis, tanquàm apicibus pulverem effundentibus, conspersi. Odore & sapore evidenti rami, ac folia penitùs destituuntur, & ipsæ quoque baccæ, è quibus notissimum *Viscum* excoquitur, inertem solummodò saporem mucilagineum obtinent.

§. II.

Propagari hæc planta vulgò creditur, quandò turdi, palumbæ, & aves aliæ, quæ baccarum esu delectantur, semina, pulpâ concocta, per alvum cum excrementis reddunt, & illa fortuitò in rimas corticis arborum memoratarum, ampliores tamen, & semicorruptâ materiâ lignoso-terreâ, in quâ planta primas agere queat radices, plus minùsve repletas, delabuntur. Hic propagandi modus, quem PLINIUS dudum descripsit (*a*), existit quidem verissimus, non unicus tamen censeri debet, postquam Botanici & alii viri curiosi annotarunt, quòd baccæ etiam integræ, in avium ventriculis nondùm concoctæ, si ventorum impetu in alias arbores transferantur, vel ab ipsis hominibus per modum inoculationis in corticis fissuras immittantur, novam plantam generare soleant.

§. III.

Viscus quercinus, frigido inprimis ac sicco tempore hyemali, quo maximè viget, decerptus, ac probè exsiccatus, speciebus reliquis ordinariò præstantior judicatur: An sufficiens autem differentiæ atque prærogativæ fundamentum adsit,

(*a*) Hist. Nat. Lib. XVI. cap. 44. p. m. 339.

justè dubito. Hoc verò, examinibus edoctus, certiùs scio, caudices crassiores magìs lignosos, & ramos teneriores ac folia discriminis quidquàm intercedere. Referam primò, quid apud ramos crassiores sive caudices visci quercini, quem solum exactiori scrutinio chemico subjeci, observaverim: Infusum aquosum primum colore erat subfusco-rubescente, odore nauseoso, molli, nonnihil quasi balsamico, sapore satis inerti, & specificè ingrato. Blandè inspissatum massam largiebatur paritèr subfusco-rubescentem, quæ debili suo odore pruna, tostione exsiccata, paululùm æmulabatur, & saporem salsum, amaricante & subadstringente lenissimè saltem remixtum, linguæ imprimebat. Tinctura spirituosa prima, saturatè flava, solum ferè menstruum redolebat, ac debilem saporem balsamico-austeriusculum possidebat. Sub evaporatione singularem & quasi molliusculum, ut ita loquar, odorem balsamicum emittebat, qui postea quoque in ipso extracto, cum aliquo tamen decremento, perdurabat. Color extracti flavo-rubescens erat, sapor verò satis austerus, simulque, peculiari prorsùs modo, nauseosus. Quum, hisce peractis, ramulos teneriores, unà cum foliis, ad similia vocarem examina, sequentia annotare licuit: In-

fusum aquosum primum brunneo-rubescens, & sub effusione solummodò aureum, debili odore nauseoso, & sapore amaricante pollebat. Extractum inspissatum cum infuso maximam partem conveniebat, præterquàm, quòd color saturatè fuscus, sapori amaricanti salsedo quædam admixta esset. Tinctura spirituosa prima, colore subviridi-flavo, ad fuscum inclinante, donata, sapore & odore solum fermè menstruum prodebat, ac perparùm duntaxat balsamici sentiabatur; absolutâ autem evaporatione, massa remanebat subviridi-nigricans, odoris ingratè balsamici, saporis amari, atque lenissimè in recessu adstringentis. Uncia visci una mihi drachmas duas & grana octo extracti aquosi primi, & drachmam unam ac duos fermè scrupulos extracti spirituosi primi dedit.

§. IV.

Quando folia, & rami, tàm crassiores, quàm tenuiores, destillationi humidæ committuntur, nullum prorsus olei essentialis vestigium cernitur, sed aqua prolecta nauseosum solummodò odorem spirat: Sin destillatio autem, citrà aquæ additionem, in retortâ, arenæ impositâ; igne tamen moderato adhibito, sensimque aucto, instituitur, liquor acidulus,

quem aliqua olei empyreumatici portio sequitur, prodit. Monendum tamen, caudices crassiores majorem, quàm ramos tenuiores ac folia, laudati acidi liquoris quantitatem reddere. Cognoscimus ex hisce & præcedentibus examinibus, viscum quercinum, præter paucissimas atque tenerrimas particulas balsamicas, nullas ampliùs volatiles activas, blando scilicet, humidoque calore expellandas, in naturali mixtione continere, sed agendi juvandique rationem præcipuè ad abstergentia, roborantia, ac plus minusve adstringentia principia fixa gummeo-resinosa, in ramis crassioribus salso-amaricantia atque austera, in tenuioribus verò & foliis salso-austeriusculò-amara, redundare, ita tamen, ut principium resinosum activitate multùm gummeo præpolleat.

§. V.

Dominus Dietericus wessel linden viscum ex acido mucilaginoso, partibus terrestribus largiùs remixto, potissimam partem componi statuit, indeque unicè etiàm virtutem ejus derivandam esse, arbitratur *(a)*, immò alio loco *(b)* oleum

(a) In den Unmerckungen aber des Doct. *Joh. Colbatch Mistel*-Dissertation. p. 152.
(b) p. 201.

essentiale inter principia constitutiva collocat, idemque, observatâ certâ encheiresi, præmissâ nempe paulò protractiori visci maceratione in aquâ salsâ, sub olei ordinarii formâ ac consistentiâ, exiguâ licet quantitate, elici posse, testatur. Primum assertum simpliciter nego, & de posterioris quoque veritate valdè adhuc dubito. Nam mucilago crassa copiosissimè quidèm in baccis adest, in foliis ac ramis autem (intelligo hic mucilaginem propriè talem) demonstrari nequit, & acidæ quoque particulæ, sub destillatione siccâ prodeuntes, blando calore humido, qualis in animantium ventriculo reperitur à fixâ substantiâ gummeo-resinosâ nunquàm penitùs separantur, dum altiùs illi immersæ, intimiùsque involutæ hærent, immò, quoad maximam sui quantitatem, ad formandam ipsius resinæ mixtionem concurrunt. Olei essentialis denique præsentia ideò maximè mihi videtur dubia, quod ne minimum olei substantialis vestigium sub destillatione humidâ, quam semel cum duabus visci unciis suscepi, animadvertere potui.

§. VI.

Antiquissimis pridèm temporibus fruticosa hæc planta, ob divinas, uti credebant, ac planè eximias virtutes, à Drui-

dis (*a*), medicis aliisque maximi æstimata fuit, & fama ejus per multa secula constanter perduravit, donec recentiori demum ævo passim elanguescere cœperit. Fateor, me ipsum ante aliquot annos viscum, cum singulas ejus partes ferè insipidas & inodoras deprehenderem, vix ampliùs inter medicamenta activa collo-

(*a*) » Non est omittenda, PLINIUS *l. c scribit*, » in ea re & Galliarum admiratio. Nihil habent » Druidæ (ita suos appellant Magos) visco, & » arbore, in quâ gignantur, (si modo sit robur) » sacratius. Jam per se eligunt roborum lucos: » nec ulla sacra sine eâ fronde conficiunt, ut inde » appellati quoque interpretatione Græcâ possint » Druidæ videri. Enimverò quicquid adnascatur » illis, è cœlo missum putant, signumque esse » electæ ab ipso Deo arboris. Est autèm id rarum » admodùm inventu, & repertum magnâ religione petitur: & ante omnia sextâ lunâ, quæ principia mensium annorumque his facit, & seculi » post tricesimnm annum, quia jam virium abundè habet, nec fit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo vocabulo, sacrificiis epulisque ritè sub arbore præparatis, duos admovent candidi coloris tauros, quorum cornua » tunc primùm vinciantur. Sacerdos candida veste cultus arborem scandit. Falce aureâ demetit. Candido id excipitur sago. Tum deindè victimas immolant, precantes; ut suum donum » Deus prosperum faciat his, quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari, cuicunque animali » sterili, arbitrantur, contraque venena omnia » esse remedio: Tanta gentium in rebus frivolis » plerumque religio est &c.

paſſe: Verùm, poſtquam *Dominus* COLBATCHIUS ſingularem ejus virtutem *antepilepticam* in *Diſſertatione allegatâ*, quàm laudatus LINDENIUS ex Anglicâ linguâ in Germanicam tranſtulit, novis exemplis practicis corroborare annixus eſt, iisdemque meam attentionem rursùs excitavit, exactiùs naturam illius, ope deſtillationis & extractionis, exploravi, & ab eo tempore de viribus, quæ ipſi in torminibus infantum, aſthmate convulſivo, chorea S. Viti, epilepſiâ, ceteriſque convulſionibus tribuuntur, honorificè iterum ſentire coactus ſum. Recipitur inter pulveres, bolos, & electuaria, ac commodè pariter in decocto aquoſo, & infuſo vinoſo propinatur. Infantibus, pro ætatis diverſitate, à ſcrupulo uno ad drachmam ſemiſſem, adultis verò à ſcrupulo uno ad drachmam integram & ultra præſcribitur. Quo effectus quoque certior ſit atque præſtantior, alia atque alia appropriata, aſa fœtida v. g. galbanum, radix pæoniæ, coccinella, grana chermes &c. eidem adduntur, & uſui præterea plerumque laxantia ac venæſectio, niſi ætas tenella obſtet, ad primas vias craſſiori ſaburrâ repurgandas, ſanguiniſque abundantiam minuendam, præmittuntur.

CAPUT XVIII.

De cortice Peruviano.

§. I.

CORTEX PERUVIANUS, *Peruvianische Fieber-Rinde*, *Quinquina*, *Ecorce du Perou*, alias etiam *China China*, *China de China*, *Kina Kina*, *Quinquina*, *Quina Quina*, itemque *Cortex febrifugus*, *Antiquartius*, *Jesuiticus*, *Cascarilla de Oja*, *Pulvis* (a) *de Calentura*, & *Calenturas*, *Pulvis Comitissæ*, *Pulvis Cardinalis de Lugo* &c. dictus, corticem sistit aridum, mediocris crassitiei, foris scabrum, nonnihil canescentem, nec rarò musco hinc inde obductum, intùs, cinnamomi instar, ex flavo & rubello subfuscum, seu ferrugineum, odoris debilis mucido aromatici, saporis amari, ac modicè austeri adstringentis.

§. II.

Arbor, quæ celebri hoc cortice obdu-

(a) In principio possessores maximo pretio hunc corticem desiderantibus vendebant, & quo naturam ejus & originem eo meliùs celarent, ordinariò in pulverem redigebant; hinc factum esse, ut tunc temporis magis *pulveris*, quàm *corticis* nomen obtinuerit.

citur vulgo *Gannaperis* & *Gannaperide* audit, & maximè in *Regno Peruviano* propè *Loxam*, *Provinciæ Quitensis* oppidum, nascitur. Loca amat montana, nec adeò procera est, sed, in ramulos insigniter divaricata, ad pruni circiter altitudinem excrescit. Caudex mediocris est, & folia, quæ ramos vestiunt, secundùm STEPHANI FRANCISCI GODOFREDI descriptionem, (*a*) ex *Actis Academiæ Regiæ Scientiarum Parisiensis* depromptam, simplicia sunt, oppasita, avoto-oblonga, anteriùs cuspidata, integerrima, petiolata, tres uncias longa, duas lata, sat crassa, costâ per mediam longitudinem excurrente, ex qua nervi laterales ad oras successivè obliquant. Extremis ramis è summo arboris prodeuntibus unus vel plures innascuntur florum fasciculi, figurâ & colore cæruleo-cinereo, antequàm aperiantur, Lavandulæ floribus nonnihil similium. Communis florum pedunculus ex alis foliorum emergit, & in plures pedunculos minores divaricatur, singuli singulum florem gerentes, perianthio donatum minimo, quinquedentato, persistente, & embryoni insidente, Corolla monopetala est, regularis, infundibuliformis, Hyacinthi flori aliquatenùs similis magnitudine & figurâ, tubo oblongo (9. circiter

(*b*) L. c. *T.* II.

lineas,) limbo patulo, quinque & aliquandò sexfido, laciniis acutis, margine attentiùs inspicienti levitèr serratis. Corolla intùs colore est miniato, circà medium vividiori, ad oras pallidiori, extùs verò rubore squalido cum lanugine albicante. Stamina quinque pallidè lutea intra corollam recondita stylum circumdant albidum, filiformem, stigmate simplici, viridi & oblongo instructum, embryoni insidentem, tubum non excedentem. Embryo autèm abit in capsulam olivæformem, ab apice ad basim dehiscentem in duo loculamenta, septo intermedio distincta, in quibus semina continentur parva, compressa, margine cincta membranaceo pellucido. Capsula vi elasticâ rumpi solet, & semina spargere. Valvæ arescendo breviores fiunt, & latiores. &c.

§. III.

Pro loci natalis diversitate corticis bonitas differt: Optimus judicatur ab arboribus detractus, in declivi ac mediâ montium parte nascentibus, deterior verò, qui ab arboribus, in montium cacumine adolescentibus, deglubitur, & vilissimus denique, quem arbores, in locis humilioribus circà radices montium crescentes, largiuntur. Intuitu proprietatum sen-

sibilium verò melioris notæ censetur, qui rufescens est, vel rubens, seu colorem cinnamomi visui referens, sapore aromaticè amaro nec ingrato, odore quasi mucido, dentibus attritus friabilis, non viscidus & glutinosus, non ligneus, non effœtus & annosus, non insipidus, nec adulteratus quocunque alio cortice, succo aloes intincto. (*a*)

§. IV.

Gentiles Americæ Peruvianæ incolæ medicamentum hoc, quod diu pridèm ante Christophori Columbi adventum contra febres, aliosque morbos adhibuerant frequentissimè, olim ex ingenti erga Hispanos odio studiosissime celabant; hinc prima quoque ejus notitia demum circa annum millesimum sexcentesimum & quadragesimum ad Europæos pervenit, posteaque fama ejus, præsertim anno 1649. & 1650. magis magisque percrebuit. Quomodò autem magnum hoc febrifugum primò Hispanis, cæterisque postmodùm Europæis patæfactum fuerit, fusiùs Richardus Mortonus retulit (*b*): „ Nimirùm forte fortuito, sic ejus verba „ sonant, in civitate *Limensi*, quæ est Me„ tropolis Regni *Peruviani*, Uxor *Prore-*

(*a*) Conf. Geoffroy L. c.
(*b*) In Oper. T. II. p. 68.

» *gis*, qui tum temporis erat *Comes del*
» *Cinchon*, Febre tertianâ ſæviſſimâ (qua-
» lis illic loci Epidemia eſſe ſolet) cor-
» repta funeſtè decumbere videbatur. Ru-
» mor (ut ſemper de magnatibus) per
» urbem divulgatus tandèm per finitima
» loca ad *Loxam* uſque pervenit. Hiſpa-
» nus, illius loci tunc temporis præfectus,
» per literas *Proregem* monebat, in Arca-
» nis ſibi eſſe remedium, cujus auxilio
» Proreginam illicò revalituram ſponde-
» bat: Lubentiſſimè annuens Proregina,
» Corticem præparatum ſumpſit. Quid
» fit? Stupentibus omnibus, dicto citiùs
» convaluit. Hinc fama hujus Arcani, ti-
» tulo *Pulveris Comitiſſæ* inſigniti, ubi-
» que per civitatem *Limenſem*, totamque
» Americam, Hiſpanicæ ditioni ſubje-
» ctam, brevi, multùm inclaruit. Diſce-
» dente autem *Prorege* ex *Indiâ*, ubi in
» Hiſpaniam reverſus eſt, illicò percre-
» buit ubique rumor de novo hoc *febrifu-*
» *go*, quod poſt experimenta frequentèr
» facta, votis ægrorum ſemper, & ubi-
» que reſpondebat. Circà annum ſalutis
» 1649. famam ſuam in dies magis, ma-
» giſque provexit, non tantùm per *Hiſ-*
» *paniam*, verùm etiam *Italiam*, *Romam*
» uſque, conatibus imprimis *Johannis*
» *Cardinalis de Lugo Soc. Jeſu*, & cetero-
» rum *Collegii Jeſuitarum Romæ* Patrum »

» qui eum gratis religiosis & pauperibus
» largiebantur. &c.

§. V.

Præter copiosas *partes terreas*, & valdè activam *substantiam fixam gummeo-resinosam*, nullum ampliùs principium, considerationе dignum, analysi chemicâ in cortice Peruviano detegitur. Mucido-aromaticus quidèm odor, præsertìm triturâ accedente, partium quoque volatilium præsentiam prodit; ast hæ ipsæ paucissimæ, valdè debiles, & nulliûs itaque sub virium explicatione momenti sunt. Oleum essentiale prorsùs deficit: Nam quicquid igne sicco ac violento expellitur, non essentiale, sed empyreumaticum est, & ex destructâ demùm substantiâ fixâ resinosâ, interveniente insigni partium metamorphosi, producitur. Libra corticis integra, observante NEUMANNO (a), binas solummodò drachmas hujus olei, & tres circiter uncias liquidi spirituosi aqueo-aciduli fundit. Caput mortuum, si ulteriùs in vase aperto calcinatur, & aquâ postmodùm elixiviatur, vix drachmam unam, immò sæpiùs duos duntaxat scrupulos salis fixi alcalici suppeditat.

(a) L. c. p. 813.

§. VI.

Substantia fixa resinosa intimè arctissimèque cum substantiâ gummeâ cohæret; hinc neutra extractionis ope perfectè pura obtinetur, sed resinosæ semper moleculæ gummosæ, & gummeæ particulæ resinosæ mixtæ inveniuntur. Infusum aquosum primum aurantii coloris est, odoris debilis & quodammodo nauseosi, saporis amari & subadstringentis. Post blandam evaporationem extractum largitur flavo-fuscum, odore fermè destitutum, majori autem amaritie, quàm solutio liquida, præditum. Tinctura spirituosa prima colore subfusco-rubente, sapore austero-amaricante, odore autèm nullo evidenti gaudet. Huic inspissata massa rubrofusca indole maximam quidèm partem respondet, linguæ tamen longè fortiorem saporem stypticum austerum, naribusque debilem iterùm odorem nauseoso-balsamicum imprimit. *Clariss.* PHILIPP. ADOLPH. BOHMERUS ex unciâ corticis unâ duas fermè drachmas extracti aquosi primi, & drachmam unam extracti spirituosi primi sese impetrasse perhibet *(a)*: Ast tantam extracti utriusque, præsertìm gummosi, quantitatem neque NEUMANNUS accipit, neque

(a) In Diss. de Cort. Cascarillæ p. 30.

ipse, licet examina bis susceperim, colligere potui. Ille etenim ex indicatâ corticis quantitate solummodò grana triginta octo cum dimido *extracti spirituosi primi*, grana viginti duo cum dimidio *aquosi secundi*, drachmam dimidiam & grana duo cum semisse *aquosi primi*, & grana viginti duo cum dimidio *spirituosi secundi* obtinuit, ego autèm scrupulos duos ac grana duodecim extracti spirituosi primi, & grana triginta septem aquosi primi impetravi. Notabilis hæc quantitatum discrepantia sine dubio à diversâ corticis bonitate, & adhuc magis à differenti procedendi modo dependet. Nam laudatus BOHMERUS corticem, cum primùm aquâ infunderet, non tantùm digestioni, sed etiam ipsi coctioni subjecit, adeòque substantiam gummosam ac resinosam uno actu extraxit, unde minimè mirandum, quòd drachmas duas extracti aquosi primi ex unâ corticis unciâ acceperit.

§. VII.

Discimus ex institutis examinibus, 1) partem resinosam majori quantitate, quàm gummosam, naturalem corticis Peruviani mixtionem ingredi, & hanc magis amari, illam verò magis styptici austeri saporis rationem in se continere, 2) substantiam gummeam præcipuè abstergen-

do ac mitiùs roborando, resinosam autèm validius adstringendo in corpore operari, & priori itaque in genere potentiorem existere, & 3) decantatissimam virtutem corticis febrifugam non ignoto quodam fundamento, uti multi opinantur (*a*), sed unicè memoratâ absterſione, ac validâ inprimis adstrictione niti, immò reliquas quoque ejus vires ex eodem operandi modo explicandas esse.

§. VIII.

Multos hoc medicamentum patronos;

(*a*) Cæcos virium specificarum æstimatores mecum hoc loco nequaquàm consensuros prævideo: Si sola, interrogabunt, virtus Quinquinæ abstersorio-adstrictoria, ab amaro-austero principio derivanda, profligandis rebellibus febribus intermittentibus sufficit, nec specifica prorsùs, nobis quoad operandi modum ignota, subest, cur alia amara simul austera similem effectum heroicum in febribus edere nequeunt? Respondeo: Possunt omninò alia quoque austero-amara, & amaro-austera motus febriles æquè feliciter, ac cortex Peruvianus, sistere, dummodò justo tempore, & majori, uti apud Quinquinam moris est, quantitate exhibeantur. Pulvis radicis tormentillæ v. g., cum extracto trifolii fibrini, centaurii minoris, aut alio amaro, observata tamen decenti sub miscelâ proportione, in formam pilularem redactus, parem virtutem febrifugam, quod ipse aliquotiès, & alii pariter experti sunt, certissimè exserit, nec dubitandum est, quin plura hujus commatis, descripto modo in usum vocata, idem præstitura sint.

multosque etiam osores habet. Hi illud plerisque ægrotantibus, febre inprimis intermittente laborantibus, plerumque plus nocuisse, quàm profuisse, nec rarò, proximè aut remotè, varios morbos, febre graviores, tumorem nempe & refractariam obstructionem hepatis, lienis, mesenterii, uteri, &c., hydropem, icterum, spasmum ventriculi dirissimum, asthma, phthisin, vertiginem, apoplexiam, cœcitatem &c. provocasse, perhibent: Illi ex adverso idem summis extollunt laudibus, & febres, præsertim tertianas & quartanas, non tutò solùm atque certissimè fugare, sed in multis quoque aliis ægritudinum speciebus, hydrope v. g., ictero, dysuriâ, vomitu cruento, hæmoptysi, dysenteriâ, diarrhoeâ, imbecillitate ventriculi, passione hypochondriacâ, & hystericâ, affectibus arthriticis & cachecticis, melancholiâ, scorbuto, sudoribus colliquativis, gangrænâ, sphacelo, &c. egregium persæpè effectum monstrasse, multiplici observatione probare sustinent. (*a*).

§. IX.

Sub tanto scriptorum dissensu circa virtutes dijudicandas medium tenere, mihi tutissimum videtur. Facilè enim fa-

(*a*) Conf. Morton. L. c.

vor nimius, & odium nimium eò homines impellit, ut laudando aut vituperando, quod hic quoque à Medicis fieri, & factum fuisse arbitror, veritatis limites transgrediantur. Credo, immò expertus scio, corticem Peruvianum sedandis motibus febrilibus, & curandis pariter aliis quibusdam morbis aptissimum esse; ast scio etiàm, eundem, præmaturè aut incongruè usurpatum, maximum corpori detrimentum inferre, & ægrotantes in morbos, sublato febrili truculentiores, præcipitare posse. Tota profectò juvandi ratio, uti anteà pridèm monui, ad abstersionem & adstrictionem redit, & rationalis itaque practicus facilè perspicere valet, quid exspectandum sit, quandò primis viis nondùm expurgatis, vasisque, meatibus, atque visceribus adhuc obstructis, vel mucidâ etiàm saburrâ, (quod in intermittentibus epidemicis observamus), per universam sanguinis ac lymphæ massam diffusa, largiori & iteratâ dosi propinatur.

§. X.

Pro meâ igitur sententiâ ob nullam aliam rationem in usum vocandus est, quàm ut tonum primæ culinæ ac viscerum, valdè in vulgaribus febribus intermittentibus labefactatum, roborando ac

constringendo reducat, adeòque, velociùs restitutâ chymificationis & chylificationis integritate, prohibeat, quominùs sub quacunque alimentorum assumptione protinùs novæ cruditates, naturam posteà, perenni quasi affluxu suo ad sanguinem, ac pristino insequente stimulo, ad iterandos motus febriles conquassatorio-depuratorios incitantes, generentur. Medicorum multi vulgò quidèm naturam ita tandèm motibus febrilibus assuescere, ut citra causam denuò suscitet, adeòque eos vi quoque cohibendos esse existimant. Verùm, qualem sibi hic conceptum forment, non cognosco: Si natura enìm, secundùm *Organicorum* dogmata, anima rationalis est, ridiculum sanè, immò absurdum foret, si in domicilio suo totiès absque ullo fine ludere quasi, ac stato tempore frustaneum, molestum, & nocivum strepitum febrilem concitare vellet; sin natura verò, quòd sic dicti *Mechanici*, certiori fundamento nixi, statuunt, in structurâ corporis mechanicâ, seu artificiosissimo compositionis modo consistit, multò adhuc minùs video, quomodò motus febriles, post paroxysmum plenè planèque cessantes, citrà causam irritantem materialem, vel præviam aut præsentem patheticam, sponte iterum oriri possint.

§. XI.

Præſcribitur hic cortex in pulvere, à ſcrupulo uno ad duos, immò drachmam integram, in decocto autèm & infuſo vinoſo á drachmâ unâ ad duas. Sæpiſſimè prætereà cum appropriatis in pilularum, boli & electuarii formam redigitur, vel ſola tinctura, aut extractum, vino paratum, exhibetur: Fateor nihilominùs, mihi præ reliquis pulveris, electuarii, & infuſi vinoſi formam placere. Nonnulli apud infantes, alioſque, qui internè hoc medicamentum aſſumere renuunt, decoctum inde aquâ parare, idemque, priùs tamen percolatum, vulgaris clyſteris inſtar, inteſtinis injicere ſuadent. Ad enema quodcumque utplurimùm unciæ corticis quatuor vel quinque recipiuntur, & unâ vice adultis libra una, infantibus ſaltèm dimidia, vel minor etiàm quantitas decocti injicitur.

§. XII.

Quo uſus hujus medicamenti in febribus intermittentibus vulgaribus (in epidemicis enìm, præſertìm autumnalibus, illum prorsùs improbo), ſecurior evadat, ſequentes cautelæ probè obſervandæ erunt:

1 A nte corticis uſum ſaburra febrilis, in primâ

primâ culinâ stabulans, præviâ tamen decenti præparatione, emetici, purgantis, aut laxantis ope, eliminanda, & viscerum quoque obstructiones, si adesse symptomata quædam monstant, reserandæ sunt.

2) Interdùm, urgente videlicet plethorâ, corticis exhibitioni venæsectio præmittenda, & deficiens quoque excretionis alvinæ libertas restituenda est.

3) Nunquàm brevi ante paroxysmum, multò minùs in ipso paroxysmo febrili, sed diebus saltèm intercalaribus, bis, ter, quaterque quovis die, exhibendus, & usus tandiù continuandus est, donec febris cesset, aut novæ forsan & singulares quædam circumstantiæ, febre etiàm nondùm sublatâ, inducias, aut plenariam abstinentiam præcipiant.

4) Febre cessante, exhibitio per intervalla aliquotiès adhuc repetenda, nullum verò per aliquot hebdomades catharticum, aut aliud evacuans, nisi urgente necessitate, exhibendum, ne febris, quod aliàs sæpe fieri solet, recurrat.

5) Diæta bona & nonnihil tenuis, non tantùm sub usu, sed aliquamdiù etiàm post usum corticis, præscribenda, ne, concessâ ingerendi libertate, esculentorum copia aut qualitas crassa novam

ventriculo materiam ingeneret, & facilem itaque recidivæ occasionem præbeat.

CAPUT XIX.

De Ligno Santalo rubro.

§. I.

LIGNUM SANTALUM RUBRUM OFF. *Bois de Santal rouge*, grave est, compactum, insipidum fere & inodorum, colore foris obscure rubrò, ad nigrum inclinante, intùs rubro dilutiori, vel intensè etiàm rubro. Arbor, cujus meditullium est, in *Golconda* & *Coromandelia*, aliisque *Indiæ Orientalis* tractibus crescit, & *Pantoga* nuncupatur. Flores papilionaceos, fructusque siliquosos ferre traditur, quoad reliquum verò crescendi modum ac formam adhuc parùm nota est.

§. II.

Constat ex partibus *terreis*, *resinosis*, & *gummeis*. Partes terreæ maximam ponderis partem constituunt, & sex fermè drachmas in unâ ligni unciâ pondere suo æquant. Hisce primùm, tùm quantitatis, tùm virtutis intuitu, resinosæ, deinde gummeæ succedunt. Ex unciâ enìm unâ circiter drachmæ duæ extracti primi spi-

rituosi, & totidem solummodò scrupuli aut drachma una extracti primi aquosi colliguntur. Infusum aquosum colore quidèm obscurè rubro tinctum cernitur, nullum tamen odorem, nullumque saporem singularem obtinet. Massa inspissata rubro-nigricans itidèm parùm activa existit, debilem tamen saporem salso-subadstringentem linguæ imprimit. Tinctura spirituosa prima, quæ saturatè paritèr & obscurè rubro colore est, lenissimam atque obtusam adstrictionem sub degustatione excitat, & ejusdem quoque indolis extractum post evaporationem relinquit. GEOFFROY huic ligno *sal essentiale acidum*, *oleum spissum*, aquâ gravius, exiguam *salis volatilis* portionem, & multam *terram* tribuit (*a*). Circà terræ copiam facilè consentio, reliqua verò principia, cum nullo prorsùs modo in naturali mixtione demonstrari possint, simpliciter nego. Confundit hic ligni santalini species, & lignum santalum rubrum minùs rectè cum Santalo citrino, quod longè alia principia activa fovet, eodem loco collocat.

§. III.

Scriptores rerum medicarum huic ligno utplurimùm vires *refrigerantes*, & *adstrictorias* tribuunt, & ejus itaque usum in

(*a*) In Mat. Med. T. II. p. 242.

hecticâ, aliisque morbis, ad cohibendos sudores colliquativos, refrænandumque humorum orgasmum commendant. Sed nescio sanè, an, præter virtutem *subadstringentem*, ulla alia eidem competat & cum hæc quoque non adeò magni momenti sit, nihil omninò, vel valdè parùm ab internâ ejus exhibitione in memoratis similibusque affectibus sperandum esse credo. Præscribitur in decocto, infuso vinoso, & subinde pariter, quanquàm satis ineptè, in pulvere, nec rarò præterea ad tincturas colorandas adhibetur. Externè rasura, citrà ullam tamen utilitatem, epithemata temperantia & anodyna, in febribus ardentibus fronti applicanda, ingreditur.

CAPUT XX.

De sanguine Draconis & succo acaciæ.

§. I.

SANGUIS DRACONIS OFF., *Drachenblut. Sang de Dragon*, est concretum resinosum, siccum, durum, friabile, ad ignem facilè liquescens, inflammabile, obscurè rubrum, saporis & odoris nulliûs singularis. Variæ ejus venduntur species, quarum plurimæ vel spuriæ prorsùs, vel

valdè tamen ignobiles sunt; quare illa sember eligenda est, quæ, in pulverem trita, sanguineam rubedinem ostendit, nullasque, vel saltèm paucissimas quisquilias continet: rejiciendæ verò, quæ contritæ bolum Armeniæ, aut lateres contusos colore referunt.

§. II.

In variis regionibus, & ex diversis quoque arboribus sanguis Draconis colligitur; præ reliquis tamen quatuor sequentes eundem fœnerari dicuntur. Prima, in *insulis Canariensibus*, *Jamaicâ*, & *Madagascar* luxurians, à CLUSIO & C. BAUHINO *Draco arbor*, à COMMELINO (*a*) *Palma prunifera foliis Juccæ* sivæ *Yuccæ* dicitur; Secunda, quæ in *Amboinâ*, aliisque Indiæ orientalis tractibus reperitur, KÆMPFERO (*b*) *Arundo farcta*, seu *Palma conifera spinosa*, aliis *Palma pinus*, *Palma Amboinensis*, Indis *Rottani Dsjerenang* audit: Tertia in insulâ *Javâ* crescit, & à COMMELINO (*c*) *Draco arbor siliquosa*, *populi folio*, *Angsana*, vel *Angsava Javanensibus dicta*, appellatur; & quarta denique, *Novæ Hispaniæ* incola, ab HERNANDEZIO (*d*) *Sanguinis arbor*, ab

(*a*) In Hort. med. Amstelodam.

(*b*) In Amoenit. exot. p. 552. 554.

(*c*) L. c. (*d*) In plantarum, Animalium &c. Mexicanorum Historia.

Americanis *Ezquahuitl* vocatur. (*a*)

§. III.

Medicamentum admodùm debile est, nullasque vires, nisi *subadstringentes* ac *leniter incrassantes*, possidet. Quandò per se in pulveris formâ exhibetur, ad sanguinem transire nequit, sed actionem suam solummodò in primâ culinâ exercere tenetur, quoniam solo spiritu vini, minimè verò aqueis menstruis, solvitur. Et inde etiàm facilè patet, quod virtus adstrictoria & traumatica, quam illi, in substantiâ scilicet oblato, plerique in ulceribus viscerum, gonorrhoeâ, hæmoptysi, aliisque hæmorrhagiis tribuunt, prorsùs imaginaria sit. De tincturâ paulò aliter sentio, licet huic quoque non adeò singularis activitas adscribenda veniat. Additur etiam pilulis & electuariis. Dosis à granis aliquot ad scrupulum unum, vel drachmam semi ascendit. Externè emplastra styptica ac vulneraria, contrà hernias, fracturas ossium &c. usurpanda, nec minùs pulveres dentifricios, similisque fere usûs electuaria ingreditur.

§. IV.

Succus Acaciæ Off. sive Acaciæ

(*a*) Plura de Arboribus hisce videantur in Geoffroy Mat. med. T. II. p. 559. sequ.

VERÆ I. B. est inspissata massa merè gummea, dura, compacta, in ore lentescens, colore foris fusco aut nigricante, intùs rufescente, aut subrufo-nigricante, sapore primùm subdulci, posteà austeriusculo adstringente, odore nullo. Ex *Ægypto* & *Arabiâ* affertur, ibidemque ex siliquis immaturis *Acaciæ folio scorpioidis leguminosæ* C. B. exprimitur. Spiritus vini illi nihil eripit, nisi paucissimas saltèm particulas tingentes, in aquâ verò, accedente blandâ digestione, prompta atque totalis solutio contingit. Militat inter medicamenta *incrassantia* ac *modicè adstringentia*, & contrà vomitum itaque, imbecillitatem ventriculi, profluvia alvina, diabetem, hæmorrhagias &c. subinde præscribitur. Datur à granis aliquot ad scrupulos duos sub formâ variâ, optimè nihilominùs inter pilulas & electuaria recipitur. Externè emplastrorum glutinantium ac consolidantium ingredientia auget.

CAPUT XXI.

De Granis Chermes, & Coccinellâ.

§. I.

GRANA CHERMES ſive KERMES OFF., *Kermes-oder Scharlach-Beeren*, alias etiam *Grana infectoria*, *Grana tinctoria*, *Cocci baphicæ* &c. nuncupata, folliculi ſunt rotundi, membranacei, piſi magnitudine, læves, ſplendentes, minutiſſimis atque rubentibus ovulis vel animaculis, ſenſim in vetuſtioribus in materiam pulverulentam degenerantibus, turgidi, coloris rubro-fuſci, odoris debilis non ingrati, ſaporis ſubacris, amaricantis, & in receſſu paululùm quoque adſtringentis.

§. II.

Afferuntur ex *Italiâ*, *Hiſpaniâ*, *Luſitaniâ*, & maximè ex *Gallia Narbonenſi*, ubi hinc inde, præſertim circa *Monſpelium*, *Nemauſum*, & *Avenionem*, uberior eorum proventus obſervatur. Foliis & ſurculis tenerioribus pumilæ cujuſdam arbuſculæ ſive fruticis, quem C. BAUHINUS *Ilicem aculeatam cocciglandiferam*, alii *ilicem cocciferam*, *coccigeram*, *aquifoliam*, appel-

sant, adnata cernuntur, non fructus tamen illicis sunt, neque naturales aut præternaturales excrescentiæ, sed singularia potiùs animalcula, quæ firmiter adhærent, &, prævià notabili formæ mutatione, ovulisque depositis, tandem moriuntur, & exsiccantur (*a*). Collectio

(*a*) Placet prolixiorem animalculorum descriptionem ac paulatinæ accretionis rationem, quam GEOFFROY ex *Dn. de* REAUMUR *Historiâ insectorum* desumpsit, & in *Materia Medica* T. II. *p*. 783. communicavit, hoc loco subnectere: » Sagacissimus, inquit, naturæ arcanorum scrutator » D. De Reaumur, quo diligentiorem accuratio- » remve reperire est neminem, detexit tandem » Coccum infectorium insecti quoddam esse ge- » nus illorum ex familiâ, quæ Gallo-insecta (vul- » gò Gallo-insectes) ipsi dicuntur. In hujus Cocci » accremento tria cum Emerico Aquisextiensi Me- » dico (*a*) tempora distinguit. Ineunte Martio, » animalculum quoddam semine Milii minus, » Millepedarum formâ oblongo ovatâ, versùs » caudam paulò acutiore parte, supinâ conve- » xum, rubrum, punctulis plurimis aureis micantibus insignitum, & rugis aliquot transversis » distinctum, sex donatum pedibus, duabus » antennis, facilè mobilibus, & totiûs corporis » longitudinem ferè æquantibus, oculis nigris, » & duplici caudâ immobili ejusdem cum corpore » longitudinis, ilicis trunco, ramis & foliis ad- » hæret, ibique torpidum & immobile fit, & sen- » sìm intumescit. Si tunc temporis in ilice ope mi-

(*a*) *Histoire des Plantes qui naissent aux environs d'Aix, par M. Garidel.*

mensibus Majo & Junio, ante solis ortum, instituitur, annisque calidioribus largior longè, quàm frigidioribus, deprehenditur. Postquam providè detracta sunt, ace-

» croscopii animalculi corpus observetur, dùm
» intumescit, coccineum apparet punctulis aureis
» nitens, tomento quodam involutum albicante,
» quod in quibusdam dorsi locis, sub ventre &
» circà ventrem in floccos erigitur, ac nidi spe-
» ciem repræsentat. Dorsum in hæmisphærium
» multùm intumescit rogosum; & in anteriore
» corporis parte capitis vice protuberantiæ tres
» percipiuntur, media crassior sobrotunda, duæ
» laterales exiliores, & versus mediam incurva-
» tæ. Alterum accretionis tempus est circa men-
» sem Aprilem; tunc animal prorsus mutatum
» Pisi figuram & magnitudinem æquat. Ejus mem-
» brana seu cutis firmior est, & tomentum, quod
» initio fasciatim tantùm in ejus cutim nasceba-
» tur, totam grani superficiem pulvisculi ad in-
» star tegit; tuncque non ampliùs animalculum,
» sed folliculus videtur sanguine pallido & sero-
» so repletus. Circà Maji medium vel finem, ter-
» tium occurrit tempus, quo in interiore folli-
» culi parte sub animalculi ventre tenuissima re-
» periuntur granula ovata, seminibus Papaveris
» albi dimidio circiter minora, colore pallidè
» rubentia, & punctul s aureis distincta. Con-
» stant ex membranâ tenui, candidâ; pellucidâ,
» & liquore pallido-rubente. Duo millia circiter
» in singulis folliculis continentur. Prioris ani-
» malculi ovula sunt, ex quibus excussis pro-
» deunt ejusdem generis animalcula prorsùs simi-
» lia, quæ per ilicis ramos ac folia vagantur, do-
» nec vere sequenti ad trunci ramorumque di-

to consperguntur, ne inhærentium animalculorum jactura fiat, posteaque soli, ut sicca evadant, aliquamdiu exponuntur.

§. III.

Copiosam hæc grana, ac valdè activam *substantiam fixam*, tàm *resinosam*, quàm *gummeam*, tenerrim is *particulis spirituosis odoratis salino-inflammabilibus* prægnantem, in mixtione fovent; resinosâ tamen virtute gummeam nonnihil superat. Infusum aquosum primum, eleganti ac saturato colore rubro tinctum odorem nauseosum & specificè balsamicum emittit, ac satis amarum, paululùmque in recessu adstringentem saporem obtinet. Evaporatum massam relinquit inodoram, rubronigricantem, quæ infusum amaritie &

» visiones sedem figant suos fœtus editura. Dum » hoc animalculum seu Kermes ad debitam ma» gnitudinem intumescit, tunc ventris cutis seu » corporis pars prona intùs circa dorsum convel» litur, & vacuum quoddam spatium inter ven» trem & tomentum, cui incidebat, relinquit: » sicque Millepedæ semiconvolutæ similis fit. Hoc » in spatio vacuo ovula sua deponit: quo facto » animal moritur & exsiccatur. Excussis ovulis, » aliquandiù sub matris cadavere delitescunt; » deinde in lucem prodeunt, pabulum in foliis » quæsitura, non rodendo, ut erucæ, sed illo» rum succum proboscide sugendo. &c.

ſtringendi facultate ſuperat, ac duas circiter drachmas, totidemque ſcrupulos ex unciâ unâ pendet. Tinctura ſpirituoſa prima, odore nauſeoſo, & balſamico-amaricante atque auſteriuſculo ſapore donata, ſeſe pulchrâ paritèr rubedine commendat. Odor ſpecificus ac planè ſingularis ſub evaporatione intenditur, & magis ſucceſſivè magiſque gratus balſamicus evadit, ita tamen, ut ſpecificum ſuum genuinum, quem verbis deſcribere nequeo, retineat. Inſpiſſata maſſa ſaturatè rubra gratum odorem balſamicum, quaſi melleum, ſpirat, & balſamico-amaro, ſimulque auſtero fortiùs adſtringente ſapore pollet. Quantitate præcedenti extracto aquoſo primo parùm cedit, duaſque circiter drachmas atque ſemi pondere attingit.

§. IV.

Elementum *ſalinum*, quod in mixtione hoſpitatur, duplicis generis eſt, alterum nempe *acidum*, alterum *urinoſum*. Hoc ſubſtantiam gummeam, ſive mucilagineam ingreditur, & animalis proſapiæ eſt, illud verò ad formamdam ſubſtantiam reſinoſam concurrit, ſuamque originem è regno vegetabili ducit. Acidi præſentiam non tantùm ſapor auſterus, ſed color quoque atramentoſus prodit,

qui subitò nascitur, quandò grana Kermes cum solutione vitrioli martis aquosâ coquuntur: urinosi verò inhæsionem destillatio eorum sicca manifestam reddit: Ex librâ enìm granorum recentium, uti GEOFFROY, experientiâ edoctus l. c. p. 788. refert, præter phlegma copiosum, oleumque, primò citrinum atque fluidius, posteà spissius, butyrosum, rufescens, magis empyreumaticum, quæ nullas salis acidi notas præbent, drachmæ sex salis concreti, sive sicci urinosi prodeunt, ex massâ relictâ verò, seu capite mortuo nigro, nihil prorsùs salis fixi lixiviosi, vel, secundùm MARSILII observationem, triginta circiter grana aquâ extrahi possunt. Me quidèm non latet, aliquam salis urinosi partem ignis sicci ac violenti progeniem esse, ast totam ejus molem sub destillatione demùm generari, vero parùm simile videtur. Corpora enim, quæ unicè ex terrâ, oleo, & sale acido componuntur, longè minorem ordinariò salis sicci urinosi, noviter producti, quantitatem largiuntur, & in reliquis eductis aliqua acidi vestigia plerumque supersunt. Non credendum præterea est, laudatum sal urinosum quoad omnes particulas intimam arctissimamque cum terrâ & oleo unionem subire, sed multùm adhuc explicitum, & gum-

meo-resinosis moleculis solummodò interjectum esse, singularis infusi & extracti, tàm aquosi, quàm spirituosi, odor urinoso-balsamicus, nec minùs stimulandi virtus probant.

§. V.

Partìm abstergendo, resolvendo, & discutiendo, partìm stimulando atque subadstringendo hæc grana in corpore operantur, suumque ideò locum, quem hactenus inter *nervina*, *cephalica*, *cardiaca*, *stomachalia*, *diuretica* & *aphrodisiaca* occuparunt, egregiè omninò tuentur. Usus eorum specialis ad varios morbos extendi potest, frequentiùs tamen contra melancholiam & epilepsiam idiopathicam, vertiginem, syncopen, palpitationem cordis, vomitum, cachexiam, obstructionem urinæ, mensium, & lochiorum, vermes intestinales, &c., nec minùs ad memoriam confortandam, & abortum præcavendum, sub formâ pulveris, à granis aliquot ad drachmam semi, sub formâ infusi vinosi autèm à drachmâ dimidiâ ad integram, exhibentur. Frequentissimè etiàm inter electuaria, bolos, pilulas, syrupos &c. recipiuntur. Ex recentibus, benè maturis, præviâ contusione in mortario marmoreo, succus exprimitur, & defæcatus cum æquali vel

triplâ sacchari albi quantitate ad syrupi consistentiam, mediante calore blando, vel citrà eum, redigitur. Hic ipso pulvere non gratior solùm, sed etiàm præstantior judicatur, quoniam minori stypticitate, quæ in folliculis membranaceis præcipuè residet, instructus est, & volatilibus ex adverso particulis urinoso-balsamicis, præsertìm si nullus ignis sub inspissatione, sed simplex tantùm miscela accesserit, magis turget.

§. VI.

Cum Cocco infectoriâ majori Coccus TINCTORIA MINOR AMERICANA, vulgò *Cochinilla*, *Cochenilla*, *Coccionella*, *Coccineglia* &c. appellata, ad eundem censum referri meretur. Asportatur maximè ex *regno Mexicano* & *Peruano*, ubi in *Opuntiæ* foliis, quam SLOANE *Opuntiam maximam, folio oblongo rotundo, majore, spinulis obtusis, mollibus & innocentibus obsito, flore striis rubris variegato* (*a*), Americani autèm *Tunam* & *Nopal* vocant, copiosissimè colligitur: Non fructus tamen est, sed ità describente GEOFFROY (*b*), insectum ovatum, pisi exigui crassitie, viviparum, hexapodum, proboscide instructum, quâ succum plantarum exsu-

(*a*) Vid. Hist. nat. Jamaicæ.
(*b*) In Mat. med. T. II. p. 791.

gendo alitur, cujus corpus ex annulis conflatum eſt, plantis, quibus paſcitur, immobile adhærens, ubi ſemel ſedem fixit, nulli mutationi obnoxium &c. Quandò animalcula hæc, juſto tempore collecta, debitè exſiccantur, non inſecta ampliùs, ſed grana irregularis figuræ, hìc convexa, alibi compreſſa aut concava, ſtriis tranſverſis quaſi rugoſa, coloris intùs ad purpureum inclinantis, foris atro-rufi, aut leucophæo-cinerei, obſcurè rubro paulullùm permixti, odoris mucidi (*Schimmſicht*), ſaporis mucido-acriuſculo-amaricantis & ſubadſtringentis, referunt; hinc etiàm factum, ut quondam Phyſici, Medici, ac Pharmacopæi ea inter veros plantarum fructus collocaverint.

§. XVII.

Salivam hæc grana, tepidamque aquam ſimplicem atro-purpureo, ſpiritum vini ſaturatè rubro amoeniſſimo colore tingunt; manifeſto documento, *mucilagineas* non minùs, quàm *reſinoſas* adeſſe moleculas, ita tamen invicem mixtas, ut menſtruo utroque potiſſimam partem extrahi queant. Uncia enim dimidia drachmas tres extracti aquoſi primi, & drachmas duas, ac quinquaginta circiter grana extracti ſpirituoſi primi largitur. Infuſum aquoſum, quod ſapore amaricante & le-

nissimè adstringente est, situmque redolet, valdè crassum mucilagineum deprehenditur; hinc quoad aliquam solummodò partem chartam bibulam transit, reliquum verò per linteum blandè exprimendum est. Massa inspissata purpureonigricans rob sambuci odore æmulatur, & mucilagineo-amaricantem saporem obtinet. Tinctura spirituosa prima, colore saturatè & elegantissimè rubro, ad purpureum inclinante, & singulari sapore subacri & balsamico-amaricante gaudet, odore autem solum ferè vini spiritum prodit. Extractum inspissatum sanguineâ rubedine tinctum cernitur, odorem singularem, eumque ingratum, balsamicum spirat, & balsamico-amarum ac modicè adstringentem saporem linguæ imprimit.

§. VIII.

Commendantur contrà eosdem ferè morbos, in quibus grana Kermes prodesse dicta fuerunt, hisce tamen virtute *stimulante* superiora, *adstrictoriâ* verò longè inferiora sunt, quare urinæ quoque fluxum potentiùs cient, sabulumque renum, atque vesicæ validè pellunt. Per se rarissimè, à granis aliquot ad scrupulum semi, exhibentur, sed aliis plerumque medicamentis, pulveribus v. g., electua-

riis, pillulis, infusis vinosis & aquosis; modicâ quantitate adduntur. Apud gravidas, quibus, abortu imminente, grana Kermes, providè usurpata, ob mediocrem virtutem adstrictoriam, subinde auxilium ferunt, à coccionillæ usu planè abstinere decet, quoniàm eminentior stimulandi virtus magis, quam apud grana Kermes, suspecta est.

Ad hanc Sectionem etiam *Radix Petasitis*, *Aristolochiæ longæ* & *rotundæ veræ*, *Graminis canini arvensis*, nec minùs *Agrimonia*, *Acmella* sive *Attmella Zeylanica*, *Marrubium*, *Fragaria*, *Euphrasia*, *Hypericum*, *Plantago major* & *minor*, *Alchimilla*, *Anserina*, *Flores Bellidis sylvestris minoris*, *Hepaticæ nobilis*, *Anagallidis rubræ* sive *purpureæ*, *Nymphææ luteæ* & *albæ*, *Papaveris rhoeados* sive *erratici*, (*a*), *Millepedes* &c.

(*a*) Principium parcissimum ac debilè vaporosum, quòd in recentibus papaveris erratici floribus adest, in exsiccatis non ampliùs sentitur, sed fixa saltèm substantia resinoso-gummea, quæ parùm quoque activa est, demonstrari potest. Nam extractum primum aquosum, licet colore obscurè rubro, ad nigrum inclinante, tinctum sit, aldè iners deprehenditur, & debilem duntaxat odorem balsamicum, lenissimumque ac vix sensibilem saporem subdulcem & austeriusculum, vel saltèm terreum subadstringentem possidet. Extractum spirituosum primum, itidèm rubro-nigricans, vix melioris conditionis est, &, præter

referri possunt, eo tamen ordine, ut odore, sapore, indole ac viribus magis analoga, radix petasitis v. g. cum *radice bardanæ*, acmella Zeylanica & agrimonia cum *betonica*, flores fragariæ & anagallidis cum *floribus borraginis*, millepedæ cum *coccionellà*, & sic porrò, eodem loco collocentur.

debilem, eumque molliusculum, odorem, debilem saltèm saporem balsamico subsalsum linguæ imprimit. Concludo inde, nullas singulares vires floribus hisce competere, nihilque illos, nisi exiguam solummodò adstrictionem & abstersionem in corpore præstare posse.

SECTIO XIV.

DE

DULCIBUS, SUBDULCIBUS, Leniter Amaricantibus, austeriusculis, atque Balsamicis Unguinoso-oleosis & pinguibus.

CAPUT PRIMUM.

De natura, principiis, & differentia Oleosorum ac Pinguium in genere.

§. I.

Nguinoso-oleosa hujus Classis saporem *dulcem*, aut *subdulcem*, vel *purum* omninò, vel *austeriusculo*, *balsamico*, aut *amaricante* nonnihil permixtum, linguæ imprimunt, & commodè, respectu nimirùm indolis, atque principiorum, in *Unguinoso-oleosa*, *purè talia*, & *Aqueo-oleosa* distingui possunt.

§. II.

Oleum, ceu unicum, vel tamen præcipuum eorum elementum, ſapore, recens nimirùm, atque à reliquis moleculis expreſſione, aut blandâ coctione cum aquâ perfectè ſeparatum, ſapore dulci aut ſubdulci gratiſſimo, & unguinosâ ac temperatiſſimâ indole gaudet: Sin diutiùs autem, præſertìm in loco calido, aſſervetur, blandam naturam ſuam atque dulcedinem ſenſim amittit, ac nauſeoſum rancorem cum notabili amaritie & acredine contrahit. Per ſe neque aquâ, neque ſpiritu vini ſolvitur, & frigore prætereà ita coagulatur, ut pinguedinem animalem referat, facilè tamen, intrante rursùs calore, ad priſtinam liquiditatem revertitur. Cum ſalibus alcalibus ſiccis ac fervidis in ſaponem, cum acidis potentioribus in pinguedinem concreſcit.

§. III.

Ab oleis æthereis, etiamſi cum iis quoad prima elementa, adeòque in radice, maximam partem conveniat, indole admodùm differt, iiſdemque partium ſubtilitate ac mobilitate longè inferius eſt, quoniàm phlegmate, & craſsâ ſubſtantiâ terreo-mucidâ largiùs refertum exiſtit. Nam olea pinguia, unguinoſa,

spissiuscula, iteratâ vice super calcem aut lateres contusos abstracta, multùm materiæ terreo-mucidæ fæculentæ in vase destillatorio relinquunt, & tenuiora, fluidiora, ac magis pellucida evadunt, immò quodammodò hac ratione in olea æetherea mutantur: Non ampliùs enim post hanc depurationem cum acidis gravioribus in massam adiposam, sed æquè, ac vera ætherea, in resinosam coagulantur, & incensa quoque flammam puriorem ac lucidiorem præbent, minoremque fumi quantitatem spargunt.

§. IV.

Sub temperatissimi hujus olei tegmine, quamdiu scilicet in simplicibus hæret, *subtile quoddam principium salinum acidum* delitescit, quod in emulsionum confectione, unâ cum teneriori terrâ farinaceâ, olei & aquæ unionem adjuvat. Emulsio v. g., ex aquâ simplici & amygdalis dulcibus, aut aliis seminibus ac fructibus lactescentibus parata, in loco tepido aut calido, intrà breve tempus, acescit, & cremor pinguis oleosus, dulcissimus ad superficiem extruditur, æquè, ac in lacte animantium, in quo partium aquearum, oleosarum, terrearum, & acidarum divortium contingit, quandò in loco tepido lenissimum motum fer-

mentativum subire incipit.

§. V.

Ex eodem oleo subdulces ac temperatæ PINGUEDINES animantium primam ducunt originem, & olea quasi unguinosa sunt, ab acido, parciùs intermixto, coagulata. Quandò cuidam enim oleo unguinoso, v. g. olivarum, amygdalarum dulcium &c., acidum ponderosius & concentratum minerale, præsertìm nitrosum, superfunditur, & aliquandiù cum eodem digeritur, in massam, vulgari pinguedini simillimam, coagulatur (*a*).

(*a*) In *Actis Societatis Regiæ Scientiarum Parisiensis ann.* 1719. sequens communicatur experimentum, ad demonstranda memorata aptissimum: Recipitur limaturæ martis uncia dimidia, eidemque, spiritu vini prius humectatæ, primùm oleum olivarum ad quatuor vel quinque digitorum eminentiam, deinde unciæ duæ spiritûs nitri affunduntur; sic ferrum eâdem fere promptitudine, solvitur, quâ, oleo absente, fieri consuevit. Solutione peractâ, cucurbita in loco frigidiusculo collocatur; sic oleum olivarum coagulatur in sevum, solutionis superficiei innatans, quod postea separari potest, ac veram pinguedinem sebaceam, quamquàm solito acriorem, offert. Notatu pariter hoc loco dignum est, animalia carnivora rariùs in genere, quàm granivora & herbivora, pinguescere. Ratio, me sentiente, primariò in alimenti qualitate differenti quærenda erit: Alimenta quippe, è vegetantium regno desumpta,

§. VI.

Aliquid discriminis *Sevum* & *Adipem* intercedit. Illud pinguedinem sistit consistentiæ spissioris, atque in frigore durioris, pluribus comparativè partibus terreo-acidis instructam; hic verò pinguedinem denotat paulò liquidiorem ac molliorem, quæ promptiùs ad ignem fluit, nec penitùs in frigore indurescit, & plus comparativè olei, minùs terræ & acidi coagulantis possidet. Silentio quoque haud prætermittendum est, sevum ordinariò in quadrupedibus ruminantibus, adipem verò solummodò in non ruminantibus generari. Fundamentum sine dubio itidem in alimento latet. Animalia ruminantia enim alimentis crudioribus difficilioris resolutionis, gramine v. g., fœno, stramine, corticibus, aliisque rudiori substantiâ terreo-acidâ largiùs instru-

acido coagulante plerumque scatent, carnes verò, ceteraque animalis prosapiæ alimenta, si lac exceperis, eodem penitus destituuntur: Unde fit, ut oleum nutriens, quod ab acidâ quadam substantiâ salina quodammodò coagulari debet, ac condensari, rariùs ad pinguedinis consistentiam perveniat, sed partim genesi sanguinis ac gelatinæ impendatur, partìm etiam, perenni inprimis motu intestino attritorio in tenerrimas particulas resolutum, per poros cutis, aliaque organa denuò excernatur.

ctis,

ctis, vescuntur, & licet naturâ quidèm duplicem illis, immò nonnullis triplicem aut quadruplicem ventriculum dederit, crassior tamen chylus, particulis terreis & acidis magis onustus, & sevo igitur generando aptior, inde elaboratur. Contrarium apud non ruminantia observamus, quæ pabulo molliori, minùs acido, minùsve terrestri, radicibus succulentis v. g., herbis tenerioribus, fructibus, seminibus farinaceis, quin carnibus aluntur, è quibus chylus subtilior, magis oleosus, adipi producendo aptior, in duodeno parari potest.

CAPUT II.

De viribus oleosorum ac Pinguium.

§. I.

Pinguia, animalis prosapiæ, æquè, ac oleosa dulcia & subdulcia vegetabilia, animantium corpora nutriunt, exsiccatas, duras, rigidas, ac nimiùm tensas strictasque partes solidas, ob blandam, lubricam, & unguinosam suam indolem, humectant, emolliunt, ac lubricant, erosas demulcent, & egregiè contrà corporum rodentium ac pungentium stimulos defendunt, acrimoniam salinam

quamcunque obtundunt, involvunt, ac temperant, & fluida, hinc inde in meatibus indurata & exſiccata, lubricant, adeòque virtutes varias, maximè autèm *antiſpaſmodicam*, *anodynam*, *demulcentem*, *temperantem*, *hypnoticam*, & *aphrodiſiacam* in corpore exercent.

§. II.

Præter vires indicatas, eorum aliqua, quæ cum aquis deſtillatis in emulſionem redigi poſſunt, eximiam pariter *refrigerandi virtutem* poſſident, & cum fructu itaque inſigni in febribus continuis, præſertim ardentibus, inflammatoriis, & hecticis, nec minùs in inflammationibus ſolitariis, & morbis reliquis, à ſanguinis ebullitione & præternaturali rarefactione derivandis, itèmque in vigiliis ſenum aut febre laborantium, maniâ &c. in uſum vocari poſſunt.

§. III.

Conveniunt prætereà hæc, & reliquorum ſingula emaciatis, ſenibus, hecticis, & ſiccis cholericis, ac valdè inprimìs ſeſe commendant in ſpaſmis & convulſionibus partium variarum, calculo, eroſione meatuum, aſthmate ſicco, raucedine, tuſſi acri ſalsâ, ſcorbuto, ſiccitate & obſtructione alvi, induratione excremento-

rum, defectu lactis &c., immò multùm valent contrà venena corrosiva mineralia, & erodentia vegetabilia, purgantia drastica, & quævis medicamenta, justò acriora, solidaque vehementiùs vellicantia: Notari tamen debet, alia in hisce, alia in aliis ægritudinum speciebus meliùs locum invenire, & nonnulla in morbis quibusdam, in quibus alia egregiè prosunt, nullo prorsùs modo convenire; quemadmodùm hæc ex specierum tractatione uberiori clariùs cognoscenda erunt.

§. IV.

Usus externus latè quoque patet, & affectus omninò varii sunt, quibus, demulcendo, emolliendo, humectando ac refrigerando, medentur; præ reliquis tamen escharæ, crustæ variolosæ, tumores duri, fissuræ labiorum, papillularum in mammis, aridura ut & rigiditas ligamentorum, constrictiones partium spasmodicæ, induratio fecum alvinarum, & erosio faucium huc pertinent. Applicandi modus valdè differt, aliaque meliùs inter unguenta & emplastra, alia verò inter cataplasmata, clysteres &c. recipiuntur.

CAPUT III.

De Amygdalis dulcibus, Pineolis, Pistaciis, & Nucleis armeniacorum.

§. I.

AMYGDALÆ DULCES OFF., adeò omnibus notæ sunt, ut prolixiori formæ externæ descriptione commodè memet supersedere posse existimem. Arbor, quæ fructus hosce fert, à Botanicis plerisque *Amigdalus sativa* dicitur, & uberrimè inprimìs in *Sicilià*, *Italiâ*, *Hispaniâ*, *Candiâ*, *Delphinatu Galliæ*, *Ægypto*, & in *Germaniâ* circa *Moenum* ac *Rhenum* crescit.

§. II.

Oleo unguinoso, *dulci*, ac *temperatissimo*, quod facili negotio præmissâ inprimis leni tostione, exprimitur, valdè hi fructus turgidi sunt, & in eo quoque tota eorum dulcedo, totaque virtus medica residet. (*a*)

(*a*) Aliter in hoc passu cum *amygdalis amaris* comparatum esse, observatio docet. Amarities enim minimè in oleo essentiali, quippe quod expressum itidem dulce est, sed potiùs in parte resinosâ delitescit. Notatu præterea dignum est, amarum hanc substantiam quoad portionem sub-

Quicquid enim post perfectam olei expressionem relinquitur, subacre & inutile recrementum acidulo-terreum est, cujus tenerior tamen portio, sub emulsionis confectione simul cum oleo essentiali â massâ rudiori secedens, copulatoris munere persungitur, & aquæ atque olei unionem adjuvat. Quandò amygdalæ paulò diutiùs, præsertìm in loco tepido, asservantur, laudata substantia oleosa rancida evadit, & loco saporis subdulcis nauseosum atque mordacem nanciscitur; hinc multùm omninò interest, ut, rejectis rancidis ac semiputridis, recentiores ad usum seligantur.

§. III.

Locum eminentem inter esculenta ac medicamenta *analeptica*, *aphrodisiaca*, *demulcentia*, ac *temperantia* tuentur, & emaciatis itaque, aut febre ardente, inflammatoriâ, lentâ, hæmorrhagiis exorbitantibus, inflammatione partium solitariâ, præsertim erysipelaceâ, maniâ, agrypniâ, phthisi, tussi acri, rheumatismis calidis, phlogosibus, dysuriâ, stranguriâ, calculo, erosione meatuum &c. laborantibus, egregiè conducunt. Plerumque cum aquis

tiliorem cum aquâ & spiritu vini alembicum transcendere, & vehiculum utrumque sapore nonnihil amaricante imbuere.

destillatis in emulsionem rediguntur, vel integræ etiàm commeduntur, aut morsulis &c. adduntur. Quoties in substantiâ illas assumere consultum videtur, esus justò largior sedulò vitandus est, ne oleo suo copioso, ac valdè pingui liquorem gastricum obtundant, poros vasculorum in-et exhalantium, accedente inprimis parte terreâ, obstruant, nimiùmque ventriculi tunicas emolliendo, appetitûs atque digestionis vigorem corrumpant, vel acriusculis etiam particulis recrementitiis apud subjecta sensibilia, aut disposita affectus spasmodicos, quin ipsos epileptico-convulsivos, concitent.

§. IV.

Externè emulsio, cum aquis refrigerantibus parata, partibus ambustis & erosis, nec minùs oculis contrà ophtalmiam siccam sæpissimè cum fructu applicatur, & integræ quoque amygdalæ, nonnihil priùs manducatæ, emolliendis tumoribus imponuntur. De *oleo expresso*, cujus usus internus & externus amplissimus est, nihil hoc loco addo, quum magis ad præparata pharmaceutica, de quibus alibi egi, referendum sit.

§. V.

Amygdalis dulcibus PINEOLI & PI-

STACIA OFF. naturâ, elementis atque virtute valdè respondent. *Pineoli* sive *Pineolæ* nucleos denotant oblongos, teretes, albicantes, tunicâ rufescente obductos, pingues, saporis subdulcis oleosi, & in recessu quoque, præsertim si paulò vetustiores sint, subacido-acriusculi, odoris nulliûs. Nascuntur in fructibus sive conis *Pini sativæ* C. B., quæ frequens *Italiæ*, *Galliæ Narbonensis* & *Hispaniæ* incola est. Latent inter squamas coni lignosas in certis scrobiculis, è quibus postmodùm, squamis vel spontè, vel igne propiùs admoto, dehiscentibus, excidunt.

§. VI.

Pistacia sive *Pistacea* itidèm nuclei sunt oblongi amygdalis minores, pineolis verò majores & crassiores, angulosi, acuminati, alterâ parte elatiores, alterâ depressiores, subviridis, pelliculâ tamen, alibi pallidè luteâ, alibi obscurè purpureâ, cincti, saporis oleosi atque subdulcis. Duplici donantur putamine, altero externo, tenui, arido, membranaceo, primùm viridi, posteà rufescente, altero interiori, candido, fragili, lignoso. Post collectionem putamen utrumque removetur, & soli nuclei denudati venduntur. Arbor, nuculas hasce generans, in *Arabiâ*, *Syriâ*, *Ægypto*, & maxime in *Persiâ*

reperitur, & C. BAUHINO *Pistacia peregrina, fructu racemoso*, sive *Terebinthus Indica Theophrasti* audit HERMANNUS & nonnulli alii Pistacia in *majora* & *minora* distinguunt; quæ distinctio tamen in Materiâ medicâ superflua videtur, quoniàm pistacia minora parùm cognita, eaque, quæ ex Persiâ afferuntur, & in Officinis nostris prostant, semper majora sunt.

§. VII.

Largiori fermè, quàm amygdalæ dulces, *olei unguinosi* quantitate tàm pinei, quàm pistacei nuclei instructi inveniuntur; hinc faciliùs etiam rancidi evadunt, gratique saporis, ac temperatæ indolis jacturam faciunt. Nutriendi ac demulcendi facultate, recentiores nempe, pleni, ac benè maturi, amygdalas dulces quodammodò superant, quoad reliquas verò virtutes perfectè cum illis conveniunt, & iisdem itaque morbis, maximè autem phthisi, febri hecticæ, catarrhis acrioribus, stranguriæ, impotentiæ virili, & dyscrasiæ humorum scorbuticæ medentur. Plerumque per se comeduntur, vel morsulis, electuariis, aut esculentis adduntur, in emulsione verò rarissimè præscribuntur, quoniam pineolæ oleum paulò crassius continent, & pistacia liquori lacteo viridescentem colorem inducunt.

§. VIII.

De NUCLEIS MALORUM ARMENIACORUM prolixiùs hoc loco agere supervacaneum duco, quoniàm naturâ ac viribus proximè quoque ad amagdalas dulces accedunt, & eodem prorsùs modo in usum trahi possunt. HERMANNUS aliique ad eandem classem etiam *Nucleos Persicorum* & *Cerasorum* retulerunt, verùm, pro meo quidèm judicio, minùs rectè: Hi ipsi enim, præter *pingue oleum unguinosum*, *satis amaram substantiam gummeo-resinosam*, & *singulares* quoque *particulas volatiles*, quas odor sub contusione eorum, ac destillatione humidâ prodit, possident. Virtute præterea magis *discutiente* ac *diureticâ*, quàm demulcente ac temperante donati reperiuntur, & meliori itaque jure *oleosis amaris*, v. g. seminibus cardui benedicti & cardui Mariæ, alibi dudùm pertractatis, quàm *oleosis dulcibus* atque *subdulcibus* junguntur.

CAPUT IV.

De seminibus Cucurbitæ, Citrulli, Melonum, Cucumeris, Lactucæ, & scariolæ Portulacæ.

§. I.

SEMINA CITRULLI, CUCURBITÆ SATIVÆ, CUCUMERIS HORTENSIS & MELONIS OFF. usitatissima *semina quatuor frigida majora* constituunt, hominumque quamplurimis tam nota sunt, ut uberiori descriptione vix egere videantur. Pulpa subdulcis, cortici albicanti inclusa, *temperato oleo unguinoso* satis prægnans est, ac sola in usum medicum cedit. Cum aquâ enim trita lacteam illi consistentiam, lacteumque colorem & saporem conciliat. Lacteum hunc liquorem, præter partes oleosas teneriores, etiàm crassiores, itemque acidulo-terrestres ingrediuntur, quæ singulæ in apricum prodeunt, quandò, præviâ blandâ & invisibili fermentatione, earum divulsio ac separatio accidit. Assurgunt nempè, quod in emulsione, è seminibus cucurbitæ excorticatis paratâ, & in temperato loco per biduum detentâ observavi, ad superficiem subtiles moleculæ oleosæ, ibidemque aggregationem faciunt candidum, pinguem, atque subdul-

cem cremorem formant. Infra hunc conſpicitur liquidum aquoſum albicans, & in fundo ſatis copioſa materia alba, ſpiſſiuſcula, ac valdè pinguis, nonnihil tamen acidula atquè ſubacris, jacet, quæ ordinarium coagulum caſeoſum, vel rectiùs, lac ovillum inſpiſſatum *(dicte Milch)* habitu externo refert, &, decantato liquore ſupernatante, ac recenti aquâ ſuperfuſâ, denuò ſolvitur, novamque emulſionem acriuſculo-ſubdulcem producit.

§. II.

Sub formâ emulſionis hæc ſemina, tàm internè, quàm externè, uſurpantur. Uſus internus in febribus ardentibus, inflammatoriis &c., orgaſmo ſanguinis & ſeminis virilis, maniâ, hæmorrhagiis, ceteriſque morbis, qui acri ac fervidæ humorum indoli, & præternaturali commotioni primam atque præcipuam originem debent, adeòque præ reliquis refrigerantia, humectantia, ac demulcentia poſtulant, utiliſſimus eſt: Externè verò emulſio laudata vices epithematis ſubit, & partibus eroſis atque ambuſtis, nec minùs oculis, inflammatione ſiccâ ac valdè ardente vexatis, applicatur. Nonnulli hoc epithemate etiàm in cephalalgiâ, præſertim febrili ſymptomaticâ, utuntur; ve-

rùm, pro meo judicio, hujus & reliquorum epithematum frontalium refrigerantium applicatio in casu posteriori minùs tuta est, quoniam summè necessariam exhalationem periphericam in capite impedit, & materiæ peccantis ad interiora regressum haud rarò provocat, vel valdè tamen adjuvat.

§. III.

Quemadmodùm Semina descripta vulgò quatuor frigida majora audiunt, sic SEMINA LACTUCÆ, SCARIOLÆ, PORTULACÆ & PLANTAGINIS *quatuor frigida minora* nuncupantur. Tria priora præcedentibus majoribus naturâ, principio atque virtute valdè analoga sunt, & jure igitur hanc denominationem merentur; ultimum verò, *semen* videlicet *plantaginis*, ob principia satis *terrestria*, magis *subadstringendi*, quàm *refrigerandi* facultate pollet, & rectiùs proinde inter simplicia terreo-austeriuscula collocatur. Contra eosdem morbos, quibus majora medelam afferunt, plerumque commendantur, & eodem quoque modo, in emulsionem nempe cum aquis appropriatis redacta, adhibentur; propter parvitatem tamen ante trituram non excorticantur, sed integra contunduntur, hinc, suppositâ æquali aquæ quantitate, paulò majori

etiam pondere præscribenda sunt.

§. IV.

Hisce, ob principii primarii similitudinem, etiam SEMEN CANNABIS SATIVÆ C. B. addi potest. Non contemnendâ enìm virtute *temperante* pollet, & specificè inprimis in agrypniâ, maniâ, ictero, orgasmo seminis virilis & lymphæ vaginalis, gonorrhoeâ benignâ, & frequenti pollutione nocturnâ prodesse dicitur. Internè plerumque datur in emulsione, rariùs in decocto, & emulsio externè quoque fronti atque temporibus, ad dolorem capitis compescendum, somnumque conciliandum, sub epithematis formâ, haud raro applicatur.

CAPUT V.

De Seminibus Lini & Fœni græci.

§. I.

SEMINA LINI SATIVI C. B. oblongo-rotuda sunt, compressa, lubrica, fusco-punicea, saporis mucilagineo-oleosi, & subdulcis, odoris nulliûs singularis. Turgent *temperato oleo unguinoso*, & *emolliendi, demulcendi*, ac *temperandi* fine sæpiùs externè, quàm internè, præscribuntur

tur. Externè clyſteres, fotus, epithemata humida, cataplaſmata, unguenta, & emplaſtra ingrediuntur, multùmque, ſub hac vel illâ formâ adhibita, contrà aridutam partium, ambuſta, tumores frigidos induratos, dolores colicos, cardialgicos, nephriticos, hyſtericos, & hæmorrhoidales, paſſionem iliacam, obſtructionem alvi, ſuppreſſionem urinæ, ſimileſque affectus valent. Pro uſu interno cum aquâ aut juſculo avenaceo tenuiori coquuntur, & ſæpiùs cum fructu contrà peripneumoniam, pleuritidem veram, dyſenteriam, calculum, eroſiones meatuum, venena corroſiva mineralia &c. propinantur. Silentio tamen non prætermittendum eſt, oleum expreſſum creberrimè ſeminibus integris præferri, & vulgare inprimis unguentorum ingrediens conſtituere.

§. II.

A lini ſeminibus, cæteriſque, præcedente capite recenſitis, *oblonga*, *compreſſa*, *angulofa* ac *flaveſcentia* Semina Foenugræci sativi C. B. nonnihil recedunt: Fortem enim, & quodammodò ingratum, odorem balſamicum ſpirant, &, præter ſaporem farinaceo-mucilagineo-oleoſum, lenem quoque amaricantem, qui ſeſe maximè in receſſu manifeſtat, obtinent: Unde liquet, quòd *activa principia* non

fixa solùm, ac *crassa oleoso-mucilaginea* sint, sed *volatilia* quoque, *tenerrima*, *odoratissimaque spirituoso-inflammabilia*. Substantia oleoso-mucilaginea, volatilibus moleculis valdè turgida, mixtionem tantâ copiâ ingreditur, ut unica uncia seminis integræ propemodùm aquæ libræ, si calor blandus extractionem adjuvet, notabilem lentorem, habitumque externum olei amygdalarum dulcium expressi conciliare valeat. Quandò infusum aquosum flavescens lentè evaporatur, massam relinquit subluteam, valdè pinguem, valdèque emollientem, odoris ingrati atque specificè balsamici, saporis mucilaginei, oleosi, balsamici, & in recessu amaricantis. Ex unciâ unâ drachmas sex & grana octo impetravi.

§. III.

Validè quidem hæc semina, internè, sub decocti tenuioris formâ, usurpata, partes solidas nimiùm exsiccatas, strictas, rigidas, emolliunt, erosas demulcent, meatus, eorundemque contenta lubricant, acrimoniam rodentem obtundunt, & involvunt, humores justò tenuiores incrassant, & satis potenter præterea discutiunt, immò aliquam virtutem anodynam exerunt: Usus eorum nihilominùs magis externus, quàm internus est. Ordinariè

videlicet inter epithemata, cataplasmata, unguenta, & emplastra, generatim abscessibus maturandis, tumoribus duris, ligamentis rigidis &c. emolliendis, partibusque erosis & recentiùs ambustis demulcendis, applicanda, recipiuntur, vel clysteribus etiàm in tenesmo, dolore hæmorrhoidali, dysenteriâ &c. proficuis, minori tamen quantitate, adduntur.

CAPUT VI.

De Cacao.

§. I.

CACAO OFF. sive *Avellana Mexicana* I. B. nucleos denotat, amygdalis magnitudine ac formâ non dissimiles, oblongos, subrotundos, putamine tectos tenui, duro, fragili, spadiceo, aut subrufo-nigricante, cui substantia includitur sicca, dura, densa, gryseo-rubens, non continua tamen, sed in plures ac dispares particulas divisa, saporis subpinguis oleosi, simulque amaricantis, & austeriusculi.

§. II.

Arbor, quæ nucleos descriptos gignit, in regno *Mexicano*, *Guatimala*, *Nicaragua*,

Cuba, *Jamaica*, aliisque *Americæ* regionibus & insulis frequens est, & ab HERNANDEZIO *Arbor Cacari*, & *Cacarifera*, (*a*) ab incolis vero *Cacahuaquahuilt*, itemque *Cocoatal* vocatur. Bis vel ter quotannis floret, & sylvas, aliaque loca umbrosa ac humida amat, in apricis autèm, solis ardori nimiùm expositis, facilè contabescit. Altitudine suâ quinque pedes rarissimè superat, nec adeò quoque ampla est. Folia, quibus vestitur, membranacea sunt, glabra, decem, aut novem pollices longa, & quatuor circiter pollices lata, ubi latissima, acuminata, citriorum foliis valdè æmula. Flores colore pallidè luteo gaudent, & pentapetali rosacei existunt. Hisce fructus succedunt, melopeponem seu potiùs cucumerem sativum formâ æmulantes, semipedem circiter longi, tres quatuorve pollices crassi, novem aut decem costis prominentibus sulcati, toti verrucosi, in acumen desinentes, primùm è viridi albicantes, deinde flavescentes, tandemque, perfectè videlicet maturi, saturatè coccinei, subflavis tamen punctulis ubique ornati. Quilibet horum fructuum triginta ut plurimùm nucleos, paucâ pulpâ albâ, succulentâ, subdulci cinctos, includit, qui, remoto

(*a*) In Hist. Rer. med. Nov. Hispan. Lib. 3. Cap. 46.

ambiente duplici cortice communi, ab incolis justo tempore eximuuntur, purgantur, & exsiccantur.

§. III.

Plures dantur tùm arborum, tùm nucleorum species. Arbores solâ *magnitudine*, aut *foliorum* & *fructuum amplitudine* atque *crassitie*, nuclei autèm *patria* seu loco natali, *crassitie*, & *naturâ* differunt. *Cacao majus ex Nicaragua*, quod magis aridum quidèm, ast suaviori sapore est, præstantius censetur, deterius verò *Cacao minus ex insulis*, quoniam saporem minùs gratum obtinet, licet cæteroquin magis, quam priùs oleosum reperiatur.

§. IV.

Primo aspectu nuclei Cacao satis quidèm aridi videntur, *dulci* nihilominùs, ac *temperato oleo essentiali* admodùm turgent. Observante nimirùm GODOFREDO ex unâ eorum librâ, si contusi & calefacti, prælo subjiciantur, primâ expressione unciæ duæ, & ex fæce postmodùm, cum aquâ aliquantulùm coctâ, unciæ tres & drachmæ duæ cum dimidiâ, adeòque conjunctìm unciæ quinque & drachmæ duæ cum semisse olei unguinosi extrahuntur, immò, quantitas longè adhuc major indè elicitur, quandò libra una, lapide

calente debitè priùs trita, octo aquæ ebullientis libris diluitur. Nam, poſtquàm maſſa inſtar pultis ſpiſſioris denſata fuit, copioſa, eaque craſſior, materia oleoſa ad ſuperficiem aſſurgit, quæ paulatìm ablata, ſervi inſtar, indureſcit, ac prorsùs collecta novem ad minimùm uncias pondere ſuo æquat. Majorem craſſitiem ac ſpiſſitudinem ſuam tenerrimis ſine dubio moleculis acido-terreis debet, quæ Cacao mixtionem ſimul ingrediuntur, & ſub aquæ ebullitione ſeparatæ, oleoſis quoad partem teneriorem miſcentur.

§. V.

In noſtris regionibus Cacao nunquàm per ſe in uſum medicum venit, ſed ſola *Succolada* ſive *Choccolada*, quam vulgò ex *ſacharo*, *ſiliquis Vanilæ*, & *nucleis hiſce* præparant, ſub potulenti formâ aſſumitur, quoniam grato non minùs ſapore ſuo, quàm nutriente etiam, analepticâ, demulcente, & aphrodiſiacâ virtute ſeſe magnoperè commendat, & emaciatis inprimis, à morbo diuturniori convaleſcentibus, inediam aut fortem hæmorrhagiam paſſis, hecticis &c. egregiè conducit: Salubrius tamen hoc potulentum eſſe creditur, ſi aqua pura ac frigida, quæ partes viſcoſas, ab illo in ventriculo relictas, iterùm eluat, modicâ quantitate ſuperbibitur.

CAPUT VII.

De Lacte.

§. I.

LAC ANIMANTIUM est liquor blandus, dulcis, ac valdè temperatus oleoso-aqueus, seu chylus, parùm ante secretionem in sanguine mutatus, hinc maximam quoque cum emulsionibus artificialibus convenientiam habet.

§. II.

Componitur ex *oleo unguinoso mitissimo*, *sale acidulo*, *terrâ teneriori*, & *multâ aquâ*. Blanda fermentatio, in loco tepido spontè superveniens, singula hæc elementa detegit optimè, ac prorsùs & intrà breve tempus in apricum producit: Destructâ enìm pristinâ eorum unione naturali, partes dulcissimæ oleosæ protinùs in superficie colliguntur, ibidemque notissimum cremorem formant: Partes salinæ acidæ præcipuè in sero hospitantur, & partes denique terreæ unà cum oleosis & salin iscrassioribus ad componendum coagulum caseosum concurrunt.

§. III.

Quantitas relativa *phlegmatis*, & *soli-*

dioris substantiæ terreo-salino-oleosæ in diversorum animantium lacte nonnihil variat. Secundùm HOFFMANNI enim observationem (*a*), libra una medicâ *lactis vaccini*, lentâ evaporatione ad siccitatem redacta, unciam unam & drachmas quinque materiæ siccæ, grumosæ, flavescentis relinquit: Æqualis quantitas *lactis caprilli* unciam unam & drachmas quatuor cum semisse, & æqualis denique quantitas *lactis asinini* & *muliebris* unciam duntaxat unam solidæ hujus materiæ, quæ ex lacte muliebri itidem flavescentis, ex asinino autem albi coloris, & subdulcis saporis est, suppeditat. Unde protinùs clarè constat, in unâ librâ mediâ lactis asinini, ut & muliebris, quod cum priori valdè in hoc passu convenit undecim uncias *aquæ*, & unicam tantummodo unciam *materiæ solidæ*, in lactis vaccini librâ uncias decem cum drachmis tribus *aquæ*, & unciam unam & drachmas quinque *materiæ solidæ*, & in caprilli denique lactis librâ uncias decem & drachmas tres cum dimidia *aquæ*, & unciam unam atque drachmas quatuor cum semisse *materiæ solidæ* adesse: Immò exinde patet, lac muliebre & asininum, ob minorem substantiæ solidæ inhæsionem, majori,

(*a*) Vid. Ejusd. Diss. de Saluberrima seri lactis virtute.

quàm vaccinum & caprillum, fluiditatè præditum esse.

§. IV.

Laudatum magma solidum, siccum, grumosum, post perfectam lactis evaporationem relictum, blandæ coctionis beneficio denuò quidèm ab aquâ purâ solvitur, nunquàm tamen colatorii poros totum transit, sed pro lactis diversitate semper major vel minor portio in linteo remanet. Ex unciâ v. g. unâ, & drachmis quinque hujus materiæ grumosæ, quam evaporata lactis vaccini libra medica largitur, uncia una & drachmæ tres cum dimidiâ substantiæ crassioris caseosæ in linteo relinquuntur, & unica tantùm drachma cum semisse solvitur, atque teste vix laudato HOFFMANNO *l. c.* per linteum in aquæ contubernium transit. Cum lacte vaccino perfectè in hac parte lac caprillum convenit, præterquàm, quòd serum, descriptâ methodo inde paratum, majori dulcedine polleat. Aliter comparatum est cum lacte asinino & muliebri: Uncia enim magmatis una, post evaporationem ex librâ medicâ lactis asinini relicta, tota propemodùm aquâ ebulliente solvitur, ita, ut in colatorio una tantum & dimidia drachma materiæ insolubilis remaneat, reliquæ autèm drachmæ sex cum dimidiâ simul cum aquâ per lin-

teum transeant; & drachmæ novem substantiæ siccæ, è lactis muliebris librâ remanentes, ac denuò in aqua ebulliente solutæ, quoad maximam quoque partem cum solvente aquoso per linteum trajiciuntur, & tres duntaxat materiæ caseosæ drachmæ in colatorio superstites inveniuntur. E quibus colligere licet, serum lactis asinini & muliebris dulce longè majorem substantiæ solubilis & activæ saccharinæ sive oleoso-salinæ quantitatem, quàm serum dulce lactis vaccini & caprilli, sub eadem mole consideratum, in sinu suo fovere reconditam.

§. V.

HOMBERGIUS varias lactis species destillationi seorsim subjecit, & observavit, liquorem aqueum & aqueo-acidum, è lacte vaccino & caprillo prodeuntem, odorem, placentæ recentis, paululùmque ustulatæ odori ferè similem, adeòque non ingratum spirare, ex asinino autèm lacte prolectum, ingratioremesse, rancidasque pinguedines & vetusta unguenta redolere. Observavit prætereà partis oleoso-butyraceæ quantitatem ad partis caseosæ quantitatem sese in lacte *vaccino* ut 1. ad 1. & $\frac{1}{12}$, in lacte *asinino* ut 1. ad 4., & in *caprillo* ut 1. ad 1. habere. (*a*)

(*a*) Vid. Memoir. de l'Acad. Royal. des Sciences ann. 1712. p. 355.

§. VI.

Lac recens, licet decenti fluiditate gaudeat, ac chylo valdè analogum ſit, adeòque pleno quaſi alveo ad ſanguinem tranſire valeat, ob acidi nihilominùs præſentiam in primâ culinâ, aliquam ordinariò præcipitationem pati, ſummè probabile videtur. Apud tenellos enim infantes, & quadrupedum fœtus, qui adhuc ſolo aluntur lacte materno, quotidie feces, interdùm ſat copioſæ, per alvum excernuntur, quarum collectio pro meâ ſententiâ à præcipitatis rudioribus partibus caſeoſis præcipuè derivanda erit. Præcipitatio hæc apud adultos, qui vinum ac cereviſiam hauriunt, & fructibus horæis, aliiſque cibis, acido explicito aut implicito magis minùſve prægnantibus, veſcuntur, neceſſariò evadere debet largior, nec raro quoque, ob paulatinam craſſæ ſaburræ geneſin, præſertim apud ſubjecta debilia, nociva; hinc multùm omninò intereſt, ut ægrotantes, hanc vel illam lactis ſpeciem medicamenti loco adhibituri, ventriculum & inteſtina in principio, ac poſtea pariter per modica intervalla, abundante cruditate pituitoſo-acidâ liberent, &, uſu lactis durante, acidorum aſſumptionem ſtudioſè fugiant.

§. VII.

§. VII.

Plerisque animalis prosapiæ alimentis lac recens, propter fluiditatem suam, & egregiam nutriendi facultatem, palmam præripit, nec infimum quoque locum inter medicamenta, *analeptica*, *edulcorantia*, & *demulcentia* interna occupat; quare hectici quoque, phthisici, emaciati, senes ficciores, molesto pervigilio laborantes, arthritici, podagrici, scorbutici, maniaci &c. multùm subinde auxilii à congruo ejus usu experiuntur, præsertim, si aquæ cujusdam soteriæ mineralis, v. g. *Selteranæ*, miscela accedat, aut alia adjuvantia ac corrigentia jungantur, vel interponantur. Externè prætereà lac tepidum emolliente virtute sese magnopere commendat, & creberrimè proinde ad præparanda clysmata, cataplasmata, epithemata humida, fomenta &c. *emollientis*, *demulcentis*, *anodynæ*, & *antispasmodicæ* efficaciæ, adhibetur.

CAPUT VIII.

De Spermate ceti, & ordinariis animantium Pinguedinibus.

§. I.

SPERMA CETI, *Ballrach*, *Blanc de Baleine*, eſt ſubſtantia tenera, contactu lævis, candida, ſevo vulgari formâ & conſiſtentiâ valdè ſimilis, non unguinoſa tamen, ſed magis fragilis, ſaporis modicè pinguis atque viſcoſi, odoris debilis, ſpecificè adipoſi, nec ingrati. Quandò minus benè præparatum fuit, vel diutiùs etiam in loco calido aſſervatur, flavedinem ac levem rancorem contrahit, quæ vitia tamen novâ depuratione, mox deſcribendâ, denuò auferri poſſunt.

§. II.

Sebacea hæc ſubſtantia neque *ſpuma maris* eſt, uti veterum aliqui crediderunt, neque *bituminis mineralis ſpecies*, neque *verus ceti liquor genitalis*, neque *vulgaris pinguedo*, ſed *cerebrum Orcæ piſcis* ſive *Ceti dentati depuratum.* Cerebrum hoc ex unico ſaltèm ceto adulto aliquot centenarios pendet, & valdè, æquè, ac apud piſces reliquos, oleoſum eſt. Hinc primaria etiam

præparationis ratio ad olei liquidi separationem redit: Peragitur autèm sequenti modo: Primò immittitur in saccum lineum, & in eodem aliquamdiù relinquitur, ut oleum liquidius sensìm defluat, deinde in alio sacco, ex pilis crassioribus contexto, torculari subjicitur, & oleum fluidum violentiùs exprimitur. Hisce peractis, lixivio frigido, aquâ simplici ex calce vivâ & cineribus clavellatis parato, injicitur, & identidèm baculo ligneo agitatur, donec sufficienter depuratum sit, posteàque eximitur, aquâ purâ probè abluitur, in loco umbroso leniter siccatur, & tandem cultello in frusta majora & minora, qualia vulgo venalia prostant, discinditur.

§. III.

Quoad naturam, uti antea pridem dixi, cum sevis animantium quadrupedum valdè convenit, præterquàm, quòd habitum sicciorem, minùsque pinguem & oleosum obtineat. Sal volatile explicitum, cujus nonnulli mentionem fecerunt, adest nullum, sed odor debilis solummodò à tenerioribus particulis oleosis dependet. Aquæ consortium, pinguedinum vulgarium more, prorsùs respuit, in fervidâ tamen mox liquescit, & olei fluiditatem tamdiù retinet, donec aqua denuò refri-

gescere incipit. Spiritus vini rectificatissimus nullam singularem quoque solutionem præstat, sed parùm duntaxat olei subtilioris, quod octavam circiter ponderis partem explet, sub blandâ digestione extrahit. Quandò igne aperto ex retortâ destillatur, in oleum clarum butyraceæ indolis resolvitur, ac totum, nullo prorsùs capite mortuo relicto, in receptaculum transit. Cum oleo plerumque etiàm phlegmatis pauxillùm transcendit, quod minimè tamen ad principia spermatis ceti constitutiva pertinet, sed sese procul dubio sub loturâ suprâ memoratâ altiùs insinuat, & post exsiccationem itaque, cum illa saltèm blanda sit, in poris remanet.

§. IV.

Egregiâ virtute *demulcente*, *lubricante*, *temperante*, *emolliente*, *antispasmodicâ*, & *anodynâ* pollet, & frequentem proinde usum in anginâ verâ & spuriâ, raucedine, tussi, astmate, catarrho sufocativo, pleuritide, cardialgiâ, colicâ, obstructione alvi, dolore hæmorrhoidali, ut nephritico, stranguriâ, tenesmo ani, dysenteriâ, passione hystericâ, torminibus ventris apud infantes, aliisque affectibus spasmodicis & convulsivis invenit. Plerique insignem quoque resolvendi facultatem

illi tribuunt; ast hanc, si nimirùm de propriè tali sermo est, admittere nequeo, & resolutionis effectum, quem subindè edere videtur, ex viribus anteà memoratis unicè derivandum esse, arbitror. Internè datur à scrupulo dimidio ad drachmam integram, & quidèm sub formâ variâ: Nunc enim per se cum vitello ovorum, vel in jusculo aut calido infuso theiformi solutum, exhibetur, nunc verò, quantitate majori vel minori, inter linctus, electuaria, & pulveres recipitur. Externè unguentis & emplastris emollientibus, demulcentibus, antispasmodicis, & anodynis additur.

§. V.

Reliquæ animantium pinguedines partìm spissiores *sebaceæ*, partìm liquidiores *adiposæ* sunt. Ad priores præ reliquis SEVUM CERVINUM, HIRCINUM, BOVINUM, & VERVECINUM, nec minùs MEDULLA CRURUM VITULINORUM, ad posteriores verò AXUNGIA sive PINGUEDO HUMANA, CANINA, PORCINA, ANSERINA, GALLINACEA & VIPERINA spectant. Vires *nutrientes*, *emollientes*, *demulcentes*, *lubricantes* &c., alibì pridèm (cap. II.) recensitæ, singulis competunt, seva tamen, quòd generatim monuisse sufficiat, majori *demulcendi*, pinguedines adiposæ autem ma-

jori *emolliendi* virtute pollent. Sæpiùs externè, quàm internè, adhibentur, & vulgaria inprimìs, ufitatiffimaque unguentorum ingredientia conftituunt. De ufu fpecialiffimo nihil addo, quum apud fpecies indicatas parùm differat, & facillimè ex generali operandi modo deduci poffit, atque determinari. A fcriptoribus huic quidèm & illi vires quædam fpecificæ tribuuntur, aft hæ ipfæ, fi eximiam virtutem *ophtalmicam* pinguedinis viperinæ (*a*) exceperis, non adeò fingulares funt, & uberiorem ideò confiderationem hoc loco vix merentur.

Præter *Olivas*, *Semen Aquilegiæ* &c., quodammodò etiàm *Cera* ad hanc Claffem pertinet. Singularis enìm hæc fubftantia, in aquâ non minùs, quàm fpiritu vini planè indiffolubilis, fub deftillatione notabilem *olei pinguis*, *butyracei*,

(*a*) Pinguedo hæc celebre *Unguentum ophtalmicum* quod doctiffimus HANS SLOANE in parvo libello, Dantifci poftmodùm ex Anglia linguâ fub *titulo : Machricht eines bevvehrten Mittels vor Schmerhen, Blœdigfeit, und andere Kranckheiten der ungen* &c. in vernaculam noftr m tranflato, communicavit, ingreditur, & præcipuam illi virtutem largitur. Compofitio fequens eft: Rec. Tutiæ pptæ. unc. 1. Lap. hæmatitæ ppti. fcrup. 2. Aloes optimæ gr. 12. Perlar. ppt. gr. 4. Pinguedinis viperar. q. f. M. F. S. à Unguentum.

temperatissimi quantitatem reddit, quod externè applicatum partes exsiccatas, duras, strictas egregiè emollit & relaxat, dolores mitigat, solida erosa, immò ipsos nervos denudatos demulcet, labia oris, & papillas mammarum, si fissuras egerint, defendit ac lenit, anodynamque præterea virtutem in hæmorrhoidum dolore exerit. Ab hoc oleo pariter ratio ex parte petenda est, cur cera inter emplastra quamplurima recipiatur.

SECTIO XV.

DE INSIPIDIS ET SUBDULCIbus mucilagineis & Gelatinosis.

CAPUT PRIMUM.

De natura, differentia, & virtute Gelatinosorum ac Mucilagineorum in genere.

§. I.

ELATINOSA solum regnum animale, MUCILAGINEA autem vegetabile medicis suppeditat. De prioribus, eorumque indole, ac viribus dudùm scitu necessaria in *Sectione secundâ de Terreis & Terreo-gelatinosis* dicta fuerunt; de insipidis autèm & subdulcibus mucilagineis, tàm odoratis, quàm inodoris, fusiùs hoc loco agere placet.

§. II.

Mucilago, quæ in simplicibus hisce principium activum vel unicum, vel tamen primarium constituit, substantia glabra est, viscosa, temperata, in aquâ solubilis, & ita præterea in igne fixa, ut citra mixtionis destructionem sub destillatione humidâ, aut apertâ evaporatione in sublime evehi nequeat. Componitur ex *terrâ teneriori*, *phlegmate copioso*, *acido subtili*, & *paucâ substantiâ inflammabili*, vel *simpliciori* saltem ac *teneriori*, vel *crassiori oleosa*. Ordinariò quidèm partes aqueæ & terreæ prædominium obtinent, & salino-unguinoso-oleosæ, aut salino-inflammabiles subtiliores mixtionem quantitate minori ingrediuntur; alia tamen atque alia in diversis mucilaginibus elementorum proportio observatur, & in hisce comparativè plus substantiæ oleosæ, aut inflammabilis simplicioris, in illis plus terræ aut aquæ reperitur: Hinc vegetabilium quoque mucilagines generatìm in *oleosas*, *aquosas*, & *terreas* dividuntur. Oleosa v. g. mucilago obvia est in floribus chamomillæ vulgaris, aquosa in radice liliorum & altheæ, & terrea denique in radice symphyti, atque seminibus farinaceis Cerealibus.

§ III.

Præter mucilaginem nonnulla etiàm *ſal quoddam medium*, partibus viſcoſis immerſum, alia ſimul *principium ſubtile*, *exhalabile*, *odoratum*, *balſamicum* fovent. Prius ad naturam *ſalis culinaris*, vel *tenerrimi nitri embryonati* accedit, &, ſensìm per radices cum ſucco nutritio è terrâ adductum, abſque mutatione mucagini immergitur; (*a*) Quare non ſemper in plantis hiſce reperitur, ſed præſentia ejus, & abſentia à ſolo natali, quod ſale culinari, aut nitro embryonato modò prægnans eſt, modò deſtituitur derivanda venit. Alterum principium ſingulare, odoratis ſolummodò mucilagineis inhærens, in aliis *merè inflammabile*, in aliis *oleoſo-inflammabile* deprehenditur, & pro diversâ igitur teneritudine ſuâ, citiùs aut tardiùs exhalando conſumitur.

§. IV.

A mucilagine vegetabili parùm quoad indolem *Gelatina animalis* diſtincta eſt, præterquàm, quòd, loco ſalis aciduli,

(*a*) Nitrum ſubtile embryonatum in locis uliginoſis, putridis, ac ſtercoratis facillimè generatur; hinc plantæ etiàm, in ſolo ejuſmodi creſcentes, notabilem plerumque ejus copiam cum reliquo ſucco attrahunt.

tenerrimum quoddam sal medium ammoniacale, & longè major quoque *substantiæ oleosæ crassioris* portio mixtionem ejus ingrediantur; de quibus scitu necessaria alibi dudùm (Sect. II. p. 113.) fusiùs recensita fuerunt.

§. V.

Respectu virtutum atque usûs medici gelatinosa & mucilaginea valdè cum pinguibus & oleoso-unguinosis conveniunt. Mediante enim mucilagine suâ, quæ promptè in ventriculo à liquore gastrico solvitur, & extrahitur, animantium corpora plus minùsve nutriunt, partibus solidis, duris, rigidis, exsiccatis mollitiem atque flexilitatem reddunt, erosas demulcent, fluida indurata lubricant, mucum, qui meatuum parietes naturaliter obducit, restituunt, salia acria obtundùnt, involvunt ac temperant, humoribus justò tenuioribus decentem systasim consiliant, & variâ hac operatione motus nimios, dolores, atque spasmos mitigant & compescunt. Cum aliquâ nihilominùs limitatione memorata accipienda sunt. Nam, licet quidèm indicatæ virtutes generales singulis tribui queant, certo tamen certius est, eorum nonnulla, v. g. semina cerealia & gelatinas animantium, magis nutrire, alia, v. g. radicem

liliorum alborum, altheæ &c., eminentiorem emolliendi ac lubricandi virtutem edere, alia, v. g. ſemen pſyllii & cydoniorum, efficaciùs demulcere, & alia denique, v. g. radicem ſymphyti & tragacantham, fortiùs incraſſare.

§. VI.

Ex recenſitis clarè conſtat, quòd uſus eorum internus & externus ad curandas multas ac varias ægritudines extendi poſſit. Internè ſub formâ decocti, infuſi, &c. exhibentur, & egregiam imprimìs opem in febribus lentis & hecticis, inflammationibus eryſipelaceis, ſcorbuto, affectibus arthriticis & rheumaticis calidis, epilepſiâ idiopathicâ, ab impuritate valdè acri, nervis & membranis adhærente, oriundâ, nec minùs in ſpaſmis dolorificis, dolore nephritico, ardore urinæ, ſtranguriâ, paſſione hypochondriacâ & hyſtericâ, ſodâ, dyſenteriâ, cholerâ, diarrhoeâ acido-pituitoſâ, venenis cauſticis mineralis ac vegetabilis proſapiæ, eroſione ventriculi & inteſtinorum, teneſmo ani, ulcere renum, atque veſicæ, induratione fæcum alvinarum &c. ferunt: Externè autèm, inter clyſteres, epithemata, cataplaſmata, fomenta, balnea, inſeſſus, & pediluvia recepta, multùm contra cardialgiam, colicam, dolores à

calculo, herniam incarceratam, tumores frigidos glandularum, rigiditatem ligamentorum, ariduram membrorum paralyticam, clavos pedum, ganglia, intertriginem, fissuras abdominis & mammarum, erosionem pudendorum in fluore albo diuturniori, erosionem urethræ in gonorroeâ virulentâ, perniones, ambusta, excrementa alvina indurata, aliaque hujus commatis mala, demulcentibus aut emollientibus maximè abigenda, vel mitiganda, valent.

CAPUT II.

De Radicibus Althea Malva, Liliorum arborum.

§. I.

RADIX ALTHEÆ sive BISMALVÆ OFF., *Racine de Guimauve*, *Eibischwurjel*, oblonga est digitum crassa, in ramos divaricata, aliquantulùm lignosa, foris pallidè cinerea, intùs albicans, saporis mucilaginei, odoris nulliûs evidentis.

§. II.

Constat ex *partibus terreis*, *resinosis*, & *mucilagineis*. Mucilago, quæ præ reliquis principiis attentionem meretur, magnam

ponderis partem constituit, & in unciâ radicis unâ plerumque ad drachmas tres, & aliquot grana ascendit. Valdè emolliens, lubrica, temperata, ac satis quoque tenuis est: Infusum enìm aquosum chartam bibulam, quanquàm lentè, penetrat, & blandè evaporatum massam sordinè flavescentem, unguinosam, inodoram, insipidam, validèque emollientem, ac lubricantem relinquit: Silentio tamen non prætermittendum est, quòd massa hæc, præter saporem mucilagineum, interdùm lenissimum quoque salsum gustûs organo imprimat.

§. III.

Propter mucilaginis teneritudinem hæc radix non solùm inter clysteres, balnea, epithema, cataplasmata, & unguenta *emollientia*, *antispasmodica*, *anodyna* &c. recipitur, sed internè quoque, *demulcendi*, *lubricandi*, *temperandi*, ac *relaxandi* fine, in cholerâ, dysenteriâ, erosione faucium atque ventriculi, ictero spasmodico, stranguriâ, ulcere renum, doloribus à calculo, tenesmo ani, tussi acri salsâ, nec minùs contrà venena corrosiva, sub decocti formâ, adhibetur. Dosis à drachmâ dimidiâ ad drachmas duas extendi potest.

§. IV.

Radici Altheæ naturâ ac viribus RADIX LILII ALBI VULGARIS, & RADIX MALVÆ, tam SYLVESTRIS FOLIO ROTUNDO C. B., quàm ROSEÆ sive HORTENSIS I. B. respondent, frequentiùs tamen, præsertìm lilii radix, quæ mucilagine paulò crassiori gaudet, in usum externum, quàm internum trahuntur. Parùm quoque differunt FOLIA ALTHEÆ & MALVÆ SYLVESTRIS, nec minùs FLORES LILIORUM ALBORUM, SAMBUCI, & MELILOTI vulgaris, præterquàm, quòd *mucaginem tenuiorem*, quàm radices memoratæ, in mixtione foveant, & flores prætereà recentes *principio volatili*, *odorato*, *balsamico*, *plus minùsve expansivo* instructi sint, quod sub exsiccatione tamen apud *flores liliorum alborum* & *sambuci* maximam partem exhalando aufertur, ità, ut nulla postmodùm, vel saltem minima ejusdem ratio habenda sit.

CAPUT III.

De radice Symphyti sive consolidæ majoris.

§. I.

RADIX SYMPHYTI ſive CONSOLIDÆ MAJORIS C. B., oblonga eſt, ſurculoſa, pollicem plerumque craſſa, foris nigra, intùs albicans, ſaporis viſcoſo-mucilaginei, odoris nulliûs evidentis. Planta ſpontè in locis humidis provenit, & menſibus Maio & Junio florem purpureum, monopetalum, quasì campaniformem profert.

§. II.

Ad formandam mixtionem ejus naturalem *partes terreæ rudiores*, *reſinoſæ*, & copioſiſſimæ *mucilagineæ* concurrunt. Mucilago, cujus drachmæ ſex in unâ radicis ſiccatæ unciâ hærent, inſipida, inodora, & adeò craſſa eſt, ut filtra, imò, citrà expreſſionem, ipſa colatoria, tranſire renuat. Sub digeſtione prætereà nunquam tota extrahitur, ſed ipſam in fine coctionem ad plenariam ſui ſeparationem poſtulat.

§. III.

Medici rationales noſtrâ ætate ab uſu

hujus radicis interno, licet decoctum ejus in dysenteriâ, hæmoptysi, phthisi, & ulcere renum atque vesicæ magnoperè prodesse dicatur, planè abstinent, quoniàm extracta mucago, ob ingentem crassitiem suam, ventriculo molesta est, & vasa bibula aliaque facilè obstruit. Externè inter cataplasmata, unguenta, & emplastra *conglutinantia traumatica* recipitur, & sæpiùs cum fructu contrà rupturas membranarum, hernias, fracturas ossium, ac varia partium vulnera adhibetur. Subindè etiàm, sindoni tamen sub coctione inclusa, clysteribus, apud dysentericos, demulcendi & obtundendi scopo, injiciendis, additur.

CAPUT IV.

De Radice Scorzoneræ.

§. I.

RADIX SCORZONERÆ OFF., sive *Scorzoneræ Latifoliæ Sinuatæ* C. B., *Schlangenmord*, *Spanische Habervulzel*, *Racine de Scorzonnaire*, oblonga est, nunc digiti minimi, nunc saltem calami scriptorii crassitie, colore foris pallido, aut ferrugineo, intus albo, sapore subdulci mucilagineo, odore nullo. Planta apud

nos in hortis colitur, in *Hispaniâ* autèm in locis sylvestribus & campestribus spontè crescit; hinc vulgò etiam Scorzonera Hispanica nuncupatur. Radix recentissimè effossa succo subdulci lacteo valdè turget, qui sensìm exsiccatur, & temporis progressu lenissimum saporem amaricantem acquirit. Facilè prætereà cariosa redditur, quare semper recentiorem, rejectâ prorsùs exesâ vetustiori, ad usum seligere præstat.

§. II.

Recentior, integra, ac debitè exsiccata *copioso, subdulci*, ac *temperatissimo principio fixo*, tàm *resinoso*, quàm *gummeo*, donata est; portio gummea tamen, sive mucilaginea copiâ, saporis dulcedine, & nutriendi facultate resinosæ aliquantulùm præpollet. Extractum enim aquosum primum, cujus quinque fermè drachmas ex unâ radicis unciâ impetravi, contactu valdè unguinosum est, coloris fusci, odoris debilis, ac grati, instar panis milliti, saporis dulcis mucilaginei: Extractum spirituosum verò saltèm drachmas duas, totidemque scrupulos pendebat, & saporem duntaxat subdulcem, blando ac grato balsamico lenissimè mixtum, linguæ imprimebat.

§. III.

Inter alimenta non minùs, quàm medicamenta, *analeptica*, *demulcentia*, ac *temperantia* locum sibi vindicat, & in hecticâ inprimis, phthisi, scorbuto, tussi acri salsâ, erosione partium internarum, dysenteriâ, calculo, ischuriâ, febribus ardentibus, affectibus scabiosis, arthriticis, & rheumaticis, singulisque morbis reliquis, ex humorum acrimoniâ oriundis, utilissima deprehenditur. In scriptis plerisque etiam virtus ejus alexipharmaca magnoperè laudatur; ast hanc ipsam, cum solidè è principiorum naturâ explicari nequeat, imaginariam prorsùs, vel valdè tamen exiguam esse, credo. Præscribitur in decocto aquoso, à drachmâ unâ ad unciam dimidiam, vel jusculis ad carnibus additur. In officinis quoque *Radix condita* prostat.

CAPUT V.

De Semine Psyllii & Cydoniorum.

§. I.

SEMINA PSYLLII ANNUI sive MAJORIS ERECTI C. B. *Flœh-Saamenkraut*, *Semence de Psyllim*, *herbe aux Puces*, parva

ſunt, oblonga, lubrica, ſplendentia; formâ pulicibus non diſſimilia, coloris fuſci aut fuſco-punicei, ſaporis mucilaginei, nauſeoſi, & in receſſu ſubacris, odoris nulliûs. Planta in *Galliâ*, *Italiâ*, & quibuſdam *Germaniæ* locis incultis ſpontè progerminat, & hinc inde quoque in hortis ſeritur.

§. II.

Principium mucilagineum, quod ſub uſu medico unicè conſiderationem meretur, *tenue* quidèm, *temperatum*, ac *valdè lubricum* eſt, *paucas* nihilominùs, eaſque *tenerrimas*, *particulas acres ſalinas* in ſinu ſuo fovet reconditas. Infuſum aquoſum colore aureo, quem cortici magis, quàm ipſi mucilagini, debet, tinctum cernitur, & odore nullo, ſapore merè mucilagineo, nonnihil nauſeoſo, gaudet. Chartam bibulam ob tenuitatem ſuam, licet contactu ſatis unguinoſum ac lubricum ſit, maximam partem penetrat, & modica duntaxat portio, quæ craſſioris conſiſtentiæ eſt, per linteum leniter exprimenda eſt. Poſt blandam evaporationem maſſa, aſpectu ſordida, fuſco-nigricans, odoris debilis nauſeoſi, ſaporis mucilaginei, ſubtili tamen acredine mixti, relinquitur. Mecilago hæc ſeminibus copioſè inhæret, & exigua ejus quantitas,

v. g. ſcrupulus unus quatuor fermè unciis aquæ conſiſtentiam lubricam, & unguinoſam inducere valet.

§. III.

Potentem hæc ſemina *lubricandi*, *demulcendi* ac *temperandi* facultatem poſſident, rariſſimè nihiloſeciùs, ob latentem & ſuſpectam acredinem, quodammodò causticam, internè præſcribuntur, ſed uſus extractæ mucilaginis plerumque externus eſt contrà raucedinem, aſperitatem faucium, anginam, fiſſuras labiorum, linguæ, mammarum, & abdominis, ophtalmiam ſiccam, ambuſta, intertriginem, aliaſque partium ſolidarum eroſiones. Subinde etiam in dyſenteriâ & teneſmo ani clyſteribus miſcetur.

§. IV.

SEMINA CYDONIORUM, *Semences de Coing*, *Quittenſern*, intuitu principii *mucilaginei*, Pſyllii ſeminibus quodammodò analoga reperiuntur, ſubtili tamen ac causticâ acredine carent, & gratiora igitur ac longè tutiora ſunt. *Mucilago*, quâ mirificè abundant, frigidâ etiàm aquâ facilè, & intrà breve tempus, ſi ſemina obiter ſaltèm contuſa fuerint, ſolvitur atque extrahitur, & protinùs aquæ formam & conſiſtentiam gelatinæ albi-

cantis, obſervatâ nimirùm juſtâ aquæ & ſeminum quantitate relativâ, conciliat Ad magnam autèm aquæ copiam modica ſaltem ſeminum quantitas requiritur: Nam plus ſimplici vice obſervavi, unicam drachmam ſeminum, tres ferè aquæ uncias ita mucilagine ſubdulci ac temperatiſſimâ imprægnaſſe, ut vix ampliùs diffluere potuerit. Quandò ſpiſſiuſculum hoc infuſum blandè evaporatur, conſtanter odorem gratum, odori, quem nuclei ceraſorum contuſi, aut choccolada, cum lacte cocta, ſpirant, ſimillimum, emittit, tandemque colorem ſordidè ac pallidè fuſcum ſortitur, remanente tamen priſtino ſapore temperato, ſubdulci, ac mucilagineo. Ex drachmâ ſeminis unâ dimidiam circiter drachmam hujus maſſæ inſpiſſatæ impetravi.

§. V.

Egregriè hæc mucilago partes ſolidas eroſas, fiſſas, ambuſtas demulcet, meatus lubricat, ac contrà ſtimulos contentorum defendit, humores juſto tenuiores paululùm incraſſat, & acrimoniam ſalinam quamcunque involvit, obtundit, ac temperat; quare non externè ſolum, ad corrigenda vitia, in præcedentibus (§. 3.) dudùm indicata, applicatur, ſed frequentiſſimè etiam internè, vel per ſe,

vel cum syrupis, aliisque, appropriatis mixta, contra erosionem faucium, & ventriculi, dysenteriam, tussim salso-acrem, hecticam, scorbutum, ulcus renum, stranguriam, venena caustica &c. in usum trahitur.

CAPUT VI.

De Hordeo & Avena.

§. I.

GRANA HODEI VULGARIS & AVENÆ ALBÆ non tantùm inter alimenta animantium, sed etiam inter medicamenta diu pridèm locum invenerunt. In crassiori enim substantiâ suâ farinaceâ *subtile* atque *subdulce principium mucilagineum*, *tenerrimo quodam* atque *refrigerante sale nitroso embryonato* plerumque permixtum, fovent: Non pertinet tamen salina hæc materia ad vera ac necessaria mucilaginis principia constitutiva, sed è solo stercorato aqua extrahitur, ac simul cum succo nitritio in plantam deducitur, ibidemque posteà mucilagineæ substantiæ obiter immergitur; hinc sub virium quoque determinatione ad salinum hoc principium non adeo rigorosè respiciendum erit.

§. II.

Sub coctione blandâ cum aquâ simplici, ad granorum usque crepaturam protrahendâ, sola substantia mucilaginea tenerior, relictâ farinaceâ crassiori, extrahitur, & eximias menstruo suo vires *demulcentes*, *temperantes*, *refrigerantes* conciliat; quare ptisanæ quoque sive decocta hordeacea & avenacea frequentissimi usûs sunt, & in morbis quamplurimis, maximè autem in febribus continuis cujuscunque generis, inflammationibus, hæmorrhagiis exorbitantibus, rheumatismis, affectimus spasmodicis & arthriticis, scorbuto, maniâ, obstructione viscerum, calculo, dysenteriâ, tussi, asthmate &c. multùm plerumque auxilii ferunt (*a*). Hisce tamen addendum erit, laudatam utriusque decocti efficaciam medicam à solâ nequaquàm mucilaginis virtute demulcente, temperante, ac refrigerante, sed simul quoque à *diluendi* facultate, quæ aquoso duntaxat menstruo competit, deducendam esse.

§. III.

Non destituuntur quoque cerealia hæc

(*a*) De usu multiplici atque egregio Decocti avenacei plura in LOWERI *Bromographia* vidri possu t.

semina

ſemina uſu externo : Nam avena leniter toſta perſæpe, vel ſola, vel baccis juniperi, lauri, ſemine cumini, ſale culinari, & ſimilibus mixta, ſacculis includitur, & modicè calefacta abdomini contrà tormina colica & hyſterica, partibuſque aliis, ad dolores rheumaticos mitigandos, imponitur. Farina quoque ejus, ut & farina hordei haud raro inter emplaſtra recipitur, vel per ſe, cum aquâ priùs in pultem cocta, abſceſſibus, furunculis &c., maturandi ſcopo, applicatur. De reliquo uſu, quem farina hordei & avenæ internè habet, nihil addo, quum hominibus etiam plebejis jam notiſſimus ſit.

CAPUT VII.

De Gummi Arabico & Tragacantho.

§. I.

GUMMI ARABICUM OFF. eſt ſubſtantia ſicca, dura, fragilis, ordinariò in grumos globoſos, magnitudine juglandis, vel grandiores etiàm, aut minores, extùs ſcabros paululùm, ac quaſi rugoſos, intùs læves, ſplendidos, pellucidos, rariùs in maſſulas oblongas, rectas, ac teretes, aut, erucæ in ſe convolutæ inſtar, contortas, condenſata, coloris

vel albicantis, vel pallidè flavi, vel rufeſcentis, ſaporis fatui viſcoſi, odoris nullius. Pellucidum, nitens, candidum, aut pallidè flaveſcens exiſtit præſtantius, rufeſcens verò ac ſordidum deterius judicatur, & mechanicis ſolummodò uſibus impenditur.

§. II.

Affertur ex *Ægypto*, *Arabiâ*, & quibuſdam *Africæ* oris, ubi ex fiſſuris corticis trunci & ramorum *Acaciæ veræ* I. B. ſive *Acaciæ foliis ſcorpioides leguminoſæ* C. B. ſpontè profluit. Gummi perfectum eſt, ac totum aquâ ſimplici ſolvitur, in oleis autem & ſpiritu vini nullam planè diſſolutionem patitur, nec ullam quoque, igne admotum, flammam concipit, ſed ſensìm in fumum & carbonem convertitur. Quandò deſtillationi in retortâ ſubjicitur, & mixtio naturalis deſtruitur, primò phlegma copioſum, limpidum, inſipidum, inodorum, deinde liquor acidus rufeſcens, tandemque parùm liquoris alcalici, novè geniti, & olei, tùm tenuioris, tùm craſſioris, prodeunt. In retortâ maſſa nigra carbonaria relinquitur, quæ quartam circiter totiùs ponderis partem explet, &, fortiùs in crucibulo, igne reverberii, calcinata, cineres ſuppeditat leucophæos, è quibus pauxillùm ſalis

fixi alcalici aquâ extrahi potest. (a)

§. III.

Contra affectus varios, maximè autem contra phthisin, hecticam, hæmoptysin, tussim, catarrhos acres, raucedinem, anginam spuriam, scorbutum, dysenteriam, ardorem urinæ, stranguriam, & renum exulcerationem internè & externè in usum trahitur, quoniam partes erosas demulcet, acrimoniam humorum obtundit, involvit, ac temperat, succos justò tenuiores paululùm incrassat, & mucum naturalem ventriculi, intestinorum, aliorumque meatuum restituit. Pro usu interno pulveribus, trochiscis, electuariis, decoctis, & infusis additur, vel per se etiam, in aquâ priùs solutum, à scrupulo uno ad drachmam unam, propinatur. Externè gargarismata, collyria, lavamenta, unguenta, & clysteres ingreditur, & pulverisatum quoque ulceribus, humore ichoroso caustico turgidis, inspergitur.

§. IV.

Tragacantha sive Tragacanthum Off. itidèm substantiam denotat gummosam, siccam, nonnihil tamen lentes-

(a) Conf. Geoffroy in Mat. Med. T. II. p. 575.

centem, semidiaphanam, modò in grumos, modò in filamenta longa, teretia, variè complicata, vermicularia, concretam, coloris albicantis, flavescentis, rufescentis, aut nigricantis, odoris nulliûs, saporis inertis viscosi. Eligenda est tragacantha pura, candida, vermicularis, rejicienda contra sordida, rufescens, ac nigricans. Planta, cujus truncus ac rami succum hunc gummosum, partìm spontè, partìm præviâ corticis vulneratione, fundunt, in *Græciâ*, *insulâ Cretâ*, & *Asiâ* nascitur, & TOURNEFORTIO *Tragacantha Cretica incana*, *flore parvo*, *lineis purpureis striato*, audit. *(a)*

§. V.

Quoad naturam, vires, & usum cum gummi Arabico convenit, præterquàm, quòd plus acidi & terræ, minùs olei in mixtione suâ contineat, & viscosioris proinde consistentiæ sit. Aqua macerata valdè intumescit, & in densum ac spissum mucum, affusâ magnâ aquæ quantitate vix dissolvendum, convertitur: Quare internè & externè magis incrassandi. quàm demulcendi scopo adhibetur, & à pharmacopæis inprimis, ad saccharum &

(a) Prolixam hujus plantæ fruticosæ descriptionem vide apud vix allegatum *Godofredum* l. c. p. 578.

pulveres in rotulas, morsulos, trochiscos, pilulas &c. redigenda, usurpatur.

§. VI.

Ad eundem censum etiàm GUMMI *Cerasorum*, *Prunorum*, *Pomorum*, *Persicorum*, & *Armeniacorum*, nec minùs *Gummi* illud Africanum, *Senega*, itemque *Seneca* dictum, spectant, dum ita prorsùs formâ suâ externâ, consistentiâ, indole, atque virtute ad gummi Arabicum accedunt, ut vice ejus, quoties necesse, in Medicinâ commodè perfungi queant.

CAPUT VIII.

De Ichthyocolla & reliquis animantium gelatinis.

§. I.

ICHTYOCOLLA, *Hausenblase*, est gelatina inspissata, membranæ æmula, ex albo flavescens, aut candida, saporis glutinosi, odoris nulliûs. Ex intestinis, ventriculo, vesicâ, corio, immò pinnis & caudâ magni cujusdam piscis, qui *Huso* dicitur, & in *Ponto Euxino*, *Danubio*, ac *pluribus Russiæ* atque *Tartariæ fluviis majoribus* frequens est, aquâ excoquitur, ac debitè, post sufficientem inspissationem, in polito ac pingui assere diducta, sub refrigeratione in lamellas

tenues, quasi membranaceas, indurescit.

§. II.

Usum magis mechanicum & œconomicum, quàm medicum habet. Potest tamen in dysenteria, diarrhoeâ, cæterisque morbis, in quibus incrassantia ac demulcentia hujus classis prosunt, cum fructu adhiberi, si aquâ nimirùm, vel vino, coctionis aut digestionis ope solvitur, & decoctum posteà aut infusum tepidum cochleatìm assumitur. Externè clysteres maximè ingreditur, præsertìm illos, qui apud dysentericos, ad mitigandam dolorum acerbitatem, injiciuntur.

§. III.

Reliquæ Gelatinæ animales, v. g. *Gelatina Eboris*, *Cornu cervi*, *Crurum vitulinorum* &c., nullam specialem hoc loco considerationem merentur, quoniam, ob usum creberrimum, notissimæ sunt, & singulæ præterea virtutes medicæ, quæ Gelatinosis Cap. II. in genere adscriptæ fuerunt, illis perfectè competunt. Hoc unicum solummodò monendum duco, gelatinas hasce ichthyocollam tenuitate ac teneritudine superare, & eidem proinde, intuitu usûs medici interni, longè præferendas esse.

SECTIO XVI.

DE SICCIS SULPHUREIS, Mercurialibus, Sulphureo-mercurialibus, Sulphureo-regulinis, & Metallicis, ſemimetallicis, ac terreis martialibus.

CAPUT PRIMUM.

De Sulphure vulgari minerali.

§. I.

ULPHUR VULGARE ſive COMMUNE OFF. eſt concretum minerale ſalino-inflammabile, durum, ſiccum, pulveriſabile, in maſſas oblongas, craſſas, cylindraceas ordinariò condenſatum, coloris ſubflavi, citrini, aut ſubviridi-flaveſcentis, ſaporis & odoris, niſi accendatur, aut fortiùs in mortario teratur,

nulliûs evidentis. Occurrit etiàm ſulphur *rubellum*, *rubrum*, *flavo-rubeſcens*, ac *gryſeum*; aſt numquàm hæ ſpecies, ob partium arſenicalium aut terrearum miſcelam, uſui medico ſerviunt.

§. II.

Quanquam ſulphur minerale, cujuſcunque etiam coloris ſit, geneſin ſuam ſoli debeat naturæ, à pleriſque nihilominùs, quum aliqua hominum opera utplurimum ad ſeparationem neceſſaria inveniatur, in *nativum* & *factitium* dividitur, ac binæ nativi, tres factitii ſpecies recenſentur. *Foſſile nativum*, vulgò *ſulphur vivum* nuncupatum, vel *purum* omninò eſt, vel impurum. Hoc in *Italiâ*, *Iſlandiâ*, & alibi locorum è fodinis ſulphureis, vel etiam circà montes ignivomos, eruitur, & variis recrementis terreis, arenoſis, lapideis, aliiſque permixtum eſt adeoque depurationem, antequàm trahi poſſit in uſum, poſtulat: Illud verò purum ac ſemidiaphanum exiſtit, & colore vel citrino, vel rubeſcente, vel rubro gaudet; quæ rubedo tamen ſulphuri propriè non competit, ſed unicè ab admixtâ ſubſtantiâ arſenicali deducenda eſt: Hinc quò intenſior adeſt rubedo, eo major arſenici quantitas inhæret, ita, ut ſulphur ſaturatè rubrum magis rubri arſenici, quam

quàm sulphuris species, æstimandum sit. Ad species factitias referuntur 1) *Sulphur stillatitium*, citrinum aut flavo-viridescens, 2) *Sulphur vulgare Officinarum*, flavum, flavescens, & subviridi-flavescens, & 3) *Sulphur caballinum*. Sulphur *stillatitium* in supposita vasa fictilia destillat, quandò Goslaria, & alibi pyritæ martiales, & marcasitæ sulphureo-venereæ, substratis & interpositis ligni segmentis, in acervos, tostioni in aere libero subjiciendos, congestæ, accenduntur. Sulphur *vulgare*, in Officinis venale, sublimationis beneficio, in retortis ferreis aut lapideis, methodo, à *Clariss.* HENCKELIO in *Pyritologiâ* descriptâ, è pinguibus pyritis, cæterisque marcasitis metallico-sulphureis separatur, partìm ex foveis, quæ in prædictis pyritarum acervis, seu rogis accensis, vel spontaneâ partium subsidentiâ nascuntur, vel studio ab operariis; quamprimùm minera ignitione protractâ mollior reddita fuit, imprimuntur, & sulphure liquefacto paulatìm replentur, ferreis cochlearibus exhauritur: Unde constat, hoc, & sulphur stillatitium, si illud semel duntaxat repetitâ liquefactione, & quisquiliarum subsidentiâ fuerit depuratum, nil planè discriminis intercedere. Sulphur *caballinum* denique ex fæcibus, post depurand. sulphuris ordinarii lique-

factionem ad fundum secedentibus, concrescit, & nulliùs penè utilitatis est, præterquàm, quòd equis, unde etiam cognomen accepit, à mulo-medicis exhibeatur.

§. III.

Sulphur minerale purum è binis solummodò principiis, arctissimè invicèm unitis, ex *tenerâ* videlicet *substantiâ inflammabili*, & *acido minerali primo*, ac *ponderosissimo*, quod vulgò *acidum vitriolicum* vocant, componitur (*a*). Probant dicta diacriseos non minùs, quàm syncriseos exem-

(*a*) HOMBERGIUS sulphuri vulgari minerali præter phlogiston & cidum vitrioli multùm quoque *terreæ simplicis rudioris*, & pauxillùm *metallicæ*; venereæ prosapiæ, tribuit: Veruntamen sententi m hanc veritati repugnare, & auctorem hunc examine suo, quod in Actis Societa is Regiæ Parisinæ ann. 1703. descripsit, deceptum fuisse, palam pronunciare audeo. Nam 1) s lphur impurum adhibuit, & 2) satis magnam olei terebinthinæ quantitatem sulphuri superfudit. Inde quippe non suspiciari solùm, sed clarè cognoscere licet, moleculas cupreas sulphuri impuro, non tanquàm principia constitutiva, sed tanquàm corpuscula heterogenea, inhæsisse, & nigram q oque terram, quam dei de cum borace in vitrum gryseo-fuscum fusione redegit, maximam partem, quin un cè forsan, ex oleo terebinthinæ, quod terrâ abundat; eductam & separatam esse.

pla. Ex sic dicto enim hepate, uti alibi pridem fusiùs retuli, pars inflammabilis, blandâ, lentâ, & apertâ calcinatione ita separatur, sensimque in auras expellitur, ut solum acidum remanens cum alcali fixo perfectum sal neutrum, tartaro vitriolato simillimum, producat, quod rursùs tamen, cum adjecto carbonum pulvere colliquefactum, pristinam hepatis formam & indolem recuperat. Chymicis quoque noto notius est, ex magmate terreo-resinoso nigricante, post olei & spiritus vitrioli dulcis destillationem relicto, ut & ex oleis, resinis, atque gummatibus, cum oleo vitrioli combinatis, ex retortâ spiritus, sulphurei odoris, & sulphureæ indolis, destillari, quin, decenti adhibitâ encheiresi, verum sulphur, minerali analogum, sublimari posse. Plura experimenta, quæ in promptu habeo, adducere nolo, sed hoc unicum duntaxat addo, acidum in sulphure adesse copiosum, partem phlogistam sive inflammabilem verò, licet sulphur facilè flammam concipiat, ac totum eâ consumatur, exiguâ admodùm quantitate mixtionem ingredi. In integrâ quippe librâ, teste NEUMANNO (*a*), nondùm duæ drachmæ reperiuntur, & tota pars reliqua, ultra uncias quindecim & drach-

(*a*) V. Lect. de Sulphure.

mas ſex pondere aſcendens, ſal acidum ponderoſiſſimum eſt.

§. IV.

Menſtrua lixivioſa cocentrata ſulphur, ſi fortior ac diuturnior coctio accedat, ſuperficiariè ſolvunt, aqua autèm & ſpiritus vini nihil illi eripere valent, niſi tenerrimas quaſdam moleculas inflammabiles (*a*), quæ in conſpicuam tamen molem colligi ac condenſari nequeunt. Odorifera ejuſmodi effluvia etiàm prodeunt, quandò ſulphur in mortario marmoreo, vel ſiccum, vel aquâ humectatum, aliquamdiù teritur, aut in loco calido, ubi incaleſcere quidèm, minimè tamen fluere, aut ſublimari poſſit, collocatur. Unde cognoſcere licet, ſulphur minerale, ſub formâ pulveris exhibitum, itemque flores ejus, neque ſolvi poſſe in ventriculo, neque vaſa bibula & lactea quoad rudiorem ſuam molem ſubire, ſed

(*a*) Infuſum ſulphuris pulveriſati ſpirituoſum colore quidem, ſapore, & odore purum duntaxat vini ſpiritum refert, nec quicquam etiam, viſu cognoſcendum, poſt evaporationem relinquit; vacua nihilominus & prorſus exſiccata concha vitrea, in loco calido adhuc detenta, aliquamdiu ſatis fortem odorem ſulphureum emittit; unde manifeſtum eſt, tenerrima omninò ramenta, quæ conſpicuam tamen molem formare nequeunt, ſub digeſtione â ſulphure avelli.

paucissimas duntaxat, tenerrimas, odoratas, particulas inflammabiles, sensim liquoris gastrici, caloris, & motûs peristaltici actione detritas, & volatiles redditas, per ductus memoratos inhalando ad sanguinem penetrare.

§. V.

Vires *demulcentes*, *obtundentes*, & *pectorales* huic concreto à plerisque scriptoribus tribuuntur, idemque in phthisi inprimis, tussi acri salsâ, asthmate metallicolarum, scabie, scorbuto, doloribus à calculo, dysuriâ, & colicâ saturninâ specificè prodesse dicitur: Verum enim verò, si pa lam fateri licet, quid sentiam, parùm omnino elogiis hisce fidendum esse, pronuncio. Admitto quidèm aliquam demulcendi potestatem in iis morbis, qui sedem suam primariam in ventriculo & intestinis habent; quòd ampliùs autem ad sanguinem, lympham, pulmones renes &c. extendi possit, asserere non audeo. Nam si integris sulphuris pulverisati moleculis, ob causas anteà indicatas, transitus in vasa sanguifera & lymphatica interdictus est, & paucissimæ duntaxat par i ulæ odoratæ, seu tenerrima ramenta inflammabilia, inhalationis beneficio, ad humores circulantes pervenire possunt, non video sanè, undè tanti effe-

ctus in pulmone, asperâ arteriâ, renibus &c. derivandi sint. Usus externus in intertrigine, ulceribus ichorosis, & scabie non adeò magni momenti est, immò in morbo postremo, si sulphur scilicet, uti moris est, cum oleosis miscetur, & sub unguenti formâ applicatur, creberrimè noxius deprehenditur, quoniam crassa ejusmodi unguenta poros cutaneos obstruunt, & facilè igitur excernendæ materiæ regressum ad interiora procurant, vel eidem ad minimum occasionem præbent.

CAPUT II.

De pulvere Lycopodii.

§. I.

PULVIS LYCOPODII, quem alii etiam *Sulphur*, itemque *Semen Lycopodii* nuncupant, subtilissimus est, levissimus, siccissimus, contactu lenissimus, inflammabilis, flavescens, saporis & odoris nullius. Excutitur mensibus Augusti & Septembri ex parvis atque squamosis clavis *Musci terrestris clavati* C. B., qui in siccis & arenosis *Poloniæ*, *Lithuniæ*, & *Ukrainiæ* tractibus uberrimi proventûs est, & ab incolis frequentissimè, tanquam sin-

gulare ſpecificum, internè ſub formâ decocti, externè in unguento, contra ſic dictam Plicam Polonicam adhibetur.

§. II.

Tenerrima hæc ſubſtantia pulverulenta ſingularis planè naturæ eſt, & ex *terrâ* duntaxat, & *ſubtili materiâ oleoſo-inflammabili* componitur; quemadmodùm hæc ſubjuncta experimenta, & obſervationes uberius docebunt:

I. Menſtrua aquea & aqueo-ſalſa nullum ingreſſum inveniunt, nihilque, notatu dignum, licet fortior etiam ac diuturnior digeſtio accedat, extrahunt, ſed aqua ſimplex aut ſalſa filtrum chartaceum limpida tranſit, ac tota pulveris moles ſine conſpicuâ mutatione relinquitur, interioreſque chartæ bibulæ parietes circumquaque obducit. Si quantitate quoque ſufficienti aquæ frigidæ inſpergitur, denſâ molecularum aggregatione ac cohæſione pinguem quaſi cuticulam in ſuperficie format, ità, ut digitus citrà humectationem ad fundum uſque immergi poſſit.

II. Spiritus vini rectificatiſſimus ſub blandâ digeſtione tenuem quidèm colorem flaveſcentem conſequitur, poſt filtrationem nihilominùs & evaporationem plenariam, nil, niſi tenerrimum duntaxat

pulvisculum, cujus pondus, nisi magna pulveris lycopodii quantitas adhibita fuerit, ob molem exiguam determinari nequit, in fundo vasis relinquit.

III. Aquæ stygiæ in principio innatat, deinde autèm, digestione nimirùm advocatâ, atque frequenti simul vitri concussione susceptâ, maximam partem ad fundum descendit, nullam singularem tamen solutionem aut extractionem patitur. Nam liquor, aquâ simplici debilitatus, ac posteà filtratus, aquæ puræ limpiditate gaudet, &, instillato demùm oleo tartari per deliquium, debilem flavedinem induit, paululùmque turbidus redditur. Die sequenti pristina pelluciditas restituta, immò aucta cernitur, & color dilutè aureus est, in fundo autèm tenerrima materia albicans salino-terrea, sensìm sensìmque præcipitata, in conspectum venit, quæ liquore decantato exsiccata, colorem albido flavescentem, debilemque saporem salsum obtinet. Sedimentum hoc aquâ simplici quoad aliquam partem denuò solvitur, eidemque flavescentem colorem conciliat, pars rudior albicans terrea autèm in fundo indissolubilis remanet.

IV. Lixivia concentrata, ex alcali fixo parata, parùm quoque huic pulveri eripiunt, & pallidâ tantùm flavedine post

digestionem & filtrationem tincta conspiciuntur, nihilque propemodùm, instillato liquore acido, ad fundum dimittunt.

V. Nitro fluenti injectus moderatam detonationem subit, & protinùs quoque, flatu per angustam fistulam versùs candelæ flammam propulsus, accenditur, tantâque celeritate consumitur, ut fulguris illustrationi physicæ inserviat; in carbone candente autèm nunquàm flammam concepit, sed partìm in fumum, partìm in carbonem terrestrem convertitur.

VI. Sub destillatione siccâ, teste NEUMANNO (*a*), notabilem olei empyreumatici quantitatem reddit, & copiosum pariter caput mortuum terreum in retortâ relinquit.

§. III.

Collocatur vulgò inter medicamenta demulcentia, anodyna, & sedativa, auxiliumque non contemnendum, ab aliquot scilicet granis ad scrupulum integrum exhibitus, in epilepsiâ, dolore nephritico, erosione ventriculi & intestinorum, torminibus ventris & cardialgiâ infantum, tussi, & scorbuto ferre creditur: An memoratæ autèm virtutes ratio-

(*a*) L. c. p. 913.

ni respondeant, aut repugnent, ex præmissis experimentis attentos facillimè cognituros, spero. Ego sanè lubentiùs negantium, quàm affirmantium sententiæ, non simpliciter tamen, sed cum aliquâ limitatione, subscribam. Probabile nempe mihi videtur, pulverem hunc demulcendo & obtundendo boni quidquam in torminibus ventris, similibusque ventriculi & intestinorum morbis præstare posse; quod in reliquis autèm, quorum caussa in sanguine, lymphâ, & visceribus remotis latet, salutarem effectum edere valeat, asserere nolo, quum nulla ejus in ventriculo solutio, nec singularis quoque extractio contingat, & parùm itaque vel nihil activi ad humores circulantes penetret. Potestas demulcendi sub ad & insperſione externâ certior est, & usum itaque ejus in intertrigine, & ulceribus ichorosis præcipuè suadendum esse arbitror.

§. IV.

Ejusdem naturæ atque virtutis etiàm *Pulvis* lle *flavescens* est, qui in Julis corylorum, alnorum &c., nec minùs in Stobilis tenellis pini et abietis reperitur: Præ reliquis tamen pulvis julorum coryli æstimatur, & in epilepsiâ in primis pulveri lycopodii, quanquam sine sufficiente ratione, præfertur.

CAPUT III.

De Mercurio vivo sive currente.

§. I.

MERCURIUS VIVUS, *Mercurius Currens*, *Argentum vivum*, *Hydrargyrum*, est corpus semimetallicum, fluidum, siccum, mobilissimum, in igne fortiori totum volatile, post aurum ponderosissimum, & argenti instar nitens. Dividitur vulgò in *Virgineum* & *Vulgarem*: Hic in *Hispania*, *Bohemiâ*, *Hungariâ*, *Carniâ*, *Regno Americæ Peruviano*, & aliis quibusdam regionibus partìm ex *cinnabari nativâ*, partìm ex *minerâ durâ*, *saxeâ*, partìm ex *glebâ fossili*, *molliori*, *sulphureo-limosâ*, *argillaceâ* &c., destillationis descensoriæ ope, separatur & educitur; ille autèm in terræ visceribus, quanquàm rariùs, jam currens reperitur, & in locis, ubi spontè effluit, absque ullâ operâ aliâ colligi potest.

§. II.

Vera liquidi hujus semimetalli elementa nondùm satis detecta sunt, licet multi chemici varia cum eo experimenta susceperint, ac sedulò in specificum mixtionis modum inquisiverint. Parùm inte-

reà hoc loco referre videtur, an memorata nota ſint, nec ne: Mercurius vivus enim in animantium corporibus nunquam radicaliter, h. e., in partes diſſimilares ſeu conſtitutivas, diſſolvitur, ſed, in minutiſſimos duntaxat globulos homogeneos diviſus, vaſa intrat ac permeat, tandemque, ſervatâ prorsùs mixtione priſtinâ, iterùm per patula oſtiola cutis, glandularum &c. exit.

§. III.

Ore aſſumptus è ventriculo & inteſtinis, etiamſi fluidum ſit mobiliſſimum, nunquàm in vaſa lactea ac bibula venoſa tranſit, ſed denuò per alvum, citra ſingularem formæ mutationem, ac citra ponderis decrementum, excluditur (*a*): Per poros cutis autèm, ſeu rectiùs, per hiantia orficia vaſculorum inhalantium & abſorbentium facillimè humores circulantes ingreditur, & ad intimos corporis receſſus penetrat, quandò forti calore in effluvia reſolvitur, vel, cum pinguedine etiàm in unguentum redactus, tritu aliquamdiù continuato impellitur; quemadmodùm prius apud aurifabros, alioſque, qui argentum vivum in igne tractant,

(*a*) Conf. Miſcell Acad. N. C. G. Dec. I. ann. 6. Obſ. 176. Vid. etiam Mat. Med. T. I. Sect. I. p. 22.

posterius verò apud ægros venereos, inunctione mercuriali curandos, creberrimè observare licet.

§. IV.

Salia acida promptè recipit, & in corpore proinde, præsertìm impuro, non tantùm, propter eminentem ponderositatem suam, validè premendo, verùm etiàm absorbendo, & posteà pariter, quamprimùm per adhærentes, & arctiùs unitas partes acidas moleculis globosis magna acredo, quin corrosiva nonnunquàm indoles, conciliatur, fortissimè stimulando, pungendo, & incidendo, & operationem suam exercet: Unde ratio quoque facile cognoscitur, cur, hoc vel illo modò usurpatus, in desperatâ passione iliacâ, lue venereâ, ejusdemque symptomatibus ac prodromis, affectibus scabiosis, tumoribus glandularum frigidis, gangliis, tophis, fungis, cancro occulto &c. notabile plerumque auxilium ferat, immò in nonnullis, v. g. lue venereâ, & scabie specificè prorsùs conducat. De virtute anthelminticâ, quam plerique illi tribuunt, multa addere supervacaneum duco, quum satis incerta sit: Nam licet quidèm mercurius dulcis vermibus valdè infestus reperiatur, ab illo tamen ad vivum nulla conclusio valet.

CAPUT XXI.

De Cinnabar nativa.

§. I.

Cinnabaris, *Ginnober*, eſt ſiccum ac ponderoſum concretum ſulphureo-mercuriale, gratiſſimâ quidèm poſt depurationem & perfectam trituram rubedine, nullo autèm odore, nullo ſapore præditum.

§. II.

Triplex cinnabatis ſpecies, *Nativa* videlicet, *Factitia vulgaris*, & *Cinnabaris antimonii*, civitatis pharmaceuticæ jura ſucceſſivè adepta eſt (*a*). Cinnabaris na-

(*a*) Nonnulli triplici huic cinnabaris ſpeciei adhuc quartam, nimirùm lunæ cinnabarim, addunt. Quid? quòd, concretum tale cinnabarinum ex omnibus metallis, eadem methodo, mutatis tamen pro metallorum diverſitate mutandis, præparari poſſe perhibet. Verum enim verò, hæc, ac reliquæ, ex mercurio vivo, & putatitio metallorum ſulphure parandæ, cinnabaris ſpecies veris concretis cinnabarinis nequaquàm annumerandæ ſunt. Metalla pura enìm nullum ſulphur completum, cum vulgari comparandum, ſed tantummodò longè ſubtiliorem ac ſimpliciorem ſubſtantiam phlogiſtam in mixtione ſuâ fovent,

tiva, quæ hoc loco primarium tractationis objectum constituit, in *Carinthia*, *Styriâ*, *Carniolâ*, *Bohemiâ*, maximè autem *Andalousia* & *Biscaia*, binis Hispaniæ provinciis, nec minùs in *Hungaria*, & *regno* novi orbis *Peruano* è terræ visceribus eruitur, vel frusta majora, minora, puriora, impuriora, aquarum subterranearum impetu abrasa, & ad telluris superficiem abrepta, ex rivulorum ac fluminum sabulo colliguntur, posteàque, à partibus heterogeneis loturâ debitè purgata, venduntur. Prope *Sclanam* v. g., superioris Hungariæ pagum, ditissimæ mineræ mercuriales & cinnabarinæ reperiuntur, è quibus magna mercurii quantitas quotannis eruitur. Minera effossa terram unctuosam, & lapidem varii coloris formâ ex-

quæ cum mercurio in veram cinnabarim combinari nequit. Memorata igitur producta nihil sanè aliud sistunt, nisi mercurium, post solutionem & præcipitationem igne fortissimo sublimatum, ideòque rubedinem suam, & habitum externum cinnabarinum minimè unito sulphuri metallico, sed unicè acidis spiritûs nitri particulis, cum mercurii globulis simul evectis, iisdemque firmiter adhærentibus, debent; quemadmodùm hæc ANDREAS HERMANNUS, *Medicinæ Doctor & Practicus Neusoliensis* in *Hungariâ*, experimentis variis, in *Annalibus Physico-medicis Wratislaviensibus ann.* 1720. *p.* 101. descriptis, satis demonstravit.

ternâ refert, & ideò etiàm minera mercurii unctuosa, miniata, rubra, grysea, lutea &c. vocatur. Contunditur illa sub peculiaris molendini pistillis, & inde resultans materia unguinoso-sabulosa in focis planis, modicè inclinatis, & linteo obductis, *aufden Plau-Heerde*, lavatur, ut aqua, placidè per planum foci inclinatum decurrens, terram Inertem, aliasque partes leviores heterogeneas secum abducat, cinnabarinæ autem moleculæ, ob ponderositatem inter lintei fibrillulas relictæ, colligi, & collectæ ulteriori in alveolis loturâ depurari queant. Hæc cinnabaris nativæ species dicitur *Cinnabaris lota*, ac multùm ex eâ mercurii, destillationis descensoriæ ope, resuscitatur. Multùm prætereà cinnabaris ibi locorum ab hominibus plebejis ex rivulis, mineræ memoratæ vicinis, sabulum extractum iu alveolis lavando, colligitur. Occurrunt frusta minora & majora, fabam persæpè magnitudine superantia, purissima, &, rubini instar, pellucida, quæ ideò etiàm optimam ac pretiosissimam cainnabarim nativam constituunt. Rusticorum alii, propè rivulorum ripas, faciunt foveas, &, loturæ beneficio, ex terrâ limosâ mixta cinnabaris frustula separant, immò sunt, qui grana, ac satis magna subindè frusta, hinc indè in nidis latitantia,

tantia, ex agris eruunt, ac penitùs à sordibus liberata: vendunt. (*a*)

§. III.

Quoad elementa seu partes constitutivas nihil planè discriminis cinnabaris veræ species intercedit, sed cinnabaris nativa pura æquè, ac cinnabaris antimonii & factitia vulgaris, ex *solo mercurio currente*, & *sulphure vulgari* eâ proportione composita est, ut cum septem circiter vel octo mercurii vivi partibus unica saltèm sulphuris pars firmam unionem subeat. (*b*) Quicquid enim de sulphure solari, quin ipsis auri moleculis in cinnabari nativâ Hungaricâ, non procul ab auri mineris effossâ, itemque de sulphure puriori & anodyno vitrioli in antimonii cinnabari narratur, meritò ad aniles fabulas, & alchemicorum somnia pertinet. Provoco in hoc passu ad chymicorum re-

(*a*) Vid. BRUCKMANNI *Magnalia Dei in locis subterrancis* P. I. 201.

(*b*) *Clariss.* MEUDERUS in *Analysi* sua *antimonii physico-chymica rat. p.* 16. circà proportionem principiorum valdè dissentit, & quantitatem sulphuris ad quantitatem mercurii sese ut 1. ad 30. habere, perhibet. Sed, assensum in hoc passu præbere nequeo: Vix enìm concipere licet, quomodò tàm exigua, trigesima scilicet, sulphuris pars tantam mercurii molem ligare, & in massam solidam redigere valeat.

centiorum examina, immò ad propriam provocare possum experientiam: Maximâ sanè circumspectione cinnabaris, tàm nativæ, quàm factitiæ utriusque, resuscitationem institui, at nihil peregrini, nihil di ersi circà separata principia observare mihi contigit, sed formâ, colore, cæterisque proprietatibus sibi invicèm erant simillima. Idem B. FRID. HOFFMANNUS testatur, quandò ita de sulphuris vulgaris & antimonialis similitudine scribit (*a*): » Sulphur itaque, ex antimonio hoc mo- » do extractum, quoad omnes proprie- » tates sulphuri vulgari simile est; siquidèm illud, cum sale tartari si liquatur, » transit in massam rubicundam, ex quâ » affuso rectificatissimo spiritu, tinctura, » quæ à tincturâ sulphuris non differt, » extrahitur rubicunda. Pariter si hepar » solvitur in aquâ, & solutioni acetum » instillatur, lac sulphuris præcipitatur; » cum argento vivo si miscetur, in cin- » nabarim quoque sublimatur &c.

§. IV.

Partes surphureæ mercurii interjecti globulos disjungunt, eosdemque, ceu cortex nucleum, ambiunt, & hi sulphuri, tanquàm mel cellulis ceraceis, immersi hærent, ut ideo in unam coire nesciant

(*a*) In Obs. physico-chymicis select. p. 248.

molem, nec quicquàm ab extrà illos aggredi, corrodere, aut alio modo ſolvere valeat, niſi, fracto priùs atque remoto cortice ſulphureo, viam ſibi paraverit. Valdè igitur cum LEMERIO (*a*) errare videntur, qui partes ſulphuris acidas, relictâ parte phlogiſtâ, mercurii globulis firmiter adhæreſcere cre unt. Si id enim fieret, aliqua etiàm mercurii corroſio contingere, & cinnabaris neceſſariò ſaporem aliquem, & indolem quodammodò corroſivam nanciſci deberet; quod nunquàm tamen obſervatum fuit, ſed cinnabaris inſipida prorsùs, & omnis acredinis expers deprehenditur. Cingunt ſolummodò, uti dictum, integræ ſulphuris partes diviſos mercurii globulos, & interpoſitione ſuâ collectionem eorum in unam molem, nec minùs diſſipationem halituoſam, & ſeceſſum ſolitarium in igne fortiori impediunt. Ejuſmodi quippe virtus non tantùm ſulphuri minerali, verum etiàm ſubſtantiis quibuſvis aliis, reſinoſis, pinguibus, ungninoſis &c. propria invenitur, & unicuique notum eſt, mercurii currentis fluorem tolli per miſcelam atque trituram cum unguento pomato, terebinthinâ, & ſimilibus.

(*a*) Vid. ejuſd. Curſ. chym. p. 270.

§. V.

Cinnabaris, ut in pulverem redacta ſubtiliſſimum, neque cum aquâ frigidâ & tepidâ, neque cum ſalſis, lixivioſis, acidis, & inflammabilibus ſpirituoſis liquoribus, licet centiès, leni etiàm filtri ſuccuſſione in auxilium vocatâ, reaffundantur, chartam bibulam tranſit, ſed, citrà ponderis decrementum, citrà ullam coloris, formæ, atque indolis metamorphoſin, in eadem remanet: Obſequium quoque, ob refractariam ſuam indolem, menſtruis aqueis, ſalſis, ſpirituoſis inflammabilibus, quid? quòd, acidis corroſivis fortiſſimis denegat, neque in partes ſimiiares, neque diſſimilares, etſi injecta diu in illis relinquatur, diſſolvitur. Non ſperanda pariter ſingularis ſolutio in lixiviis aqueo-alcalicis, niſi ea valdè concentrata ſint, & ipſa coctio completa, & ad tempus ſed notabile protracta, accedat (*a*). Diu denique per ſe

(*a*) Concentratæ ſalis tartari ſolutioni cinnabaris ſubtiliſſimè pulveriſatæ portionem aliquandò injeci, & vitrum digeſtioni calidæ, naturalem, in animantium ventriculis poſſibilem, caloris gradum ſuperanti, commiſi, viſurus, an in hoc menſtruo cinnabaris ſolutio inſequi vellet. Protractâ per aliquot dies digeſtione, liquor leviſſimâ flavedine tinctus apparebat, etſi cæteroquìn tota injectæ cinnabaris moles, circà coloris

in mortario lapideo trita, nullas, naribus percipiendas, particulas emittit; per ignem verò in halitus quidèm resolvitur, at tortura Vulcani intensior, quæ gradum, ad aquæ ebullitionem necessarium,

mutationem, in fundo jaceret quieta. Liquori, à cinnabari decantato, ac filtrato, præcipitandi fine acetum destillatum instillavi: at ille, pristinam pelluciditatem retinens, nihil ad fundum dimittere videbatur: Die verò sequente fundus tenerrimo pulvisculo albido-flavescente paululùm obductus erat, qui neutiquàm tamen, ob nimis exiguam quantitatem,& insignem teneritudinem, colligi poterat, & dubio procul ex minutissimis sulphuris moleculis, per menstruum abrasis, & solutis, posteaque præcipitatis, constabat. Sed caveant cinnabaris patroni, ne novum indè, ad demonstrandam ejusdem activitatem medicam, argumentum petant. In corpore enim humano nullum lixivium alcalicum, multò minùs concentratum, reperitur, nulla fit digestio, gradu huic comparanda, & tam exigua præterea sulphuris quantitas diuturnâ digestione solvitur, ut nulla ejus ratio medica haberi possit. Ad ipsam denique coctionem, cujus ope paulò major partis sulphureæ in cinnabari solutio obtinetur, haudquemquam provocaturum esse spero, quondam in corpore neque fit, neque citra momentaneam vitæ jacturam fieri potest. Tanta præthereà solutio memorata non reperitur, quanta vulgò creditur: Nam, cum cinnabaris portionem aliquandò in concentrato lixivio alcalico per integram horam ebullire permitterem, perfecta cinnabaris solutio nequaquàm insecuta est, sed, absque ullâ mercurii resuscitatione, liquorem solummodò obtinui

longè ſuperat, requitur, & à blando igitur calore talis reſolutio halituoſa nunquàm exſpectanda eſt.

§. VI.

Quæ cum ita ſint, quis ampliùs igitur à cinnabari activitatem medicam internam ſperabit? quis ampliùs eidem vires anodynas, antiſpaſmodicas, antepilepticas, cephalicas, cardiacas, aliaſque excellentiores tribuere audebit? Profectò, quicquid, poſt aſſumptionem, ſingularem ac verè medicum effuctum in corpore edere, & ad humorum circulantium maſſam transferri debet, vel anteà, uti alibi pridèm retuli (*a*), in ventriculo & inteſtinis ſolvi, vel in halitus tenerrimos mutari, adeòque vel filtrationis, vel

alcalico ſulphureum, qui, durante coctione, ingratum odorem ſulphureum eructabat, & poſt filtrationem eleganti colore dilutè aureo, & ſapore alcalico ſulphureo præditus erat. Aceto, per aquæ fortis additionem fortiori reddito, ſensìm inſtillato, odor ingratus ſulphureus iterùm increſcebat, & color dilutè aureus in pallidum mutabatur, at nihil ſulphurei ſub inſtillatione acidi ad fundum ſecedebat, ſed die ſequenti fundus vitri tenerrimo duntaxat pulviſculo flaveſcente, æquè ac in priori præcipitatione, conſperſus erat, manifeſto documento, etiàm coctione ſatis diuturnâ ac validâ parum cinnabari eripi.

(*a*) In Part. I. p. 19.

inhalationis ope, vaſa lactea ac bibula venoſa intrare ac permeare debet. Cinnabaris autèm, uti ex præcedentibus luculentiſſimè conſtat, neque à menſtruis aqueis, ſalſis, acidis &c. ſolvitur, neque blando calore in halitus mutatur, adeoque nulla etiam in primâ culinâ à temperato liquore gaſtrico ejuſdem ſolutio, nulla per humidum, mitiſſimumque corporis calorem reſolutio halituoſa, nulla per ſe conſequens ad ſanguinem tranſlatio, nulla denique in partibus remotiſſimis ſalutaris actio expectanda eſt. Nonnulli quidèm, integras cinnabaris ſubtiliſſimè pulveriſatæ moleculas, abſque præviâ ſolutione aut reſolutione vaporoſâ, tubulos abſorbentes lymphatico-venoſos intrare, permeare, & ſic abſque ambagibus, vel per ductum quoque thoracicum perpendicularem, ad ſanguinem omninò devolvi poſſe, exiſtimant: Attamen, opinionem hanc veriſimilitudine porsùs deſtitui, prudentiores protinùs cognituros ſpero: Nam cinnabaris moleculæ, ut ut exiliſſimæ, chartæ bibulæ poros, quod antecedentia pariter docent, neque cum aquâ purâ, neque liquoribus aliis tranſeunt, & vaſcula memorata præterea tubuli capillares ſunt, qui nil, niſi fluida ſubtiliora, & ipſis tubulorum tunicis ſpecificè leviora, recipiunt, atque

transmittunt. Hisce accedit, quod gravissimæ hujus pulveris moleculæ, sub motu peristaltico, tunicæ nervoso-musculosæ contractione, propulsæ, rectà per longè ampliorem intestinorum canalem, ubi minimam inveniunt resistentiam, multò faciliùs progredi, quàm, penitùs deficiente filtratione & inhalatione, exilissimos ac laterales hosce tubulos intrare valeant.

§. VII.

Absorbendi denique seu antacidâ virtute, quæ ipsi, in primis viis latitanti, superesse videtur, prorsùm destituitur cinnabaris. Corpora enim, quæ acida absorbent, vel tota, vel ex parte, corroduntur, & levissimam superficiei arrosionem major protinùs vel minor ejusdem, quoad formam atque colorem, alteratio sequitur. Verùm, nihil horum observatur, in cinnabari pulverisatâ, diutissimè etiam in concentratis liquoribus acidis relictâ, immo, splendentes moleculæ grandiores, iisdem injectæ, metallici sui nitoris ne minimam jacturam faciunt. Ex hisce itaque & præmissis reliquis concludere tandem, atque pronunciare audeo, cinnabarim concretum iners planè, ac fatuum esse, nec ullum ideo locum inter medicamenta vera ampliùs tueri posse (a).

§. VIII.

Cum cinnabari, quod ultimò adden dum duco, ÆTHIOPS MINERALI: in eâdem classe collocari meretur. Conve-

(*a*) Subjungere placet, quæ *Clariss.* D. D. TRALLESIUS in *Examine Absorb. rigorôso p.* 81. de inertibus pulveribus terreis & cinnabarinis jocosè proposuit: „ Adeste, *inquit*, vos pulveres insipidi bezoardici; atque rigidius paulisper „ examen sustinete. Video aliquos vestrûm auri „ quisquiliis condecoratos, sed fatuus splendor „ nil vobis præstantiæ adfert, nec est, ut speretis; me judicem severum atque justissimum auro mansuescere, absit illud longissimè. Accedi- „ tis, ut observo, plurimi candidissimâ veste conspicui, vultisque fortè, ut innocentiam vestram „ inde arguens, vos absolvam statìm atque dimittam, imò vero hanc sententiam vobis expectandam esse declaro, eritis pulveres innocentissimi, „ manebitisque, vestris fautoribus nec nocere, „ nec prodesse cupientibus. Atque quid sibi volunt „ rubicunda illa integumenta cinnabarino pigmeuto exornata, quibus aliquos vestrûm indutos adspicio, fallor! aut rubore suffundimini, quod nihil boni unquàm præstiteritis, quod „ opprobrium sitis medicorum, quod ægrorum „ languentium fiduciam toties destitueritis. Vah. „ improbum facinus! ita omnium criminum expertes declarari haud poteritis; si forte interdùm socordi practicorumâ factum est, ut vobis „ demandatum fuerit munus, quòd aliis generosioribus præsidiis demandari desiderabat vis „ morbi, vitæquè ad finem properantis periculum. &c.

nit quippè cum illâ quoad elementa, & inertiam medicam, præterquàm, quòd plus sulphuris, laxiùs paulò cum mercurio cohærentis, in mixtione foveat, & proindè aliqua fortassis, quanquàm valdè exiguâ, virtute anthelmiticâ fortassis gaudeat: Suffragatur mihi BOERHAAVIUS, quandò in *Chemiæ T. II. p. m.* 431. scribit: » Æthiops mercurii, datus intra corpus, non valet vasa absorbentia venosa, vel chylifera, vel lymphaticâ ingredi, sed rectà tantùm per fistulam intestinalem propulsùs, si fortunato operatur, vermibus fortè necatis, exit. » Decipiuntur, qui alios indè effectus » sperant, quos indè natos nunquàm videre potui. Incautos vereor, qui tantâ » copiâ infantibus, puellis, & teneriori»bus, exhibent alienam, naturæ indo» mitam, massam fossilem; tantò suspe»ctiorem sanè, quo pigriori inertiâ, diu»tiùs restat. Salivationem non ciet: quia » venire nequit in sanguinem. Quis verò » scit effectùs à materie, quæ composi» ta quamdiù manet, non videtur actuo» sior quacunque ponderosâ insulsâ ter» râ? &c.

CAPUT V.

De Antimonio crudo.

§. I.

STIBIUM ſive ANTIMONIUM CRUDUM OFF., *Spieh-Olah, Antimoine* eſt corpus minerale ſulphureo-regulinum ſive ſulphureo-ſemimetallicum, durum ponderoſum, fragile, obſcurum, nitentibus tamen ſtriis diſtinctum. Excoquitur, vel rectiùs, fuſione ſeparatur è propriâ ſuâ minerâ, quæ in *Saxoniâ*, *Bohemia*, *Hungariâ*, *Tranſylvaniâ*, *Galliâ*, *Sueciâ*, aliiſque regionibus è terreæ viſceribus eruitur. Minera hæc alibi purior, copioſior, ac magis ſolitaria occurrit, alibi mineris metallicis, aliiſque mineralibus valdè permixta eſt. Antimonium *Hungaricum* vulgò præſtantius judicatur, & *Germanico* præfertur, quoniàm ſtrias majores, nitidioreſque obtinet, & ſulphure ſolari donatum eſſe, falſo creditur.

§. II.

Conſtat ex *ſulphure vulgari minerali*, & *ſubſtantiâ regulinâ ſemimetallicâ*, quæ iterùm ex *terra vitreſcibili*, *materiâ arſenicali*, & *ſubtili inflammabili* componitur.

(a) Pars regulina, ob intimam arctissimamque principii arseniculis miscelam, per se caustica est, drastica, emetica, virulenta; pars sulphurea autèm acredine prorsùs destituitur, & præcedentem regulinam unione suâ ita temperat, ut, durante mixtionis integritate, nullum in corpore humano effectum violentum edere possit. De duplici antimonii sulphure, altero nimirùm *rudiori*, *sylvestri*, *vulgari*, alterò *excellentiori*, *solari*, *anodyno*, multa proponere supersedeo, quum nobilius solare ens imaginarium sit, ac tota sulphuris moles in antimonio crudo unam eandèmque naturam habeat, nec ullo planè modo à sulphure vulgari minerali distincta inveniatur (a).

§. III.

Quondam antimonium crudum venenorum catalogo simpliciter inserebatur, nostro autem ævo, postquàm KUNCKELIUS contrarium docuit, erronea hæc opinio maximam partem expiravit, & concre-

(a) Singula hæc antimonii elementa à Chemicis facillimè multis ac variis demonstrari possunt experimentis, quæ hoc tamen loco adducere nolò quum in libris chemico-pharmaceuticis plerisque maximè autem in B. NEUMANNI *Lectione de Antimonio*. fusius pridèm descripta sint.

(a) Conf. Caput præcedens §. 3.

tum hoc à plerisque inter bona ac tuta pharmaca refertur. Saliva quidem & simillimus liquor gastricus simpliciter illud atque perfectè solvere nequeunt, in partem regulinam nihilominùs, non obstante sociati sulphuris copiâ, aliquem ingressum inveniunt, & pauxillùm extrahunt, quod validè postmodùm *abstergit, stimulat, alvum laxat, sudorem & urinam pellit*, immò, largiori scilicet quantitate assumpta, *blandam emesin provocat*: Valet itaque ad sanguinem cæterosque humores purificandos, & in scabie inprimis, tam benignâ, quàm malignâ, affectibus arthriticis, rheumaticis, & scorbuticis, nec minùs in gonorrhoeâ virulentâ, fluore albo, obstructione mensium chronicâ, aliisque hujus commatis morbis utilissimum reperitur.

§. IV.

Nonnulli specificam quoque virtutem illi in colicâ saturninâ tribuunt, eamque à sulphuris facultate obtundendi ac demulcendi derivant: An hæc autèm satis certa, & rationi consentanea sit, aliis dijudicandum relinquo. Ego ad minimùm valdè dubito, quoniam liquor gastricus, uti dictum, magis partem regulinam stimulantem, quàm obtundentem sulphuream, aggreditur, & aggredi valet. Re-

cipitur inter pulveres, morsulos, rotulas, bolos, & electuaria, ac dosis ejus à granis aliquot ad scrupulum integrum, & ultrà ascendit. Subindè etiàm, in petia ligatum, decoctis sub ebullitione immergitur, ut vim eorum sudoriferam augeat, ast sine successu singulari, quum aquâ simplex parum vel nihil activi indè extrahere possit.

CAPUT VI.

De Ferro, Lapide hæmatite, rubrica fabili, aliisque terris martialibus.

§. I.

FERRUM est metallum ignobile, in agregato durissimum, præ reliquis minùs ductilè ac fusile, ex *specificâ terrâ vitrescibili metallicâ*, & *tenerâ substantiâ inflammabile* compositum. Pars terrea in igne fixissima est, principium inflammabile autèm igne sicco violentiori facilè destruitur immò, sub corrosione & solutione, partìm acidis potentioribus, præsertim sic dicto vitriolico, adhærescit, partìm præcipitatur: Nigricans enim sedimentum illud, quòd sub artificiali vitrioli martis ex limaturâ ferri, & oleo vitrioli, aquâ debilitato, confectione colligitur, post

elutriationem verum ſulphur exhibet, & cum mercurio currente, certâ adhibitâ encheireſi, in cinnabarim ſublimari poteſt: Ut nihil dicam de inflammabili vapore ſulphureo, qui poſt aquæ ſimplicis, olei vitrioli, & limaturæ martis miſcelam in cucurbitulâ vitreâ aſſurgit, & avulſis particulis ferri inflammabilibus originem debet.

§. II.

Ferrum, in ſubtiliſſimam limaturam redactum, per ſe in corpore nihil efficit, & ineptum prorsùs ad agendum exiſtit, niſi acidum in primâ culinâ offendat, quòd corrodere illud, ſolvere, & unione ſuâ in vitriolum tenerius mutare poſſit: Laudatâ verò ſuperveniente metamorphoſi, operatione ſua vitriolum debile imitatur, & fibras, membranas, ac tunicas laxas ad-et conſtringit; unde fit, ut viſcera obſtructa, pro cauſarum diſcrepantiâ, nunc aperiat, nunc autem, quoties ſcilicet ſpaſmi obſtructionum cauſæ ſunt, magis occludat. Ex eodem quoque fundamento hæmorrhagias exorbitantes, & fluxiones ſeroſas præternaturales, ab eroſione, rupturâ, aut flacciditate vaſculorum pedentes, ſiſtit, ac magnum ſubinde auxilium in cachexiâ, febre quartanâ rebelli, paſſione hypochondriacâ, &

morbis ſimilibus, quæ protinùs, vel præmiſſis remediis aliis, potentiora poſtulant adſtringentia, procurat.

§. III.

Lapis Hæmatites, *Blutſtein*; *Ulah-Kopff*, qui in *Bohemiâ*, *Hiſpaniâ*, *Sueciâ*, *Norwegiâ*, *Haſſia*, & alibi effoditur, minera martialis purior atque perfectior eſt, obſcurè rubeſcens, ponderoſa, dura, ex ſtriis oblongis, acutis, & aggregatione denſiſſimâ unitis, compacta. Quandò, additis carbonibus, aut aliis corporibus, inflammabili principio prægnantibus, ignis proportionati ope, funditur, & phlogiſton itaque, quod adhuc deficit, in mixtionem introducitur, ferri perfecti naturam & proprietates conſequitur. Per ſe, ſub formâ pulveris, exhibitus, ſolida modicè adſtringit, & humores quoque paululùm incraſſat; hinc vulgò ad ſiſtendas hæmorrhagias commendatur. Idem fermè judicium de Rubrica Fabrili, *Xœthelſtein*, ferendum eſt: Quippe quæ itidèm terreo-martialis indolis eſt, & eaſdem in corpore vires medicas exerit.

§. IV.

Ad martialium familiam Terræ Bolares, Sigillatæ, ac Sigil-

LANDÆ colore *flavo*, *rubente*, *fusco*, aut *rubro-brunneo* donatæ, v. g. *Terra Lemnia rubra*, *Laubacensis*, *Goldbergensis*, *Strigoniensis lutea*, *Bolus vulgaris*, *Bolus Armeniæ* &c. pariter referri merentur. Nihil aliud enim sunt, nisi subtiliores aut rudiores *terræ martiales*, quibus ordinariò *lapilli*, *arena*, *terra vulgaris*, ac parùm quoque *acidi vitriolici* (*a*), & *substantia pinguis*, *unguinosa*, *mineralis* mixta reperiuntur. Inter terras sigillatas illæ judicantur optimæ, quæ tenerrimæ, contactu læves, ac pingues sunt, & linguæ in-

(*a*) E Bolis & terris coloratis sigillatis, in retortam immissis, violentiori Vulcani actione pauxillum liquoris acidi, vitriolicæ prosapiæ, expellitur, eodemque expulso, terræ hæ, quæ anteà pertinaciùs cohærebant, friabiliores evadunt, & pristinâ virtute adstrictiorâ maximampartem spoliantur. Vulgari quoque experientiâ constat, acidum nitri, quod aliàs, citrà acidi vitriolici ponderosissimi, vel expliciti, vel impliciti additionem, à parte alcalicâ separari nequit; è nitro expelli, quandò eidem sub destillatione terra bolaris, sigillanda, limosa &c. additur; manifesto documento, in terris hisce acidum gravissimum vitriolicum præsens esse. Eodem enim scopo chemici nunquàm potiuntur, quandò terras macras, cretaceas, calcarias &c., vel terras etiàm bolares, semel jam adhibitas; adeòque pauco suo acido sub primâ destillatione pridem orbatas, cum nitro miscent; de quibus plura in STAHLII *Tract. de Salibus cap.* 8. nec minùs in *Pharmacol. nostrâ p.* 12. videri possunt.

aggregato tenaciùs adhærent.

§. V.

Possident terrea hæc concreta virtutem *subadstringendi* ac *leniter incrassandi*, & in illis itaque morbis locum inveniunt, in quibus hujus commatis remedia promiscuè desiderantur: Quòd diaphoreticis autèm & bezoardicis quoque viribus instructa sint, asserere nolo, licet ipsis vulgò à scriptoribus medicis tribuantur (*a*). Pro meo judicio facilè, citrà ullum artis

(*a*) Addam hoc loco examina illa, quæ cum *Lapide hæmatite*, *Rubricâ fabrili*, *Bolo Armenâ*, & *Terrâ sigillatâ Lemniâ rubrâ* suscepi, ut eo meliùs, quid in corpore præstare valeant, utentibus innotescat.

I. Spiritus vitrioli vulgaris, licet quantitate largiori superfundatur, & calida præthereà digestio, per biduum, triduum, immò quatriduum protracta, in auxilium vocetur, in genere parùm solvit, paulò meliorem tamen ingressum in terram Lemniam, & rubricam fabrilem habere, adeòque illis plus, quàm bolo Armenææ & lapidi hæmatitæ eripere videtur. Maxima enim utriusque portio in filtro remanet, & id, quòd postmodùm circà pristinum pondus deficit, tria circiter grana ex integrâ drachmâ soluta esse, ostendit. Terra Lemnia & rubrica fabrilis paulò plus, uti dictum, amittunt, & materiæ solutæ pondus, memoratâ scilicet quantitate suppositâ, ad quatuor vel quinque grana ascendit.

II. Filtrata lapidis hæmatitæ solutio, aquæ limpidæ instar, perfectâ gaudet pelluciditate, &

medicæ detrimentum, ex Officinis parmaceuticis exulare possent. Dantur ordinariò in pulvere, & quandòque etiàm externè præsertìm Bolus Armena, cataplasmata, contrà inflammationes venereas applicanda, ingrediuntur.

saporem acido causticum, in recessu lenissimè stypticum, possidet. Quandò, instillato liquore lixivioso, præcipitatur, pauca solummodò, atque tenerrima mate ia subluteo-albicans, sensim ad fundum descendens, in conspectum venit. Simillima ferè apud bolum Armeniæ observan ur. Solutiones rubricæ fabrilis & terræ sigillatæ Lemniæ à præcedentibus nonnihil recedunt: Colorem enim, præsertim terra Lemnia, flave centem obtinent, & copiosiorem materiam teneram, lutosam, post præcipitationem, ad fundum deponunt; hinc, alcali liquido instillato longè quoque turbidiores evadunt, & filrratæ majorem in chartâ bibulâ terræ fusco-luteæ quantitatem relinquunt.

III Injectus gallarum pulvis neque pellucidi-tatem, neque colorem mutat: undè concludere licet, nullam prorsùs substantiam, vitriolo analogam, ex acidi & terræ solutæ unione generatam fuisse. Inhærente enìm vitriolo, paucissimo licet atque tenerrimo, confestìm color ex rubente aut cœruleo nigricans nascitur, & pristina quoque pelluciditas aliquantulùm minuitur. Probabile itaque videtur, acidi & terræ corrosæ concretione corpuscula duntaxat salso-terrea lenissimè subadstringentia, minimè verò completas moleculas vitriolicas, quæ ferrum perfectum ad sui genesin postulant, generari.

SECTIO XVII.

DE AQUA SIMPLICI, & aquis mineralibus, Medicatis, tam frigidis, quàm calidis.

CAPUT PRIMUM.

De natura, proprietatibus ac viribus medicis aquæ ſimplicis.

§. I.

E aquæ ſimplicis naturâ, proprietatibus, & ampliſſimâ virtute medicâ prolixam hoc loco tractationem adornare poſſem ac vellem, niſi compertum haberem, multa præteritis pridem temporibus, maximè autem præſenti ſæculo, de hoc argumento in lucem prodiiſſe opuſcula *(a)*, & hanc ideò materiam ſuffi-

(*a*) Legi inprimis merentur *Diſſertationes* & *Tractatus varii*, quos D. SWERDTNERUS col-

cienter, immò propemodùm ad nauseam usque, pertractatam esse. Ne eandèm tamen sicco planè pede præteriisse videar, nonnulla saltem, eaque generaliora, hic proponere placet.

§. II.

AQUA est fluidum humectans, admodùm mobile, atque porosum, nullo autèm modo elasticum, quod sese plerisque corporibus solidis, itemque fluidis inspissatis, ac plus minùsve induratis, insinuat, priora emollit, lubricat, & humectat, posteriorà resolvit, attenuat, & ad pristinum fluorem reducit. Promptè præterea salia quæcunque solvit, & in poros suos recipit; citiùs tamen atque vegetiùs singula hæc succedunt sub certo caloris gradu, magis scilicet hac ratione agitatis particulis aqueis, quin ipsis ex parte in vaporem resolutis. Virtus humectans enim & emolliens major observatur, quandò aqua tepida est, minor contrà, vel nulla plane, si fervida aut intensè frigida; quum ex adverso facultas salia &c. solvendi major in fervidâ, minor in tepidâ, & minima in frigidâ existat.

legit, & è latina, aliisque linguis in vernaculam nostram transtulit. Hisce addi poterit SLOYERS Tractatus *von kalten Wasser-Baden.*

§. III.

Aqua ſimplex fontana & fluvialis nunquàm in globo terraqueo perfectè pura reperitur, ſed varia plerùmque corpuſcula heterogenea, terrea, lapidea, ſalina, alteriuſque generis, in ſinu fovet. Optima cæteroquìn cenſetur, quæ leviſſima eſt, cryſtalli puriſſimi inſtar pellucida, coloris, odoris & ſaporis penitùs expers, quæ citò calefit, & citò iterùm refrigeratur, quæque, poſt aliquàm in vaſe mundo quietem, nullas ad fundum & latera impuritates deponit, ſaponem facilè ſolvit, fructus leguminoſos ſub decoctione probè emollit, &, inſtillato liquore alcalico, aut ſolutione argenti, neque albeſcit, neque præcipitationem patitur, ſed priſtinam potiùs pelluciditatem retinet.

§. IV.

Gravitas aquæ optimè per *hydrometra*, puritas autèm per *coctionem*, tùm *ſolitariam*, tum etiàm *cum leguminibus inſtitutam*, itèmque per *inſtillationem olei tartari per deliquium*, *ſolutionis lunæ*, ac *ſalis culinaris*, *diſſolutionem ſaponis* &c. exploratur. Si inſtillatâ enim ſolutione lunæ, cum aquâ ſtygiâ facta, præcipitatio quædam contingit, & candida filamenta, vel exiguæ, ſaltèm moleculæ albicantes, quæ

nihil aliud sunt, nisi præcipitatæ particulæ argenti soluti, in conspectum veniunt, sal commune culinare in aquâ hospitari, certò judicare licet. Chymicis nimirùm notissimum est, argentum protinùs ex aquâ forti ad fundum deturbari, si pauxillùm salis sicci culinaris, vel solutio ejus aquosâ argenti solutioni immittitur, quoniàm mixtio confestim invertitur, & aqua fortis, in aquam regiam mutata, argentum ampliùs solvere nequit. Similis propemodùm ratio allleganda est, quandò in aquâ examinanda, post instillationem olei tartari p. d., nubecula albescens generatur, aut integra aquæ moles opaca paululùm, turbida, & albescens evadit. Indè enim cognoscimus, illam plus minùsve partibus terreis, tophaceis, calcariis &c. refertam esse, quæ pauco anteà atque subtilissimo acido, ex aere & terræ visceribus sensim aquæ poros intrante, solutæ erant; accedente autèm sale alcalico, quòd subtile acidum solvens avellit, ampliùs sustineri nequeunt, sed præcipitatæ aquàm turbidam reddunt, nubeculam albicantem aggregatione suâ formant, tandemque ad fundum & latera vasorum secedunt. Non dubito denique, ejusdem ferè commatis rationem in aquis subesse, minùs debitè, forti etiàm accedente conquassatione, cum sapone spu-

meſcentibus. Nam obſervatio chemica docet, partes pingues ſaponis, qui ordinariò ex alcali fixo, & pinguedine animali componitur, illicò mixtionem deſerere, & ſeorsìm, ſub molecularum formâ, ad ſuperficiem aſſurgere, quamprimùm acidum quoddam, v. g. vitriolicum, aquæ ſaponis probè ſpumidæ inſtillatur, & alcali abripiendo partibus pinguibus ſecedendi libertatem procurat.

§. V.

Aqua ſimplex pura animantibus non tantùm ſaluberrimum præbet potulentum, ſed etiàm medicinam penè univerſalem. Decenti enim quantitatem hauſta, humores craſſos diluit, mucum attenuat, ſalia acria temperat, eluit, ſolvit, ac ſecum per vias urinarias & poros cutis educit, æſtum ſanguinis ac bilis præternaturalem minuit, ſolida humectat, ſimul tamen, ſi frigida, roborat, ſin verò tepida, emollit; adeòque generali hoc reſpectu egregii uſûs eſt in morbis quamplurimìs, præſertìm iis, qui ab orgaſmo, acrimoniâ, aut viſcoſitate humorum, ſiccitate & ariditate ſolidorum, penuriâ ſeri &c. primariò derivandi ſunt, uti v. g. febres continuæ ardentes, inflammationes partium, ſpaſmi & convulſiones epilepticæ, mania, hæmorrhagiæ exorbitantes, obſtructiones

obstructiones viscerum, calculus, affectus arthritici, rheumatici calidi, & sic porrò. Usus quoque ejusdem externus, si sub lavamanti scilicet, pediluvii, & balnei tepidi, aut frigidi formâ adhibetur, magni omninò momenti est multùmque sæpiùs ad profligandas ægritudines rebelles valet; quemadmodùm plura de singulis hisce in scriptis anteà recensitis videri possunt.

CAPUT II.

De Aquis medicatis mineralibus.

§. I.

AQUÆ MINERALES SOTERIÆ vel *Frigidæ* sunt vel *Calidæ*: Hæ *Thermæ* audiunt, illæ, autèm, pro saporis, odoris, ac contentorum diversitate, modò *Aquæ acidulæ* modò *Aquæ amaræ*, *sulphureæ*, *alcalico-sulphureæ*, modò *Aquæ martiales* vocantur.

§. II.

In regionibus quamplurimis saluberrimæ hujusmodi aquæ prorumpunt, & Germania inprimis valdè iisdem abundat. Ad celebriores pertinent AQUÆ ACIDULÆ *Pyrmontanæ* in ejusdem nominis Comitatu, *Wildungenses* in Comitatu Waldecen-

si, *Geismarienses* in Hassiâ, *Svvalbacenses* & *Braubacenses* in Comitatu Catimelibocensi inferiori, *Antonianæ* sive *Toensteinenses* in Archiepiscopatu Coloniensi, *Selteranæ* in Archiepiscopatu Trevirensi, *Goppingenses*, *Ibenhusanæ*, & *Deinacenses* in Ducatu Wurtenbergio, *Spadanæ* in Episcopatu Leodiensi, *Elsteranæ* in Vogtlandia, *Egranæ*, *Buchenses*, & AQUÆ AMARÆ *Sedlizenses* atque *Seidschutzenses* in Bohemiâ, AQUÆ MARTIALES *Freyenvvaldenses* in Marchiâ Brandenburgicâ, & *Lauchstadienses* in Ducatu Martisburgensi, nec non THERMÆ *Carolinæ* ac *Toplicenses* in Bohemiâ, *Aquisgranenses* in Ducatu Juliaco, *Badenses* Austria inferiori, *Wisbadenses* in in Comitatu Nassovico, *Serpentinæ* in Comitatu Melibocensi inferiori, *Emsenses* in Wetteravia, *Hirschbergenses* in Silesiâ, *Landecenses* in Comitatu Glacensi, *Gebersvveilenses* in Alsatiâ superiori, nec non *Bollenses*, ac sic dictum *Balneum Ferinum* in Ducatu Wurtembergico. (*a*)

§. III.

Commune vehiculum *aqua* est, variis

(*a*) De singulis recensitis, multisque aliis fontibus medicatis, tam calidis, quàm frigidis, Medici docti libros & libellos peculiares ediderunt, quos hic tamen, licet plerisque ad manus sint, evitandæ prolixitatis causâ, adducere nolo.

moleculis mineralibus, *terreis*, *lapideis*, *salinis*, *sulphureis*, *semimetallicis*, vel penitùs solutis, vel violentiùs saltem abreptis, referta & imprægnata. In Acidulis enim nobilioribus, ac comparativè perfectioribus ordinariò reperiuntur 1) *partes terreæ*, nunc tophaceæ, aut calcariæ, nunc margaceæ, argillaceæ, seleniticæ &c. 2) *martiales* 3) *salsæ*, sali culinari aut mirabili Glauberi plerùmque analogæ, 4) *vitriolicæ tenerrimæ* ac *semispirituosæ* in calore facillimè dissolubiles, 5) *salinæ alcalicæ*, & 6) *spirituosæ sulphureo acidulæ*, mobilissimæ ac valdè activæ, cum spiritu sulphuris volatili STHALII comparandæ. Paulò aliter, respectu contentorum sive ingredientium, cum aquis soteriis, comparativè imperfectioribus, comparatum est: In harum enim nonnullis solummodò *principium terreo-martiale*, & *tenerrimum vitriolicum* adest, in aliis *alcalico-sulphureum*, in aliis duntaxat *sal medium*, vel *salsum*, vel *amarum*, aut *amaricans*, & sic porrò. *(a)*

§. IV.

Laudata corpuscula mineralia, quæ in aquis soteriis frigidis hospitantur, iisdemque primariam activitatem largiuntur, ab

(a) Vid. Commentat. ejus de Thermi Caroinis.

aquâ ſimplici, varia ſtrata ſubterranea, *lapidea*, *terrea*, *ſalina*, nec non *metallico* & *ſemimetallico-ſulphurea* tranſeunte, excipiuntur, avelluntur, ſolvuntur, & educuntur. Thermæ eadem ferè principia, craſſiora tamen ac minùs ſpirituoſa, fovent, ſuumque calorem, ſecundum BERGERI, (*a*) HOFFMANNI (*b*) SEIPII (*c*) &c. ſententiam ſummè probabilem, *pinguibus pyritis*, ſub humectatione plus minùſve incaleſcentibus, vel ſecundùm Neotericorum alios (*d*), *concentrato acido vitriolico* ſivè *ſulphureo*, largiùs aquæ poros intranti, debent.

§. V.

Thermæ meliùs externè, acidulæ meliùs internè adhibentur. Vires ingenere poſ-

(*a*) V. Diſſ. de Acidularum & Thermarum convenientia

(*b*) V. Ejuſd. *Pyrmontiſche Brunnenbeſchreibung* cap. 4.

(*c*) Multi pridem Auctores præſentiam horum principiorum in ſcriptis ſuis abundè evictam dederunt, & ipſe pariter in *Specimine Amoenitatum Naturæ & Artis*, linguâ vernacula conſcripto, præcipua experimenta, & obſervationes ſelectiores, quibus eorum inhæſio, & indoles monſtrari ac demonſtrari poſſunt, uberiùs retuli; quare illa huc transferre, ac denuò enarrare diſplicet.

(*d*) V. *Diederich Beſſel lindens unmerckungen uber* D. *Schuttens nachricht vom urſprung der mineraliſchen Baſſer.*

tident resolventes, aperitivas, roborantes, & purificantes: Aqua simplex enim humores crassos atque viscosos diluit, acrimoniam salinam temperat, impuritates secum per filtra varia è corpore educit, & solida sicca, dura, rigida humectat, adeòque decentem illis flexilitatem restituit. Spiritus subtilis sulphureo-acidulus, qui præcipuum omninò ingrediens constituit, exilissimos corporis canaliculos promptè penetrat, crassa & coagulata quævis commovendo attenuat, obstructiones reserat, vim contractilem, ipsamque contractionem suscitat, vegetioremque reddit, diaphoresin auget, nec rarò completum sudorem excitat. Sal alcalicum acidam & acido-mucidam saburram, in primâ culinâ, aliisque locis accumulatam, infringit atque resolvit, &, validè adjuvante sale neutro, excretiones quascunque, maximè autèm per alvum & vias urinarias, promovet. Tenerrimum deniquè ac semispiritnosum vitriolum, ut & principium martiale fibras & membranas flaccidas atque debiles leniter constringendo roborant, & hac ratione solidorum contractiones ubique fortiores efficiunt. Thermæ prætereà, externè usurpatæ, tubulos ac poros cutaneos aperiunt, humores, in vasculis minimis subsistentes, resolvunt ac promovent, & solido-

rum ariduram ac rigiditatem humectando corrigunt. Unde liquidò constare arbitror, quod aquæ hæ medicatæ in multis morbis, præsertìm chronicis, egregium omninò auxilium præstare valeant, & sæpiùs itaque plerisque medicamentis reliquis præferri mereantur.

§. VI.

Allegatæ virtutes acidularum generales apud aquas medicatas, comparativè imperfectiores ac simpliciores, paululùm limitandæ sunt. Nam aquæ *martiales* solummodò adstringunt, roborant, & adstringendo quoque viscera obstructa nonnunquàm aperiunt Aquæ *salsæ* abstergunt, resolvunt, & urinam pellunt: Salinæ *amaræ* alvum laxant, humores viscidos attenuant, obstructiones tollunt, & urinam potentiùs movent. *Sulphureo-alcalicæ* acidum in corpore extinguunt, obstructionibus medentur; urinam & sudorem pellunt, sanguinemque ac lympham egregie purificant. Inde igitur clarè patet, aquas soterias diversæ prorsùs indolis atque virtutis esse, nec promiscuè ea propter in usum vocari posse, sed aliam his, aliam illis ægrotantibus meliùs ac certiùs opitulari; quemadmodùm hæc, & reliqua, ad elementa, proprietates, & usum spectantia, ex specialissimis fontium suprà memoratorum (§. 2.) descriptionibus, quas hoc loco subjungere scopus & spatium prohibent, uberiùs cognoscenda sunt.

INDEX

INDEX
RERUM ET VERBORUM SPECIALIOR.

A.

Q.

R.

V.

Z.

FINIS.

